

รายงานการวิจัย

เรื่อง

รูปแบบการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง
The Community Learning Model based On Sufficiency Economy
Philosophy in Lampang Province.

โดย

พระครูสุตชยาภรณ์

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

พ.ศ. ๒๕๖๐

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS ๖๑๐๗๖๐๐๓๒

รายงานการวิจัย

เรื่อง

รูปแบบการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง
The Community Learning Model based On Sufficiency Economy
Philosophy in Lampang Province.

โดย

พระครูสุตชยาภรณ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

พ.ศ. 2560

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610760032

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

The Community Learning Model based On Sufficiency Economy
Philosophy in Lampang Province.

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 610760032

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย : รูปแบบการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงใน
จังหวัดลำปาง
ผู้วิจัย : พระครูสุตชยาภรณ์
ส่วนงาน : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
ปีงบประมาณ : ๒๕๖๐
ทุนอุดหนุนการวิจัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง” ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ๒) เพื่อศึกษาชุมชนที่มีความสำเร็จในอาชีพตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง และ ๓) เพื่อรูปแบบที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง โดยผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แบบสอบถามก่อนและหลังกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่รวบรวมได้จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๖๔ คน และผลการศึกษาดูงานและการสัมภาษณ์ชุมชนที่มีความสำเร็จในอาชีพตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์โดยใช้สถิติค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ประกอบการบรรยาย

ผลการวิจัย พบว่าหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตั้งอยู่บนฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวเองที่ดี ตลอดจนใจ ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม พบว่าผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม สรุปได้ว่า หลังเข้าร่วมกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นในด้านการเรียนรู้ที่ทักษะการพึ่งตนเองว่า การรู้จักความพอดีที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ จะเป็นหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ดี และการตัดสินใจในการประกอบอาชีพใดๆ ควรต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล และคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากอาชีพนั้นๆ อย่างรอบคอบ มีความคิดเห็นในด้านการขัดเกลาเชิงพุทธว่า ความไม่ประมาทในการทำภารกิจที่ควรทำ และมีสติปัญญาในการวิเคราะห์ให้เห็นสิ่งที่เป็นโทษ และดำเนินชีวิตอย่างมีสติตามเงื่อนไขแห่งคุณธรรม จะทำให้ชีวิตมีความสุขอย่างแท้จริง มีความคิดเห็นในด้านการเรียนรู้เพื่อสุขภาพว่า ยามเศรษฐกิจตกต่ำ หากตนเองได้ฝึกฝนทักษะการทำงานตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับหลักมัชฌิมาปฏิปทา ย่อมทำให้ชีวิตดำรงอยู่ได้เป็นปกติ และมีความคิดเห็นในด้านการฝึกทักษะชีวิตจากปราชญ์พื้นบ้านว่าการฝึกทักษะชีวิตจากปราชญ์พื้นบ้าน จะช่วยให้ตนเองเห็นช่องทางการประกอบกิจการ และดำเนินชีวิตที่ถูกต้องตามบรรทัดฐานทางสังคม

จากการศึกษาชุมชนที่มีความสำเร็จในอาชีพตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปางพบว่า ชุมชนใช้กิจกรรมกลุ่มทั้งหมดมาเรียนรู้โดยใช้ทุนทางสังคม คือ ทุนทางธรรมชาติ ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางภูมิปัญญา ที่มีองค์ความรู้ จากผู้รู้ ปราชญ์ชุมชนมาสร้างกระบวนการเรียนรู้สร้าง

ความหลากหลายให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ใหม่ที่จะนำไปปรับปรุงเพิ่มเติมความรู้ ให้ทันต่อวิทยาการสมัยใหม่ อาศัยความเป็นธรรมชาติ ความเชื่อมั่น เรียนรู้จากรุ่นสู่รุ่น การให้เรียนรู้หลักธรรมทางพุทธศาสนา คือ สัมมาอาชีวะ หรือทางสายกลาง หรือ เศรษฐกิจมัชฌิมา แล้วนำองค์ความรู้มาเป็นแบบอย่างความสำเร็จ สร้างจิตสำนึกให้กับชุมชน

ดังนั้น รูปแบบที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง ด้านหลักการพัฒนาเศรษฐกิจมีควรกระบวนการเรียนรู้ที่ประกอบด้วยการสร้างเวทีแห่งการเรียนรู้มีการสร้างเครือข่ายทางสังคม สร้างกระบวนการเรียนรู้ใหม่ที่จะนำไปปรับปรุง และมีความพร้อมเพียงของหมู่คณะเช่นนี้ จะสามารถพึ่งตนเองได้ด้านหลักการสร้างคุณธรรม มีควรกระบวนการเรียนรู้ที่ประกอบด้วยการใช้หลักสมชีวิตา หลักเมตตา หลักอัมมัญญา และอรรถัญญา และหลักปฏิสันถารคารวตา การใช้หลักโยนิโสมนสิการหลักอัมมานุสุมปฏิบัติหลักมัชฌิมาปฏิบัติและหลักขันติการใช้หลักมัตตัญญา หลักอรรถจริยา และหลักวิมังสาและการใช้หลักการให้ความเคารพ และไม่ลบหลู่ดูหมิ่น เช่นนี้ จะทำให้มีวิถีธรรมนำชีวิตด้านหลักการเสริมสุขภาพ ควรกระบวนการเรียนรู้ที่ประกอบด้วยการรู้จักดูแลสุขภาพของตนเอง การสร้างหลักสุขภาพทางกายและจิตใจและการสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ที่ปลอดภัยต่อสุขภาพเช่นนี้ จะทำให้มีร่างกายที่ปลอดโปร่ง และด้านการแสวงหาความรู้ ควรกระบวนการเรียนรู้ที่ประกอบด้วยการนำเอาสิ่งที่มีอยู่แล้วมาพัฒนาให้กลายเป็นศูนย์การเรียนรู้ การระดมความคิดแล้วลงมือทำเป็นทีมและการฝึกทักษะการปฏิบัติจริงเช่นนี้ จะทำให้ชีวิตมีทางเลือก

Research Title : The Community Learning Model based On Sufficiency Economy Philosophy in Lampang Province

Researchers : Phrakhrusutachayaporn

Department : Buddhist College

Fiscal Year : 2017

Research Scholarship Sponsor : Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Abstract

The research on "The Community Learning Model in Sufficiency Economy Philosophy in Lampang Province" has three objectives: 1) to study the learning process of the community according to Sufficiency Economy Philosophy. 2) to study the communities with successful occupations according to Sufficiency Economy Philosophy in Lampang Province; and 3) to develop suitable models for community learning based on Sufficiency Economy Philosophy in Lampang Province.

The researcher has studied the document, pre and post-process questionnaires, the learning of the community according to Sufficiency Economy Philosophy which collected from 64 samples. The results of the study and interviews with successful communities in the philosophy of sufficiency economy were used to analyze the social data by using the frequency, percentage, mean, and standard deviation for the lecture.

The results showed that the Sufficiency Economy Philosophy located on the base of the middle and not careless considering to the modesty, rationality, good immunity, even knowledge, prudence, and moral decision making. The results of the questionnaire were analyzed that the results of the data analysis from the questionnaire concluded that After participating in learning activities in accordance with Sufficiency Economy Philosophy, there are opinions on learning self-reliance skills that is to know the fit is not too small and not too much without overwhelming yourself and others such the production and consumption are modest, it will be a good quality of life, and the decision making in any occupation should be rational and think of the expected results of the careers carefully.

There are opinions in the Buddhist refining; there is no carelessness the task that should be done, there is intelligence in analyzing to see what is punishable, and live in a moral sense. This will make you a real happy. There are opinions in the

field of health education that there is an economic crisis if oneself has practiced his/her skills in accordance with the philosophy of sufficiency economy consistent with the Middle path. This makes Life a normal existence. There are opinions on the practice of life skills from the local philosopher that the practicing of life skills from folk philosophers will make oneself to see a chance to work and live the life according to social norms. Studying of community with successful career in the philosophy of sufficiency economy in Lamphang province found that the community uses all group activities to learn by using social capital that is; the capital of nature, the Cultural capital, and the Intellectual capital with the knowledge from the knower or philosopher of the community to create a learning process in various ways of new learning processes that will improve the knowledge in keeping up with modern technology based on fairness, confidence, and learning from a generation to a generation. Learning the Buddhist principles is the righteous, middle way, or the middle economy. Then it would lead to bring the knowledge to success and raise awareness for the community.

Therefore, the model suited to the learning of the community according to Sufficiency Economy Philosophy in Lamphang Province in the area of the economic development principles should be learning processes that include creating a learning platform, a social network, a new learning process creation that will bring to be improved, and the group availability. This can be self-reliant. In the area of the moral principles, it should be a learning process that includes the use of the Samacheewita principle; balanced livelihood, Metta principle; loving kindness, **Dharmannutta** principle: knowing the law, Atthannuta principle: knowing the meaning, and Pañisanthàra-gàravatà principle: reverence for hospitality. The use of Yonisomanasikara principle; proper-mind work, Dhammanudhammapatipatt principle; righteousness, Matchimapatipadha principle; Middle way, Khanti; endurance, Mattanyuta; moderation, Atthacariya; useful conduct, Wimungsa; examination or scrutiny, the principle of respect and non-disparagement. This will lead to a life-giving path. In the area of Health Principles, it should have the learning process consists of knowing how to take care of their own health. The maintaining physical and mental health, and the creating new innovative which is safe for health. It will bring to have a clear body.

In the area of pursuit of knowledge, it should have the learning process consists of introducing by using what is already there in developing to become a learning center. Brainstorming and team working.

กิตติกรรมประกาศ

รายงานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยดีเพราะได้รับความเมตตาและการช่วยเหลืออย่างดียิ่งจากพระอาจารย์และอาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิ ๓ ท่าน คือ

๑. ดร.พิสิฐ ภัทรสุโพธิ์ อาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิและเชี่ยวชาญพิเศษ ด้านงานวิจัย

๒. ผศ.ดร.อนันต์ อุปสอด อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

๓. ผศ.ดร. เทพประวิณ จันทร์แรง อาจารย์ประจำคณะพุทธศาสตร์ สาขาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง ๓ ท่านนี้ ได้ให้คำปรึกษาแนะนำทั้งในส่วนเนื้อหาและวิธีการเขียนเป็นอย่างดี ช่วยชี้แนวทาง ประเด็นและเติมเต็มในสิ่งที่ผู้วิจัยมีส่วนขาด จึงทำให้งานวิจัยฉบับนี้มีความบกพร่องน้อยที่สุด และสำเร็จลงด้วยดี จึงขอขอบพระคุณทั้ง ๓ ท่านไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณ คณาจารย์ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ที่มีเมตตาธรรมได้ให้โอกาส ให้ตำราอันเป็นข้อมูลในการเขียนรายงานแก่ผู้วิจัย ขอขอบคุณนักวิชาการทั้งหลาย ที่ได้ดำเนินงานเขียนของท่านมาอ้างอิงไว้ในรายงานวิจัย ขอขอบคุณกัลยาณมิตรที่ผู้ร่วมงานทุกคน ที่ให้ข้อคิดเกี่ยวกับการเขียนรายงานวิจัย

คุณความดีที่พึงบังเกิดจากการทำรายงานวิจัยครั้งนี้ ขอถวายบูชาพระรัตนตรัย ครูบาอาจารย์ทุกท่าน ตลอดถึงญาติมิตรทั้งหลายที่คอยให้กำลังใจ และให้ข้อคิดเห็นในการทำงาน จนทำให้รายงานฉบับนี้สำเร็จลงได้

พระครูสุตชยาภรณ์

๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	(ก)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	(ค)
กิตติกรรมประกาศ.....	(จ)
สารบัญ.....	(ฉ)
สารบัญตาราง.....	(ช)
สารบัญภาพ.....	(ณ)
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๔
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ.....	๔
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย.....	๔
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย.....	๕
๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	๖
๑.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	๖
บทที่ ๒ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	๗
๒.๑ แนวคิดเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.....	๗
๒.๒ แนวคิดเรื่องการพัฒนาตนเอง.....	๑๕
๒.๓ แนวคิดเรื่องความคิดเห็น.....	๒๔
๒.๔ แนวคิดเรื่องความคาดหวัง.....	๒๙
๒.๕ แนวคิดเรื่องความต้องการ.....	๓๒
๒.๖ แนวคิดเรื่องแรงจูงใจ และการจูงใจ.....	๓๗
๒.๗ แนวคิดเรื่องการพัฒนาตนเอง.....	๔๐
๒.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๔๓
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๔๕
๓.๑ รูปแบบการวิจัย.....	๔๕
๓.๒ พื้นที่การวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	๔๕
๓.๓ เครื่องมือการวิจัย.....	๔๖
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๔๘
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล.....	๔๙

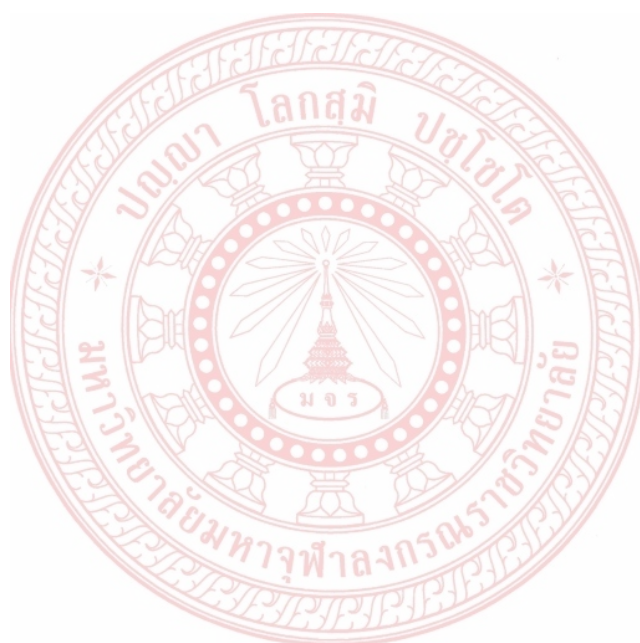
๓.๖ สถิติที่ใช้ในการวิจัย	๔๙
๓.๗ สรุปกระบวนการวิจัย	๕๐
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๕๑
๔.๑ กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	๕๑
๔.๒ ศึกษาชุมชนที่มีความสำเร็จในอาชีพตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัด ลำปาง.....	๗๑
๔.๓ รูปแบบที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงใน จังหวัดลำปาง.....	๘๒
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ	๘๕
๕.๑ สรุปผลการวิจัย.....	๘๖
๕.๒ อภิปรายผล.....	๘๙
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๙๒
๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	๙๒
๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป.....	๙๓
บรรณานุกรม	๙๔
ภาคผนวก.....	๑๐๐
ภาคผนวก ก บทความวิจัย	๑๐๑
ภาคผนวก ข กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากการวิจัยไปใช้ประโยชน์	๑๑๖
ภาคผนวก ค ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้และกิจกรรมที่ได้ ดำเนินการมา และผลที่ได้รับของโครงการ	๑๑๙
ภาคผนวก ง เครื่องมือวิจัย	๑๒๒
ภาคผนวก จ รูปภาพประกอบกิจกรรมดำเนินการวิจัย.....	๑๔๔
ภาคผนวก ฉ แบบสรุปโครงการวิจัย	๑๕๙
ประวัติผู้วิจัย.....	๑๖๔

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
ตารางที่ ๑ แสดงปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านเพศ.....	๕๖
ตารางที่ ๒ แสดงปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านอายุ.....	๕๖
ตารางที่ ๓ แสดงปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ด้านระดับการศึกษา.....	๕๗
ตารางที่ ๔ แสดงปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ด้านอาชีพ.....	๕๗
ตารางที่ ๕ แสดงปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ด้านรายได้ต่อเดือน.....	๕๗
ตารางที่ ๖ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นก่อนและหลัง กระบวนการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.....	๕๘
ตารางที่ ๗ แสดงจำนวนข้อและร้อยละของระดับความคิดเห็นก่อนและหลัง กระบวนการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.....	๕๘
ตารางที่ ๘ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นก่อนและหลัง กระบวนการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.....	๕๙
ตารางที่ ๙ แสดงจำนวนข้อและร้อยละของระดับความคิดเห็นก่อนและหลังกระบวนการเรียนรู้ ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการเรียนรู้ทักษะการพึ่งตนเอง.....	๖๑
ตารางที่ ๑๐ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับความคิดเห็นก่อนและหลังกระบวนการ เรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการขัดเกลาเชิงพุทธ.....	๖๑
ตารางที่ ๑๑ แสดงจำนวนข้อและร้อยละของระดับความคิดเห็นก่อนและหลังกระบวนการเรียนรู้ ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการขัดเกลาเชิงพุทธ.....	๖๓
ตารางที่ ๑๒ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความคิดเห็นก่อนและหลังกระบวนการ เรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการเรียนรู้เพื่อสุขภาพ.....	๖๔
ตารางที่ ๑๓ แสดงจำนวนและร้อยละของระดับความคิดเห็นก่อนและหลังกระบวนการเรียนรู้ตาม แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการเรียนรู้เพื่อสุขภาพ.....	๖๖
ตารางที่ ๑๔ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความคิดเห็นก่อนและหลัง กระบวนการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการฝึกทักษะชีวิตจาก ปราชญ์พื้นบ้าน.....	๖๖
ตารางที่ ๑๕ แสดงจำนวนข้อและร้อยละของระดับความคิดเห็นก่อนและหลังกระบวนการเรียนรู้ตาม แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการฝึกทักษะชีวิตจากปราชญ์พื้นบ้าน.....	๖๘

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
ภาพที่ ๑.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	๖
ภาพที่ ๒.๑ สรุปปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	๑๐

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โดยทั่วไปแล้ว การพัฒนาเศรษฐกิจ (Economic Development) หมายถึง กระบวนการที่ก่อให้เกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยสม่ำเสมอและเป็นเวลายาวนาน โดยทำให้รายได้ที่แท้จริงต่อบุคคลสูงขึ้น และต้องมีการกระจายรายได้อย่างเสมอภาค ประชากรส่วนใหญ่จะต้องได้รับประโยชน์จากรายได้ที่เพิ่มขึ้นอย่างทัดเทียมกัน รวมถึงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม ทัศนคติ ระบบการเมือง การบริหาร การศึกษา และค่านิยมของสังคมที่เหมาะสม ถือเป็นสิ่งที่ภาครัฐของทุกประเทศต้องการ เนื่องจากเป็นสิ่งที่จะนำมาซึ่งรายได้และมาตรฐานการครองชีพที่สูงขึ้นของประชาชน ตลอดจนการกระจายรายได้ที่เท่าเทียม และเป็นธรรมของประชาชนในประเทศ และจะนำไปสู่เสถียรภาพ และความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม และคุณภาพชีวิตที่สูงขึ้น ของประชาชนในประเทศในท้ายที่สุด

จากความหมายและเป้าหมายของการพัฒนาเศรษฐกิจดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า รายได้และมาตรฐานการครองชีพที่สูงขึ้นและการกระจายรายได้ที่เท่าเทียม หรืออีกนัยหนึ่ง คือ การลดความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางรายได้ ถือเป็นสิ่งสำคัญที่ภาครัฐต้องเร่งดำเนินการในอันดับต้นหากต้องการประสบความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจ เนื่องจากปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางรายได้ไม่ได้เป็นเพียงปัญหาเศรษฐกิจเพียงเท่านั้น แต่ยังเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางสังคมและคุณภาพชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างมาก โดยถือเป็นปัญหาที่อาจสร้างปัญหาอาชญากรรม ปัญหาการค้ามนุษย์ ปัญหาการใช้แรงงานเด็ก ปัญหาครอบครัว ตลอดจนปัญหาทางการเมืองได้^๑

ปัญหาความยากจน ได้กลายเป็นปัญหาในเชิงระบบ และโครงสร้างระดับชาติ ที่สั่งสมมานานในสังคมไทย จนเป็นอุปสรรคสำคัญต่อความยั่งยืนของการพัฒนาประเทศ แม้ว่าภาครัฐจะให้ความสนใจในการแก้ไขปัญหาความยากจนมาโดยตลอด โดยเฉพาะตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๒๕- ๒๕๒๙) เป็นต้นมา แต่ยังไม่สามารถแก้ไขให้บรรลุผลที่จริงจัง ขณะที่สภาพแวดล้อมทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน ได้ส่งผลให้ปัญหาความยากจนมีความสลับซับซ้อนยิ่งขึ้น ปัญหาความยากจนจึงจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขอย่างเป็นองค์รวม ที่เชื่อมโยงมิติต่างๆ เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ

---

^๑ ศุภเจตน์ จันทร์สาส์น, สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางรายได้, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: www.bu.ac.th/knowledgecenter/executive_journal/jan_mar_12/pdf/aw01.pdf, [๑๑ พ.ย. ๒๕๖๑].

ความยากจนเป็นหนึ่งในปัญหาของสังคมที่หมักหมมมานาน นับแต่เราเริ่มมีแนวคิดแบบทุนนิยม ซึ่งส่งผลกระทบต่อทุกส่วนภาคของสังคม ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง คุณภาพชีวิต และวัฒนธรรม ซึ่งลัทธิทุนนิยมยังทำให้ช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวยห่างไกลกันมากขึ้น คนรวยก็รวยจนสิ้นฟ้า คนจนก็จนหนักหนาสาหัสยิ่ง แต่ที่เป็นปัญหาก็คือคนรายนั้นมีเพียงหยิบมือเดียว ในขณะที่คนจนแออัดกันเต็มบ้านเต็มเมือง ส่งผลให้เกิดการตื่นรนอพยพเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมและบริการ เกิดชุมชนแออัดในเมือง ปัญหาที่อยู่อาศัย แหล่งเสื่อมโทรม และปัญหาคุณภาพชีวิต

เมื่อจำนวนคนจนเพิ่มขึ้น การอพยพย้ายถิ่นมีมากขึ้น เกิดการละทิ้งภูมิหลังของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นชนบทรอบเนินมประเพณี ศิลปวัฒนธรรม แบบแผนวิถีชีวิต จารีต ภูมิปัญญา ฯลฯ ภาพที่เห็นชัดเจนในปัจจุบันคือ ลูกหลานของคนในชนบทนิยมอพยพเข้าสู่เมือง ทำให้ขาดการสานต่อภูมิปัญญาที่ได้สืบทอดกันมาเช่น ภูมิปัญญาในการประกอบอาชีพ เป็นต้น ส่งผลให้เกิดการขายที่ดินทำกินที่ตกทอดมาจากบรรพบุรุษ เพราะว่ามีวิถีชีวิตแบบใหม่ไม่ได้สนองตอบต่อการกลับคืนสู่ถิ่นเกิด ค่านิยมและทัศนคติแบบเมืองได้เข้ามากำหนดคุณค่าของชีวิตในเชิงเศรษฐกิจ โดยมีผลตอบแทนในรูปของตัวเงินเป็นแรงจูงใจที่สำคัญ ทำให้ชีวิตขาดฐานรากทางวัฒนธรรมและจิตวิญญาณ นอกจากนี้ปัญหาของชีวิตไม่ได้รับการแก้ไขแล้ว ยังมีแต่จะเพิ่มและซับซ้อนมากขึ้น โดยเฉพาะความยากจนยิ่งทวีความรุนแรง มีหน้าซำยังบังคับให้ชีวิตต้องดิ้นรนและไหลวนอยู่กับภาพลวงตาอย่างไม่หยุดหย่อน ซึ่งแม้จะดิ้นรนอย่างเอาชีวิตเข้าแลกก็ยังไม่ดีขึ้น มีแต่ถูกพันนาการมากขึ้น ในขณะที่คุณค่าและความสุนทรีย์ภาพของชีวิตขาดหายไป ด้วยความหวังที่จะหลุดพ้นจากภาวะความยากจนนี้ จึงเป็นเสมือน “จุดคานงัด” ให้กับนักการเมืองในการสร้างนโยบายเอาใจเพื่อเรียกคะแนนเสียงจากคนส่วนใหญ่ของประเทศ ดังที่กำลังฮิตติดอันดับในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นนโยบายเอาสิ่งของมาให้ สร้างให้ การให้ฟรีให้เปล่า และนโยบายแจกเงินไม่ว่าจะด้วยวิธีใดก็ตาม ซึ่งถือเป็นความพยายามในการสร้างนโยบายที่เป็นรูปธรรมให้ “โดนใจ” คนส่วนใหญ่ที่ยังยากจนอยู่ โดยอ้างเพื่อให้คนเหล่านั้นหลุดพ้นจากวังวนของความทุกข์ยากทั้งปวง^๒

จากการประมวลและกลั่นกรองจากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งพระราชทานในวโรกาสต่างๆ รวมทั้งพระราชดำรัสอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องโดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นำไปเผยแพร่ เมื่อวันที่ ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๔๒ เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติตนของทุกฝ่ายและประชาชนโดยทั่วไป มีใจความว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนา และบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และ

^๒ สลิต ชูชื่น, ปัญหาความยากจนของประชากรกับนโยบายการแก้ปัญหาของรัฐบาล, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: <https://www.gotoknow.org>, [๑๑ พ.ย. ๒๕๖๐].

ขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีจิตสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบเพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลง อย่างรวดเร็ว และกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี^๓ การพัฒนาประเทศเพื่อสร้างความมั่นคง ทางเศรษฐกิจให้แก่ประชาชน ทรงพระราชทานคำแนะนำว่า “ต้องให้ประชาชนมีความพอกิน พอใช้ ก่อนอื่นเป็นพื้นฐาน” โดยทรงแนะนำให้ดำเนินการอย่างค่อยเป็น ค่อยไปตามลำดับ ด้วยความรอบคอบ ระมัดระวัง และประหยัด เพื่อป้องกันความผิดพลาดล้มเหลว เมื่อประชาชนมีความเป็นอยู่ อย่างพอกิน พอใช้ มีอาชีพสามารถพึ่งตนเองได้ และย่อมสามารถสร้างตนเองให้เจริญก้าวหน้าในระดับที่สูงขึ้นต่อไปได้ ก็จะมีความสุข เมื่อประชาชนมีพื้นฐานมั่นคง พัฒนาฐานะทางเศรษฐกิจสูงขึ้นได้ ประเทศก็จะสงบและมีความเจริญก้าวหน้า ทรงมีพระดำรัสตอนหนึ่งว่า “การช่วยเหลือสนับสนุนประชาชนในการ ประกอบอาชีพและตั้งตัวให้มีความพอกิน พอใช้ก่อนอื่นเป็นพื้นฐานนั้น เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งยวด เพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเอง ย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าระดับที่สูงขึ้น ต่อไปได้โดยแน่นอน ส่วนการถือหลักที่จะส่งเสริม ความเจริญให้ค่อยเป็นไปตามลำดับ ด้วยความ รอบคอบ ระมัดระวัง และประหยัดนั้น ก็เพื่อป้องกัน ความผิดพลาดล้มเหลว และเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จ ได้แน่นอนบริบูรณ์ เพราะหากไม่กระทำด้วยความ ระมัดระวัง ย่อมจะหวังผลเต็มเม็ดเต็มหน่วยได้โดยยาก^๔

วัดศรีชุม ปัจจุบัน เลขที่ ๑๙๘ ตำบลพระบาท อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง อยู่ใกล้สถานศึกษา คือ โรงเรียนลำปางกัลยาณี และโรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัย ห่างประมาณ ๑๐๐ เมตร และ ๒๐๐ เมตร หน้าวัดตรงข้ามเป็นมัสยิด ซึ่งมีร้านค้าขายผลไม้มาขายชนิด วัดนี้มีศิลปะแบบพม่า ในอดีตมีเจ้าอาวาสเป็นชาวพม่า ส่วนเจ้าอาวาส ๒ รูปสุดท้ายเป็นพระไทย ลักษณะชุมชนที่อยู่ในเขตรอบวัด มีบ้านเรือนประมาณ ๕๐๐ หลังคาเรือน มีประชาชนทั้งในจังหวัดและต่างจังหวัดได้มาอาศัยและทำการค้าขายหลากหลายอาชีพ นอกจากนี้ ภายในบริเวณวัดยังเป็นที่ตั้งทำการของศูนย์คุมประพฤติที่มีการดำเนินการตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง แก่ผู้ที่พ้นจากการต้องโทษจำคุกและถูกคุมประพฤติตามเงื่อนไขที่ทางศาลหรือทางราชการกำหนด

ผู้วิจัยในฐานะเป็นเจ้าอาวาสวัดศรีชุมเห็นการดำเนินงานของศูนย์คุมประพฤติดังกล่าว เป็นการสร้างโอกาสใหม่ๆ ให้แก่ผู้เคยต้องโอกาส โดยการดำเนินงานตามพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง จึงเข้าไปประสานความร่วมมือกับศูนย์คุมประพฤติ เพื่อขอร่วมจัดกิจกรรมสร้างฐานเรียนรู้และพัฒนาแบบยั่งยืน เช่น ฐานการเรียนรู้ทักษะแบบพึ่งพาตนเอง ฐานการขัดเกลาเชิงพุทธ ฐานการเรียนรู้เพื่อสุขภาพ ฐานฝึกทักษะชีวิตจากปราชญ์พื้นบ้านและผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ โดยจะมีการเชิญผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เป็นปราชญ์พื้นบ้านมาเป็นวิทยากร และดำเนินกิจกรรมแก่ประชาชนที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรม และนำผู้เข้าร่วมกิจกรรมไปศึกษาดูงานของชุมชนในจังหวัดลำปาง ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้ศึกษา

^๓ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, จากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท เพชรรุ่งการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๗.

^๔ มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาประเทศตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, ตามรอยพระราชดำริสู่ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง, ๒๕๕๕), หน้า ๕.

งานได้รับประสบการณ์เชิงประจักษ์ อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานใดๆ จำเป็นต้องมีการพัฒนาให้ดีขึ้นไปเรื่อยๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุดแก่ผู้รับบริการ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงตัดสินใจศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง” ทั้งนี้ เพื่อต้องการศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามฐานการเรียนรู้ทักษะแบบพึ่งพาตนเอง ฐานการขัดเกลาเชิงพุทธ ฐานการเรียนรู้เพื่อสุขภาพ และฐานฝึกทักษะชีวิตจากปราชญ์พื้นบ้านและผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ รวมถึงการศึกษาชุมชนที่มีความสำเร็จในชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง และเพื่อแสวงหารูปแบบที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง โดยหวังว่า ผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์แก่ประชาชนในจังหวัดลำปาง และจังหวัดอื่นๆ ที่ได้ศึกษางานวิจัยฉบับนี้ แล้วนำไปทดลองปฏิบัติ

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาชุมชนที่มีความสำเร็จในอาชีพ ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง
- ๑.๒.๓ เพื่อวิเคราะห์และเสนอรูปแบบที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ของชุมชน ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๓.๑ กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นอย่างไรบ้าง
- ๑.๓.๒ ชุมชนที่มีความสำเร็จในอาชีพตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง มีวิธีดำเนินการอย่างไรบ้าง
- ๑.๓.๓ รูปแบบที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง ควรมีลักษณะอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสอบถาม การศึกษาดูงาน และการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตเนื้อหา

ขอบเขตเนื้อหา ได้แก่ การศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามฐานการเรียนรู้ทักษะแบบพึ่งพาตนเอง ฐานการขัดเกลาเชิงพุทธ ฐานการเรียนรู้เพื่อสุขภาพ และฐานฝึกทักษะชีวิตจากปราชญ์พื้นบ้านและผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ รวมถึงการศึกษาชุมชนที่มีความสำเร็จในอาชีพตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง และรูปแบบที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากร

๑. ประชากรผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในวัดศรีชุม จำนวน ๖๔ คน
๒. ประชากรผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ ประชาชนที่มีความสำเร็จในอาชีพตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง จำนวน ๑๔ คน
๓. แหล่งเรียนรู้ที่ไปศึกษาดูงาน ได้แก่ ศูนย์การเรียนรู้และสถานที่ประกอบการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง จำนวน ๕ แห่ง

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านตัวแปร

๑. ตัวแปรต้นหรือตัวแปรอิสระ ได้แก่ ข้อมูลจากกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และผลจากการศึกษาดูงานและการสัมภาษณ์ประชาชนที่มีความสำเร็จในอาชีพตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง
๒. ตัวแปรตาม ได้แก่ รูปแบบที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านสถานที่

จัดกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ วัดศรีชุม ตำบลสวนดอก อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านตัวแปร

การดำเนินงานวิจัยใช้ระยะเวลา ๑๒ เดือน คือ ตั้งแต่เดือนมกราคม-ธันวาคม ๒๕๖๐

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ศึกษารูปแบบการเรียนรู้ของชุมชน หมายถึง ลักษณะกิจกรรมต่างๆ ที่ประชาชนจัดทำขึ้นเพื่อศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้ในสิ่งที่ต้องการ

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง แนวคิดเกี่ยวกับการทำอาชีพหารายได้ และวิธีการใช้จ่ายที่สอดคล้องกับรายได้

การเรียนรู้ทักษะแบบพึ่งพาตนเอง หมายถึง การศึกษาวิธีการสร้างงานและฝึกฝนให้เกิดความชำนาญจนสามารถมีรายได้เลี้ยงตนเองได้

การขัดเกลาเชิงพุทธ หมายถึง การจัดกิจกรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาเพื่อฝึกอบรมประชาชนให้เข้าในสภาพที่เป็นจริงในสังคมปัจจุบัน และสามารถปรับตัวให้อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

การเรียนรู้เพื่อสุขภาพ หมายถึง การศึกษาวิธีการบริหารร่างกายให้แข็งแรง และมีจิตใจที่ปลอดโปร่ง

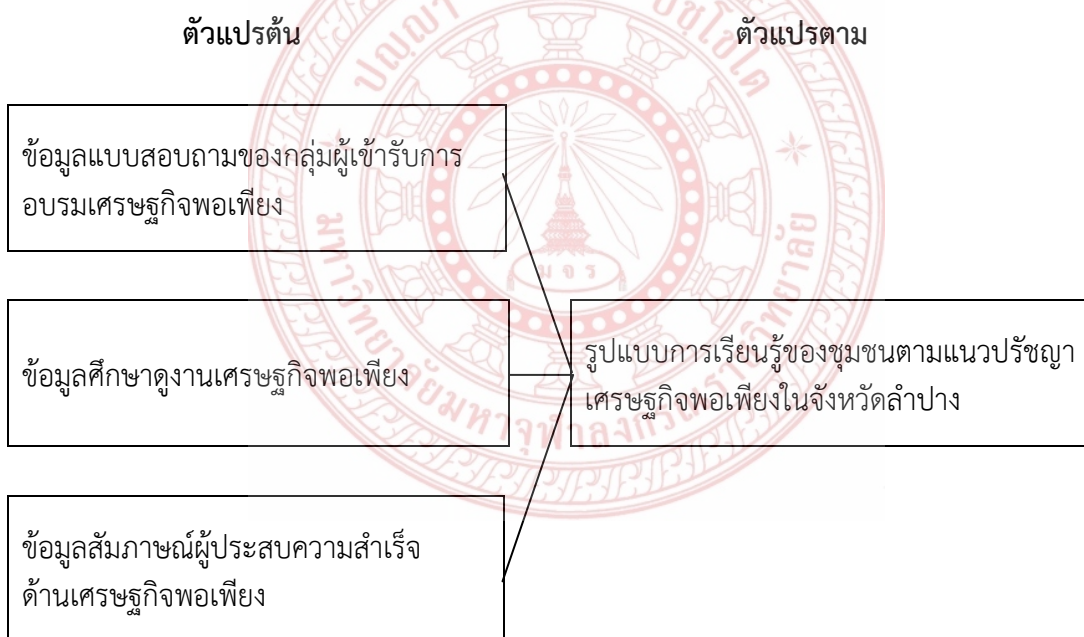
ฝึกทักษะชีวิตจากปราชญ์พื้นบ้านและผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ หมายถึง การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้รับการถ่ายทอดจากปราชญ์พื้นบ้านและผู้เชี่ยวชาญเฉพาะมาฝึกทดลองปฏิบัติ และฝึกให้ชำนาญเมื่อเห็นผลเชิงประจักษ์ว่า เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต

๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- ๑.๖.๑ ได้ทราบกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- ๑.๖.๒ ได้ทราบชุมชนที่มีความสำเร็จในอาชีพตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง
- ๑.๖.๓ ได้ทราบรูปแบบที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง
- ๑.๖.๔ สามารถนำผลการวิจัยไปเผยแพร่ทางวารสาร และสิ่งตีพิมพ์ต่างๆ เพื่อเป็นประโยชน์แก่ประชาชนผู้สนใจและนำไปเป็นแนวทางปฏิบัติ

๑.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสามารถกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ ดังนี้

ภาพประกอบ ๑.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๒

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง “ศึกษาการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง” ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

๒.๑ แนวคิดเรื่อง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๒.๒ แนวคิดเรื่อง การพึ่งตนเอง

๒.๓ แนวคิดเรื่อง ความคิดเห็น

๒.๔ แนวคิดเรื่อง ความคาดหวัง

๒.๕ แนวคิดเรื่อง ความต้องการ

๒.๖ แนวคิดเรื่อง แรงจูงใจ และการจูงใจ

๒.๗ แนวคิดเรื่อง การเข้าใจตนเอง

๒.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวคิดเรื่อง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เนื้อหาสาระปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้มาจากการค้นคว้าจากเอกสารหนังสือ ผลงานของฉัตรทิพย์ นาถสุภา และประเวศ วะสี และนิคม มูลิกคามะ วรณุช อุษณกร อภิชัย พันธเสน ธนภัทร์ สุทธิ สุเมธ ตันติเวชกุล

๒.๑.๑ ความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

จากการศึกษาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีผู้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา^๑ ศึกษาาระบบเศรษฐกิจของชุมชนไทยในอดีต ว่าเป็นระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง ผลิตพืชผล พันธุ์พืชไว้เพื่อกิน เพื่อใช้เอง ไม่มีระบบการพึ่งพิงสังคมภายนอกมีความผูกพันกันสูง ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความพอเพียงในตนเอง นับถือระบบเครือญาติเป็นสำคัญ และไม่มีการแบ่งชนชั้นกันเป็นต้น

ประเวศ วะสี^๒ ให้ความเห็นว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง พอเพียงสำหรับทุกคน มีธรรมชาติพอเพียง มีความรักพอเพียง มีปัญญาพอเพียง เกิดความสมดุล เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เศรษฐกิจชุมชน เศรษฐกิจสมดุล หรือเศรษฐกิจพื้นฐาน ไม่มองเรื่องเศรษฐกิจแบบแยกส่วนแต่เป็น

---

^๑ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, เศรษฐกิจหมู่บ้านไทยในอดีต, (กรุงเทพมหานคร: สร้างสรรค์ จำกัด, ๒๕๔๐), หน้า ๑.

^๒ ประเวศ วะสี, ประชาสังคม: ทรรศนะนักคิดในสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร: มติชน, ๒๕๔๑), หน้า ๔๓.

เศรษฐกิจที่อยู่บนความเข้มแข็งของชุมชน เป็นเครื่องมือพัฒนาเศรษฐกิจเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม อย่างเป็นบูรณาการ

นิคม มุสิกคามะ^๓ ให้ความเห็นว่าเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางพัฒนาตามทฤษฎีใหม่ที่ทำให้ประเทศไทยอยู่ในสังคมโลกได้อย่างสง่างามน่าภูมิใจ โดยที่สามารถผลิตทรัพยากรได้ตามภูมิปัญญา และเทคโนโลยีแบบไทย มีความพอเพียงในครอบครัว ชุมชน มีความเข้มแข็งช่วยตนเองได้ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่สอดคล้องกับหลักธรรมคำสอนในศาสนา มีสังคมที่สงบสุข กินดีอยู่ดีขึ้น การผลิตอุดมสมบูรณ์พอเพียงที่จะค้าขายไปยังต่างประเทศ

วรนุช อุษณกร^๔ ได้ให้ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงในแง่มุมต่าง ๆ เอาไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความสามารถของชุมชน เมือง รัฐ ประเทศ หรือภูมิภาคหนึ่งในการผลิตสินค้า และบริการทุกชนิด เพื่อเลี้ยงสังคมนั้น ๆ ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยต่างๆ ที่ตนไม่ได้เป็นเจ้าของ เศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลนั้น คือความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อนมีความเป็นอยู่อย่างประมาณตนตามฐานะ ตามอัตภาพ และที่สำคัญคือ ไม่หลงไหลไปตามกระแสของวัตถุนิยม มีอิสรภาพ เสรีภาพ ไม่มีพันธนาการอยู่กับสิ่งใด โดยสรุปคือหันกลับมายึดเส้นทางสายกลางในการดำรงชีวิต

อภิชัย พันธเสน^๕ กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีความภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอก ภายใน ทั้งนี้ต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบละความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอนและขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีจิตสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

สุเมธ ตันติเวชกุล^๖ กล่าวถึง เศรษฐกิจพอเพียงว่า หมายถึง ความสามารถของชุมชนเมือง รัฐ ประเทศ หรือภูมิภาคหนึ่ง ๆ ในการผลิตสินค้าและบริการทุกชนิด เพื่อเลี้ยงสังคมนั้นๆ ได้ โดยพยายามหลีกเลี่ยงที่จะพึ่งพาปัจจัยต่างๆ ที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของ เศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลนั้น

^๓ นิคม มุสิกคามะ, *ทฤษฎีใหม่ในหลวง: ชีวิตที่พอเพียง*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ร่วมด้วยช่วยกัน, ๒๕๔๒), หน้า ๒๖๓.

^๔ วรนุช อุษณกร, *ในหลวงผู้ทรงพระอัจฉริยภาพ*, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๔๖.

^๕ อภิชัย พันธเสน, *สังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๙), หน้า ๕๗.

^๖ สุเมธ ตันติเวชกุล, *ขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง*, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.sufficiencyeconomy.org/network.php?ntype=14> [๒ ธันวาคม ๒๕๖๐].

คือ ความสามารถในการดำรงชีวิตได้โดยไม่เดือดร้อน กำหนดความเป็นอยู่อย่างประมาณตน ตามฐานะ ตามอัตภาพ และที่สำคัญไม่หลงไหลไปตามกระแสของวัตถุนิยม มีอิสรภาพเสรีภาพ ไม่พันธนาการอยู่กับสิ่งใด ยึดเส้นทางสายกลางในการดำรงชีวิต เศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นพื้นฐานของความมั่นคงในการดำรงชีวิตที่ส่งผลให้สามารถพึ่งตนเองได้

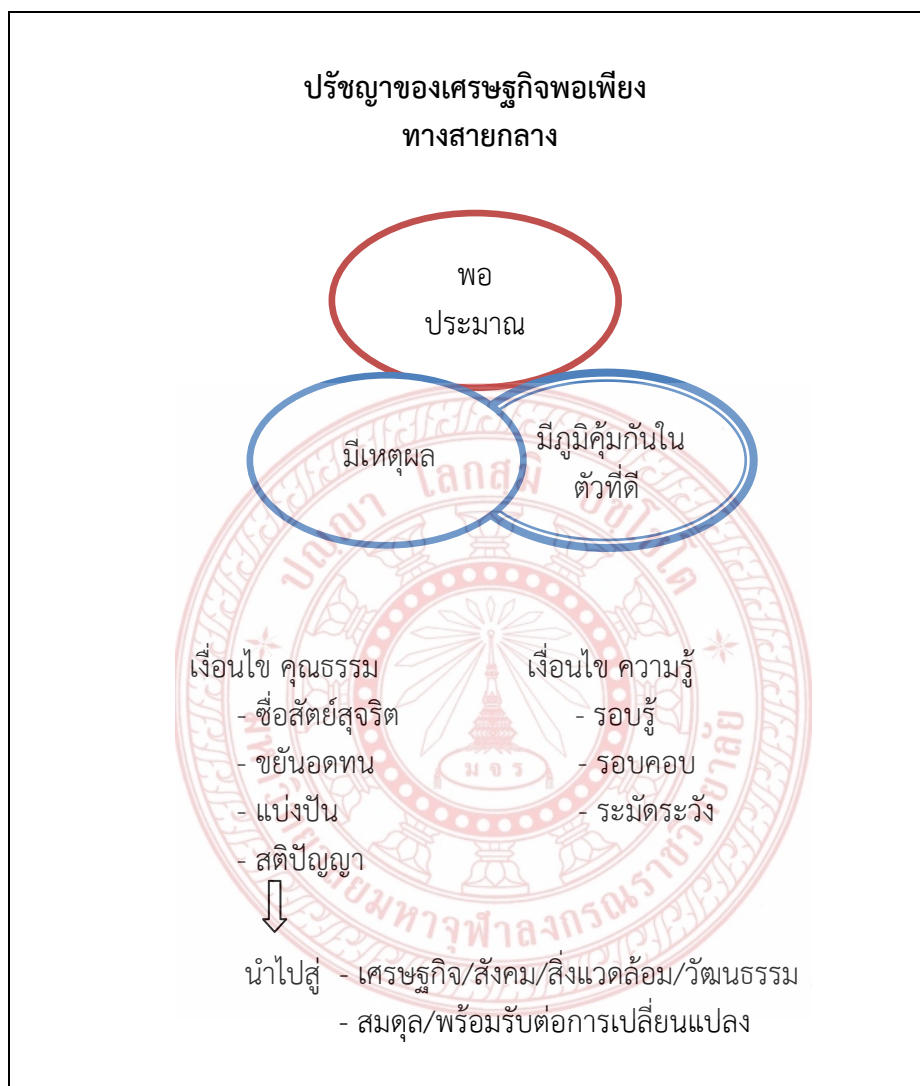
วันชัย ทรงเมตตา^๗ ได้กล่าวถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนี้ว่า หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความสอดคล้องกับแนวคิดของการพัฒนาคน เพราะเน้นการพัฒนาความเป็นมนุษย์และความยั่งยืนของการพัฒนา ให้ความสำคัญต่อเรื่องความอยู่ดีมีสุขมากกว่าความมั่งคั่ง และเห็นคุณค่าของการเรียนรู้ และการใช้คุณธรรมนำความรู้ เพราะว่าคนผู้ซึ่งเป็นผู้สร้างแวดล้อมของตนทำให้เกิดความพอเพียงได้ด้วยการรักษาความสมดุลในชีวิตของแต่ละคน แต่ละชุมชน แต่ละองค์กร และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้ การพัฒนาคนให้ดำเนินชีวิตตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น เป็นการปลูกฝังคุณค่าของความเป็นคน การคิดให้ถูกพูดให้ถูก ปฏิบัติให้ถูกอย่างมีสติ และใช้ปัญญาไปในทางที่ถูกต้อง เพื่อทางเลือกและพัฒนาศักยภาพของแต่ละคนให้สามารถอยู่อย่างพออยู่พอกิน อิ่มสุขตนเองและครอบครัวได้โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น อีกทั้งอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างสงบสุข

สรุปความได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การปฏิบัติตนในการใช้จ่ายอย่างประหยัดอดออม มีความเพียงพอ พออยู่ พอกิน และพอใช้ในการดำรงชีวิตในประจำวัน มีความพอเพียงในครอบครัว ชุมชน มีความเข้มแข็งช่วยตนเองได้ วิธีชีวิตความเป็นอยู่ที่สอดคล้องกับหลักธรรมคำสอนในศาสนา มีสังคมที่สงบสุข กินดีอยู่ดีขึ้นและสามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งชุมชนที่มีการพึ่งพาตนเองตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในลำปาง ที่มีความถนัดในสิ่งที่ตนเองมีรู้จักบริหารจัดการกับทรัพยากรในพื้นที่ และมีเครือข่ายการดำเนินงานแบบอย่างที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงได้หาแนวคิดเพื่อเป็นข้อมูลวิเคราะห์บริบทและการดำเนินงานในแต่ละแห่งว่ามีการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้บูรณาการอย่างไรบ้างโดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับการมีจิตสำนึกในคุณธรรมที่มีจุดเด่นสามารถสร้างความผูกพันเป็นจุดเชื่อมการช่วยเหลือซึ่งกันและกันเกิดความสมดุล กับสิ่งเก่าและสิ่งใหม่ให้มีการผลิตทรัพยากรได้ตามภูมิปัญญาเทคโนโลยีแบบไทยท้องถิ่นสามารถสร้างความพอเพียงในครอบครัว ชุมชน สามารถประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อนและดำรงตนตามหลักธรรมคือทางสายกลางซึ่งเป็นหลักธรรมส่วนหนึ่งที่มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพึ่งพาตนเองได้ ประหยัดไม่ฟุ่มเฟือย ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่โลภ ไม่สุดโต่ง มีความพอประมาณในชีวิต และพอเพียงในความเป็นอยู่ อยู่อย่างประมาณตน และไม่ละเลยในที่จะมีแนวทางการปลูกฝังคุณค่าของความเป็นคนให้เกิดขึ้นกับตนเอง และขยายเป็นต้นบุญต้นแบบให้กับชุมชนต่อไป

๒.๑.๒ กรอบแนวคิดเรื่อง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อยู่ภายใต้กรอบแนวคิด “๓ ห่วง ๒ เงื่อนไข” กล่าวคือ ๓ ห่วง ประกอบไปด้วย ความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว โดยที่ทั้งหมดยังนี้อยู่ภายใต้เงื่อนไข ๒ เงื่อน คือ การมีความรู้ และคุณธรรมดำเนินกิจกรรมด้านต่างๆ อย่างสมดุล

^๗ วันชัย ทรงเมตตา, “พุทธศาสนากับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง”, วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ (เมษายน-ธันวาคม ๒๕๕๓): ๓๙.

ภาพประกอบ ๒.๑ สรุปรูปปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ความพอประมาณ^๕ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณจากพระราชดำรัส ด้าน ความประหยัด ประมาณ รู้ว่าสิ่งใดควรจ่ายออกไปและสิ่งใดควรรักษาไว้ โดยใช้การประมาณทั้งประมาณตน และประมาณสถานการณ์

^๕ เพ็ญศรี เปลี่ยนขำ, “วิถีการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”, วารสารวิชาการราชภัฏตะวันออก, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ (กรกฎาคม-ธันวาคม, ๒๕๕๐): ๒๗-๓๐.

ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจน คำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ รู้จักประมาณตน และประมาณสถานการณ์ ประการสำคัญ คือต้องพิจารณาอย่างมีเหตุมีผล โดยใช้ความเป็นกลาง เที่ยงตรง ปราศจากอคติ พิจารณาเหตุผลได้รอบด้าน และมีการตัดสินใจอย่างรอบคอบที่สุด

การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล สามารถประมาณได้อย่างเหมาะสม เพราะ ไม่ประมาท มีการเตรียมพร้อม ตรวจสอบการเปลี่ยนแปลงต่างๆ อยู่เสมอเช่นเดียว กับการมีภูมิคุ้มกันที่ดี อย่างเช่น ความมีสติรู้ และ ความสงบภายในใจ อยู่เสมอ นอกจากนี้ การตัดสินใจ และการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องมีเงื่อนไข ๒ เงื่อนไข คือ อาศัยความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน

๑. เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้ เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบ ที่จะนำความรู้เหล่านั้น มาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และ ความระมัดระวัง ในขั้นปฏิบัติ การเรียนรู้ อย่างรอบด้านคือ การเรียนรู้ตั้งแต่รู้เข้าใจ และประยุกต์ หรือบูรณาการใช้ รู้ คือ รู้ในหลักวิชาตามที่ได้ศึกษามาเป็นอย่างดี จากนั้นจึงนำมาพิจารณาให้เกิดการเข้าใจกลายเป็นความรู้ของตนเอง และนำไปปฏิบัติประยุกต์ใช้ให้เข้ากับสถานการณ์ในปัจจุบันก่อนที่จะนำเสนอแนวทางการแก้ไขต่อไป

๒. เงื่อนไขคุณธรรม ประกอบด้วยความตระหนักในคุณธรรม มีความ ซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญา ในการดำเนินชีวิต และคุณธรรมต่างๆ ที่ช่วยกำกับการดำเนินชีวิตให้อยู่ในครรลองที่เหมาะสม ไม่ว่าจะเป็น ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความรับผิดชอบความเสียสละ ฯลฯ ก่อนที่จะทำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการแก้ปัญหาชุมชน และสังคมใคร่ขอกล่าวถึง สถานการณ์ปัญหาสังคมพระเจ้าอยู่หัวพระราชดำรัสถึง ความสามัคคี ให้ยึดเหนี่ยวไว้ในยามสังคมมีความเปลี่ยนแปลง ความสามัคคีก็คือภูมิคุ้มกันหนึ่ง ที่จะช่วยให้รับมือกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

ประเวศ วะสี^๙ นักวิชาการที่ได้ศึกษา ค้นคว้าเกี่ยวกับการดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งก็ได้เสนอแนวคิดหลักของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

เศรษฐกิจพอเพียง ไม่ได้หมายถึง การไม่เกี่ยวข้องกับใคร ไม่ค้าขายๆ ไม่ผลิตไม่เกี่ยวข้องในเชิงพาณิชย์ แต่หมายถึงความพอเพียงในอย่างน้อย ๗ ประการด้วยกัน คือ

๑. พอเพียงสำหรับทุกคน ทุกครอบครัว ไม่ทอดทิ้งกัน
๒. จิตใจพอเพียง สามารถที่จะรักและเอื้ออาทรต่อผู้อื่นได้
๓. สิ่งแวดล้อมพอเพียง ได้แก่ การรู้จักที่จะอนุรักษ์และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัว เพื่อให้เอื้อประโยชน์ต่อการยังชีพและทำมาหากินในชีวิตประจำวันได้

^๙ ประเวศ วะสี, เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคมแนวทางฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคม, (กรุงเทพมหานคร: หมอชาวบ้าน, ๒๕๔๒) หน้า ๔-๖.

๔. ชุมชนเข้มแข็งเพียงพอ คือ การที่ชุมชนสามารถรวมตัวกัน มีความสามัคคีต่อกัน เพื่อสร้างความเป็นปึกแผ่นมั่นคง รวมตัวกันเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็ง ซึ่งจะทำให้สามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ง่ายตาย ส่งผลให้ชีวิตมีความสุข มีชีวิตที่ดี

๕. ปัญญาพอเพียง มีการเรียนรู้สิ่งต่างๆ ร่วมกัน และสามารถปรับตัวต่อสภาวะการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างต่อเนื่อง

๖. อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง คือ การที่กลุ่มชนมีวิถีการดำเนินชีวิตที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและรากฐานทางวัฒนธรรมของตน ซึ่งการดำเนินชีวิตภายใต้รูปแบบของการมีวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับตนนั้น จะไม่ก่อให้เกิดผลกระทบใดๆ ที่ร้ายแรงต่อคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของตนได้ เนื่องจากสิ่งเหล่านั้นล้วนแต่เอื้อประโยชน์ต่อครรลองชีวิตของตนทั้งสิ้น

๗. มีความมั่นคงในชีวิตพอเพียง ไม่ใช่ขুবวบ เดียวจนเดียวรวย เดียวมีเดียวไม่มี เพราะสิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลต่อความมั่นคงทางจิตใจของมนุษย์เราทั้งสิ้น เมื่อใดก็ตามที่มนุษย์เรามีความมั่นคงในชีวิตพอเพียง ก็จะส่งผลให้เป็นบุคคลที่สุขภาพจิตดี สามารถอดทนต่อสภาวะที่เกิดขึ้นและผันผวนได้เป็นอย่างดี

๒.๑.๓ การดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ชีวิตประจำวันและการดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่น ต้องคำนึงถึงความพอประมาณในการดำรงชีวิตในด้านต่างๆ ทั้งด้านการบริโภค การกินอยู่หลับนอน การเข้าสังคม การใช้เวลาและทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่ โดยเน้นการพึ่งตนเองเป็นเบื้องต้น การทำอะไรที่ไม่สุดโต่งไปข้างใดข้างหนึ่ง การใช้เหตุผลเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจและการกระทำต่างๆ การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีเพื่อพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงและไม่ทำอะไรที่เสี่ยงจนเกินไป จนทำให้ตนเองหรือคนรอบข้างเดือดร้อนในภายหลัง การใฝ่รู้อย่างต่อเนื่องและใช้ความรู้ด้วยความรอบคอบ และระมัดระวังความซื่อสัตย์ ความไม่โลภ ความรู้จักพอความขยันหมั่นเพียร การไม่เบียดเบียนกัน การรู้จักแบ่งปัน และช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน

คุลบ็อก^{๑๐} (Kulbox) กล่าวว่า แบบแผนการดำเนินชีวิตหมายถึง พฤติกรรมการดำรงชีวิต ซึ่งบุคคลแสดงออกโดยที่มีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของบุคคลนั้น ไม่ว่าจะในด้านดีหรือไม่ดีก็ตาม

องค์การอนามัยโลก^{๑๑} (WHO) ได้ให้ความหมายของแบบแผนการดำเนินชีวิตหมายถึง แบบแผนของการแสดงพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งเป็นไปตามสภาพสังคม เศรษฐกิจ และความสามารถในการเลือกแสดงพฤติกรรมนั้น

เบนเน็ต^{๑๒} (Bennett) กล่าวว่า ปัจจัยที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต คืออาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม สุขภาพแข็งแรง และมีความมั่นคงในชีวิตทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ชีวิต

^{๑๐} Kulbox, P.P., F.J.Earls; & A.C. Montgomery, *Lifestyle and Patterns of Health and Social Behavior in High – risk Adolescents*, (Ans 11, 1988): 25.

^{๑๑} WHO, *Health Education Units, Lifestyle and Health*, Social Science and Medicine, 1986), p. 118.

^{๑๒} Bennett, N., *Population Growth, Individual Demographic Decision and the Quality of Life: A SourceBook on Population Education*. Bangkok: Population Education Project, Mahidol University, 1975), p. 118.

และการเมือง การมีความสุขในชีวิตของคนแต่ละบุคคลไม่ใช่เรื่องที่ไม่สามารถกระทำได้ แต่แต่ละบุคคลมีความสุขในวิถีทางหรือการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกันทั้งนั้น แต่ถ้าบุคคลใดมีการดำเนินชีวิตที่ไม่เหมาะสมหรือเลือกใช้ชีวิตผิดในการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นแนวทางการสร้างความสุขให้กับชีวิตนั้น บุคคลนั้นก็อาจจะหลงทางหรือไม่อาจจะพบกับความสุขในชีวิตได้เลย

เพ็ญศรี เปลี่ยนขำ^{๑๓} ได้ให้คำแนะนำการปฏิบัติตนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไว้ดังนี้

๑. ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลดละความฟุ่มเฟือย ในการดำรงชีวิตอย่างจริงจัง

๒. ยึดถือการประกอบอาชีพด้วย ความถูกต้อง สุจริต แม้จะตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีพก็ตาม

๓. ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันกันในทางการค้าขาย ประกอบอาชีพแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรง

๔. ไม่หยุดนิ่ง ที่จะหาทางให้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยาก โดยต้องขวนขวายใฝ่หาความรู้ ให้เกิดมีรายได้เพิ่มพูนขึ้นจนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้าหมายสำคัญ

๕. ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี ลดละสิ่งชั่วให้หมดสิ้นไป ทั้งนี้ด้วยสังคมไทยที่ล่มสลาย เพราะยังมีจำนวนบุคคลมีใช้น้อยที่ดำเนินการโดยปราศจากความละอาย

วีณา มิตรยอดวงศ์^{๑๔} ได้กล่าวถึงการปฏิบัติตนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ดังนี้

๑. จะต้องยึดหลัก ๓ คือ พออยู่ พอกิน พอใช้

๒. ประหยัด โดยตัดทอนรายจ่ายจากความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีวิต ไม่ฟุ้งเฟ้อ

๓. ประกอบอาชีพด้วยความถูกต้องและสุจริต ไม่ประกอบอาชีพที่ผิดศีลธรรมและผิดกฎหมาย

๔. ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์ และแข่งขันกันในทางการค้าขาย

๕. รู้จักแสวงหาความรู้เพิ่มเติม พยายามพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความสามารถมากขึ้น นำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน

๖. ใช้ความรู้ความสามารถพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเป็นการเพิ่มพูนรายได้ให้กับตนเอง ครอบครัว และชุมชน

๗. ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมีความสามัคคีในครอบครัว

คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง^{๑๕} กล่าวว่า การจะนำเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ให้ได้ผลในการดำเนินชีวิต จำเป็นต้องเริ่มต้นจากการมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องว่า เศรษฐกิจพอเพียงหมายถึงอะไร และมีหลักการสำคัญอะไรบ้างที่จะนำไปใช้เป็นแนวทางในภาคปฏิบัติ

^{๑๓} เพ็ญศรี เปลี่ยนขำ, วิธีการ ดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, วารสารวิชาการราชภัฏ ตะวันตก, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๐): ๒๗-๓๐.

^{๑๔} วีณา มิตรยอดวงศ์, การพึ่งตนเองหลักเศรษฐกิจพอเพียง, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: <http://www.thaigoodview.com>. All rights reserved, [๑๕ เมษายน ๒๕๕๑].

^{๑๕} คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, นานาคำถามเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๗), หน้า ๗๙-๘๐.

ตลอดจนเห็นถึงประโยชน์จากการที่จะนำเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและการดำเนินชีวิตต่างๆ ร่วมกับผู้อื่น โดยคำนึงถึงการพึ่งตนเองเป็นเบื้องต้นก่อน การกระทำอะไรที่ไม่สุดโต่งไปข้างใดข้างหนึ่ง การใช้เหตุผลเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจและการกระทำต่างๆ เพื่อพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง และไม่ทำอะไรที่เสี่ยงจนเกินไป มีความใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง และใช้ความรู้ด้วยความรอบคอบและระมัดระวัง รู้จักพอ ไม่โลภ รู้จักแบ่งปัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

สรุปความได้ว่า การชี้แจงเนื้อหาสาระของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ผู้วิจัยได้ลงไปหาข้อมูลจากภูมิปัญญาชาวบ้าน ได้ทราบแนวทางการปฏิบัติตนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้ประกอบการด้านเกษตรพอเพียง ที่มีอยู่ในแต่ละพื้นที่ในลำปาง เพื่อทราบแนวทางการปฏิบัติตนของชุมชนว่ามีการยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในครัวเรือน สามารถ ลดละความฟุ่มเฟือย ประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง สุจริต มีการพัฒนาตนเอง ให้หลุดพ้นจากความทุกข์ยากมีการหารายได้เพิ่มพูนขึ้นจนถึงขั้นพอเพียง และปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี ลดละสิ่งชั่วให้หมดสิ้นไปตามแนวทางของตนเองอย่างไร

๒.๑.๔ ความสำคัญของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ที่ช่วยให้ผู้ปฏิบัติ ตามไม่ประมาทในการบริโภคใช้สอย ซึ่งมีผู้แสดงทัศนะเกี่ยวกับความสำคัญไว้ ดังนี้

ศรายุทธ์ บุรณ์เจริญและคณะ^{๑๖} ได้กล่าวถึงความสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ๑๐ ประการ ว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศและพัฒนาคน ดังนี้

๑. เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่มีความสำคัญยิ่งสำหรับการระจัดความยากจน และการลดความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ

๒. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐานของการสร้างพลังอำนาจชุมชน และการพัฒนาศักยภาพชุมชนให้เข้มแข็งเพื่อเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศ

๓. เศรษฐกิจพอเพียงช่วยยกระดับความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัทด้วยการสร้างข้อปฏิบัติในการทำธุรกิจที่เน้นผลกำไรระยะยาวในบริบทที่มีการแข่งขัน

๔. หลักการเศรษฐกิจพอเพียงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการปรับปรุงมาตรฐานของธรรมาภิบาลในการบริหารงานภาครัฐ

๕. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายของชาติเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันต่อสถานการณ์ที่เข้ามากระทบโดยฉับพลัน เพื่อปรับปรุงนโยบายต่างๆ ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น และเพื่อวางแผนยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมการเติบโตที่เสมอภาคและยั่งยืน

๖. ในการปลูกฝังจิตสำนึกพอเพียง จำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนค่านิยมและความคิดของคน เพื่อให้เอื้อต่อการพัฒนาคน

๗. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงช่วยให้มนุษย์มีความพออยู่ พอกิน พอใช้ พึ่งตนเองได้ และมีความสุขตามอัตภาพ

^{๑๖} ศรายุทธ์ บุรณ์เจริญ และคณะ, หนังสือเรียนสาระกับทักษะการดำเนินชีวิต รายวิชา เศรษฐกิจพอเพียง (ทข ๒๑๐๐๑) ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ฉบับปรับปรุง ๒๕๕๔, หน้า ๑๖-๑๗.

๘. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงช่วยให้มนุษย์อยู่ร่วมกับผู้อื่นตลอดจนใช้เสรีภาพในสังคมได้อย่างสันติสุข ไม่เบียดเบียน ไม่เอาัดเอาเปรียบ แบ่งปัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีจิตเมตตาและจิตสาธารณะ

๙. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงช่วยให้มนุษย์อยู่ร่วมกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืนโดยไม่ทำลาย เห็นคุณค่าและมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๑๐. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงช่วยให้มนุษย์อยู่อย่างมีรากเหง้าทางวัฒนธรรม ประเพณี ประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญา ค่านิยม และเอกลักษณ์ของแต่ละบุคคล/สังคม

สรุปความว่า หลักการที่มีเหตุผลมีใจเป็นกลาง เทียบตรง ปราศจากอคติ รู้จักพิจารณาตัดสินใจอย่างรอบคอบตาม เงื่อนไขความรู้ เงื่อนไขคุณธรรม ตามแนวคิดของคุลบ็อก เป็นเนื้ที่พูดถึงเรื่องของอาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม สุขภาพแข็งแรง และมีความมั่นคงในชีวิตทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ชีวิต และการเมือง การมีความสุขในชีวิตของตนเองและตามแนวคิดของ วิณามิตรยอดวงศ์จะต้องยึดหลัก ๓ คือ พออยู่ พอกิน พอใช้และมีความสุขตามอัตภาพ ช่วยให้มนุษย์อยู่ร่วมกับผู้อื่นตลอดจนใช้เสรีภาพในสังคมได้อย่างสันติสุข ไม่เบียดเบียน ไม่เอาัดเอาเปรียบ แบ่งปัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีจิตเมตตาและจิตสาธารณะ

๒.๒ แนวคิดเรื่องการพึ่งตนเอง

การพึ่งตนเอง เป็นแนวทางในการดำรงชีพอยู่ได้ในสังคมอย่างอิสระ มั่นคงสมบูรณ์ และมีความสุขของบุคคลและชุมชน มุ่งเน้นให้ประชาชนและชุมชนรู้จักพึ่งตนเองด้วยการช่วยเหลือตนเองเป็นหลัก โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

๒.๒.๑ ความหมายเกี่ยวกับการพึ่งตนเอง

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับความหมายของการพึ่งตนเอง มีนักวิชาการได้กล่าวไว้เป็นนิยามต่างๆ ดังต่อไปนี้

เสรี พงศ์พิศ^{๑๗} ได้กล่าวไว้ว่า การพึ่งตนเอง หมายถึง ความสามารถของคนที่ช่วยเหลือตนเองให้ได้มากที่สุด โดยไม่เป็นภาระคนอื่นมากเกินไป มีความสมดุล ความพอดีในชีวิต เป็นสภาวะทางกายที่สอดคล้องกับสภาวะทางจิตที่เป็นอิสระ มีความพอใจในชีวิตที่เป็นอยู่ มีสิ่งจำเป็นปัจจัยสี่พอเพียง เป็นความพร้อมของชีวิตทั้งร่างกายและจิตใจ

สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย^{๑๘} ได้ให้ความหมายของการพึ่งตนเองว่า

๑. เป็นความสามารถที่เป็นตัวของตัวเองในทางความคิด โดยมีทักษะการมองปัญหาต่างๆ การตัดสินใจด้วยตนเอง

๒. ในการตัดสินใจดำเนินการโดยสถาบันชุมชน หรือองค์กรชุมชนเพื่อประโยชน์ของชุมชนทั้งในด้านการแก้ปัญหา และในด้านการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน

๓. เป็นการพึ่งตนเองที่ไม่นำไปสู่การพึ่งพา เป็นการพึ่งพาอาศัยกันอย่างรู้เท่าทัน

๔. กรอบการมองจะต้องไม่มุ่งแข่งขันกัน หรือไม่มุ่งครอบงำเหนือกว่า แต่เป็นการสู่ความเป็นไทต่อกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

^{๑๗} เสรี พงศ์พิศ, ๑๐๐ร้อยคำที่ควรรู้, (กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๑๗.

^{๑๘} สถาบันวิจัยสังคม, **ชนบทไทย**, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙), หน้า ๓.

สุพัตรา สุภาพ^{๑๙} ได้กล่าวไว้ว่า การพึ่งตนเอง หมายถึง การรู้จักหารายได้ หาทรัพยากรเงินไว้เลี้ยงตนเอง โดยไม่เป็นภาระแก่คนอื่น แม้ระหว่างเป็นเด็กและต้องพึ่งพาผู้ใหญ่ก็ตาม ซึ่งเป็นการรู้จักสร้างตัว สร้างอนาคต หากใครรู้จักช่วยตนเองแล้วคนๆ นั้น จะเป็นบุคคลที่ไม่ทอดย้ออุปสรรคต่อความลำบาก

ยูวัฒน์ วุฒิเมธี^{๒๐} ได้กล่าวไว้ว่า การพึ่งตนเอง หมายถึง การที่ชุมชนมีความสามารถที่จะดำเนินโครงการและลงทุนดำเนินกิจการได้ด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ท้องถิ่น และยังหมายถึงสมาชิกของชุมชน หรือชาวบ้านสามารถช่วยเหลือตนเองและมีขีดความสามารถที่จะแก้ปัญหา หรือสนองความต้องการของตนเองและชุมชนได้มากขึ้น รวมทั้งสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองได้อย่างเหมาะสม

สรุปความว่า การพึ่งตนเอง เป็นหลักการที่ผู้วิจัยได้เสนอแนวทางของผู้ที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินแนวทางตามหลักการด้านธรรม และหลักการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ และตามแนวคิดของยูวัฒน์ วุฒิเมธี สุพัตรา สุภาพ ที่ได้ศึกษาและให้ความหมายไว้ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้ศึกษาและนำไปทำตาม และตนเองเห็นว่าสามารถนำแนวทางมาปฏิบัติ สามารถทำให้ตนเองดำรงอยู่ได้ด้วยลำแข้งตนเอง และนำส่วนที่เหลือจากสิ่งที่ตนเองได้ทำงานบรรลุเป้าหมายนั้นไปจุนเจือสังคมรอบด้านต่อไป โดยไม่เป็นภาระคนอื่นมากเกินไป มีความสมดุล ความพอดีในชีวิต เป็นสภาวะทางกายที่สอดคล้องกับสภาวะทางจิตที่เป็นอิสระ มีความพอใจในชีวิตที่เป็นอยู่ มีสิ่งจำเป็นปัจจัยสี่พอเพียง เป็นความพร้อมของชีวิตทั้งร่างกายและจิตใจที่มีความมุ่งมั่นตามหลักธรรมที่สอนให้ขยันหมั่นเพียร ไม่หน่ายทำกินไม่หมั่นเงินน้อย ไม่คยวาวสนา

๒.๒.๒ องค์ประกอบสำคัญของ การพึ่งตนเอง

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวกับองค์ประกอบสำคัญของ การพึ่งตนเอง มีนักวิชาการได้กล่าวไว้ ดังต่อไปนี้

ประเวศ วะสี^{๒๑} ได้กล่าวถึงองค์ประกอบสำคัญ ๕ ประการ หรือเบญจขันธ์ของชุมชนในการพัฒนาชุมชนและสังคมที่พึ่งประสงค์ซึ่งเป็นหลักการช่วยให้ชุมชนพึ่งตนเองได้ ดังนี้

๑. จิตใจที่เป็นธรรม หมายถึง จิตใจที่มีธรรมะ มีความขยันหมั่นเพียร ไม่กลัวลำบากไม่โลภมาก มีสันโดษธรรม ไม่จ่ายฟุ่มเฟือย จะกำหนดแบบแผนการผลิต และทำให้เกิดความสมดุลทางเศรษฐกิจ

๒. แบบแผนการผลิต หมายถึง กำหนดแบบแผนการผลิตให้เป็นแบบแผนการผลิตเพื่อกินเอง ใช้เอง ทำให้ต้องทำหลายอย่าง เป็นเกษตรกรรมแบบผสมผสาน ซึ่งทำให้มีกิน มีใช้ครบและธรรมชาติแวดล้อมมีความสมดุล

^{๑๙} สุพัตรา สุภาพ, *สังคมวิทยา*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๒), หน้า ๑๗.

^{๒๐} ยูวัฒน์ วุฒิเมธี, *การพัฒนาชุมชนจากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*, (กรุงเทพมหานคร: บางกอกบล็อก, ๒๕๓๗), หน้า ๖๒.

^{๒๑} ประเวศ วะสี, *พุทธเกษตรกรรมกับสานติสุขของสังคมไทย*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, ๒๕๓๐), หน้า ๓๓-๓๕.

๓. ความสมดุลของธรรมชาติแวดล้อม หมายถึง ความสมดุลที่เกิดขึ้น เพราะแบบแผนการผลิตที่คำนึงถึงความสมดุลของธรรมชาติแวดล้อม และขึ้นอยู่กับจิตใจมนุษย์ที่ไม่โลภมาก และการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้

๔. การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ หมายถึง เป็นระบบการผลิตแบบใช้เอง กินเอง ความสมดุลธรรมชาติกับสิ่งแวดล้อมกับพฤติกรรมที่ไม่ฟุ่มเฟือย ทำให้เศรษฐกิจได้สมดุล พอกิน พอใช้ ไม่ขาดทุน ไม่เป็นหนี้ จึงมีชีวิตที่สงบสุข มีเวลา และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

๕. ชีวิตชุมชนและวัฒนธรรม หมายถึง ระบบชีวิตที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมใกล้ตัวมีอาหารการกินที่เหลือเพื่อ มีเวลาที่จะช่วยเหลือกันสร้างสรรค์กัน และเกิดการผลิตทางวัฒนธรรมของชุมชนขึ้น คือ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีการช่วยเหลือกัน มีสถาบันทางครอบครัวที่มั่นคง มีการนับถือลำดับอาวุโสและผู้เฒ่าผู้แก่ มีวัดเป็นสถาบันของชุมชนที่ช่วยพัฒนาจิตใจเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาทางการสาธารณสุขทางศิลปะ และวัฒนธรรมเป็นสถานสังคมสงเคราะห์และเป็นเครื่องช่วยให้เกิดความสมดุลทางเศรษฐกิจ

สรุปความว่า การลงพื้นที่ในจังหวัดลำปางครั้งนี้ผู้วิจัยจะได้ไปศึกษาดูงาน และศึกษาองค์ประกอบสำคัญของการพึ่งตนเอง ของเจ้าของสวนเกษตรและประชาชนที่ได้ศึกษาและมีสถานที่ทดลองงานด้านเกษตรพอเพียง และสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้ได้รับคำตอบว่าคนในชุมชนที่ผู้วิจัยได้ไปสัมภาษณ์นั้นมีจิตใจมีธรรมะ มีความขยันหมั่นเพียร กำหนดแบบแผนการผลิตให้เป็นแบบแผนการผลิตเพื่อกินเองใช้เองหรือมีการผลิต และนำไปจำหน่ายอย่างไร ตลอดถึงมี การผลิตที่คำนึงถึงความสมดุลของธรรมชาติแวดล้อมหรือไม่ มีความสมดุล พอกิน พอใช้ ไม่ขาดทุน ไม่เป็นหนี้ และมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีการช่วยเหลือกันอย่างไรบ้าง

๒.๒.๓ การพึ่งตนเองตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

แนวคิดเกี่ยวกับการพึ่งตนเอง เป็นทฤษฎีที่มุ่งช่วยให้บุคคลแก้ปัญหาการดำรงชีวิตด้วยการพึ่งพาตนเอง เลี้ยงตนให้อยู่รอด อยู่ดีและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นตามลำดับ เป็นการดำรงชีวิตที่ไม่เบียดเบียนกันและกัน

รงค์ ประพันธ์พงษ์^{๒๒} ได้สรุปพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๙) เกี่ยวกับหลักการพึ่งตนเอง ดังนี้

๑. พึ่งตนเองทางจิตใจ หมายถึง คนที่มีจิตใจเข้มแข็ง ต่อสู้ชีวิตด้วยความสุจริตธรรมแม้ไม่ประสบความสำเร็จในชีวิต แต่ก็มีได้ข้อแท้

๒. พึ่งตนเองทางสังคม หมายถึง การสร้างชุมชน หรือสังคมด้วยการช่วยเหลือเกื้อกูลกันทุกคนทำหน้าที่อย่างเต็มที่ เพื่อให้งานรุดหน้าพร้อมเพรียงกัน

๓. พึ่งตนเองทางทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง การส่งเสริมความสามารถของผู้คนในท้องถิ่นในการแสวงหาทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด

๔. พึ่งตนเองทางเทคโนโลยี หมายถึง การส่งเสริมให้มีการศึกษาทดลอง และทดสอบ เพื่อให้ได้มาซึ่งเทคโนโลยีใหม่ๆ และสามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม

^{๒๒} รงค์ ประพันธ์พงษ์, เศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่, (กรุงเทพมหานคร: สถาพรบุ๊คส์, ๒๕๕๐), หน้า ๓๘.

๕. พึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ หมายถึง สามารถอยู่ได้ด้วยตนเองในระดับเบื้องต้น แม้ไม่มีเงินก็ยังมีความทรัพยากรในท้องถิ่น เช่น ข้าว ผัก ปลา และผลไม้เพื่อการยังชีพ และสามารถนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจต่อไป

กาญจนา แก้วเทพ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ^{๒๓} ได้แบ่งลักษณะของการพึ่งตนเองเป็น ๒ ลักษณะ คือ

๑. ในเชิงปัจเจกบุคคล การพึ่งตนเอง หมายถึง กิจกรรมทั้งหลายที่กระทำโดยปัจเจกชนและครัวเรือนเพื่อบรรลุถึงการมีหลักประกันของการดำรงชีพของเขา

๒. ในลักษณะกลุ่ม การพึ่งตนเอง หมายถึง สังคมที่มีการจัดระบบเพื่อให้ประชาชนสามารถดำเนินการตอบสนองความต้องการของตนด้วยวิธีการช่วยเหลือตนเอง และความร่วมมือกับคนอื่นที่อยู่ใต้อาณัติเดียวกัน ทั้งนี้ การพึ่งตนเองอย่างแท้จริง ต้องกินความรวมถึงว่า กลุ่มชนนั้นมีอิสระในการตั้งเป้าหมาย และมีอิสระในการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายโดยอาศัยความพยายามและกำลังของตน

อภิชาติ ทองอยู่ และคณะ^{๒๔} ได้ทำการแบ่งขอบเขตของการพึ่งตนเอง เป็น ๒ ลักษณะที่เกี่ยวข้องกัน คือ

๑. การพึ่งตนเองทางกายภาพ เป็นการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจและการปกครองตลอดจนการจัดความสัมพันธ์ทางสังคมตามแบบแผนของตัวเอง ซึ่งเป็นการผลิตเพื่อบริโภคเป็นหลัก

๒. การพึ่งตนเองทางวัฒนธรรม ความเชื่อ สติปัญญา และอำนาจการตัดสินใจ ซึ่งมีผลต่อกันและกันทั้งสองด้าน เป็นการสร้างสังคมที่มีแบบแผนทางวัฒนธรรมและการผลิตของตัวเอง มีการผลิตเพื่อบริโภคเป็นหลัก มีศักยภาพที่ดำเนินไปตามรากฐานแห่งวัฒนธรรมของตัวเองสูง และขณะเดียวกันก็มีการช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างกันและกัน เสริมไปด้วยทั้งภายในหมู่บ้านและกับภายนอกหมู่บ้าน ในความเป็นตัวของตัวเองที่สืบทอดวิถีแห่งการพึ่งตนเองได้ทั้งสองด้าน

สรุปความได้ว่า การพึ่งตนเองตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ มีจิตใจเข้มแข็ง ต่อสู้ชีวิตด้วยความสุจริต ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ทุกคนทำหน้าที่อย่างเต็มที่แสวงหาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีการส่งเสริมให้มีการศึกษาทดลอง และทดสอบเพื่อให้ได้มาซึ่งเทคโนโลยีใหม่ๆ จนสามารถอยู่ได้ด้วยตนเอง

๒.๒.๔ เงื่อนไขในการพัฒนาที่จะนำไปสู่การพึ่งตนเองของชุมชน

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเงื่อนไขของการพึ่งตนเอง มีนักวิชาการได้กล่าวไว้ดังต่อไปนี้

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา^{๒๕} ได้กล่าวถึงเงื่อนไขในการพัฒนาโดยมุ่งการพึ่งตนเองด้วยเงื่อนไข ๖ ประการ ดังนี้

^{๒๓} กาญจนา แก้วเทพ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ, การพึ่งตนเอง: ศักยภาพในการพัฒนาชนบท, (กรุงเทพมหานคร: รุ่งเรืองสารสินการพิมพ์, ๒๕๓๐), หน้า ๓๔.

^{๒๔} อภิชาติ ทองอยู่และคณะ, สถาบันหมู่บ้านกับการพัฒนาพึ่งตนเอง, (ขอนแก่น: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๓๗), หน้า ๒๓.

^{๒๕} ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, บ้านกับเมือง, (กรุงเทพมหานคร: โครงการส่งเสริมสถาบันหมู่บ้าน, ๒๕๒๙), หน้า ๙๕-๑๐๑.

๑. การพัฒนาจะต้องเป็นรูปแบบกลุ่ม (Collective) ชาวบ้านจะต้องอยู่รวมกันเป็นชุมชน เป็นหมู่บ้าน ไม่ใช่ต่างคนต่างอยู่

๒. ต้องมีจิตสำนึกมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (Mutual Aid) พื้นฐาน ก็คือการพึ่งตนเอง ขึ้นอยู่กับจิตใจ ความสมัครใจที่จะทำอย่างนั้น (กิจกรรมพัฒนา) ของผู้คน (ชาวบ้าน)

๓. จิตสำนึกจะต้องผลิตซ้ำขึ้นมาอีกได้ คือ ต้องให้มันสร้างขึ้นใหม่ให้แจ่มชัดต่อเนื่อง

๔. ต้องมีการรวมตัวกันในรูปแบบสหพันธ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ต้องมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่ม ในหน่วยย่อย คือ ในหมู่บ้าน และหมู่บ้านเหล่านี้ สามารถที่จะรวมกันเป็นสหพันธ์ กล่าวคือ ต้องพัฒนาให้เป็นเขต เขตควรมียัง ฉาง โรงสี โรงเรียน และศูนย์วัฒนธรรม สามารถต่อรองกับสถาบัน ภายนอกได้ เช่น พ่อค้าและรัฐ ได้อย่างมีพลัง น่าจะให้ความสำคัญกับงานนี้ด้วย เพื่อก่อให้เกิด เครือข่ายของหมู่บ้าน

๕. การประสานวัฒนธรรม น่าจะส่งเสริมให้ชาวบ้านประสานวัฒนธรรมของตัวเอง หรือ กิจกรรมของตัวกับคนอื่น ๆ ในสังคมด้วย

๖. ชุมชนควรมีความสัมพันธ์ที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมธรรมชาติ น่าจะเป็นชุมชนที่ อนุรักษ์ธรรมชาติแวดล้อมด้วย

อำภา จันทรางศุ^{๒๖} ได้กล่าวถึงการที่ชุมชนจะพึ่งตนเองได้นั้น จะต้องอาศัยทุนทางสังคม ที่ส่งเสริมถึงความเข้มแข็งของชุมชนว่า มีเงื่อนไขที่สำคัญ ดังนี้

๑. ระบบคุณค่า อุดมการณ์ ความเชื่อ ที่อยู่บนพื้นฐานของการเคารพบนอบต่อธรรมชาติ หรือกำหนดตนเองเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ เช่น ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ปกป้องธรรมชาติ ที่ทำให้ชุมชนยังคงดำรงรักษาธรรมชาติอย่างหนักแน่น ความสมถะ สันโดษที่เป็นรากฐานทางพุทธศาสนา จิตสำนึกในการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นต้น

๒. ภูมิปัญญาท้องถิ่นและกระบวนการเรียนรู้ ที่ชุมชนสรรค์สร้างและสั่งสมมาเพื่อการ ดำรงชีพ เช่น ภูมิปัญญาด้านเกษตรกรรม หมอพื้นบ้าน การจัดการทรัพยากร ศิลปหัตถกรรม การอยู่ อาศัย ซึ่งภูมิปัญญาของชุมชน มีแง่มุมรายละเอียดที่น่าสนใจ รวมถึงประสบการณ์ของชุมชนในการ แก้ปัญหาของชุมชนที่ผ่านมา

๓. ผู้นำทางปัญญาของชุมชน หรือปราชญ์ชาวบ้าน ที่มีภูมิปัญญาในการดำรงชีพ และมี บทบาทในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน เช่น ผู้อาวุโส พระ หมอพื้นบ้าน ผู้นำเกษตร ฯลฯ

๔. โครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นแนวราบ ซึ่งเอื้อให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูล ซึ่ง กันและกัน

๕. ระบบกรรมสิทธิ์และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติร่วมกัน หรือสิทธิชุมชนในการ จัดการทรัพยากร เป็นการควบคุมให้ชุมชนใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสม เป็นธรรม

๖. สถาบันชุมชน ได้แก่ กฎ จารีต ประเพณี วัฒนธรรม จิตสำนึก ร่วม รวมถึงกระบวนการ ควบคุมให้ชุมชนดำเนินไปตามระบบคุณค่าและระบบคิดที่เป็นอยู่

^{๒๖} อำภา จันทรางศุ, ทุนทางสังคมที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน, (เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๓), หน้า ๑๖-๑๗.

๗. ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งแตกต่างกันไปตามสภาพของระบบนิเวศ และเงื่อนไขทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง อันก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และก่อให้เกิดความเข้มแข็งของสังคมโดยรวม

๘. การมีกลุ่ม องค์กรที่ดำเนินกิจกรรมสาธารณะในภาคประชาคม เช่น องค์กรชุมชน เครือข่ายประชาชน องค์กรพัฒนาเอกชน กลุ่มวิชาชีพ นักวิชาการที่ดำเนินกิจกรรมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนในประเด็นต่างๆ

สรุปความได้ว่าเนื้อหาหลักการเหล่านี้ผู้วิจัยจะได้นำไปวิเคราะห์เนื้อหาจากเนื้อหาในหนังสือ และนำองค์ความรู้ไปหาประชาชนในพื้นที่ เช่น ชุมชนวัดไร่ศิลาทอง ศูนย์เรียนรู้ภายในชุมชนปีกมาติว่ามีการวางแผนและการสร้าง เงื่อนไขในการพัฒนาที่จะนำไปสู่การพึ่งตนเองของชุมชนอย่างไร และมีกลไกอย่างไรที่จะสามารถอยู่รวมกันเป็นชุมชน มีจิตสำนึกช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความสัมพันธ์ที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมธรรมชาติ มีความสันโดษที่เป็นรากฐานทางพุทธศาสนา มีจิตสำนึกในการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมีกลุ่มหรือองค์กรที่ดำเนินกิจกรรมสาธารณะในภาคประชาคมอย่างไร

๒.๒.๕ การดำเนินชีวิตโดยใช้หลักการพึ่งตนเองตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๑. ด้านจิตใจ

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมุ่งเน้นไปในการสร้างความ “พออยู่ พอกิน” ความเหมาะสมพอเพียงและความพอต่อการดำเนินชีวิต มีการพัฒนาคนให้สามารถพัฒนาความคิด จิตใจ ให้รู้จักกิน รู้จักใช้ตามอัตภาพ ตามความจำเป็นแห่งชีวิต

สุเมธ ตันติเวชกุล^{๒๗} กล่าวว่า การพึ่งตนเองด้านจิตใจ หมายถึง ต้องเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้ มีจิตสำนึกที่ดี เอื้ออาทร ประนีประนอมนึกถึงผลประโยชน์ส่วนรวม

เพ็ญศรี เปลี่ยนขำ^{๒๘} กล่าวว่า การพึ่งตนเองด้านจิตใจ หมายถึง การมีสภาพจิตใจที่กล้าแข็ง เพื่อที่จะสามารถต่อสู้กับปัญหาอุปสรรคต่างๆ ทั้งการหาเลี้ยงชีพ การพัฒนาชีวิตให้เจริญก้าวหน้า การยึดมั่นปฏิบัติตนตามหลักทางสายกลางหรือมัชฌิมาปฏิปทา

สมใจ ลักษณะ^{๒๙} ได้กล่าวถึงความสำคัญของอารมณ์ไว้ว่า เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ตามสภาพแวดล้อมและสิ่งเร้าที่มากระทบ แต่การแสดงออกทางอารมณ์จะเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดที่มีผลกระทบต่อผู้แสดงอารมณ์ และถึงผู้ที่ได้รับผลของการแสดงอารมณ์ ความสามารถในการควบคุมการแสดงอารมณ์จึงเป็นความสามารถที่สำคัญที่ทำให้บังเกิดผลดีต่อบุคคลอย่างยิ่ง

สงวน สุทธิเลิศอรุณ^{๓๐} ได้กล่าวถึงการเสริมสร้างชีวิตให้เป็นสุข เป็นความสุขจากการดำเนินชีวิตในครอบครัวให้เป็นสุข จะต้องมีความพร้อมในด้านจิตใจ ไม่เป็นโรคจิตหรือโรคประสาท

^{๒๗} สุเมธ ตันติเวชกุล, “การดำเนินชีวิตในระบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ, ข้าราชการครู”, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (มีนาคม-เมษายน ๒๕๔๓): ๒-๓.

^{๒๘} เพ็ญศรี เปลี่ยนขำ, “วิถีการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”, วารสารวิชาการราชภัฏ-ตะวันตก, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๐): ๒๗-๓๐.

^{๒๙} สมใจ ลักษณะ, การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน, (กรุงเทพมหานคร: เพิ่มทรัพย์การพิมพ์, ๒๕๔๙), หน้า ๘๒-๘๔.

^{๓๐} สงวน สุทธิเลิศอรุณ, พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน, (กรุงเทพมหานคร: ทิพย์วิสุทธิ, ๒๕๔๕), หน้า ๓๕๙-๓๖๓.

หรือเป็นผู้ที่มีความเปี่ยมเบนทางเพศ และมีความพร้อมทางด้านความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ คือ ๑) รู้จักอารมณ์ของตนเอง ๒) ควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ ๓) พัฒนาอารมณ์ของตนเองได้ และ ๔) รู้จักและเข้าใจอารมณ์ของผู้อื่นได้ รู้ว่าคู่สมรสของเราชอบอะไร และไม่ชอบอะไร นอกจากนี้วิธีการเสริมสร้างความสุขจากการทำงานในด้านการเสริมสร้างจิตให้เป็นสุข ได้เสนอไว้ ดังนี้

๑) การเข้าถึงธรรมชาติ ถ้ามนุษย์เราเข้าถึงธรรมชาติ ซึ่งมีความสัมพันธ์และเกื้อกูลกันทุกคนจะลดความเห็นแก่ตัว และรักในเพื่อนมนุษย์ ทำให้เรามีความสุขมากขึ้น

๒) การออกกำลังกาย ถ้าเราออกกำลังกายสม่ำเสมอ ร่างกายจะแข็งแรง สมบูรณ์ จิตใจย่อมสดใส จะอยู่ในเรือนร่างที่แข็งแรงสมบูรณ์ ทำให้เรามีความสุขมากขึ้น

๓) การทำงาน ถ้าเรารักและชอบงานที่ทำ ก็จะทำงานด้วยความรักและความเพลิดเพลิน ทำให้เราได้มีความสุขมากขึ้น

๔) มีความเมตตา ถ้ามนุษย์มีความเมตตา กรุณา และเอื้ออาทรต่อผู้อื่น เราก็จะมีความสุขสบายใจและมีความสุขได้

๕) การเจริญสติ ถ้ามนุษย์สนใจและเจริญสมาธิ ก็ย่อมจะเกิดความสุขก็มีความสุขได้
 นิคาร์ตัน ศิลปะเดช^{๑๑} ได้สรุปไว้ว่า องค์ประกอบที่จะทำให้บุคคลมีคุณภาพชีวิตที่ดี หรือมีลักษณะของชีวิตที่มีความสุข ความสมบูรณ์ และมีความพึงพอใจในการมีชีวิตได้อย่างแท้จริงในด้านจิตใจและอารมณ์ หมายถึง การเป็นผู้มีจิตใจที่ดี มีอารมณ์แจ่มใสมั่นคงไม่แปรปรวนหงุดหงิดง่าย โมโหง่าย จิตใจมีคุณธรรม ไม่อิจฉาริษยา หรือเคียดแค้นพยาบาทผู้อื่นเป็นผู้มองโลกในแง่ดี มีความโอบอ้อมอารี พร้อมทั้งจะช่วยเหลือผู้ที่ตกทุกข์ได้ยากหรือเดือดร้อนเสมอ การมีพื้นฐานด้านจิตใจและอารมณ์ที่ดี จะช่วยให้บุคคลเกิดความสุขและสงบในการดำรงชีวิต

๒. ด้านสังคม

ศักดิ์สิน ช่องดารากุล^{๑๒} กล่าวถึงสภาพสังคมไทย ดังนี้

๑) สังคมคุณภาพ เป็นสังคมที่ยึดหลักความสมดุล ความพอดี สามารถสร้างคนทุกคนให้เป็นคนดี คนเก่ง พร้อมด้วยคุณธรรม จริยธรรม มีวินัย มีความรับผิดชอบ มีจิตสำนึกสาธารณะ พึ่งตนเองได้ คนมีคุณภาพที่ดี มีความสุข อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี มีเมืองและชุมชนน่าอยู่ มีระบบดีมีประสิทธิภาพ ระบบเศรษฐกิจมีเสถียรภาพ มีความเข้มแข็งและแข่งขันได้ ได้รับการพัฒนาอย่างยั่งยืน และสมดุลกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระบบการเมืองการปกครองโปร่งใสเป็นประชาธิปไตย ตรวจสอบได้ และมีความเป็นธรรมในสังคมไทย

๒) สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ เปิดโอกาสให้คนไทยทุกคนสามารถคิดเป็นทำเป็น มีเหตุผล มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต รู้เท่าทันโลก พร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลง สามารถสั่งสมทุนปัญญา รักษาและต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม

^{๑๑} นิคาร์ตัน ศิลปะเดช, ประชากรกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต, เอกสารประกอบการสอนรายวิชา ๒๕๓๐๒๐๑, (กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาสังคมวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏธนบุรี, ๒๕๓๙), หน้า ๘๕-๘๖.

^{๑๒} ศักดิ์สิน ช่องดารากุล, “ปัจจัยที่ทำให้ส่งผลต่อการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ”, วารสารวิชาการ, ปีที่ ๑๐ ฉบับ ๕ (ตุลาคม- ธันวาคม ๒๕๕๐): ๕๑-๕๒.

๓) สังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน ดำรงไว้ซึ่งคุณธรรมและคุณค่าของเอกลักษณ์สังคมไทยที่พึ่งพาเกื้อกูลกัน รู้รัก สามัคคี มีจารีตประเพณีดีงาม มีความเอื้ออาทร รักภูมิใจในชาติและท้องถิ่น มีสถาบันครอบครัวที่เข้มแข็ง ตลอดจนเครือข่ายชุมชนทั่วประเทศ

๔) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

เพ็ญศรี เปลี่ยนขำ^{๓๓} กล่าวว่า การพึ่งตนเองด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสามารถในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และความสามารถในการศึกษาทรัพยากรธรรมชาติให้ดำรงอยู่ ไม่ให้เสื่อมเสียไปจนหมดสิ้น หรือไม่ให้เสียดุลธรรมชาติ

พิมพิมล แก้วมณี^{๓๔} กล่าวว่า การใช้ทรัพยากร อย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพ ดังนี้

๑) ใช้วัตถุดิบที่มีในท้องถิ่น หรือผลิตวัตถุดิบเองแทนการซื้อจากภายนอก

๒) เน้นการใช้ทรัพยากรในพื้นที่ ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น ปลูกพืชแซมในพื้นที่หลากหลายชนิดเพื่อเพิ่มรายได้ ปลูกพืชสมุนไพรที่ใช้เป็นส่วนผสมน้ำหมัก เป็นต้น ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงความเหมาะสมของพื้นที่นั้นๆ

๓) การนำของเหลือกลับไปใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่น ใช้หลุ่ำนากลับมาเป็นปุ๋ยควรมีการปลูกฝังจิตสำนึกในการรักษาสังแวดล้อมให้แก่เยาวชนในการใช้ทรัพยากรที่มีในท้องถิ่น ผลิตวัตถุดิบเองหรือใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น แทนการซื้อจากภายนอก ใช้วัตถุดิบในการผลิตที่มีคุณภาพให้เกิดคุณค่าและประโยชน์สูงสุด เน้นการใช้วัตถุดิบ รวมถึงยังมีการวางแผนการผลิตและจัดการของเหลือจากการผลิต

นางงค์ คงเศรษฐกุล^{๓๕} กล่าวถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควรมีวิธีการดังนี้

๑) นำทรัพยากรมาใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยเป็นไปตามหลักการอนุรักษ์ มีการสำรวจทรัพยากรที่มีอยู่และทรัพยากรที่จะเกิดขึ้นมาใหม่

๒) มีการวางแผนการใช้ทรัพยากรอย่างเป็นระบบ โดยคำนึงถึงระยะเวลาการฟื้นตัวของทรัพยากรที่นำมาใช้ ซึ่งเมื่อนำมาใช้ในปริมาณที่พอควรแล้ว จึงเปลี่ยนไปใช้ทรัพยากรประเภท อื่นที่ทดแทนกันได้ โดยมีการหมุนเวียนทรัพยากรเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด

๓. ด้านเทคโนโลยี

วรรณานราเลิศสุขุมพงศ์^{๓๖} กล่าวว่าทุกวันนี้โลกเรามีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี โดยจะเห็นได้จากข้อมูลข่าวสารที่ข้ามจากซีกโลกหนึ่งมายังอีกซีกโลกหนึ่งในเวลาชั่วพริบตาเดียว ไม่ว่าจะเป็นโดยการส่งผ่านดาวเทียม ส่งผ่านสายโทรศัพท์ หรือส่งผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เป็นที่

^{๓๓} เพ็ญศรี เปลี่ยนขำ, “วิถีการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, วารสารวิชาการราชภัฏตะวันออก, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๐): ๒๗-๓๐.

^{๓๔} พิมพิมล แก้วมณี, รายงานการประชุมวิชาการ ศวพ. ปี ๒๕๔๙, (เชียงใหม่: โครงการวิจัยและพัฒนากระบวนการผลิตเกษตรและวิสาหกิจชุมชนตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง ,๒๕๔๙), หน้า ๒๑๘.

^{๓๕} นางงค์ คงเศรษฐกุล, “แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน รากฐานความเป็นมาและการนำมาใช้ในสังคมไทย”, วารสารวิชาการ ราชภัฏกรุงเทพฯ, ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๑๒ (๒๕๔๙): ๕๓.

^{๓๖} วรรณานราเลิศสุขุมพงศ์, “เศรษฐกิจพอเพียง: หลักการกับความเข้าใจของวิสาหกิจชุมชนเกษตร”, วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ปีที่ ๒๔ ฉบับที่ ๑ (มิถุนายน-กันยายน ๒๕๕๐):๔๗-๕๐.

ยอมรับกันว่าเทคโนโลยีใหม่เป็นลูกที่สามของโลกเรา ซึ่งเราเรียกกันว่าเป็นยุคสื่อสารทางไกลไร้พรมแดน หรือยุค IT (Information Technology) เทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทในวงการศึกษานอกจากนวัตกรรมใหม่ ๆ พวกเครื่องมือ เครื่องใช้ที่ทันสมัย ก็มีเทคโนโลยีทางการสื่อสารที่นำมาใช้ในโรงเรียนโดยมีบทบาทอย่างมากต่อการเรียนการสอน

พิมพิมล แก้วมณี^{๓๓๗} กล่าวถึง การใช้เทคโนโลยีโดยมีวิธีปฏิบัติด้านการใช้เทคโนโลยีที่สอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง มีดังนี้

๑) เทคโนโลยีที่นำมาใช้ต้องช่วยให้ประหยัด หรือเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เช่น ในกรณีสหกรณ์โคนม สนับสนุนให้สมาชิกใช้เครื่องรีดนมแทนการใช้แรงงานคน ซึ่งนอกจากจะช่วยประหยัดเวลาแล้ว ยังช่วยลดการปนเปื้อนของเชื้ออื่นๆ ในน้ำนมดิบ และช่วยลดการอักเสบของเต้านมด้วย

๒) เทคโนโลยีหมายความรวมถึงเทคนิคการผลิตด้วย เช่น ในสหกรณ์ลำไย มีการปรับเปลี่ยนการตัดแต่งทรงพุ่มต้นลำไยเพื่อให้ง่ายต่อการดูแลรักษา และเก็บเกี่ยว

๓) เทคโนโลยีที่ใช้ไม่จำเป็นต้องเป็นนวัตกรรมใหม่เสมอไป ดังเช่นการหันกลับไปใช้เชื้อถ่านโซดาไฟของ กลุ่มกระดาศาบ้านดงป่าซาง อันเนื่องมาจากราคาโซดาไฟสูงขึ้น แม้ว่าโซดาไฟจะมีประสิทธิภาพสูงกว่าเชื้อถ่านก็ตาม การผลิตหรือการใช้พืชนซึ่งหาได้ง่ายในท้องถิ่นเป็นพลังงานทดแทนก๊าซหุงต้มซึ่งมีราคาสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

๔) การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาเกี่ยวกับเทคโนโลยี สามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มสหกรณ์ได้เป็นอย่างดี อีกทั้งช่วยแก้ปัญหาได้ตรงประเด็น

๕) มีการใช้เทคโนโลยีให้เหมาะสมกับการใช้แรงงานคน นั่นคือคำนึงถึงว่าเทคโนโลยีที่นำมาใช้ ช่วยให้แรงงานทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และไม่ได้แย่งงานของแรงงานคน อาทิ สหกรณ์โคนมส่งเสริมให้สมาชิกใช้เครื่องรีดนม และเครื่องอัดฟางข้าวเพื่อทุ่นแรง และให้แรงงานสามารถทำงานอย่างอื่นในฟาร์มได้มากขึ้น

๔. ด้านเศรษฐกิจ

สมพร เทพสิทธา^{๓๓๘} กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียงมุ่งให้เกิดวิถีชีวิตที่ประหยัดอดออม มีชีวิตที่เรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย ไม่ตกเป็นทาสของวัตถุนิยม และบริโภคนิยม ซึ่งทำให้เกิดการเป็นหนี้สิน เกิดการทุจริตคอร์รัปชัน เป็นปัญหาสังคมที่ร้ายแรง เป็นบ่อนทำลายความมั่นคงของชาติ

สรุปความได้ว่า การดำเนินชีวิตโดยใช้หลักการพึ่งตนเอง ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านจิตใจ ต้องเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้ มีจิตสำนึกที่ดี เอื้ออาทร ประนีประนอมนึกถึงผลประโยชน์ส่วนรวม สามารถต่อสู้กับปัญหาอุปสรรคต่างๆ ทั้งการหาเลี้ยงชีพ การพัฒนาชีวิตให้เจริญก้าวหน้า การยึดมั่นปฏิบัติตนตามหลักทางสายกลางหรือมัชฌิมาปฏิปทา ด้านสังคม มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน รู้จักฉันทกกำลังและที่สำคัญมีกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากฐานรากที่มั่นคงและแข็งแรง ด้านทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการ

^{๓๓๗} พิมพิมล แก้วมณี, รายงานการประชุมวิชาการ ศวพท. ปี ๒๕๕๙, (เชียงใหม่: โครงการวิจัยและพัฒนาระบบการผลิตเกษตรและวิสาหกิจชุมชนตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง, ๒๕๕๙), หน้า ๒๑๘.

^{๓๓๘} สมพร เทพสิทธา, การเดินตามรอยพระยุคลบาท เศรษฐกิจพอเพียง ช่วยแก้ปัญหาความยากจนและความทุจริต, (กรุงเทพมหานคร: กองทุนอริยมรรค, ๒๕๕๙) หน้า ๒๔.

ใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และความสามารถในการศึกษา ทรัพยากรธรรมชาติให้ดำรงอยู่ ไม่ให้เสื่อมเสียไปจนหมดสิ้น หรือไม่ให้เสียดุล ธรรมชาติ ด้าน เทคโนโลยี นำเทคโนโลยีมาใช้ ต้องช่วยให้ประหยัด หรือเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต คำนึงถึง เทคโนโลยีที่นำมาใช้ ต้องช่วยให้แรงงานทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และด้านเศรษฐกิจ มีระบบการผลิตแบบใช้เอง กินเอง ความสมดุลธรรมชาติกับสิ่งแวดล้อมกับพฤติกรรมที่ไม่ฟุ่มเฟือย ทำให้เศรษฐกิจได้สมดุล พอกิน พอใช้ ไม่ขาดทุน ไม่เป็นหนี้สิน มีเวลาและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

๒.๒.๖ ประโยชน์ของการพึ่งตนเอง

การพึ่งตนเอง ย่อมทำให้ตนมีความภูมิใจในความสามารถของตน เห็นตนมีคุณค่า มีเกียรติ และศักดิ์ศรีในสังคม

โถมสมร เหลือโกศล^{๓๔} ได้กล่าวว่า ประโยชน์ของการนำเทคนิคการพึ่งตนเองจะช่วยให้ เกิดการพัฒนาทั้งในระดับจุลภาคและระดับมหัพภาค คือ

๑. ช่วยให้ตระหนักในคุณค่า ความสามารถและพลังศักยภาพของตนเอง
๒. ช่วยให้คนสามารถคิดและตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องพึ่งพาจากสิ่ง ภายนอกหรือบุคคลอื่น แต่มีได้หมายถึงการแยกออกจากผู้อื่น การพึ่งพาผู้อื่นเป็นอย่างรู้เท่าทัน และ ไม่แข่งขัน หรือมุ่งครอบงำเหนือกว่า ทั้งไม่ยินยอมให้ผู้อื่นมาทำกับตนด้วย
๓. ประชาชนสามารถแก้ไขปัญหา วิเคราะห์ปัญหาด้วยตนเอง รู้ข้อดี ข้อเสีย ข้อจำกัด และข้อบกพร่องของตนเอง สามารถใช้ทรัพยากรหรือสิ่งที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ได้
๔. การพึ่งตนเองทำให้เกิดการเป็นตัวของตัวเองในความคิด เป็นตัวของตัวเองในทัศนะ การมองปัญหาต่างๆ
๕. ช่วยให้ชุมชนและประชาชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข โดยไม่ต้องยึดหรือมุ่งพึ่งพา ระบบภายนอก ถ้ามีกิจกรรมทางเศรษฐกิจก็ทำให้ลักษณะพอเลี้ยงตัวได้ เป็นระบบที่ลดระดับการ พึ่งพาจากภายนอกทำให้พออยู่ได้ และประชาชนส่วนใหญ่ได้ประโยชน์
๖. การพึ่งตนเองจะทำให้ให้ประชาชนตื่นตัวในสิทธิและเสรีภาพของเขาเองสนใจที่จะ เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนของตนเองอย่างแท้จริง เพื่อประโยชน์สุขของ สังคมส่วนรวม

สรุปความได้ว่า ประโยชน์ของการพึ่งตนเอง นั้นทำให้ให้ตระหนักในคุณค่า ความสามารถ และพลังศักยภาพของตนเอง สามารถคิดและตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ได้ด้วยตนเอง สามารถแก้ไข ปัญหา วิเคราะห์ปัญหาด้วยตนเอง ทำให้เกิดการเป็นตัวของตัวเองในความคิด ในการเรียนรู้ของแต่ละ คนที่มีการศึกษาเนื้อหาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีเนื้อหา การวางแผนการศึกษาแบบมีระบบ และมีการกำหนดพื้นที่ ตลอดถึงการบริหารจัดการในเรื่องการผลิต ตามขั้นตอน ถึงแม้ว่าการวิจัยครั้งนี้ จะมีการศึกษาและลงมือปฏิบัติของผู้ที่สนใจมาร่วมกิจกรรมตามโครงการวิจัยครั้งนี้ และมีการ สังเกตสรุปรวบยอดเป็นความคิดเชิงสร้างสรรค์ ก็จะทำให้มีการตระหนักรู้ มั่นใจศรัทธาต่อ ความสามารถของตนเอง และมีความเข้มแข็ง ลดค่าใช้จ่าย และมีการพึ่งพาตนเองตลอดเวลา

^{๓๔} โถมสมร เหลือโกศล, ค่านิยมพื้นฐานเรื่องการพึ่งตนเองกับการอบรมเลี้ยงดู, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๑), หน้า ๓๔.

๒.๓ แนวคิดเรื่องความคิดเห็น

ความคิดเห็นเป็นการแสดงออกที่เกิดจากความรู้สึกภายในต่างๆ ซึ่งความรู้สึกภายในนี้อาจเป็นเพียงเจตคติหรือความเชื่อหรือความนิยมที่ได้แสดงออกมาโดยการพูดหรือการเขียน ซึ่งในการแสดงออกนี้จะต้องอาศัยพื้นฐานความรู้ ประสบการณ์ และพฤติกรรมของแต่ละบุคคล ก่อนที่จะมีการตัดสินใจแสดงออกมา ซึ่งแต่ละคนอาจจะมีคนเห็นเหมือนกันหรือต่างกันได้

๒.๓.๑ ความหมายของความคิดเห็น

จากการตรวจสอบเอกสารปรากฏว่า มีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับความคิดเห็นไว้หลายท่าน เป็นต้นว่า

บุญเรียง ขจรศิลป์^{๔๐} ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความคิดเห็น หมายถึง การแสดงออกทางวาจาของเจตคติ การที่บุคคลกล่าวว่าเขามีความเชื่อหรือความรู้สึกอย่างไรนั้น เป็นการแสดงความคิดเห็นของบุคคลนั้น ดังนั้น การวัดความคิดเห็นของบุคคลนั้นเป็นสิ่งที่เป็นไปได้

ลัดดา กิตติวิภาค^{๔๑} ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความคิดเห็น คือ ความคิดที่มีอารมณ์เป็นส่วนประกอบ ซึ่งทำให้เกิดความพร้อมที่จะมีปฏิกิริยาโต้ตอบในทางบวกหรือทางลบต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด”

สงวน สุทธิเลิศอรุณ และคณะ^{๔๒} ได้ให้ความหมายของความคิดเห็นว่า เป็นการแสดงออกซึ่งวิจาร์ณญาณที่มีต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ ความคิดเห็นของบุคคลเปลี่ยนแปลงไปตามข้อเท็จจริง (fact) ทศนคติ (attitude) ของบุคคล ในขณะที่ทศนคติจะเป็นการแสดงความรู้สึกต่างๆ ไปเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ความคิดเห็นเป็นการอธิบายเหตุผลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยเฉพาะ

จำลอง เงินดี^{๔๓} ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความคิดเห็น หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในลักษณะที่ไม่ลึกซึ้งเหมือนทศนคติ ความคิดเห็นนั้นอาจจะกล่าวได้ว่าเป็นการแสดงออกของทศนคติก็ได้ สังเกตและวัดได้จากคนแต่มีส่วนที่แตกต่างไป จากทศนคติตรงที่ทศนคตินั้นเจ้าตัวอาจจะตระหนักหรือไม่ตระหนักก็ได้

สุชา จันทน์เอม^{๔๔} ได้กล่าวว่า ความคิดเห็น หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่ง แต่เป็นลักษณะที่ไม่ลึกซึ้งเหมือนกับทศนคติ คนเรามักจะมีความคิดเห็นแตกต่างกันไป ความคิดเห็นเป็นส่วนหนึ่งของทศนคติ

พรทิพย์ สัมปัตตะวนิช และคณะ^{๔๕} ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ความคิดเห็น คือความโน้มเอียงที่เกิดจากการเรียนรู้ เพื่อที่จะตอบสนองต่อวัตถุหนึ่งอาจจะออกมาในลักษณะที่พึงพอใจหรือไม่พึงพอใจต่อวัตถุนั้นได้”

^{๔๐} บุญเรียง ขจรศิลป์, *วิธีวิจัยการศึกษา*, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : พิชญาพรินตัง, ๒๕๓๔), หน้า ๗๘.

^{๔๑} ลัดดา กิตติวิภาค, *ความคิดเห็นทางสังคมเบื้องต้น*, (กรุงเทพมหานคร : แสงจันทร์การพิมพ์, ๒๕๒๕), หน้า ๑.

^{๔๒} สงวน สุทธิเลิศอรุณ และคณะ, *สถิติสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์*, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๒๒), หน้า ๑๐๓.

^{๔๓} จำลอง เงินดี, *เอกสารคำสอนวิชาจิตวิทยาสังคม*, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๔), หน้า ๒.

^{๔๔} สุชา จันทน์เอม, *จิตวิทยาวัยรุ่น*, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๒), หน้า ๒๓.

ประภาเพ็ญ สุวรรณ^{๕๖} ได้ให้ความหมายว่า ความคิดเห็น คือ ความเชื่อ ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่างๆ เช่น บุคคล สิ่งของ การกระทำ สถานที่และอื่นๆ รวมทั้งท่าทีที่แสดงออกบ่งถึงสภาพของจิตใจที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์^{๕๗} ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความคิดเห็น หมายถึง การแสดงออกซึ่งวิจรรย์ญาณที่มีต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เป็นการอธิบายเหตุผลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ความคิดเห็นมีลักษณะที่แคบกว่าทัศนคติในขณะที่ทัศนคติเป็นสิ่งที่แสดงภาพความรู้สึกต่างๆ ไปเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ แต่ความคิดเห็นจะอธิบายเหตุผลเฉพาะ

พรรณ ช.เจนจิต^{๕๘} ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ความคิดเห็น เป็นเรื่องของความรู้สึกทั้งที่พอใจ ไม่พอใจ ที่บุคคลมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งมีอิทธิพลทำให้แต่ละคนสนองตอบต่อสิ่งเร้าแตกต่างกันออกไป

โยธิน ศันสนยุทธ และจุมพล พูลภัทรชีวิน^{๕๙} ได้ให้ความหมายของความคิดเห็นว่า “เป็นการแสดงออกทางถ้อยคำ (Verbal Expression) เกี่ยวกับทัศนคติค่านิยมและความเชื่อถือ ความคิดเห็นดังกล่าว อาจประกอบด้วยองค์ประกอบทางอารมณ์หรือพฤติกรรมด้วยก็ได้

สุโท เจริญสุข^{๕๐} ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความคิดเห็นเป็นสภาพความรู้สึกทางด้านจิตใจที่เกิดจากประสบการณ์และการเรียนรู้ของบุคคล อันเป็นผลให้บุคคลมีความคิดต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในลักษณะที่ชอบ ไม่ชอบ หรือเฉยๆ

โสภา ชูพิกุลชัย^{๕๑} ได้กล่าวถึงความคิดเห็นว่า เป็นการรวมความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อ และความรู้ หรือความจริง ซึ่งได้แก่ ความรู้ต่างๆ รวมทั้งความรู้สึก ซึ่งเป็นการประเมินค่าทั้งบวกและลบ ซึ่งทั้งหมดจะเกี่ยวพันกัน ความคิดเห็นเมื่อได้ก่อรูปขึ้นมาแล้ว ยากที่จะเปลี่ยนแปลงได้

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ^{๕๒} ได้ให้ความหมายว่า ความคิดเห็น คือ การประเมิน หรือการตัดสินเกี่ยวกับความชอบหรือไม่ชอบในวัตถุ คน หรือเหตุการณ์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกของคนๆ หนึ่งเกี่ยวกับบางสิ่งบางอย่าง

^{๕๕} พรทิพย์ สัมปตตะวนิช และคณะ, พฤติกรรมผู้บริโภค, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๑), หน้า ๑๕๓.

^{๕๖} ประภาเพ็ญ สุวรรณ, **ความคิดเห็น: การวัดการเปลี่ยนแปลง และพฤติกรรมอนามัย**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พระโพธิ์นา, ๒๕๒๖), หน้า ๑.

^{๕๗} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, **จิตวิทยาสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : แพร์พิทยา อินเตอร์เนชั่นแนล, ๒๕๓๒), หน้า ๒๕.

^{๕๘} พรรณ ช.เจนจิต, **จิตวิทยาการเรียนการสอน**, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๒๘), หน้า ๒๘๘.

^{๕๙} โยธิน ศันสนยุทธ และจุมพล พูลภัทรชีวิน, **จิตวิทยาสังคม**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ส่งเสริมวิชาการ, ๒๕๓๙), หน้า ๕๖.

^{๕๐} สุโท เจริญสุข, **หลักจิตวิทยาและพัฒนาการของมนุษย์**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แพร์พิทยา, ๒๕๓๕), หน้า ๕๓.

^{๕๑} โสภา ชูพิกุลชัย, **จิตวิทยาการเรียนรู้อกับการสอน**, (กรุงเทพมหานคร : กราฟิการ์ต, ๒๕๒๓), หน้า ๑๗.

สรุปความได้ว่า ผู้วิจัยได้ศึกษา ความคิดเห็นเป็นสภาพความรู้สึกทางด้านจิตใจที่เกิดจากประสบการณ์และการเรียนรู้ของบุคคล อันเป็นผลให้บุคคลมีความคิดต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในลักษณะที่ชอบไม่ชอบ หรือเฉยๆ ซึ่งมีอิทธิพลทำให้แต่ละคนสนองตอบต่อสิ่งเร้าแตกต่างกัน ซึ่งพื้นฐานความต้องการของแต่ละคนนั้นย่อมแตกต่างกันซึ่งไม่มีใครบังคับได้ แต่ในกระบวนการเรียนการสอนในรายวิชาของนักเรียน กศน. ที่มีภายในวัดศรีชุม และจากผู้ที่ฝึกอบรมตามโครงการของคุณประพุดิตีที่นำผู้ที่มีการประเมินตนเองในกรอบระยะเวลาที่กำหนดไว้ซึ่งผู้วิจัยยังไม่ทราบว่าจะมีอัตราส่วนและอาชีพอายุ รายได้ และสถานภาพของแต่ละท่านมีความแตกต่างกันอย่างไร และหากมีการสร้างแรงจูงใจในสิ่งที่คุณมีความนับถือและแนวพระราชดำริของพระองค์ท่านแล้ว ความรู้สึกในการจะดำเนินรอยตามอย่างสมัครใจ ผลจากการปฏิบัติ ก่อนและหลังของการทำกิจกรรมย่อมมีผลต่างกันแน่นอน

๒.๓.๒ ลักษณะของความคิดเห็น

ความคิดเห็น เป็นเรื่องของความรู้สึก การตอบสนองต่อสิ่งต่างๆ โดยเห็นได้จากการที่นักวิชาการได้ให้ความหมายที่แตกต่างกันไป ความคิดเห็นมีลักษณะในทิศทาง ๒ มิติ ดังนี้

สงวน สุทธิเลิศอรุณ^{๕๓} ได้กล่าวว่า “ลักษณะของความคิดเห็นจะเป็น ๒ มิติ คล้ายๆ กับวัตถุ ซึ่งเป็นมิติความกว้างและมิติความยาว ลักษณะของความคิดเห็นจะประกอบด้วยมิติ มีลักษณะดังต่อไปนี้

๑. ทิศทางมีอยู่ ๒ ทิศทาง คือ ทางบวกและทางลบ ทางบวก ได้แก่ ความรู้สึกหรือท่าทางในทางที่ดี ชอบหรือพึงพอใจ ส่วนทางลบ ก็เป็นไปทางตรงกันข้าม ได้แก่ ความรู้สึกหรือท่าทางในทางที่ไม่ดี ไม่ชอบและไม่พึงพอใจ

๒. ความเข้มข้นมีอยู่ ๒ ขนาด คือ ความเข้มข้นมาก และความเข้มข้นน้อย เช่นบางคนมีความรู้สึกชอบสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยมาก แต่บางคนมีท่าทีไม่เต็มใจ ถ้าบุคคลมีความคิดเห็นที่มีความเข้มข้นมาก จะเป็นอุปสรรคในการเปลี่ยนแปลงความคิดเห็น

นวม สงวนทรัพย์^{๕๔} ได้สรุปเกี่ยวกับความคิดเห็นว่า ความคิดเห็นมีลักษณะสำคัญ ๓ ประการ คือ

๑. ความคิดเห็น คือ ความพร้อมทางจิตหรือระบบประสาท กล่าวอีกนัยหนึ่ง ความคิดเห็น คือ การแสดงออกแห่งภาพทางสมองทางจิตเกี่ยวกับวัตถุ ปัจเจกชน และสถานการณ์ต่างๆ

๒. ความคิดเห็นไม่ใช่สิ่งติดมาแต่กำเนิด หากเป็นการเรียนรู้ของมนุษย์

๓. ความคิดเห็นทำหน้าที่กระตุ้นหรือเร้าให้บุคคลแสดงประพุดิตี หรือแสดงปฏิกิริยาในอาการอย่างใดอย่างหนึ่งต่อปัจเจกชน วัตถุหรือสถานการณ์ต่างๆ

สรุปความได้ว่า ความคิดเห็นมีลักษณะการแสดงออกแห่งภาพทางสมองทางจิตเกี่ยวกับวัตถุ ปัจเจกชน และสถานการณ์ต่างๆ ทำหน้าที่กระตุ้นหรือเร้าให้บุคคลแสดงประพุดิตีออกมา

^{๕๒} ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, พุทธกรรมองค์การ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธีระฟิล์มและไซเท็กซ์, ๒๕๔๑), หน้า ๙๔.

^{๕๓} สงวน สุทธิเลิศอรุณ, ทฤษฎีและปฏิบัติการทางจิตวิทยาสังคม, (กรุงเทพมหานคร: อักษรบัณฑิต, ๒๕๒๙), หน้า ๙๒.

^{๕๔} นวม สงวนทรัพย์, สารัตถจิตวิทยาสังคม, (กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรีนติ้งเฮ้าส์, ๒๕๓๕), หน้า ๗

๒.๓.๓ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความคิดเห็น

จากการศึกษาเอกสารต่างๆ พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความคิดเห็นนั้น มีนักวิชาการได้กล่าวไว้ว่า

ประภาเพ็ญ สุวรรณ^{๕๕} ได้กล่าวว่า อายุ มีผลต่อเจตคติของบุคคล ส่วนใหญ่มักปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไปได้ยาก ซึ่งทำให้มีผลต่อเจตคติของเขาเอง นอกจากอายุแล้วยังมีตัวแปรอื่นๆ อีกมากมาย เช่น ปฏิภานของบุคคลต่อสิ่งเร้า ข่าวสาร เป็นต้น บุคคลที่แตกต่างกัน จะมีปฏิภานไม่เหมือนกัน ผลที่จะมีต่อการเปลี่ยนแปลงเจตคติ ความคิย่อมแตกต่างกันไปด้วย

รัชนี พิทักษ์ญาติ^{๕๖} ได้กล่าวไว้ว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความคิดเห็น สามารถสรุปได้ดังนี้

๑. ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่

๑.๑ ระดับการศึกษา การศึกษามีอิทธิพลมากต่อการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นเพราะ การศึกษาจะทำให้บุคคลนั้นๆ มีความรู้เรื่องต่างๆ เพิ่มมากขึ้น ดังนั้น คนที่มีความรู้มากมักจะมีความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ อย่างมีเหตุผล

๑.๒ ความเชื่อ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดของบุคคลในการยอมรับต่อสิ่งต่างๆ ซึ่งอาจแตกต่างกันออกไป เช่น ความเชื่อในการนับถือศาสนา เป็นต้น

๑.๓ สถานภาพทางสังคม หมายถึง สิทธิและหน้าที่ที่มีต่อผู้อื่น และต่อสังคมหรือกลุ่ม เป็นส่วนรวม

๑.๔ ประสบการณ์ เป็นสิ่งก่อให้เกิดการเรียนรู้ทำให้มีความรู้ ความเข้าใจในหน้าที่ และความรับผิดชอบของงาน ซึ่งจะส่งผลต่อความคิดเห็น

๒. ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่

๒.๑ การอบรมของครอบครัว หมายถึง การที่พ่อแม่หรือบุคคลในครอบครัวสั่งสอน โดยทางตรงหรือทางอ้อม ให้สมาชิกของกลุ่มได้เรียนหรือรับเอาระเบียบวิธี กฎเกณฑ์ค่านิยมต่างๆ ที่กลุ่มนั้นได้กำหนดไว้เป็นระเบียบของความประพฤติ และความสัมพันธ์ของสมาชิกในสังคมนั้น

๒.๒ กลุ่มและสังคมที่เกี่ยวข้อง มีอิทธิพลต่อบุคคลอย่างมาก เพราะเมื่อบุคคลอยู่ในกลุ่มใด หรือสังคมใดก็จะต้องยอมรับ และปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของกลุ่มหรือสังคมนั้น และในที่สุดก็ มักจะมีความคิดเห็นคล้ายตามไปกับกลุ่มและสังคมนั้นด้วย

๒.๓ สื่อมวลชน ได้แก่ หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นของบุคคล เพราะเป็นสิ่งที่สร้างความคิดทั้งทางด้านบวก และ ด้านลบ

จำเรียง ภาวิจิตร^{๕๗} ได้กล่าวว่า สาธารณมติหรือมติมหาชน หมายถึง ทศนคติความรู้สึก และความคิดเห็นของประชากรกลุ่มต่างๆ เฉพาะกลุ่มเกี่ยวข้องกับประเด็นความสนใจหรือปัญหา

^{๕๕} ประภาเพ็ญ สุวรรณ, **ทัศนคติ การวัดการเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมอนามัย**, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๐), หน้า ๕๐.

^{๕๖} รัชนี พิทักษ์ญาติ, “ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการงานทะเบียนราษฎรและบัตรประจำตัวประชาชนของสำนักทะเบียนอำเภอเมืองชลบุรี”, **การศึกษาค้นคว้าอิสระ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๖), หน้า ๒๐.

ประเด็นใดประเด็นหนึ่งชั่วระยะเวลาหนึ่ง สาธารณมติประเด็นใดๆ ก็ตาม ไม่ได้หมายความว่าต้องเป็นมติหรือความคิดเห็นของประชาชนทั้งหมดในประเทศ แต่เป็นความคิดเห็นของประชากรส่วนใหญ่ซึ่งเป็นผลมาจากสิ่งที่ยังตกลงกันไม่ได้ จำเป็นต้องมีการถกเถียงหาเหตุผลมาอภิปรายกันให้เห็นทั้งข้อดีและข้อเสียในที่สุดเกิดการตัดสินใจร่วมกันเป็นมติออกมา คุณภาพของมติมหาชนหรือสาธารณมติขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประเด็นดังนี้ คือ

๑. การอภิปรายของสาธารณชน ต้องมีความกระตือรือร้น มีประสิทธิภาพและสามารถเปลี่ยนมติไปในทิศทางหนึ่งทิศทางใดได้

๒. มีข่าวสารและข้อมูลที่เพียงพอ

๓. มีเสรีภาพในการคิดและการแสดงออก

๔. คุณภาพของภาวะความเป็นผู้นำต้องดี เพราะความคิดเห็นของผู้นำและผู้เชี่ยวชาญจะมีอิทธิพลต่อสาธารณมติ

๕. กลุ่มกดดันจะแสวงหาผลประโยชน์หรือข้อได้เปรียบจากความสนับสนุนของผู้มีอำนาจในสังคม

สรุปความได้ว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความคิดเห็น ได้แก่ ระดับการศึกษา การศึกษามีอิทธิพลมากต่อการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นเพราะการศึกษาจะทำให้บุคคลนั้นๆ มีความรู้เรื่องต่างๆ เพิ่มมากขึ้น ดังนั้น คนที่มีความรู้มากมักจะมีความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ อย่างมีเหตุผล และความเชื่อที่เป็นความรู้สึกรีกคิดของบุคคลในการยอมรับต่อสิ่งต่างๆ ซึ่งอาจแตกต่างกันออกไป เช่น ความเชื่อในการนับถือศาสนา รวมถึงประสบการณ์ ที่เป็นสิ่งก่อให้เกิดการเรียนรู้ทำให้มีความรู้ ความเข้าใจในหน้าที่และความรับผิดชอบของงาน ซึ่งจะส่งผลต่อความคิดเห็นของแต่ละคนที่ร่วมทำกิจกรรม ตั้งแต่การฟังการบรรยาย อบรม และการลงมือปฏิบัติตามแนวพระราชดำริแล้ว มีผลต่อการทำงานและมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ แล้วนำมาปฏิบัติอย่างจริงจัง และผลงานที่ออกมาย่อมเป็นสิ่งที่พบเห็นสัมผัสได้เชิงประจักษ์มากกว่าการพูดและการอ่านหนังสือแน่นอนผู้วิจัยจึงมองเห็นคุณค่าพลังความคิดเห็นว่ามีแนวทางที่ดีจึงนำมาเป็นแนวสังเกตในการทำวิจัยครั้งนี้

๒.๔ แนวคิดเรื่องความคาดหวัง

๒.๔.๑ ความหมายของความคาดหวัง

ความคาดหวังเป็นลักษณะทางจิตวิทยา ซึ่งมีได้จำเพาะเจาะจงที่การกระทำอย่างเดียว แต่จะรวมไปถึงแรงจูงใจ ความเชื่อ ความรู้สึก ทศนคติและค่านิยม จากการศึกษา พบว่ามีผู้ให้ความหมายของความคาดหวังไว้หลายท่าน เป็นต้นว่า

สุรางค์ จันทนเอม^{๕๗} ได้ให้ความหมายว่า ความคาดหวัง หมายถึง ความเชื่อว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งน่าจะเกิดขึ้น และสิ่งใดไม่น่าจะเกิดขึ้น ความคาดหวังจะเกิดขึ้นตรงตามความเชื่อหรือคาด การณ์ล่วงหน้าหรือไม่นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของแต่ละคน หากความคาดหวังนั้นประสบ

^{๕๗} จำเรียง ภาวจิตร, **สาธารณมติ**, เอกสารในการประกอบการสอนชุดวิชาสังคมศึกษา ๔ (เล่ม ๒), (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๖), หน้า ๒๔๘-๒๔๙.

^{๕๘} สุรางค์ จันทนเอม, **จิตวิทยาสังคม**, (กรุงเทพมหานคร: อักษรบัณฑิต, ๒๕๒๙), หน้า ๕๕.

ความสำเร็จหรือถูกต้อง จะมีเจตคติที่ดีหรือมีความพึงพอใจต่อสิ่งนั้น แต่ถ้าหากความคาดหวังจากเป้าหมายไปสู่การปฏิบัติงานว่า หมายถึง ความคาดหวัง (ความเป็นไปได้) ที่ว่าถ้ามีความพยายามแล้ว ย่อมนำไปสู่การกระทำ แม้การกระทำที่เสร็จจะไม่บรรลุเป้าหมาย เพราะงานยากเกินไปหรือประเมินค่าไม่เพียงพอหรือบุคคลขาดความชำนาญ

สุณีย์ ธีรอากร^{๕๙} ได้อธิบายความหมายของความคาดหวังไว้ว่า หมายถึง การทำนาย เหตุการณ์ว่าจะมีอะไรเกิดขึ้นบ้าง การคาดหวังจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่บุคคลเคยมี ประสบการณ์เดิมมาก่อน ในช่วงชีวิตจริงของบุคคลนั้น สิ่งที่เกิดขึ้นจริงๆ มักจะไม่พบกันเสมอไป ช่องว่างระหว่างสิ่งที่มีความคาดหวังกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ๆ จะเป็นสิ่งเร้าที่ทำให้คนแสดงการตื่นตัวได้

สิริวรรณ อัสกุล^{๖๐} ได้อธิบายความหมายของความคาดหวังไว้ว่า หมายถึง การคิดล่วงหน้าไว้ก่อน ซึ่งอาจจะไม่เป็นตามที่ตั้งใจไว้ แต่ก็มิมีบทบาทส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของบุคคล

ไพฑูรย์ เจริญพันธุ์วงศ์^{๖๑} ได้อธิบายความหมายของความคาดหวังไว้ว่า หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อตนเองว่า ตนควรจะประพฤติปฏิบัติอย่างไรในสถานการณ์ต่าง ๆ หรือต่อ งานที่ตนเองรับผิดชอบอยู่

๒.๔.๒ ปัจจัยกำหนดความคาดหวัง

ปัจจัยที่กำหนดความคาดหวัง มีผู้ให้แนวคิดไว้ ดังนี้

เพชรี หาลาภ^{๖๒} ได้กล่าวถึงปัจจัยที่น่าจะกำหนดความคาดหวังมี ๓ ประการ คือ

๑. ขึ้นอยู่กับลักษณะความแตกต่างของแต่ละบุคคลและสภาพแวดล้อม ความคาดหวัง และการแสดงออกจึงแตกต่างกัน เพราะความคิด ความต้องการของแต่ละบุคคลแตกต่างกัน

๒. ขึ้นอยู่กับระดับความยากง่ายของงาน และประสบการณ์ที่ผ่านมาในครั้งนั้นๆ กล่าวได้ว่า ถ้าบุคคลเคยประสบความสำเร็จในการทำงานนั้นมาก่อน ก็จะทำให้มีการกำหนดระดับความคาดหวังในการทำงานในคราวต่อไปสูงขึ้น และใกล้เคียงกับสภาพความเป็นจริงมากขึ้น แต่ในทางตรงกันข้ามจะกำหนดระดับความคาดหวังต่ำลงมาก็เพื่อป้องกันมิให้เกิดความรู้สึกล้มเหลวจากระดับความคาดหวังที่ตั้งสูงไว้กว่าความสามารถจริง

๓. ขึ้นอยู่กับการประเมินความเป็นไปได้ เพราะความคาดหวังเป็นความรู้สึกนึกคิด และการคาดการณ์ของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยสิ่งนั้นๆ อาจเป็นรูปธรรม หรือนามธรรมก็ได้ จะเป็นการประเมินค่าโดยมีมาตรฐานของตนเองเป็นเครื่องวัดของแต่ละบุคคล ซึ่งการประเมินค่าของแต่ละคนที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด ถึงจะชนิดเดียวกันก็อาจแตกต่างกันได้ โดยขึ้นอยู่กับภูมิหลัง ประสบการณ์ ความสนใจ การให้คุณค่าแก่สิ่งนั้นๆ ของแต่ละบุคคล

^{๕๙} สุณีย์ ธีรอากร, ประสบการณ์เดิมกับความคาดหวัง, (กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา, ๒๕๒๕), หน้า ๒๙.

^{๖๐} สิริวรรณ อัสกุล, ความคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถในการทำงานที่กำหนดของนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงและต่ำ, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๒๘), หน้า ๑.

^{๖๑} ไพฑูรย์ เจริญพันธุ์วงศ์, พฤติกรรมองค์การและการบริหาร (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐), หน้า ๑๐๙.

^{๖๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕.

สุพัตรา จุณณะปิยะ^{๖๓} ได้กล่าวถึงปัจจัยที่น่าจะกำหนดความคาดหวังมี ๓ ประการ คือ

๑. ขึ้นอยู่กับลักษณะความแตกต่างของแต่ละบุคคลและสภาพแวดล้อม
๒. ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่ผ่านมาและผลตอบแทน หรือความพึงพอใจที่จะได้หรือโอกาสที่จะได้รับผลตอบแทนนั้น

๓. ขึ้นอยู่กับการประเมินความเป็นไปได้ เพราะความคาดหวังเป็นความรู้สึกนึกคิดและการคาดการณ์ของบุคคลต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยสิ่งนั้นๆ อาจเป็นรูปธรรม หรือ นามธรรมก็ได้ จะเป็นการประเมินค่า โดยมีมาตรฐานของตนเองเป็นเครื่องวัดของแต่ละบุคคล ซึ่งการประเมินค่าของแต่ละคนที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งชนิดเดียวกันก็อาจจะแตกต่างกันได้ โดยขึ้นอยู่กับภูมิหลัง ประสบการณ์เดิม ความสนใจ การให้คุณค่าแก่สิ่งนั้นๆ ของแต่ละบุคคล

Victor Vroom^{๖๔} มีความคิดว่า คนเราทุกคนมีความคาดหวังต่อผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้น เนื่องจากผลของการกระทำที่ได้กระทำไป นอกจากนั้นทุกคนต่างก็ชอบความสัมพันธ์ต่างๆ แตกต่างกันไป ทฤษฎีความคาดหวังนี้ มีดังนี้

๑. คนเข้ามาร่วมกับองค์การโดยมีความคาดหวัง เกี่ยวกับความต้องการแรงจูงใจและประสบการณ์ของตนเอง สิ่งเหล่านี้ส่งผลต่อวิธีการที่คนจะแสดงโต้ตอบกับองค์การ

๒. พฤติกรรมของแต่ละบุคคล จะส่งผลต่อการเลือกโดยมีสติ กล่าวคือ คนมีอิสระในการเลือกแสดงพฤติกรรมที่เป็นผลจากการคำนวณตามความคาดหวังของตนเอง

๓. คนต้องการสิ่งต่าง ๆ จากองค์การแตกต่างกัน เป็นต้นว่า เงินเดือนดี ความมั่นคงของงานที่ทำ ได้รับการยกย่อง และงานมีความท้าทาย

๔. คนจะเลือกจากสิ่งที่มีอยู่หลากหลาย เพื่อให้จัดผลที่ดีที่สุดเกิดขึ้นกับแต่ละบุคคล

สรุปความได้ว่า ปัจจัยกำหนดความคาดหวัง ย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะความแตกต่างของแต่ละบุคคลและสภาพแวดล้อม และประสบการณ์ที่ผ่านมาและผลตอบแทนหรือความพึงพอใจที่จะได้หรือโอกาสที่จะได้รับผลตอบแทนนั้น รวมถึงการประเมินความเป็นไปได้ เพราะความคาดหวังเป็นความรู้สึกนึกคิดและการคาดการณ์ของบุคคลต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยสิ่งนั้นๆ อาจเป็นรูปธรรม หรือ นามธรรมก็ได้ จะเป็นการประเมินค่า โดยมีมาตรฐานของตนเองเป็นเครื่องวัดของแต่ละบุคคล ซึ่งการประเมินค่าของแต่ละคนที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งชนิดเดียวกันก็อาจจะแตกต่างกันได้ โดยขึ้นอยู่กับภูมิหลัง ประสบการณ์เดิม ความสนใจ การให้คุณค่าแก่สิ่งนั้นๆ ของแต่ละบุคคล

๒.๔.๓ อิทธิพลของความคาดหวัง

ความคาดหวังจะเป็นเหตุให้เกิดแรงบันดาลใจในการขับเคลื่อนภารกิจไปสู่เป้าหมายที่ตนคาดหวังไว้ ซึ่งมีผู้อธิบายเกี่ยวกับอิทธิพลของความคาดหวังไว้ ดังนี้

^{๖๓} สุพัตรา จุณณะปิยะ, *คู่มือการวิจัยทางรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, (นครปฐม: โรงพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมและฝึกอบรมการเกษตรแห่งชาติ สำนักส่งเสริมและฝึกอบรมกำแพงแสน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์วิทยาเขตกำแพงแสน, ๒๕๔๖), หน้า ๑๒.

^{๖๔} Victor Vroom, อังโน ศิริพงษ์ เสาภายน (พ.ต.ท.), *หลักการบริหารการศึกษา : ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ*, (กรุงเทพมหานคร: บุคพอยท์, ๒๕๕๑), หน้า ๑๘๖.

สงวน สุทธิเลิศอรุณ และคณะ^{๖๕} ได้อธิบายเกี่ยวกับอิทธิพลของความคาดหวังไว้ว่าเป็นสถานะที่ส่งเสริมให้ความคาดหวังมีอิทธิพลสูงสุด ขึ้นอยู่กับความเข้มของความต้องการ ๒ ประการ คือ

๑. บุคคลที่ขาดสิ่งที่ต้องการอยู่มากหรือน้อย จึงจะมีระดับที่เขาพอใจ ถ้าขาดมากหรือต้องการมาก ก็จะช่วยเสริมให้ความคาดหวังมีอิทธิพลมากสูงสุด

๒. สิ่งทีบุคคลต้องการนั้น มีประโยชน์เพิ่มขึ้นมาน้อยเพียงใด ถ้าได้รับประโยชน์มาก ความเข้มของความต้องการก็จะเพิ่มขึ้น

พัชรี วรกวิน^{๖๖} ได้อธิบายเกี่ยวกับอิทธิพลของความคาดหวังไว้ว่า เมื่อบุคคลมีความคาดหวัง ก็จะแสวงหาวิธีการที่จะประสบความสำเร็จตามความคาดหวัง และเมื่อสมหวังจะทำให้มีความต้องการสูงขึ้น เข้มข้นขึ้น หากผิดหวังปริมาณความต้องการและความเข้มข้นก็จะลดลงและคงหายไป

วัลลภ ปิยะมโนธรรม^{๖๗} ได้อธิบายเกี่ยวกับอิทธิพลของความคาดหวังไว้ว่า ความคาดหวังเป็นสิ่งที่อยากเป็นในอนาคตของแต่ละคนที่แตกต่างกันไปนั้น มีอิทธิพลต่อความประพฤติหรือบุคลิกภาพไม่น้อยไปกว่าความทรงจำหรือประสบการณ์จากอดีต บุคคลจะมีพฤติกรรมตามที่คาดหวังไว้จนเป็นนิสัยของตัวเองตลอดจนถึงการกำหนดนิสัยคนอื่นว่าต้องการเป็นไปตามบทบาทที่คาดหวัง

สรุปความได้ว่า บุคคลเมื่อมีความคาดหวัง ก็จะแสวงหาวิธีการที่จะประสบความสำเร็จตามความคาดหวัง และเมื่อสมหวังจะทำให้มีความต้องการสูงขึ้น เข้มข้นขึ้น โดยเฉพาะผลความคาดหวังว่าจะมีการพัฒนาแบบยั่งยืนในเชิงเกษตรพอเพียง หรือการดำรงตนอยู่ตามแนวคำสอนพระพุทธศาสนา ที่ให้มีความขยันหาทรัพย์ บริหารทรัพย์ที่ได้มา และแบ่งปันช่วยเหลือเกื้อกูลกันในสังคมไทยที่มีแนวโน้มว่าจะจากจนลงสืบเนื่องจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ และยังมีกลุ่มคนในสังคมลำปาง บางกลุ่มยังไม่มีความพร้อมในการเรียนรู้และไม่ความพร้อมในโอกาสที่ดีในการเข้าอบรมฝึกทักษะการเรียนรู้ในการดำรงตน รู้จักบริหารเงิน บริหารตนเองในด้านต่างๆที่จะเอาตัวรอดได้ในภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ความคาดหวังเหล่านี้ไม่มีเฉพาะในประชาชนที่ยากจนเท่านั้น ผู้ที่ไม่ยากจนก็ยังมีแนวคิดในการที่พุงร่ากาย สังขารให้รอดปลอดภัยจากอันตรายต่างๆได้อย่างไร ดังนั้น ความคาดหวังต่างๆในชุมชนลำปางย่อมมีไม่เหมือนกันแน่นอน หากได้มีช่องทางโอกาส

๒.๕ แนวคิดเรื่องความต้องการ

ความต้องการ เป็นปัจจัยสำคัญที่กระตุ้นความรู้สึกภายในของบุคคลให้เกิดแรงจูงใจในการแสดงพฤติกรรม คือการกระทำสิ่งใดๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ตนต้องการ

๒.๕.๑ ความหมายของความต้องการ

^{๖๕} สงวน สุทธิเลิศอรุณ และคณะ, *จิตวิทยาสังคม*, (กรุงเทพมหานคร : ชัยศิริการพิมพ์, ๒๕๒๒) หน้า ๑๘๐-๑๘๑.

^{๖๖} พัทรี วรกวิน, *จิตวิทยาสังคม*, (กรุงเทพมหานคร : สถานสงเคราะห์หญิงปากเกร็ด , ๒๕๒๒), หน้า ๑๒๔-๑๒๕.

^{๖๗} วัลลภ ปิยะมโนธรรม, *เทคนิคการรักษาโรคประสาทด้วยตนเอง*, (กรุงเทพมหานคร : บพิตรการพิมพ์, ๒๕๓๖, หน้า ๔๑.

สุรพล บุญหลง^{๖๘} ได้กล่าวว่า ความต้องการ หมายถึง ความอยากได้ในสิ่งที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิต ทุกชีวิตมีความต้องการอยู่เสมอ และเมื่อมีความต้องการ อินทรีย์จะอยู่ในสภาพขาดสมดุลจนกว่าจะได้อตอบสนองความต้องการของตน อินทรีย์จึงจะกลับคืนสู่สภาพสมดุลดั้งเดิม

อรุณ รักธรรม^{๖๙} ได้อธิบายความต้องการและความแตกต่างของมนุษย์ไว้ว่า ความต้องการเป็นตัวผลักดันให้มนุษย์ต่อสู้ดิ้นรนและทำทุกอย่างเพื่อสนองความต้องการของตัวเอง ขนาดของการต่อสู้ดิ้นรนก็ขึ้นอยู่กับระดับความต้องการของแต่ละคนซึ่งมีไม่เท่ากัน

กฤษณา ศักดิ์ศรี^{๗๐} กล่าวว่า ความต้องการเป็นเรื่องที่พัวพันกับการดำรงชีวิตให้อยู่รอดของมนุษย์ ความต้องการจึงปรากฏออกมาในรูปของความต้องการอันจำเป็นแห่งชีวิต ซึ่งมีมาแต่กำเนิดและจัดหาขึ้นภายหลัง โดยสรุปของความต้องการของมนุษย์มีอยู่ ๓ ประการใหญ่ๆ คือ ๑. ความต้องการทางร่างกาย (Biological Needs) ๒. ความต้องการทางจิตใจ (Psychological Needs) ๓. ความต้องการทางสังคม (Social Needs) ดังนั้น อาจสรุปได้ว่า ความต้องการ (Needs) หมายถึง การที่มนุษย์เรามีความต้องการตามธรรมชาติ ถ้าได้บรรลุความต้องการตามความประสงค์ ก็จะมีรู้สึกนิยมชมชื่นและมีความเชื่อมั่นในตนเอง ความต้องการเป็นเครื่องกระตุ้นให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมต่างๆ ออกมาเพื่อสนองความต้องการหรือความจำเป็นให้จึงได้

เมอร์เรย์ (Murray)^{๗๑} มีความคิดเห็นว่า ความต้องการเป็นสิ่งที่บุคคลได้สร้างขึ้น ก่อให้เกิดความรู้สึกขาดซึ่ง ความต้องการนี้บางครั้งเกิดขึ้นเนื่องจากแรงกระตุ้นภายในของบุคคล และ บางครั้งอาจเกิดเนื่องจากสภาพของสังคมหรือแรงกระตุ้นภายนอกก็ได้หรืออาจกล่าวได้ว่าความ ต้องการเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเนื่องจากสภาพร่างกายและสภาพทางจิตใจนั่นเอง

สรุปความได้ว่า ความต้องการ ของปัจเจกยี่ ภายในชุมชนลำปาง ก็ไม่ต่างจากความหมายที่ว่า การที่มนุษย์เรามีความต้องการตามธรรมชาติ ถ้าได้บรรลุความต้องการตามความประสงค์ ก็จะมีรู้สึกนิยมชมชื่นและมีความเชื่อมั่นในตนเอง ความต้องการเป็นเครื่องกระตุ้นให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมต่างๆ ออกมาเพื่อสนองความต้องการหรือความจำเป็นให้จึงได้ จากประเด็นนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า ประชาชนในพื้นที่บ้านหรือ ผู้สูงอายุ หรือ ผู้บริหารสถานที่ศูนย์เรียนรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ในลำปาง ย่อมมีความต้องการไม่ต่างจากประชาชนกลุ่มอื่นๆ อย่างหนึ่งไม่พ้นกล่าวคือ หากมีผู้ผลิต ไม่มีผู้บริโภค กิจกรรมนั้นย่อมบริหารยาก เพราะมีต้องมีต้นทุนค่าใช้จ่าย ดังนั้น หัวหน้าศูนย์เรียนรู้ต่างๆ น่าจะมีวิธีการ ประหยัด ค่าใช้จ่าย และมีแนวทางเทคนิคต่างๆ อันส่งผลต่อการประหยัดต้นทุน และมีวิธีการในการจะเอาตัวรอดในยุคเศรษฐกิจหรือในยุคพืชเกษตรราคาถูกนี้ ทำให้เป็นประเด็นที่ผู้วิจัยสนใจจะลงพื้นที่สอบถามข้อมูลรูปแบบการที่เหมาะสมของแต่ละพื้นที่มาประมวลวิเคราะห์เป็นรูปแบบตอบโจทย์การวิจัยครั้งนี้

^{๖๘} สุรพล บุญหลง, **จิตวิทยาวิทยาการ**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๓), หน้า ๑๒๐.

^{๖๙} อรุณ รักธรรม, **หลักมนุษยสัมพันธ์กับการบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๗), หน้า ๖๗.

^{๗๐} กฤษณา ศักดิ์ศรี, **มนุษยสัมพันธ์**, (กรุงเทพมหานคร: อักษรพิทยา, ๒๕๓๔), หน้า ๑๖๖.

^{๗๑} เมอร์เรย์ (Murray), อ้างถึงใน อารี พันธุ์มณี, **จิตวิทยาการเรียนการสอน**, (กรุงเทพมหานคร: ดันอ้อ, ๒๕๓๘), หน้า ๑๘๘-๑๘๙.

๒.๕.๒ ประเภทความต้องการ

จากการศึกษาเกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์ พบว่า มีนักวิชาการหลายคน ได้จำแนกประเภทความต้องการไว้ ดังนี้

ไวโลว์จิส์ กฤษณะภูติ ได้กล่าวถึงประเภทความต้องการไว้ ๘ ประเภท คือ

๑. ความต้องการด้านสุขภาพอนามัยทั้งทางร่างกาย อารมณ์ และจิตใจ กล่าวคือ ความต้องการเป็นผู้มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ ทั้งต้องมีสุขภาพจิตที่ดีมีอารมณ์แจ่มใส และมีการปรับตัวดี

๒. ความต้องการความสุข คือ ความต้องการเป็นผู้มีความสุข ความสมหวังในชีวิต

๓. ความต้องการให้ความรักและรับความรักจากผู้อื่น ความต้องการความรักนี้ย่อมเกิดขึ้นได้กับบุคคลทุกเพศ วัย ในสถานภาพที่แตกต่างกัน เช่น ความรักระหว่างบิดามารดากับบุตร ความรักระหว่างญาติ และความรักระหว่างคู่รัก เป็นต้น

๔. ความต้องการความรู้ คือ ความต้องการมีความรู้ ความรอบรู้ ทั้งต้องการศึกษาเรียนรู้สิ่งต่างๆ เพราะทำให้บุคคลนั้น นำความรู้ไปใช้ประกอบอาชีพได้ ซึ่งจะทำให้การดำรงชีวิตในสังคมเป็นไปด้วยความผาสุกราบรื่น

๕. ความต้องการความเจริญงอกงาม คือความต้องการเจริญก้าวหน้าในชีวิต

๖. ความต้องการในการเพิ่มพูนศักดิ์ศรีของปัจเจกชน บุคคลแต่ละคนย่อมต้องการชื่อเสียง เกียรติยศ ต้องการมีศักดิ์ศรีในสังคม

๗. ความต้องการพักผ่อนหย่อนใจ บุคคลทุกคนล้วนต้องการพักผ่อนหย่อนใจมากบ้าง น้อยบ้าง เพราะทำให้ผ่อนคลายความเครียด ความกังวลจากการดำรงชีวิตประจำวัน

๘. ความต้องการปราศจากความกลัว ทั้งจากสิ่งที่เป็นไปตามธรรมชาติ และสิ่งที่เหนือธรรมชาติ^{๗๒}

Newman^{๗๓} ได้สรุปและแบ่งความต้องการของมนุษย์ออกเป็น ๔ ประเภท คือ

๑. ความต้องการทางกายภาพ ได้แก่ ความต้องการที่อยู่อาศัย อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยา รักษาโรค ตลอดจนบริการและสวัสดิการต่างๆ เป็นต้น

๒. ความต้องการทางสังคม ได้แก่ ความต้องการติดต่อ สังสรรค์ หรือการร่วมในพิธีการต่างๆ เป็นต้น

๓. ความต้องการแสดงความคิดเห็น ได้แก่ ความต้องการโอกาสในการแสดงความคิดเห็นของตนอย่างเสรี

๔. ความต้องการความมั่นคง ได้แก่ ความต้องการความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และความมั่นคงทางจิตใจ เป็นต้น

^{๗๒} ไวโลว์จิส์ กฤษณะภูติ, สังคมสงเคราะห์ศาสตร์เบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียน สโตร์, ๒๕๒๙), หน้า ๓-๔.

^{๗๓} กงวิชาและแผนงาน กรมคุมประพฤติ, ความคิดเห็นและความต้องการของจำเลยและผู้ถูกคุมความประพฤติเกี่ยวกับการให้บริการสงเคราะห์ของสำนักงานคุมประพฤติ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับสินค้าและวัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๐), หน้า ๒๗.

วิจิตร อาวะกุล^{๗๔} ได้กล่าวถึงความต้องการของมนุษย์ไว้ ๖ ประการ คือ

๑. ความต้องการความมั่นคงในการทำงาน มนุษย์ต้องการให้งานในอาชีพของตนมีความมั่นคง และตนเองมีสถานภาพทางเศรษฐกิจมั่นคงในการยังชีพ

๒. ความต้องการการยอมรับนับถือ มนุษย์ทุกคนต้องการเกียรติ การยอมรับนับถือในความรู้ความสามารถ ไม่มีการแบ่งคุณวุฒิ สถาบันการศึกษา สถานภาพทางเศรษฐกิจ และชาติตระกูล

๓. ความต้องการมีโอกาสดำเนินชีวิต มนุษย์ต้องการมีโอกาสดำเนินชีวิตสูงขึ้นจากการงาน เงินเดือนสูงขึ้น การได้รับเลื่อนตำแหน่ง การมีโอกาสดำเนินชีวิตต่อ การไปปฏิบัติงานในต่างประเทศ การรู้จักคนมากขึ้น และการได้ช่วยสังคม เป็นต้น

๔. ความต้องการความรู้และประสบการณ์ใหม่ๆ การได้รับการฝึกอบรม ศึกษา ดูงาน การเปลี่ยนตำแหน่ง ทำให้มนุษย์ไม่เบื่อหน่าย กระฉับกระเฉงในการทำงาน

๕. ความต้องการมีเสรีภาพ การทำงานได้คล่องตัวโดยไม่ยึดติดกับระเบียบกฎข้อบังคับที่มีอิสระในการแสดงความคิดเห็นทางการพูด การเขียนพอสมควร มีสิ่งอำนวยความสะดวกพอเหมาะกับงานที่ทำ

๖. ความต้องการได้รับการยอมรับเป็นส่วนหนึ่งหรือส่วนร่วมในงาน มนุษย์ต้องการให้กลุ่มยอมรับว่าเป็นพวกเดียวกัน ไม่ต้องการให้เกิดความรู้สึกว่าเป็นคนละพวก

Karen Horney^{๗๕} ได้เสนอรายการความต้องการ ๑๐ ประการ ซึ่งเกิดจากความพยายามของมนุษย์ ในการแก้ปัญหาความสับสนทางด้านมนุษยสัมพันธ์ ความต้องการเหล่านี้มีลักษณะไม่ปกติ เพราะไม่ได้แก้ปัญหาดตรงจุด โดยมีรายละเอียดของความต้องการ ดังนี้

๑. ความต้องการในการผูกพันและความต้องการยอมรับ แสดงออกโดยการผูกพันเอาใจผู้อื่น ทำตนตามที่คุณอื่นคาดหวังว่าจะได้จากตน พวกเขาจะสะเทือนใจมากหากผู้อื่นไม่ยอมรับ หรือแสดงความไม่เป็นมิตรด้วย

๒. ความต้องการคนคู่ชีวิต คือ ต้องการผู้รับอุปถัมภ์ตลอดไป บุคคลที่มีความต้องการชนิดนี้จะเชิดชูคุณค่าของความรักไว้สูงยิ่ง และมีความหวาดกลัวต่อการถูกทอดทิ้งให้อยู่เดียวดายเป็นอย่างมาก

๓. ความต้องการเป็นคนสมถะมักน้อย คือ เป็นผู้ที่พอใจในสิ่งที่ตนได้รับ ไม่เรียกร้องสิ่งใด ยกย่องคุณค่าของความอ่อนน้อมสูงกว่าคุณสมบัติอื่นใด

๔. ความต้องการอำนาจ คือ เป็นผู้ที่อยากมีอำนาจเพื่อใช้อำนาจโดยไม่นับถือผู้อื่น ชอบเหยียบย่ำผู้อื่น และเชื่อว่า จะพบความสำเร็จทุกอย่างได้โดยใช้อำนาจ

๕. ความต้องการทำลายผู้อื่น คือ คนที่ตนไม่ชอบ หรือคิดว่า จะขวางทางชีวิตของตน

๖. ความต้องการความภูมิใจ คือ ประเมินคุณค่าของตนจากการยอมรับของผู้อื่น

๗. ความต้องการเสียงสรรเสริญคือต้องการให้ผู้อื่นยกย่องตัวเช่นเดียวกับที่ตนหลงยกย่อง

^{๗๔} วิจิตร อาวะกุล, **เทคนิคมนุษยสัมพันธ์**, (กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๔๒), หน้า ๕๐-๕๑.

^{๗๕} Karen Horney, อังโน ศรีเรือน แก้วกังวาน, **ทฤษฎีจิตวิทยาบุคลิกภาพ (รู้เขารู้เรา)**, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, ๒๕๓๙, หน้า ๘๑-๘๓.

๘. ความทะเยอทะยาน คือ ความต้องการความเป็นเลิศ และผลักดันให้ตนเองประสบความสำเร็จต่างๆ

๙. ความต้องการมีพร้อมสรรพในตัว และไม่้อผู้ใด คนกลุ่มนี้ได้รับความผิดหวังจากการสร้างสัมพันธภาพกับคนทั่วไป จึงแยกตัวออกมา ไม่ยอมผูกพันกับคนหรือสิ่งใดๆ

๑๐. ความต้องการเป็นคนดีสมบูรณ์พร้อมไม่มีสิ่งใดที่ตำหนิได้ คนกลุ่มนี้กลัวที่จะมีสิ่งใดผิดพลาดและถูกวิพากษ์วิจารณ์ จึงหาข้อข้อบกพร่องของตนแล้วปกปิดมิให้ผู้รู้เห็น

ความต้องการทั้ง ๑๐ ประการนี้ เป็นสาเหตุของความว่าวุ่นในตัวบุคคล เช่น ต้องการความรัก แต่เมื่อไม่ได้แล้ว กลับยิ่งต้องการไม่รู้จักพอ ต้องการเป็นอิสระจากผู้อื่น แต่ยิ่งต้องการให้ผู้อื่นนิยมชมชอบตน ฉะนั้น คนแต่ละคนจึงอาจมีอาการไม่ปกติ ความแตกต่างระหว่างคนปกติกับคนไม่ปกติ อยู่ที่ความต้องการข้างต้น มีอยู่มากน้อยต่างกัน คนปกติสามารถผสมผสานความต้องการเหล่านี้ได้ในปริมาณที่พอเหมาะ ได้สัดส่วน ทำให้แก้ไขหรือหลีกเลี่ยงความว่าวุ่นภายในตัวได้ ซึ่งจะต่างกับคนที่มีอาการไม่ปกติ โดยบุคคลในกลุ่มนี้ มักมีประสบการณ์ที่ไม่ดีในวัยเด็ก

David C. Mc Clelland^{๗๖} ได้กล่าวถึงความต้องการของมนุษย์ไว้ ๖ ประการ คือ

๑. ความมั่นคงในการทำงาน คือ กิจการหรือหน่วยงานที่ตนทำงานนั้นจะมีความยั่งยืนไม่ล้มเหลวง่าย ๆ และมีฐานะทางการเงินดีพอที่จะจ่ายเงินเดือนตลอดไป สามารถฝากชีวิตอนาคตไว้ได้ แต่ถ้ากิจการหรือหน่วยงานไม่ค่อยมั่นคง จิตใจของพนักงานจะหวั่นไหว กลัวตกงาน อดอยาก จึงต้องแสวงหากิจการหรือหน่วยงานที่มั่นคงกว่า มีการลาออก เปลี่ยนงานค่อนข้างสูงในหน่วยงานที่ไม่มั่นคง

๒. การยอมรับนับถือ คือ การที่ทุกคนต้องการเกียรติ การยอมรับนับถือในความรู้ความสามารถ ไม่มีการแบ่งคุณวุฒิ แบ่งกลุ่มพนักงานตามสถาบันที่จบการศึกษา หรือไม่มีการดูถูก ดูหมิ่น เหยียดหยามในความรู้ ความสามารถ ความมั่งมีหรือยากจน ความมีตระกูลสูงหรือต่ำ

๓. ต้องการความก้าวหน้า คือ ต้องการมีโอกาสดำเนินงานสูงขึ้น คนเราเมื่อทำงานแล้วก็อยากเห็นตนเองมีความก้าวหน้าทางการงานได้เงินเดือนเพิ่มขึ้น ได้เลื่อนตำแหน่งสูงขึ้น ได้ไปศึกษาต่อดูงานในต่างประเทศ รู้จักคนมากขึ้น ได้ช่วยเหลือหน่วยงานเพิ่มขึ้น ความก้าวหน้าทำให้คนมีกำลังใจในการทำงาน และเป็นความต้องการของมนุษย์ที่คุกรุ่นภายในด้วยกันทุกคน

๔. ต้องการความรู้และประสบการณ์ใหม่ๆ คือ การได้รับการฝึกอบรม ศึกษา ดูงาน เปลี่ยนไปดำรงตำแหน่งต่างๆ หรือเป็นกรรมการต่างๆ ย่อมทำให้คนเราไม่จำเจซ้ำซาก ทำให้ไม่เกิดความเบื่อหน่าย และทำให้คนเราเกิดความกระฉับกระเฉง ซึ่งมนุษย์ถือว่า เป็นการได้ประสบการณ์เป็นเกียรติอย่างหนึ่ง

๕. การมีเสรีภาพ คือ ในสภาพแวดล้อมการทำงานที่ผู้ทำงานมีความคล่องตัว ไม่อึดอัดกับกฎระเบียบ ข้อบังคับ มีโอกาสแสดงความคิดเห็นทางการพูด การเขียน ไม่ถูกกดขี่และมีสิ่งอำนวยความสะดวกตามสมควร ย่อมทำให้เกิดกำลังใจและมีความสุขกับการทำงาน

๖. ได้รับความยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของงาน หรือการมีส่วนร่วมในงาน มนุษย์ต้องการให้กลุ่มยอมรับเป็นพวกเดียวกัน ไม่ต้องการความรู้สึกว่าเป็นคนละพวกหรือเป็นแกะดำหลงฝูง หรือพลัดถิ่น ต้องการเข้าร่วมเป็นพวก

^{๗๖} David C. Mc Clelland, อ้างใน เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๘-๘๙.

สรุปความได้ว่า ความต้องการอาจจำแนกได้หลักประเภท อาทิ ความต้องการความมั่นคงในการทำงาน ความต้องการการยอมรับนับถือ ความต้องการมีโอกาสก้าวหน้า ความต้องการความรู้ และประสบการณ์ใหม่ๆ ความต้องการมีเสรีภาพ และความต้องการได้รับการยอมรับเป็นส่วนหนึ่งหรือส่วนร่วมในงานที่ตนเองทำอยู่ ในปัจจุบัน ผู้ที่ผลิตและผู้บริโภคย่อมมีแนวทางที่เหมือนและต่างกัน กล่าวคือ หากผู้บริโภคมีความต้องการอาหารที่ปลอดภัยไร้พิษ แต่ผู้ผลิตไม่ได้ทำอย่างที่ผู้บริโภคต้องการ ก็ทำให้เกิดความไม่สมดุลในเชิงความปลอดภัยในชีวิต ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้มีแนวคิดว่าการที่ชุมชนในชุมชนต่างๆได้มีระบบการทำงาน ตลอดถึงวิธีการสร้างความดีงามให้เกิดขึ้นในใจตนเอง กล่าวคือ การที่คนไทยนับถือแนวทางเกษตรพอเพียง หรือปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ความต้องการแบบเสรีภาพของแต่ละคนย่อมมีมากน้อยบ้างเป็นธรรมดา แต่สิ่งที่กระตุ้นให้คนไทยได้พัฒนาตนเองให้มีความรู้ และรู้จักบริหารร่างกายจิตใจให้มีความสุข ย่อมมีสาเหตุมาจากการความต้องการความเชื่อมั่น การยอมรับของหลักการพึ่งพาตนเอง ตามแนวพระราชดำริ จึงมีผลต่อการเลือกวิธีการของคนชุมชนในลำปางแน่นอน ผู้วิจัยจึงได้ลงพื้นที่สอบถามความต้องการและศึกษาวิธีการจัดการด้านความรู้ชุมชนต่างๆเพื่อวิเคราะห์เป็นรูปแบบการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่อไป

๒.๖ แนวคิดเรื่องแรงจูงใจ และการจูงใจ

๒.๖.๑ แนวคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจ

แรงจูงใจ เป็นสภาวะจิตใจของบุคคลที่ถูกกระตุ้นจากสิ่งเร้า ซึ่งเรียกว่า “สิ่งจูงใจ” ทำให้เกิดความต้องการอันนำไปสู่แรงขับภายในที่จะแสดงพฤติกรรม การทำงานที่มีคุณค่าในทิศทางที่ถูกต้องตรงตามเป้าหมายของสิ่งชักจูง แรงจูงใจนี้มีนักวิชาการได้อธิบายความหมายไว้มีนัยต่างๆ เป็นต้นว่า

Walters^{๗๗} ได้อธิบายว่า แรงจูงใจ หมายถึงบางสิ่งบางอย่างที่อยู่ภายในตัวบุคคล ที่มีผลทำให้บุคคลต้องกระทำหรือเคลื่อนไหว หรือมีพฤติกรรมที่มีเป้าหมาย กล่าวคือ แรงจูงใจเป็นเหตุผลของการกระทำนั่นเอง

Loundon and Bitta^{๗๘} ได้อธิบายว่า แรงจูงใจ หมายถึง สภาวะที่อยู่ในตัวที่เป็นพลัง ทำให้ร่างกายมีการเคลื่อนไหวไปในทิศทางที่มีเป้าหมายที่ได้เลือกไว้แล้ว ซึ่งมักจะเป็นเป้าหมายที่มีอยู่ในสภาวะแวดล้อม

Hanson Mark E.^{๗๙} ได้ให้ความหมายของแรงจูงใจไว้ว่า แรงจูงใจ เป็นสภาวะภายในที่กระตุ้นให้มีการกระทำ หรือการเคลื่อนที่ โดยมีช่องทางและพฤติกรรมที่นำไปสู่เป้าหมาย

เลิศชาย ปานมุข^{๘๐} ได้กล่าวว่า แรงจูงใจของมนุษย์มีหลายอย่าง บุคคลถูกจูงใจให้มีการกระทำ หรือมีพฤติกรรมหลายรูปแบบ เพื่อหาอาหารและอาหารมาดื่มกิน สนองความต้องการทางร่างกาย

^{๗๗} Walters, อังโนเลิศชาย ปานมุข, **แรงจูงใจและการจูงใจ** [ออนไลน์], แหล่งที่มา [http:// www. Banpak mte.com](http://www.Banpak mte.com), [๑๐ ก.ค. ๒๕๕๓].

^{๗๘} Loundon and Bitta, อังโนเรื่องเดียวกัน,

^{๗๙} Hanson Mark E., อังโน ศิริพงษ์ เสาภายน (พ.ต.ท.), **หลักการบริหารการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : บุ๊คพอยท์, ๒๕๕๑), หน้า ๘๖.

แต่ยังมีความต้องการมากกว่านั้น เป็นต้นว่า ต้องการความสำเร็จ ต้องการเงิน คำชมเชย อำนาจ และฐานะทางสังคม นอกจากนี้คนยังมียารมณ์ผูกพัน และอยู่ร่วมกลุ่มกับผู้อื่น ดังนั้น แรงจูงใจจึงเกิดขึ้นได้จากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก กล่าวคือ

๑. แรงจูงใจภายใน เป็นสิ่งผลักดันจากภายในตัวบุคคล เป็นต้นว่า เจตคติ ความคิดเห็น ความสนใจ ความตั้งใจ การมองเห็นคุณค่า ความต้องการ หรือความพอใจ สิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมค่อนข้างถาวร และเป็นความตั้งใจที่จะกระทำโดยไม่ได้มุ่งผลประโยชน์เพื่อตนเองเป็นสำคัญ

๒. แรงจูงใจภายนอก เป็นสิ่งผลักดันจากภายนอกตัวบุคคล ที่มากระตุ้นให้เกิดพฤติกรรม เป็นต้นว่า การได้รับรางวัล ได้รับเกียรติยศชื่อเสียง หรือได้รับการยอมรับยกย่อง แรงจูงใจภายนอกนี้ไม่คงทนถาวรต่อการแสดงพฤติกรรม บุคคลจะแสดงพฤติกรรมเพื่อตอบสนองสิ่งจูงใจ เช่น ขยันทำงานเพราะต้องการเพิ่มรายได้ เป็นต้น

Sigmund Freud^{๘๙} ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับสัญชาตญาณว่า เป็นสิ่งที่เกิดจากแรงจูงใจใต้สำนึก สัญชาตญาณเป็นสิ่งที่ซ่อนเร้น หรือเป็นสิ่งที่สะสมทางจิตวิทยาของตนเองที่จะรับรู้และให้ความสนใจต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นประสบการณ์ในการแสดงอารมณ์ที่เกิดจากการตื่นเต้นตอกใจต่อสิ่งที่ได้พบ เป็นการแสดงปฏิกิริยาขณะใดขณะหนึ่งที่ตอบโต้ต่อสิ่งที่พบ

Fredrick Herzberg^{๙๐} ได้เสนอทฤษฎีสององค์ประกอบที่เข้ามามีส่วนผลักดันให้เกิดแรงจูงใจ โดยมุ่งเน้นไปที่สภาพแวดล้อมเพื่อนำมาใช้อธิบายองค์ประกอบที่กระตุ้นให้บุคคลมีเจตคติต่องานของตนทั้งด้านบวกและด้านลบ โดยได้ข้อสรุปว่า ความรู้สึกที่ดีกับงานนั้น เกิดจากงานโดยตรง เป็นต้นว่า ภาระงาน องค์กรประกอบที่เกิดขึ้นภายในทางจิตวิทยา ซึ่งรวมถึงความสำเร็จ การได้รับการยกย่อง ตัวงานที่รับผิดชอบ ความซับซ้อนของงาน และความก้าวหน้า ซึ่งรวมเรียกว่า “ความพึงพอใจหรือสิ่งจูงใจ” เนื่องจากองค์ประกอบเหล่านี้ช่วยเติมเต็มให้กับความต้องการของปัจเจกบุคคลในความก้าวหน้าทางจิตวิทยา

Clagton Alderfer^{๙๑} ได้เสนอทฤษฎีแรงจูงใจ โดยมีแนวคิดที่ คนมีความต้องการจริง โดยแบ่งเป็นลำดับล่างและลำดับบน ความต้องการเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องเกิดขึ้นในองค์การ จึงแบ่งลำดับขั้นออกเป็น ๓ ลำดับกว้างๆ คือ ความต้องการเพื่อการดำรงชีวิต ความต้องการความสัมพันธ์ และความต้องการความเจริญก้าวหน้า

๒.๖.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการจูงใจ

การจูงใจ เป็นเงื่อนไขของการได้รับการกระตุ้น เพื่อให้แสดงพฤติกรรมตามเป้าประสงค์อย่างมีแบบแผน

^{๘๙} เลิศชาย ปานมูข, แรงจูงใจและการจูงใจ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา [http:// www. Banpakmte.com](http://www.Banpakmte.com), [๑๐ ก.ค. ๒๕๕๓].

^{๙๐} Sigmund Freud, อ้างในเรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๗.

^{๙๑} Fredrick Herzberg, อ้างถึงใน ศิริพงษ์ เศรษฐาน (พ.ต.ท.), หลักการบริหารการศึกษา, หน้า ๑๘๑.

^{๙๒} Clagton Alderfer , อ้างถึงในเรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘๔.

Schiffman and Kanuk^{๘๔} ได้อธิบายว่า การจูงใจ หมายถึง แรงขับเคลื่อนที่อยู่ภายในของบุคคลที่กระตุ้นให้บุคคลมีการกระทำ

Anita E. Woolfolk^{๘๕} ได้อธิบายว่า การจูงใจเป็นภาวะภายในของบุคคลที่ถูกกระตุ้นให้กระทำพฤติกรรมอย่างมีทิศทางและต่อเนื่อง

Domjan^{๘๖} ได้อธิบายว่า การจูงใจเป็นภาวะในการเพิ่มพฤติกรรม การกระทำ หรือกิจกรรมของบุคคล โดยบุคคลลงใจกระทำพฤติกรรมนั้นเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ

สุชา จันทร์เอม^{๘๗} ได้อธิบายความหมายของการจูงใจไว้ ๓ นัย ดังนี้

๑. ภาวะที่ร่างกายถูกกระตุ้นให้แสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อบรรลุสู่จุดหมายปลายทางที่ตั้งไว้

๒. พฤติกรรมที่สนองความต้องการของมนุษย์ และเป็นพฤติกรรมที่นำไปสู่จุดหมายปลายทาง

๓. พฤติกรรมที่ถูกกระตุ้นโดยแรงขับของแต่ละบุคคล มีแนวโน้มไปสู่จุดหมายปลายทางอย่างใดอย่างหนึ่ง และร่างกายอาจสมประสงค์ในความปรารถนาอันแสดงจากแรงขับนั้น ๆ ได้

Maslow ได้ตั้งทฤษฎีทั่วไปเกี่ยวกับการจูงใจ ซึ่งเป็นที่รู้จัก และยอมรับกันอย่างแพร่หลาย ทฤษฎีการจูงใจของมาสโลว์ มีข้อสมมติฐานเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ ๓ ประการ ดังนี้

๑) คนทุกคนมีความต้องการ และความต้องการนี้จะมีอยู่ตลอดเวลาและไม่มีที่สิ้นสุด

๒) ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้วจะไม่ใช่สิ่งจูงใจของพฤติกรรมอีกต่อไป ความต้องการที่ยังไม่ได้รับการตอบสนองเท่านั้นที่เป็นสิ่งจูงใจของพฤติกรรม

๓) ความต้องการของคนจะมีลักษณะเป็นลำดับขั้นจากต่ำไปหาสูงตามลำดับความสำคัญ กล่าวคือ เมื่อความต้องการในระดับต่ำได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการระดับสูงก็จะเรียกร้องให้ตอบสนอง

นอกจากนี้ ยังได้สรุปลักษณะของการจูงใจว่า การจูงใจจะเป็นไปอย่างมีระบบตามลำดับขั้นของความต้องการ จากต่ำไปหาสูง ๕ ขั้น ดังนี้

๑. ความต้องการทางด้านร่างกาย ความต้องการทางด้านร่างกายเป็นความต้องการเบื้องต้นเพื่อความอยู่รอด เช่น ความต้องการในเรื่องอาหาร น้ำ ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ความต้องการการพักผ่อน และความต้องการทางเพศ ความต้องการทางด้านร่างกายจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคนก็ต่อเมื่อความต้องการทางด้านร่างกายยังไม่ได้รับการตอบสนองเลยในด้านนี้ โดยปกติแล้วองค์กรทุกแห่งมักจะตอบสนองความต้องการของแต่ละคนด้วยวิธีการทางอ้อม คือ การจ่ายค่าจ้าง หรือเงินเดือน

๒. ความต้องการความปลอดภัยหรือมั่นคง (Security or Safety needs) ถ้าความต้องการทางด้านร่างกายได้รับการตอบสนองตามสมควรแล้ว มนุษย์ก็จะมีความต้องการในขั้นต่อไปที่

^{๘๔} Schiffman and Kanuk, อังใน เลิศชาย ปานมุข, แรงจูงใจและการจูงใจ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา <http://www.Banpak.mte.com>, [๑๐ ก.ค. ๒๕๕๓].

^{๘๕} Anita E. Woolfolk, อังในเรื่องเดียวกัน.

^{๘๖} Domjan, อังในเรื่องเดียวกัน.

^{๘๗} สุชา จันทร์เอม, จิตวิทยาทั่วไป, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐๑.

สูงขึ้น คือ ความต้องการความปลอดภัยหรือความมั่นคงต่าง ๆ ความต้องการความปลอดภัยจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับ การป้องกันเพื่อให้เกิดความปลอดภัยจากอันตรายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับร่างกาย ความสูญเสียทางด้านเศรษฐกิจ ส่วนความมั่นคงนั้น หมายถึง ความต้องการความมั่นคงในการดำรงชีวิต เช่น ความมั่นคงในหน้าที่การงาน สถานะทางสังคม

๓. ความต้องการทางด้านสังคม (Social of Belongingness needs) ภายหลังจากที่คนได้รับการตอบสนองในสองขั้นดังกล่าวแล้ว ก็จะมีความต้องการที่สูงขึ้น คือ ความต้องการทางด้านสังคม จะเริ่มเป็นสิ่งที่จิตใจที่สำคัญของคน ความต้องการทางด้านนี้จะเป็นการต้องการเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกัน การได้รับการยอมรับจากบุคคลอื่น และมีความรู้สึกว่าตนเองนั้นเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มทางสังคมอยู่เสมอ

๔. ความต้องการที่จะมีฐานะเด่นในสังคม (Esteem of status needs) ความต้องการขั้นต่อมา เป็นความต้องการที่ประกอบด้วยสิ่งต่างๆ ดังต่อไปนี้ คือ ความมั่นใจในเรื่องความสามารถ ความรู้ และความสำคัญของตัวเอง รวดตลอดทั้งความต้องการที่จะมีฐานะเด่น เป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่น หรืออยากให้บุคคลอื่นยกย่องสรรเสริญในความรับผิดชอบในหน้าที่การงาน การดำรงตำแหน่งที่สำคัญในองค์กร

๕. ความต้องการที่จะได้รับความสำเร็จในชีวิต (Self-actualization of Self-realization) เป็นลำดับขั้นความต้องการที่สูงสุดของมนุษย์ ก็คือ ความต้องการที่จะสำเร็จในชีวิตตามความนึกคิด หรือ ความคาดหวัง ทะเยอทะยานใฝ่ฝัน ซึ่งหลังจากที่มนุษย์ได้รับการตอบสนองความต้องการขั้นอื่นอย่างครบถ้วนแล้ว ความต้องการในขั้นนี้จะเกิดขึ้นและมักจะเป็นความต้องการที่เป็นอิสระเฉพาะแต่ละคน ซึ่งก็มีความนึกคิดใฝ่ฝันที่อยากได้รับผลสำเร็จในสิ่งอันสูงส่งในทัศนะของตน^{๘๘}

Adams J. Stacy^{๘๙} ได้เสนอทฤษฎีความเสมอภาค โดยมีแนวคิดว่าการจูงใจจะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลในองค์กรได้รับรู้ถึงระดับความเสมอภาค ในสภาพการทำงานของตนเอง ถ้าพนักงานคิดว่าตนได้ค่าจ้างน้อยกว่าเพื่อนร่วมงานที่ทำงานอย่างเดียวกัน และพยายามอย่างเดียวกันจะทำให้พนักงานเกิดความไม่พอใจ และจะหาวิธีลดความไม่เป็นธรรมหรือความไม่เสมอภาคลง ระดับความมากน้อยของความเสมอภาค อธิบายได้ในรูปของอัตราส่วนระหว่างผลลัพธ์ที่คนหนึ่งได้รับคือ อันดับสิ่งที่เข้าไปในการทำงาน เมื่อนำอัตราส่วนดังกล่าวมาเปรียบเทียบ อัตราส่วนที่เหมือนกันกับบุคคลที่ต้องการเปรียบเทียบ

สรุปความว่า แรงจูงใจเกิดจาก การถูกกระตุ้นจากสิ่งรอบๆตัวเรา และมีอิทธิพลสำคัญยิ่งในการสร้างความสนใจเรา คือสภาวะที่อยู่ในตัวที่เป็นพลัง ทำให้ร่างกายมีการเคลื่อนไหวไปในทิศทางที่มีเป้าหมายที่ได้เลือกไว้แล้ว ซึ่งมักจะเป็นเป้าหมายที่มีอยู่ในสภาวะแวดล้อม หรืออาจกล่าวได้ว่าแรงจูงใจเป็นเหตุผลของการกระทำนั้นเอง บุคคลถูกจูงใจให้มีการกระทำ หรือมีพฤติกรรมหลายรูปแบบ สนองความต้องการทางร่างกายและจิตใจ ซึ่งเกิดขึ้นได้ทั้งจากจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกซึ่งผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าเมื่อไม่มีการเรียนรู้ไม่มีตัวอย่างให้ศึกษา แรงจูงใจย่อมไม่เกิดแน่นอน

^{๘๘} ศรีเรือน แก้วกังวาน, ทฤษฎีจิตวิทยาบุคลิกภาพ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, ๒๕๓๙), หน้า ๑๐๓.

^{๘๙} Adams J. Stacy อ้างใน ศิริพงษ์ เสาภายน (พ.ต.ท.), หลักการบริหารการศึกษา, หน้า ๑๘๙.

ผู้วิจัยมีโครงการที่จะนำผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมเช่นนักเรียน ผู้คุมประพฤติ และพระภิกษุสามเณรไปดูงาน ซึ่งสามารถเป็นวิธีการหนึ่งสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้ศึกษาดูงานได้มีความอยากรู้อยากทดลองทำตาม และมีแนวคิดจินตนาการในกรอบความพอดีของตนเอง ดังนั้นจึงต้องมีการออกพื้นที่และมีการอบรม ศึกษาโดยอาศัยวิทยากรที่เป็นหัวหน้าศูนย์เรียนรู้มาให้คำปรึกษาอบรมตามแนวทางของแต่ละท่านในพื้นที่จังหวัดลำปาง

๒.๗ แนวคิดเรื่องการเข้าใจตนเอง

๒.๗.๑ ความหมายของการเข้าใจตนเอง

การเข้าใจตนเอง เป็นการรู้จักตัวเอง เห็นตัวเองชัดเจนทั้งในด้านความรู้ ความสามารถ คุณธรรมและจริยธรรม และบุคลิกภาพ

ปรีชา วิหคโต^{๙๐} ได้อธิบายความหมายไว้ว่า การเข้าใจตนเอง หมายถึง การมีความรู้เกี่ยวกับตนเองเพิ่มขึ้น ซึ่งมีคำศัพท์ที่ควรศึกษา ๓ คำ คือ

๑. ความรู้ หมายถึง ความกระจ่างชัดในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งความรู้จะประกอบด้วย ลักษณะสำคัญ ๒ ประการ ได้แก่

๑.๑ สารระของความรู้ หรือเรื่องที่ต้องการรู้

๑.๒ ลักษณะของความรู้ หรือความกระจ่างชัด

สารระของความรู้ ประกอบด้วย ความรู้เกี่ยวกับจุดเด่น จุดด้อย และความรู้ในวิธีเพิ่มจุดเด่น ลดจุดด้อย ลักษณะของความรู้ประกอบด้วย ความรู้ที่ถูกต้องตามความเป็นจริงและความรู้ที่ไม่ถูกต้องตามความเป็นจริง

๒. ตนเอง หมายถึง สิ่งที่คงตัวในตัวเองเฉพาะของแต่ละบุคคล เช่น สติปัญญา ความรู้สึกนึกคิด สุขภาพ บุคลิกภาพ ซึ่งเป็นสิ่งที่อยู่ประจำในตัวของแต่ละคน

๓. ความรู้เกี่ยวกับตนเองเพิ่มขึ้น เป็นความรู้เกี่ยวกับตัวเราเพิ่มขึ้นจากเดิมโดยเพิ่มจาก

๓.๑ ส่วนที่เดิมรู้แต่ไม่รู้ไม่พอสอดตามความเป็นจริง

๓.๒ ส่วนที่เพิ่มจากเดิมไม่รู้ มามีความรู้และรู้ตรงตามความเป็นจริง

สรุปความว่า การเข้าใจตนเอง หมายถึง การมีความรู้เกี่ยวกับตนเอง ทั้งที่เป็นสติปัญญา ความรู้สึกนึกคิด สุขภาพ บุคลิกภาพที่เป็นจุดเด่นและจุดด้อยของตน ซึ่งเป็นสิ่งที่อยู่ประจำในตัวของแต่ละคน

๒.๗.๒ ขอบข่ายการเข้าใจตนเอง

ขอบข่ายการเข้าใจตนเอง เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง

ปรีชา วิหคโต^{๙๑} ได้กล่าวถึงขอบข่ายครอบคลุม ๔ ด้าน คือ

๑. ด้านร่างกาย ครอบคลุมการเข้าใจตนเองเกี่ยวกับสุขภาพกาย สุขภาพจิต

^{๙๐} ปรีชา วิหคโต, หน่วยที่ ๖ การเข้าใจตนเอง, เอกสารการสอนชุดวิชาทักษะชีวิต หน่วยที่ ๑-๗ (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๐), หน้า ๒๕๐-๒๕๑.

^{๙๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕๓.

๒. ด้านอารมณ์ ครอบคลุมการควบคุมอารมณ์ทุกซ์ ประเภทต่างๆ แสดงความฉลาดทางอารมณ์

๓. ด้านสังคม ครอบคลุมการสร้างสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่นในสังคมทั้งในชีวิตบ้านและชีวิตการทำงาน

๔. ด้านสติปัญญา ครอบคลุมความคิดประเภทต่างๆ และ IQ

สรุปความว่า ขอบข่ายการเข้าใจตนเอง เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกรู้จักคิดที่เข้าใจตนเองทั้งทางด้านสุขภาพ อารมณ์ ไตรจิต และสติปัญญา

๒.๗.๓ ความสำคัญของการเข้าใจตนเอง

การเข้าใจตนเองมีความสำคัญในฐานะที่ช่วยพัฒนาตนและช่วยพัฒนาผู้อื่นให้เจริญก้าวหน้าไปในแนวทางที่ถูกต้อง ดีงาม

ปรีชา วิหคโต^๒ ได้อธิบายถึงความสำคัญของการเข้าใจตนเองไว้ ดังนี้

๑. การเข้าใจตนเองช่วยในการพัฒนาตน การเข้าใจตนเองจะช่วยเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองใน ๔ ทิศทาง คือ

- ๑.๑ ลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์
- ๑.๒ สร้างพฤติกรรมที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้น
- ๑.๓ เพิ่มพฤติกรรมที่พึงประสงค์ที่เคยมีอยู่แล้วให้เพิ่มมากขึ้น
- ๑.๔ รักษาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ที่ดีแล้วให้คงอยู่ตลอดไป

๒. การเข้าใจตนเองช่วยในการพัฒนาองค์กรรวมของชีวิต การดำรงชีวิตระบบต่างๆ จะต้องทำหน้าที่สัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง หากส่วนประกอบย่อยหนึ่งไม่ทำหน้าที่ ก็จะส่งผลกระทบต่อส่วนประกอบอื่นๆ ต่อไปด้วย และหากทุกส่วนประกอบย่อยไม่ทำหน้าที่ ชีวิตก็ไม่สามารถดำรงอยู่ได้ ดังนั้น การเข้าใจตนเองจนรู้จุดเด่น จุดด้อย และพัฒนาตนทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา การพัฒนานั้นจะเริ่มจากจุดใดก็ตามแต่จะส่งผลกระทบต่อไปยังส่วนประกอบอื่นๆ จึงเป็น การช่วยในการพัฒนาองค์กรรวมของชีวิต ทำให้ชีวิตอยู่รอดปลอดภัย และอยู่อย่างมีความสุขในที่สุด

๓. การเข้าใจตนเองช่วยในการช่วยเหลือผู้อื่น การเข้าใจตนเองว่าตนเองมีจุดเด่นจุดด้อยอย่างไร ก็จะช่วยให้เข้าใจผู้อื่นว่า คนอื่นก็มีเอกลักษณ์ของเขา เขาก็มีจุดเด่น จุดด้อย เช่นเดียวกัน ในส่วนที่เป็นจุดด้อย จำแนกได้ ๒ ประเภท คือ จุดด้อยที่แก้ไขได้ เช่น คนพูดชมเชยคนอื่นไม่เป็น แต่งกายไม่ถูกกาลเทศะ หงุดหงิดง่าย เป็นต้น กรณีเช่นนี้ เราบอกให้เขารู้เพื่อลดจุดด้อย และจุดด้อยที่ไม่สามารถแก้ไขได้ เช่น ความบกพร่องทางกายที่เกิดขึ้นแต่กำเนิด กรณีเช่นนี้ ควรให้กำลังใจเพื่อไม่มองเป็นปมด้อย

๒.๗.๔ กระบวนการเข้าใจตนเอง

กระบวนการเข้าใจตนเอง เป็นขั้นตอนเรียงตามลำดับ เพื่อให้เห็นจุดเด่น จุดด้อยที่ตรงกับความเป็นจริง พร้อมทั้งรู้วิธีลดจุดด้อยและเพิ่มจุดเด่นของตนเอง

ปรีชา วิหคโต ได้อธิบายรายละเอียดของแต่ละขั้นตอน ไว้ ดังนี้

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕๔.

ขั้นตอนที่ ๑ สำรวจตนเอง การสำรวจตนเองด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา สามารถใช้วิธีการต่อไปนี้

๑.๑ การมองตนเอง เป็นการใช้ความรู้สึกของตัวเองเราติดตามตัวเอง เช่น ต้องการสำรวจตนเองว่า อาการเมาสุราเป็นอย่างไรด้วยการมองตนเองจากการดื่มแล้ว สังเกตตัวเองว่า เมื่อสุราผ่านลำคอเรารู้สึกอย่างไร เวลาผ่านไป ๑๐ นาที เกิดอาการอย่างไร การสำรวจตนเองด้วยการมองตนเองเช่นนี้ ทำได้ด้วยตนเอง ไม่ต้องการเครื่องมือใด ๆ ช่วย

๑.๒ การใช้เครื่องมือช่วย เครื่องมือที่ใช้ เช่น เครื่องชั่งน้ำหนักทางกาย แบบสำรวจอารมณ์ เช่น แบบสำรวจความเครียด แบบสำรวจทางสังคมสติเพื่อวัดความเป็นผู้นำทางสังคม และแบบทดสอบเขาวนปัญญา เป็นต้น

ขั้นตอนที่ ๒ กำหนดวัตถุประสงค์ของการทำความเข้าใจตนเอง การกำหนดวัตถุประสงค์ของการทำความเข้าใจตนเอง เป็นการกำหนดสาระที่ต้องการรู้ในขอบข่ายด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

ขั้นตอนที่ ๓ วิเคราะห์และประเมินหาจุดเด่นจุดด้อย การวิเคราะห์และประเมินหาจุดเด่นจุดด้อย จำเป็นต้องมีเกณฑ์ในการเปรียบเทียบ โดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐาน เรียกว่า อิงเกณฑ์ หรือเปรียบเทียบกับกลุ่มคนที่เรียกว่า อิงกลุ่ม การมีเกณฑ์จะช่วยให้การเปรียบเทียบว่าเราอยู่ระดับดีกว่า เท่าหรือต่ำกว่าเกณฑ์ ซึ่งการแปลความหมายเช่นนี้ต้องเป็นไปตามเครื่องมือแต่ละชนิดที่นำมาใช้สำรวจตัวเรา

ขั้นตอนที่ ๔ พัฒนาตนเองด้วยการลดจุดด้อย เพิ่มจุดเด่น การพัฒนาตนด้วยการลดจุดด้อย เพิ่มจุดเด่น จำเป็นต้องมีหลักการที่ใช้ในการเปลี่ยนจากจุดด้อยให้ลดลง หรือมีหลักการในการเปลี่ยนจากจุดเด่นให้เด่นมากขึ้น ซึ่งหลักการเหล่านี้จะได้จากทฤษฎี งานวิจัย หรือจากประสบการณ์ของเรา

ขั้นตอนที่ ๕ ประเมินผลการพัฒนาตนเอง การประเมินผลการพัฒนาตนเองเป็นการเปรียบเทียบระหว่างวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ล่วงหน้ากับผลการพัฒนาตนเองที่เกิดขึ้น

ขั้นตอนที่ ๖ หากผลการประเมินไม่พึงพอใจ ให้ปรับปรุงแก้ไขใหม่ หากพึงพอใจให้ยุติการพัฒนา หรือพัฒนาต่อไปอย่างต่อเนื่อง^{๙๓}

สรุปความว่า การเข้าใจตนเองมีความสำคัญในฐานะที่ช่วยพัฒนาตนและช่วยพัฒนาผู้อื่น ให้ลดจุดด้อย เพิ่มจุดเด่น และรักษามาตรฐานของจุดเด่นไว้ เพื่อความสุขสมบูรณ์ในชีวิต ซึ่งจากการทำแผนการเรียนรู้ของนักเรียนที่เรียนในวิชาที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียน กศน. ที่มาศึกษาในศูนย์เรียนรู้ในวัดศรีชุม มีเนื้อหาของการศึกษาโดยผู้วิจัยและคณะครูได้มีความร่วมมือในการที่บริการวิชาการเป็นวิทยาทานจากวัด และครูจิตอาสาที่เป็นปราชญ์พื้นบ้านในชุมชนมาให้ความรู้ และสร้างความเข้าใจ ให้ทุกคนที่มาศึกษาได้ตระหนักรู้ในศักยภาพของตนเอง ให้เลือกสรรในสิ่งที่ตนเองชอบ และทำงานร่วมกันเป็นทีม ในอันจะสร้างองค์ความรู้คู่คุณธรรมให้มีความเสียสละ รัก สามัคคี ทำงานเป็นทีม และมองเห็นคุณค่าของตนเอง และหากเรียนรู้และฝึกทักษะตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว คิดว่า แนวคิดทฤษฎีที่มีศึกษาการสร้างความสำเร็จ

^{๙๓} ในเรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๖๔-๒๖๖.

ตาม กระบวนการเข้าใจตนเอง เป็นขั้นตอนเรียงตามลำดับ โดยเริ่มจากสำรวจตนเอง กำหนดวัตถุประสงค์ของการทำความเข้าใจตนเอง วิเคราะห์และประเมินหาจุดเด่นจุดด้อย พัฒนาตนเองด้วยการลดจุดด้อย เพิ่มจุดเด่น ประเมินผลการพัฒนาตนเอง และพัฒนาต่อไปอย่างต่อเนื่อง

๒.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

รัฐพงศ์ บุญญานุวัตร^{๔๔} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชน ในชุมชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร” พบว่า การนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร มีระดับการปฏิบัติของประชาชนทั้งโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านเงื่อนไขคุณธรรม ด้านการมีเหตุผล ด้านความพอประมาณ ด้านเงื่อนไขความรู้ และด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ได้แก่ ปัจจัยด้านอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ส่วนปัจจัยที่ไม่มีผล ได้แก่ เพศ และระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน โดยประชาชนในชุมชนเขตดุสิต ได้ให้ข้อเสนอแนะแนวทางการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตว่า ภาครัฐ หรือมหาวิทยาลัยในเขตบริการของชุมชน ควรจัดบริการวิชาการแก่ชุมชนในเรื่องการทำบัญชีการออม และให้ความรู้ด้านแนวทางการหลีกเลี่ยงความเสี่ยงต่ออบายมุขโดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชน และคนวัยทำงาน

ปิยนุช ยอดสมสวน และสุพิมพ์ สงค์ทองแท้^{๔๕} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาภูมิปัญญาของหมอพื้นบ้าน ในอำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก ว่า ภูมิปัญญาของหมอพื้นบ้านเป็นศาสตร์ในการดูแลสุขภาพของประชาชนที่อาศัยความเชื่อ ความศรัทธา และอาศัยทรัพยากรในท้องถิ่นเป็นหลักมีการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้เห็นว่าองค์ความรู้ดังกล่าวไม่มีการบันทึกข้อมูลเก็บไว้ ทำให้องค์ความรู้จะสูญสิ้นไปพร้อมกับหมอพื้นบ้าน ซึ่งหากเป็นเช่นนี้ หมอพื้นบ้านคงจะสูญสิ้นไปกับการเวลา หากว่าบุคคลากรเหล่านั้นได้เสียชีวิตไป

กนกพร ฉิมพลี^{๔๖} ได้ศึกษาเรื่อง “รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักรสาน: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชน จังหวัดนครราชสีมา” ว่า การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักรสาน มีองค์ประกอบที่สำคัญ ๓ ประการ ๑) คือความรู้ด้าน

^{๔๔} รัฐพงศ์ บุญญานุวัตร, “การนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชน ในชุมชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร”, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยและพัฒนา: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา), ๒๕๕๔.

^{๔๕} ปิยนุช ยอดสมสวน และสุพิมพ์ สงค์ทองแท้,การศึกษาภูมิปัญญาของหมอพื้นบ้านในอำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก,รายงานการวิจัย.(คณะสหเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ,๒๕๕๒).

^{๔๖} กนกพร ฉิมพลี ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักรสาน:กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชน จังหวัดนครราชสีมา” ดุษฎีนิพนธ์.(คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.๒๕๕๕).

หัตถกรรมเครื่องจักรสาน มีองค์ประกอบที่สำคัญ ๓ ประการ คือความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น เกี่ยวข้องกับความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์และถ่ายทอดสืบต่อกัน มา จนกลายเป็นองค์ความรู้ประจำท้องถิ่นที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้จากสังคมและได้รับการปลูกฝังวิธี คิด ในการดำเนินชีวิต ประจำวันให้แก่ลูกหลาน เพื่อให้ปฏิบัติสืบจากรุ่นสู่รุ่น ๒) มีการกำหนด ผลิตภัณฑ์ผ่านการคิดและตัดสินใจร่วมกันของสมาชิกกลุ่ม ๓)เงื่อนไขที่ทำให้การจัดการความรู้ภูมิ ปัญญาท้องถิ่นสำเร็จ คือความรู้ วัฒนธรรม ภาวะผู้นำ และโครงสร้างพื้นฐาน

สรุปความว่า การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ สามารถประหยัด งบประมาณขององค์กร เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า ประชาชนมีการนำ แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตในระดับมาก เรียงลงตามลำดับ คือ ด้าน เงื่อนไขคุณธรรม ด้านการมีเหตุผล ด้านความพอประมาณ ด้านเงื่อนไขความรู้ และด้านการมีภูมิ คุ้มกันในตัวที่ดี และมีข้อเสนอแนะว่า ชุมชนควรมีการรวมกลุ่มกิจกรรมต่างๆ เป็นเครือข่ายประชาชน เครือข่ายกลุ่มกิจกรรมในชุมชน ที่ทำให้สะดวกต่อการติดต่อสื่อสาร ประชาสัมพันธ์ การรับข้อมูล ข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชน ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนได้นำเสนอแนวทางการ ส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเรื่องรักษาสิ่งแวดล้อม ด้านการพัฒนาการพึ่งตนเอง มี ข้อเสนอแนะว่า ประชาชนควรเป็นทั้งผู้รับและผู้ถ่ายทอดเทคโนโลยีและภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีอยู่ใน ครอบครัวและในท้องถิ่น ควรมีการวางแผนรายรับ-รายจ่ายไว้วงหน้าตลอดเวลา ควรดำรงชีวิตอยู่ อย่างเพียงพอ พออยู่พอกิน พอใช้ ตามฐานะของตน และการใช้หลักการแนะนำและถ่ายทอดจาก ผู้ชำนาญการในท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นผู้วิจัยจึงเห็นว่าน่าจะใช้หลักการถ่ายทอดเป็นรูปแบบได้

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ศึกษาการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง” ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่าง วิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี หลักพุทธธรรมจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาสร้างแบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลประเด็นที่เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และศึกษาดูงานชุมชนและสัมภาษณ์บุคคลที่มีความสำเร็จในอาชีพตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง โดยทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามประเด็นดังกล่าว หลังจากนั้นนำผลที่ได้จากการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพไปวิเคราะห์ และสังเคราะห์ต่อไป ดังมีหัวข้อ ขั้นตอน และวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง” ครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

๓.๒ พื้นที่การวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๓.๒.๑ ประชากร การวิจัยครั้งนี้กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

๑) ประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่จัดขึ้นในวัดศรีชุม อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง รวมจำนวนทั้งสิ้น ๗๕ คน

๒) ประชาชนผู้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับความสำเร็จในการทำงานตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในจังหวัดลำปาง จำนวน ๑๔ คน

๓.๒.๒ กลุ่มตัวอย่าง

๑) กลุ่มที่ใช้แบบสอบถาม ได้แก่ ประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่จัดขึ้นในวัดศรีชุม อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ได้มาโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน ด้วยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง ได้กลุ่มตัวอย่าง ๖๔ คน^๑

๒) กลุ่มที่ไปสัมภาษณ์ ได้แก่ ประชาชนผู้ประสบความสำเร็จในการทำงานตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในจังหวัดลำปาง ได้มาโดยเจาะจงบุคคลผู้มีผลงานด้านเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน ๑๔ คน

๓) แหล่งเรียนรู้ที่ไปศึกษาดูงาน ได้แก่ ศูนย์การเรียนรู้และสถานประกอบการตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง ได้มาโดยเจาะจงแหล่งที่มีผลงานด้านเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน ๕ แห่ง

---

^๑ Robrt V. Krejcie and Earyle W. Morgan, Educational and Psychological Measurement, 1970 : 608-609.

๓.๓ เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยมีขั้นตอนการรวบรวม การสร้าง และการตรวจสอบเครื่องมือ ดังนี้

๓.๓.๑ ขั้นตอนการรวบรวม การสร้าง และการตรวจสอบเครื่องมือ

๑) ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 ๒) กำหนดวิธีการให้ได้มาซึ่งข้อมูลสำหรับนำมาศึกษาวิจัย
 ๓) ศึกษาและรวบรวมแนวคิดทฤษฎีและหลักการที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียง แล้วบันทึกประเด็นที่สำคัญไว้ เพื่อใช้ประกอบการศึกษารูปแบบการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปางต่อไป

๔) ศึกษาแนวทางการกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
 ๕) กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือวิจัย
 ๖) กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือวิจัย
 ๗) ดำเนินการสร้างเครื่องมือวิจัย
 ๘) นำเสนอร่างเครื่องมือวิจัยต่อผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข
 ๙) นำเครื่องมือวิจัยที่เป็นแบบสอบถามไปทดลองใช้กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของเครื่องมือ และความสมบูรณ์ของประโยคและถ้อยคำ
 ๑๐) ปรับแก้ไขในส่วนที่บกพร่อง
 ๑๑) จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ ตลอดจนจัดเตรียมขั้นตอนการสัมภาษณ์ แล้วนำไปใช้จริง เพื่อเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

๓.๓.๒ ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์เจาะลึก เพื่อใช้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนที่มีความสำเร็จในอาชีพตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง โดยแบ่งออกเป็นขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

๑) แบบสอบถาม ใช้แบบสอบถามที่มีลักษณะปลายปิดและปลายเปิด เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล และความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการสร้างแบบสอบถามขึ้นเอง จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งแบ่งเป็นขั้นตอนดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะแบบสำรวจรายการ ใช้สอบถามกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะปลายปิด ใช้สอบถามกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามฐานการเรียนรู้ทักษะแบบพึ่งพาตนเอง ฐานการขัดเกลาเชิงพุทธ ฐานการเรียนรู้เพื่อสุขภาพ และฐานฝึกทักษะชีวิตจากปราชญ์พื้นบ้านและผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ รวมถึงการศึกษาชุมชนที่มีความสำเร็จในชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง โดยผู้วิจัยได้ใช้ลักษณะคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแบบของลิเคิร์ต (Likert Scale) ซึ่งมี ๕ ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด โดยกำหนดค่าและความหมาย ดังนี้

- ๕ หมายถึง เห็นด้วยในระดับมากที่สุด
- ๓ หมายถึง เห็นด้วยในระดับปานกลาง
- ๒ หมายถึง เห็นด้วยในระดับน้อย
- ๑ หมายถึง เห็นด้วยในระดับน้อยที่สุด

ส่วนการแบ่งช่วงชั้นคะแนนเฉลี่ย ซึ่งใช้เป็นมาตรฐานเพื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับคะแนนที่คำนวณได้ตามขั้นตอนที่ระบุไว้ โดยยึดหลักเกณฑ์การอ่านค่าเฉลี่ยของคะแนน ดังนี้

$$\text{ระดับค่าเฉลี่ย} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} = \frac{5-1}{5} = 0.8$$

คะแนนเฉลี่ย	ความหมายค่าคะแนนเฉลี่ย
๔.๒๑ - ๕.๐๐	หมายถึง เห็นด้วยในระดับมากที่สุด
๓.๔๑ - ๔.๒๐	หมายถึง เห็นด้วยในระดับมาก
๒.๖๑ - ๓.๔๐	หมายถึง เห็นด้วยในระดับปานกลาง
๑.๘๑ - ๒.๖๐	หมายถึง เห็นด้วยในระดับน้อย
๑.๐๐ - ๑.๘๐	หมายถึง เห็นด้วยในระดับน้อยที่สุด

สำหรับการแปลส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ใช้เกณฑ์ ดังนี้

ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.)	ความหมาย
๒.๐๐ ขึ้นไป	หมายถึง ความคิดเห็นต่างกันมากที่สุด
๑.๕๐-๑.๙๙	หมายถึง ความคิดเห็นต่างกันมาก
๑.๐๐-๑.๔๙	หมายถึง ความคิดเห็นต่างกันปานกลาง
๐.๕๑-๐.๙๙	หมายถึง ความคิดเห็นต่างก็น้อย
๐.๐๐-๐.๕๐	หมายถึง ความคิดเห็นต่างก็น้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะปลายเปิด ใช้สอบถามกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำรงชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๒) การสัมภาษณ์ ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนในจังหวัดลำปาง ที่ประสบความสำเร็จในชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

๓) บุรณาการผลการศึกษา ใช้ผลการศึกษาจากแบบสอบถาม การดูงานและสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือในการศึกษาวิเคราะห์ และกำหนดรูปแบบที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง

๓.๓.๓ การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการให้มีการตรวจสอบในส่วนที่เป็นแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ ดังนี้

๑) ขอคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบเครื่องมือที่สร้างเสร็จแล้ว

๒) หาความเที่ยงตรงโดยการนำแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จแล้ว เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ เพื่อขอความเห็นชอบ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๓ ท่าน ได้แก่

๒.๑) ดร.พิสิฐ โคตรสุโพธิ์ ผู้เชี่ยวชาญพิเศษด้านงานวิจัย

๒.๒) ผศ.ดร.อนันต์ อุปสอด อาจารย์ประจำ มจร.วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

๒.๓) ผศ. ดร.เทพประวิณ จันทร์แรง

๓) หาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับบุคคลนอกกลุ่มตัวอย่าง ในจังหวัดลำปาง และมีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๐ คน เพื่อหาความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach) ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งหมดเท่ากับ ๐.๘๕

๔) นำแบบสอบถาม ฉบับที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ เพื่อขอความเห็นชอบ และจัดพิมพ์เป็นฉบับที่จะใช้กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเองจากกลุ่มตัวอย่าง ในช่วงเดือนมิถุนายน ถึงเดือนกันยายน ๒๕๖๐ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

๑) นำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลที่เป็นความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากกลุ่มตัวอย่างตามจำนวนที่กำหนดไว้ ตามตารางการสุ่มตัวอย่างของเครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) ซึ่งกำหนดประชากรไว้ ๗๕ คน ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๖๔ คน โดยสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง แล้วแจกแบบสอบถามให้แก่กลุ่มตัวอย่าง และดำเนินการรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

๒) ไปดูงานด้านเศรษฐกิจพอเพียง และทำการสัมภาษณ์ประชาชนในจังหวัดลำปาง จำนวน ๕ คน ที่ประสบความสำเร็จในชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากนั้น ดำเนินการรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

๓) เก็บรวบรวมข้อมูลจนครบจำนวนที่กำหนดไว้ คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ และตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อมูลจากแบบสอบถาม การไปดูงาน และการสัมภาษณ์ เพื่อนำมาวิเคราะห์หารูปแบบที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปางต่อไป

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม การศึกษาดูงาน และการสัมภาษณ์ มาวิเคราะห์ โดยประมวลข้อมูล และใช้สถิติการวิจัยทางสังคมศาสตร์เชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยดำเนินการ ดังนี้

๓.๕.๑ ข้อมูลแบบสอบถาม

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ โดยการใช้สถิติ ดังนี้

๑) ปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ สถานภาพทางสังคม อายุ ระดับการศึกษา และหน้าที่การงาน ได้ใช้ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยาย

๒) ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นในด้านกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่ได้จากแบบสอบถาม ได้ใช้สถิติค่าเฉลี่ย ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยาย

๓.๕.๒ ข้อมูลการสัมภาษณ์

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการไปศึกษาดูงาน และการสัมภาษณ์ประชาชนที่ประสบความสำเร็จในชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในจังหวัดลำปาง แล้วนำเสนอในลักษณะการบรรยาย

๓.๖ สถิติที่ใช้ในการวิจัย

สถิติที่ใช้สัญลักษณ์นำมาใช้ในการศึกษาวิเคราะห์ความคิดเห็นในเรื่องรูปแบบการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของกลุ่มตัวอย่าง มีดังนี้

F	แทน	ค่าความถี่
P	แทน	ค่าร้อยละ
X	แทน	ค่าเฉลี่ย
S.D.	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

๓.๗ สรุปกระบวนการวิจัย

ปัจจัยนำเข้า (Input)	กระบวนการ (Process)	ผลลัพธ์ (Output)
-ความคิดเห็นในด้าน กระบวนการเรียนรู้ปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง -งานด้านเศรษฐกิจ พอเพียง ที่ประสบ ความสำเร็จ	เชิงปริมาณ -รวบรวมข้อมูลจาก กลุ่มตัวอย่าง เชิงคุณภาพ - รวบรวมข้อมูลจาก การศึกษาดูงาน - จากการสัมภาษณ์ เจาะลึก	ได้องค์ความรู้ใหม่ คือรูปแบบ การเรียนรู้ของชุมชนตามแนว ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงใน จังหวัดลำปาง
	วิเคราะห์ข้อมูล/อภิปราย ผลและข้อเสนอแนะ	

บทที่ ๔

ผลการศึกษาวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง” ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แบบสอบถามก่อนและหลังกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่รวบรวมได้จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๖๔ คน และผลการศึกษาดูงาน และการสัมภาษณ์ แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์ ซึ่งผลการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย มีดังต่อไปนี้

๔.๑) กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๔.๒) ศึกษาชุมชนที่มีความสำเร็จในอาชีพตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง

๔.๓) รูปแบบที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง

๔.๑ กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๔.๑.๑ ข้อพินิจเบื้องต้นเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง

ผู้วิจัยได้เป็นคณะกรรมการที่ปรึกษาในศูนย์คุณประพฤติภายในวัดศรีชุม และศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนศรีชุม ซึ่งมีกลุ่มของผู้สูงอายุ และกลุ่มนักเรียน กศ.น.ที่ใช้วัดเป็นสถานที่เล่าเรียนและกลุ่มคุณประพฤติที่มีศูนย์ตั้งอยู่ภายในวัด เมื่อกลุ่มประชากรมีกิจกรรมในด้านการส่งเสริมเรื่องการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงก็ถือว่าเป็นกระบวนการหนึ่งที่มีส่วนทำให้กลุ่มประชากรได้รับการศึกษาเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งและความมั่นคงของบุคคล ชุมชน เพื่อความเป็นอยู่ที่ดี มั่นคง พึ่งตนเองได้ มีความพออยู่พอกิน พอประมาณ และได้ศึกษาเรียนรู้ที่บูรณาการกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาจากพระสงฆ์ที่เป็นวิทยากร บนพื้นฐานของการมีคุณธรรม ความซื่อสัตย์ ความอดทน มีความเพียร มีปัญญา และรอบคอบในการดำเนินชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น

๑) หลักธรรมการพึ่งตนเอง (อตตา หิ อตตโน นาโถ)

๒) หลักธรรมความรู้จักประมาณ (มตตถญญา)

๓) หลักธรรมเรื่องความสันโดษ (สนตฺถุญฺญิ ปรมํ ธนํ)

๔) หลักธรรมความเป็นผู้รู้จักใช้เหตุผลในการดำเนินชีวิต ธมฺมญญา/อตถญญา

๕) หลักธรรมเรื่องทางสายกลาง หรือความพอดี (มชฺฌิมาปฏิปทา)

๔.๑.๒ หลักการเศรษฐกิจพอเพียง

หลักการเศรษฐกิจพอเพียงตั้งอยู่บนฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ตลอดจนให้ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจ โดยมีหลักพิจารณา ๕ ส่วน ดังนี้

๑) กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤติ เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

๒) คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

๓) ค่านิยม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย ๓ คุณลักษณะพร้อมๆ กัน ดังนี้

๓.๑) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

๓.๒) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

๓.๓) การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

๔) เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจการต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

๔.๑) เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วยความรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

๔.๒) เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

๕) แนวทางปฏิบัติ การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

๔.๑.๓ การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิตของสังคม

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถที่จะนำมาใช้เป็นหลักปฏิบัติในการดำรงชีวิตได้ ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน ธุรกิจเอกชน และประเทศ ดังนี้^{๑)}

๑) ความพอเพียงระดับบุคคล และครอบครัว มุ่งเน้นให้บุคคลและครอบครัวอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขทั้งกายและใจ พึ่งพาตนเองอย่างเต็มความสามารถ ดำเนินชีวิตโดยไม่เบียดเบียน

^{๑)} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, นานาคำถามเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, (กรุงเทพมหานคร: ดอกเบญจ, ๒๕๕๐), หน้า ๑๐-๑๑.

ตนเองและผู้อื่น รู้จักออม การดูแลสุขภาพ รักษาวัฒนธรรมและการอยู่ร่วมกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม

๒) ความพอเพียงระดับชุมชน คนในชุมชนมีการรวมกลุ่มกันทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม สร้างเครือข่ายเชื่อมโยงกันในชุมชนและนอกชุมชน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่นการรวมกลุ่มอาชีพ องค์การการเงิน การดูแลรักษาความสงบ ความสะอาด รวมทั้งการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน มาสร้างประโยชน์อย่างเหมาะสม

๓) ความพอเพียงในภาคธุรกิจเอกชน เริ่มจากความมุ่งมั่นในการดำเนินธุรกิจที่หวังผลประโยชน์ที่ก่อไรระยะยาวมากกว่าระยะสั้น มุ่งให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับผลประโยชน์อย่างเหมาะสม เป็นธรรม ด้านการขยายธุรกิจ ต้องทำอย่างค่อยเป็นค่อยไป รวมทั้งต้องมีความรู้ ความเข้าใจธุรกิจของตนเอง รู้จักลูกค้า ศึกษาคู่แข่ง และเรียนรู้การตลาดอย่างถ่องแท้ และต้องเสริมความรู้ และจัดสวัสดิการให้แก่พนักงานอย่างเหมาะสม

๔) ความเพียงพอระดับประเทศ เป็นการบริการจัดการประเทศ โดยเริ่มจากการวางรากฐานให้ประชาชนส่วนใหญ่อยู่อย่างพอมีพอกิน และพึ่งตนเองได้ มีความรู้และคุณธรรมในการดำเนินชีวิต มีการรวมกลุ่มของชุมชนหลายแห่งเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ สืบทอดภูมิปัญญา และร่วมกันพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

๔.๑.๔ ความสำคัญ คุณค่า และประโยชน์ของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่อสังคมไทย

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีความสำคัญ มีคุณค่า และมีประโยชน์ต่อสังคมไทย ดังนี้

๑) ผู้คนในชุมชนดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข เพราะทุกคนพออยู่พอกินตามสมควรแก่อัตภาพ ไม่อดอยาก ไม่เบียดเบียนผู้อื่น สามารถช่วยเหลือตนเอง และยังสามารถช่วยเหลือผู้อื่นได้อีกด้วย

๒) สมาชิกในชุมชนเกิดความสมัครสมานสามัคคี ร่วมมือกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน

๓) เศรษฐกิจชุมชนเกิดความเข้มแข็ง เพราะประชาชนมีการประกอบอาชีพ มีรายได้ ช่วยลดการพึ่งพาเศรษฐกิจจากภายนอก

๔) ก่อให้เกิดความสมดุลในทุกๆ ด้าน ทั้งในการดำรงชีวิตของสมาชิกในชุมชน การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ความเจริญก้าวหน้าของสังคม และการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน

๔.๑.๕ กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผู้วิจัยสามารถกำหนดกรอบตารางจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แก่ประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมได้ ดังนี้

ผู้รับผิดชอบกิจกรรม พระครูสุตชยาภรณ์ (ธมมชโย) อาจารย์ประจำ มจร.วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง			
วัน/เวลาเรียนรู้	หัวข้อกิจกรรม การเรียนรู้	กิจกรรมฝึก การเรียนรู้	เป้าหมายการ เรียนรู้
เสาร์ที่ มิ.ย. ๒๕๖๐ ๑๓.๐๐-๑๖.๐๐ น.	การเรียนรู้ทักษะ แบบพึ่งพาตนเอง	<ul style="list-style-type: none"> - การถึงพร้อมด้วยความ หมั่นฝึกฝนตนเอง (อุฏฐานสมปทา) - การถึงพร้อมด้วยการรักษา และออมทรัพย์ (อารกขสมปทา) - ความเป็นผู้มีเพื่อนที่ดี (กल्याณมิตตตา) - การรู้จักใช้จ่ายทรัพย์ที่ เหมาะสมกับตน (สมชีวีตา) - ความเป็นผู้รู้จักประมาณ ในการแสวงหาและการ บริโภค (มตตญญุตตา) - ความเป็นผู้รู้จักหลักการใน การตัดสินใจ (ธมมญญุตตา) - ความรู้จักประเมินผลที่ ได้รับจากการตัดสินใจ 	รู้จักการสร้างที่พึ่ง ให้ตนเองที่ สอดคล้องกับ ปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียง
อาทิตย์ที่ มิ.ย. ๒๕๖๐ ๑๓.๐๐-๑๖.๐๐ น.	การขัดเกลาเชิง พุทธ	<ul style="list-style-type: none"> - การประพฤติตนตาม หลักธรรมสุจริต - การบูรณาการหลักธรรม เพื่อการอาชีพ - การดำรงตนด้วยความ ซื่อสัตย์ในการนำปรัชญา เศรษฐกิจประประยุกต์ใช้ - ความอดทนต่อความเหน็ด เหนื่อยในการทำงาน - ความเพียรพยายามในการ ทำงานตามแนวปรัชญา 	มีความรู้และเข้าใจ ในการใช้หลัก ความรู้และหลัก คุณธรรมในการขัด เกลาตนเอง

		<p>เศรษฐกิจพอเพียง</p> <ul style="list-style-type: none"> - ความไม่ประมาทและการใช้สติปัญญาต่อการทำงาน - การดำเนินชีวิตตามแนวมัชฌิมาปฏิปทา 	
เสาร์ที่ มิ.ย. ๒๕๖๐ ๑๓.๐๐-๑๖.๐๐ น.	เรียนรู้เพื่อสุขภาพ	<ul style="list-style-type: none"> - การทำการเกษตรปลอดสารพิษ - ชีวิตที่ปลอดภัยจากการบริโภคพืชผลการเกษตรที่ผลิตขึ้นเอง - การรักษาต้นน้ำลำธารและปลูกต้นไม้เพื่อสุขภาพ - การดำรงชีวิตอย่างเป็นสุขตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง - สุขภาพจะดีเพราะใช้สมุนไพรเป็นยารักษาโรค - การปลูกพืชสวนครัวกับการออกกำลังกาย - การปรุงอาหารจากพืชสวนครัวสร้างความสุขในครอบครัว - การทำอาชีพเสริมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 	มีความรู้และเข้าใจในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เพื่อให้เกิดสุขภาพที่ดีแก่ตนเอง
อาทิตย์ที่ มิ.ย. ๒๕๖๐ ๑๓.๐๐-๑๖.๐๐ น.	การฝึกทักษะชีวิตจากปราชญ์พื้นบ้านและผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ	<ul style="list-style-type: none"> - การศึกษาประเพณีและวัฒนธรรมจากปราชญ์พื้นบ้าน - การค้นหาสัตว์บรุษ หรือปราชญ์พื้นบ้าน - โยนิโสมนสิการกับการรับการถ่ายทอดความรู้จากปราชญ์พื้นบ้าน - การฝึกทักษะชีวิตจากปราชญ์พื้นบ้าน - การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นตามแนวปรัชญา 	มีความรู้ความเข้าใจในการฝึกทักษะจากการแนะนำของปราชญ์พื้นบ้าน

		เศรษฐกิจพอเพียง - การเสริมประสบการณ์ด้าน อาชีพจากการศึกษาดูงาน ของปราชญ์พื้นบ้าน - การปฏิบัติตนตามหลักภูมิ ธรรมที่สอดคล้องกับปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง	
--	--	---	--

๔.๑.๕ ความคิดเห็นของประชาชนต่อกระบวนการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถามแก่ประชาชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมกิจกรรม เพื่อขอทราบความคิดเห็นที่มีต่อกระบวนการเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

๑. ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้ต่อเดือน

ตารางที่ ๑ แสดงปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านเพศ

เพศ	จำนวนรูป	ร้อยละ
ชาย	๔๓	๖๗.๑๙
หญิง	๒๑	๓๒.๘๑
รวม	๖๔	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๑ พบว่ากลุ่มตัวอย่าง เพศชาย มีจำนวน ๔๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๑๙ เพศหญิง มีจำนวน ๒๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๘๑

ตารางที่ ๒ แสดงปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านอายุ

อายุ	จำนวนรูป	ร้อยละ
๒๐-๓๐ ปี	๒๔	๓๗.๕๐
๓๑-๔๐ ปี	๑๙	๒๙.๖๙
๔๑-๕๐ ปี	๑๓	๒๐.๓๑
๕๑ ปีขึ้นไป	๘	๑๒.๕๐
รวม	๖๔	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๒ พบว่ากลุ่มตัวอย่าง อายุ ๒๐-๓๐ ปี มีจำนวน ๒๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๕๐ อายุ ๓๑-๔๐ ปี มีจำนวน ๑๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๖๙ อายุ ๔๑-๕๐ ปี มีจำนวน ๑๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๓๑ และอายุ ๕๑ ปีขึ้นไป มีจำนวน ๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๕๐

ตารางที่ ๓ แสดงปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ด้านระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวนรูป	ร้อยละ
ประถมศึกษา	๑๖	๒๕.๐๐
มัธยมศึกษาตอนต้น	๒๘	๔๓.๗๕
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	๑๑	๑๗.๑๗
อนุปริญญา/ปวส. ขึ้นไป	๙	๑๔.๐๖
รวม	๗๖	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๓ พบว่ากลุ่มตัวอย่าง จบระดับประถมศึกษา มีจำนวน ๑๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๐๐ จบระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีจำนวน ๒๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๗๕ จบมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. มีจำนวน ๑๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๑๗ และจบบระดับอนุปริญญา/ปวส.ขึ้นไป มีจำนวน ๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๐๖

ตารางที่ ๔ แสดงปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ด้านอาชีพ

อาชีพ	จำนวนคน	ร้อยละ
เกษตรกรกรรม	๑๒	๑๘.๗๕
รับจ้างทั่วไป	๓๕	๕๕.๖๗
เป็นพนักงานร้านค้า/บริษัท	๑๐	๑๕.๖๒
ค้าขาย	๗	๑๐.๙๔
รวม	๖๔	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔ พบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีอาชีพเกษตรกรกรรม จำนวน ๑๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๗๕ มีอาชีพรับจ้างทั่วไป จำนวน ๓๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๖๗ มีอาชีพเป็นพนักงานร้านค้า/บริษัท จำนวน ๑๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๖๒ และมีอาชีพค้าขาย จำนวน ๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๙๔

ตารางที่ ๕ แสดงปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ด้านรายได้ต่อเดือน

ด้านรายได้ต่อเดือน	จำนวนคน	ร้อยละ
๑,๐๐๐ - ๕,๐๐๐ บาท	๘	๑๒.๕๐
๕,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บาท	๓๒	๕๐.๐๐
๑๐,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท	๑๔	๒๑.๘๘
๑๕,๐๐๑ บาทขึ้นไป	๑๐	๑๕.๖๒
รวม	๖๔	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๕ พบว่ากลุ่มตัวอย่าง มีรายได้ต่อเดือน ๑,๐๐๐-๕,๐๐๐ บาท จำนวน ๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๕๐ มีรายได้ต่อเดือน ๕,๐๐๑-๑๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๓๒ คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๐๐ มีรายได้ต่อเดือน ๑๐,๐๐๑-๑๕,๐๐๐ บาท จำนวน ๑๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๘๘ มีรายได้ต่อเดือน ๑๕,๐๐๑ บาทขึ้นไป จำนวน ๑๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๖๒

๒. ระดับความคิดเห็นก่อนและหลังกระบวนการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งมีผลการวิเคราะห์ ดังนี้

ตารางที่ ๖ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นก่อนและหลังกระบวนการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มตัวอย่าง ทั้ง ๔ ด้าน โดยรวม

กระบวนการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	ระดับความคิดเห็นก่อนการเรียนรู้			ระดับความคิดเห็นหลังการเรียนรู้		
	$\bar{X}$	S.D.	แปล	$\bar{X}$	S.D.	แปล
			ผล			ผล
๑. ด้านการเรียนรู้ทักษะการพึ่งตนเอง	๓.๖๓	๐.๘๐	มาก	๓.๙๓	๐.๗๓	มาก
๒. ด้านการขัดเกลาเชิงพุทธ	๓.๗๖	๐.๘๔	มาก	๓.๙๘	๐.๗๖	มาก
๓. ด้านการเรียนรู้เพื่อสุขภาพ	๓.๘๒	๐.๙๑	มาก	๔.๐๐	๐.๗๗	มาก
๔. ด้านการฝึกทักษะชีวิตจากปราชญ์พื้นบ้าน	๓.๖๖	๐.๗๙	มาก	๓.๙๒	๐.๘๕	มาก
รวม	๓.๗๒	๐.๘๔	มาก	๓.๙๖	๐.๗๘	มาก

จากตารางที่ ๖ พบว่า ระดับความคิดเห็นต่อกระบวนการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของกลุ่มตัวอย่าง ทั้ง ๔ ด้าน โดยรวม มีระดับความคิดเห็นหลังกระบวนการเรียนรู้ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๖$) มากกว่าระดับความคิดเห็นก่อนกระบวนการเรียนรู้ซึ่งอยู่ในระดับมากเช่นกัน ($\bar{X} = ๓.๗๒$) นั้นแสดงว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยกับกระบวนการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขึ้นมาก

เมื่อวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นหลังกระบวนการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของกลุ่มตัวอย่างเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการเรียนรู้เพื่อสุขภาพอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๐$) รองลงมา กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงลงมาตามลำดับ คือ ด้านการขัดเกลาเชิงพุทธ ($\bar{X} = ๓.๙๘$) ด้านการเรียนรู้ทักษะการพึ่งตนเอง ($\bar{X} = ๓.๙๓$) และด้านการฝึกทักษะชีวิตจากปราชญ์พื้นบ้าน ($\bar{X} = ๓.๙๒$)

ตารางที่ ๗ แสดงจำนวนข้อและร้อยละของระดับความคิดเห็นก่อนและหลังกระบวนการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของกลุ่มตัวอย่าง ทั้ง ๔ ด้าน โดยรวม

ระดับการปฏิบัติ	การปฏิบัติก่อนเรียน		การปฏิบัติหลังเรียน	
	จำนวนข้อ	ร้อยละ (%)	จำนวนข้อ	ร้อยละ (%)
มากที่สุด	๐	๐	๐	๐
มาก	๔	๑๐๐	๔	๑๐๐
ปานกลาง	๐	๐	๐	๐
น้อย	๐	๐	๐	๐
น้อยที่สุด	๐	๐	๐	๐
รวม	๔	๑๐๐	๔	๑๐๐

จากตารางที่ ๗ แสดงให้เห็นว่า ระดับความคิดเห็นก่อนและหลังกระบวนการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มตัวอย่าง ทั้ง ๔ ด้าน อยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน

ตารางที่ ๘ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นก่อนและหลังกระบวนการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของกลุ่มตัวอย่าง ด้านการเรียนรู้ทักษะการพึ่งตนเอง

การเรียนรู้ทักษะการพึ่งตนเอง	ระดับการปฏิบัติ ก่อนการเรียนรู้			ระดับการปฏิบัติ หลังการเรียนรู้		
	$\bar{X}$	S.D	แปล ผล	$\bar{X}$	S.D	แปล ผล
๑. การหมั่นฝึกฝนอาชีพที่เหมาะสม กับความสามารถของตน แล้วทำให้ พอเหมาะพอดีกับกำลังของตน จะทำ ให้ตนเองสร้างฐานะทางเศรษฐกิจได้	๓.๔๙	๐.๘๒	มาก	๓.๖๗	๐.๘๒	มาก
๒. การที่ตนเองรู้จักวิธีการออมทรัพย์ และหมั่นออมทรัพย์ทุกครั้งที่มีรายได้ จากการทำงาน จะทำให้พึ่งตนเองได้ ในอนาคต	๓.๖๗	๐.๗๓	มาก	๓.๘๕	๐.๗๙	มาก
๓. การมีศิลปะในการคบคน โดยคบ คนดีด้วยการรักษาน้ำใจ คบคนร้าย ด้วยการแสดงความเป็นมิตร จะเป็น เกาะป้องกันภัยให้กับตนเองได้ดี	๓.๗๐	๐.๙๑	มาก	๔.๒๐	๐.๗๔	มาก
๔. การเรียนรู้ทักษะการดำรงตนทั้ง ทางเศรษฐกิจ และสังคม ควรศึกษา จากบุคคลที่ประสบความสำเร็จใน ชีวิตเป็นต้นแบบ เพราะจะทำให้ตนไม่ หลงเดินทางผิด	๓.๔๔	๐.๘๑	มาก	๓.๕๙	๐.๘๘	มาก
๕. การที่ตนรู้จักแบ่งปันส่วนรายได้ ที่พอเหมาะกับสภาพของตน รู้จัก เก็บ และรู้จักใช้ ไม่ฟุ่มเฟือย จะทำให้ ชีวิตมีความสุข	๓.๕๗	๐.๗๘	มาก	๓.๙๓	๐.๗๙	มาก
๖. การรู้จักความพอดีที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียน ตนและผู้อื่น เช่น การผลิตและการ	๔.๑๐	๐.๘๐	มาก	๔.๓๗	๐.๘๗	มากที่สุด

บริโภคน้ำอยู่ในระดับพอประมาณ จะ
เป็นหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ดี

๗. การตัดสินใจในการประกอบอาชีพ ใดๆ นั้น ควรต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล และคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้น จากอาชีพนั้นๆ อย่างรอบคอบ เช่นนี้ จะทำให้ตนเองสามารถสร้างอาชีพได้ อย่างมั่นคง	๓.๕๒	๐.๗๘	มาก	๔.๒๒	๐.๗๖	มาก ที่สุด
๘. การรู้จักเตรียมตัวให้พร้อมรับ ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพ ทางเศรษฐกิจที่จะเกิดขึ้น โดย คำนึงถึงสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะ เกิดขึ้นในอนาคต จะทำให้ตนเอง ปรับตัวได้ทันสถานการณ์	๓.๕๒	๐.๗๙	มาก	๓.๖๐	๐.๗๖	มาก
รวม	๓.๖๓	๐.๘๐	มาก	๓.๙๓	๐.๗๓	มาก

จากตารางที่ ๘ พบว่าระดับความคิดเห็นก่อนและหลังกระบวนการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของกลุ่มตัวอย่าง ด้านการเรียนรู้ทักษะการพึ่งตนเองโดยรวม มีระดับความคิดเห็นหลังกระบวนการเรียนรู้ที่อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๓$ มากกว่า ก่อนกระบวนการเรียนรู้ซึ่งอยู่ในระดับมากเช่นกัน ($\bar{X} = ๓.๖๓$)

เมื่อวิเคราะห์ความคิดเห็นหลังกระบวนการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของกลุ่มตัวอย่าง ด้านการเรียนรู้ทักษะการพึ่งตนเอง เป็นรายชื่อ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดและระดับมาก เรียงลงไปตามลำดับ ดังนี้

๑. การรู้จักความพอดีที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ จะเป็นหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ดี ($\bar{X} = ๔.๓๗$)

๒. การตัดสินใจในการประกอบอาชีพใดๆ นั้น ควรต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล และคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากอาชีพนั้นๆ อย่างรอบคอบ เช่นนี้ จะทำให้ตนเองสามารถสร้างอาชีพได้อย่างมั่นคง ($\bar{X} = ๔.๒๒$)

๓. การมีศิลปะในการคบคน โดยคบคนดีด้วยการรักษาน้ำใจ คบคนร้ายด้วยการแสดงความเป็นมิตร จะเป็นเกาะป้องกันภัยให้กับตนเองได้ดี ($\bar{X} = ๔.๒๐$)

๔. การที่ตนรู้จักแบ่งปันส่วนรายได้ที่พอเหมาะกับสภาพของตน รู้จักเก็บ และรู้จักใช้ ไม่ฟุ่มเฟือย จะทำให้ชีวิตมีความสุข ($\bar{X} = ๓.๙๓$)

๕. การที่ตนเองรู้จักวิธีการออมทรัพย์ และหมั่นออมทรัพย์ทุกครั้งที่มีรายได้จากการทำงาน จะทำให้พึ่งตนเองได้ในอนาคต ($\bar{X} = ๓.๘๕$)

๖. การหมั่นฝึกฝนอาชีพที่เหมาะสมกับความสามารถของตน แล้วทำให้พอเหมาะพอดีกับกำลังของตน จะทำให้ตนเองสร้างฐานะทางเศรษฐกิจได้ ($\bar{X} = 3.67$)

๗. การรู้จักเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพทางเศรษฐกิจที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต จะทำให้ตนเองปรับตัวได้ทันสถานการณ์ ($\bar{X} = 3.60$)

๘. การเรียนรู้ทักษะการดำรงตนทั้งทางเศรษฐกิจ และสังคม ควรศึกษาจากบุคคลที่ประสบความสำเร็จในชีวิตเป็นต้นแบบ เพราะจะทำให้ตนไม่หลงเดินทางผิด ($\bar{X} = 3.59$)

ตารางที่ ๙ แสดงจำนวนข้อและร้อยละของระดับความคิดเห็นก่อนและหลังกระบวนการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของกลุ่มตัวอย่าง ด้านการเรียนรู้ทักษะการพึ่งตนเอง

ระดับความคิดเห็น	ความคิดเห็นก่อนเรียนรู้		ความคิดเห็นหลังเรียนรู้	
	จำนวนข้อ	ร้อยละ (%)	จำนวนข้อ	ร้อยละ (%)
มากที่สุด	๐	๐	๒	๒๕
มาก	๘	๑๐๐	๖	๗๕
ปานกลาง	๐	๐	๐	๐
น้อย	๐	๐	๐	๐
น้อยที่สุด	๐	๐	๐	๐
รวม	๘	๑๐๐	๘	๑๐๐

จากตารางที่ ๙ แสดงให้เห็นว่า ระดับความคิดเห็นหลังกระบวนการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของกลุ่มตัวอย่าง ด้านการเรียนรู้ทักษะการพึ่งตนเองอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๒๐ และอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก คิดร้อยละ ๘๐ ซึ่งมากกว่าก่อนกระบวนการเรียนรู้ที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุดทุกข้อ

ตารางที่ ๑๐ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นก่อนและหลังกระบวนการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของกลุ่มตัวอย่าง ด้านการขัดเกลาเชิงพุทธ

การขัดเกลาเชิงพุทธ	ระดับความคิดเห็นก่อนการเรียนรู้			ระดับความคิดเห็นหลังการเรียนรู้		
	$\bar{X}$	S.D	แปลผล	$\bar{X}$	S.D	แปลผล
๑. การตัดสัจใจและดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้เฉพาะทาง และคุณธรรม คือ ใจที่สุจริตเป็นพื้นฐาน	๓.๕๖	๐.๘๙	มาก	๓.๙๖	๐.๘๓	มาก
๒. การทำงานใดๆ ให้ประสบความสำเร็จ จำเป็นต้องใช้ความรู้ในวิชาการที่เกี่ยวข้อง	๓.๗๓	๐.๙๐	มาก	๓.๙๔	๐.๘๘	มาก

กับงานอื่นๆ อย่างรอบด้าน โดยการนำความรู้ที่ตนมีอยู่มาเชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และการปฏิบัติงาน						
๓. การทำงานร่วมกันเป็นทีมในองค์กรใดๆ สิ่งสำคัญที่สุดที่ต้องมีไว้ในตนเอง คือ ความซื่อสัตย์ เพราะจะทำให้งานที่ตนทำนั้นมี ความมั่นคง	๓.๔๗	๐.๙๖	มาก	๓.๗๘	๐.๗๘	มาก
๔. การฝึกฝนตนเองให้มีความอดทนต่อการ ทำงาน ไม่ทิ้งงานให้เกิดความเสียหาย จะทำ ให้งานต่างๆ ที่ตนทำนั้น บรรลุผลสำเร็จตาม เป้าหมาย	๓.๙๒	๐.๘๒	มาก	๔.๑๑	๐.๘๔	มาก
๕. การฝึกตนเองให้มีความเพียรต่อเนื่อง นับเป็นพลังสำคัญในการสร้างงานใหญ่ๆ ที่ ใช้ระยะเวลายาวนาน ให้บรรลุเป้าหมายได้ ด้วยดี	๓.๗๖	๐.๗๕	มาก	๓.๘๙	๐.๘๐	มาก
๖. ความไม่ประมาทในการทำภารกิจที่ควร ทำ และมีสติปัญญาในการวิเคราะห์ให้เห็น สิ่งที่เป็นโทษ และดำเนินชีวิตอย่างมีสติตาม เจื่อนใจแห่งคุณธรรม จะทำให้ชีวิตมี ความสุขอย่างแท้จริง	๔.๑๖	๐.๖๕	มาก	๔.๒๒	๐.๖๐	มากที่สุด
๗. เมื่อต้องการให้ชีวิตของตนเองมีความ ปลอดภัย โปร่ง ไม่ยุ่งยากในความเป็นอยู่ จำเป็นต้องฝึกตนเองให้ยึดทางสายกลางคือ ทำงานให้พอดีกับกำลังของตน ใช้จ่ายให้ พอดีกับกำลังทรัพย์ที่หามาได้ และแต่งตัว ให้สอดคล้องกับสถานภาพของตน	๔.๐๘	๐.๙๑	มาก	๔.๑๙	๐.๗๐	มาก
๘. การฝึกตนให้รู้จักทำงาน โดยใช้หลักการ เหนืออารมณ์ และคำนึงถึงความสำเร็จของ งานเป็นสำคัญ จะทำให้การทำงานนั้นไม่ ผิดพลาด	๓.๔๒	๐.๘๔	มาก	๓.๗๒	๐.๖๙	มาก
รวม	๓.๗๖	๐.๘๔	มาก	๓.๙๘	๐.๗๖	มาก

จากตารางที่ ๑๐ พบว่า ระดับความคิดเห็นก่อนและหลังกระบวนการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของกลุ่มตัวอย่าง ด้านการขัดเกลาเชิงพุทธ โดยรวม มีระดับความคิดเห็น หลังกระบวนการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.98$) มากกว่า ก่อนกระบวนการเรียนรู้ซึ่งอยู่ในระดับ มากเช่นกัน ($\bar{X} = 3.76$)

เมื่อวิเคราะห์ความคิดเห็นหลังกระบวนการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของกลุ่มตัวอย่าง ด้านการขัดเกลาเชิงพุทธ เป็นรายชื่อ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดและระดับมาก เรียงลงไปตามลำดับ ดังนี้

๑. ความไม่ประมาทในการทำภารกิจที่ควรทำ และมีสติปัญญาในการวิเคราะห์ให้เห็นสิ่งที่เป็นโทษ และดำเนินชีวิตอย่างมีสติตามเงื่อนไขแห่งคุณธรรม จะทำให้ชีวิตมีความสุขอย่างแท้จริง ($\bar{X} = ๔.๒๒$)

๒. เมื่อต้องการให้ชีวิตของตนเองมีความปลอดภัย ไม่ยุ่งยากในความเป็นอยู่ จำเป็นต้องฝึกตนเองให้ยึดทางสายกลางคือ ทำงานให้พอดีกับกำลังของตน ใช้จ่ายให้พอดีกับกำลังทรัพย์ที่หามาได้ และแต่งตัวให้สอดคล้องกับสภาพภาพของตน ($\bar{X} = ๔.๑๙$)

๓. การฝึกฝนตนเองให้มีความอดทนต่อการทำงาน ไม่ทิ้งงานให้เกิดความเสียหาย จะทำให้งานต่างๆ ที่ตนทำนั้น บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย ($\bar{X} = ๔.๑๑$)

๔. การตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้เฉพาะทาง และคุณธรรม คือ ใจที่สุจริตเป็นพื้นฐาน ($\bar{X} = ๓.๙๖$)

๕. การทำงานใดๆ ให้ประสบความสำเร็จ จำเป็นต้องใช้ความรู้ในวิชาการที่เกี่ยวข้องกับงานนั้นๆ อย่างรอบด้าน โดยการนำความรู้ที่ตนมีอยู่มาเชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และการปฏิบัติงาน ($\bar{X} = ๓.๙๔$)

๖. การฝึกตนเองให้มีความเพียรต่อเนื่อง นับเป็นพลังสำคัญในการสร้างงานใหญ่ๆ ที่ใช้ระยะเวลายาวนาน ให้บรรลุเป้าหมายได้ด้วยดี ($\bar{X} = ๓.๘๙$)

๗. การทำงานร่วมกันเป็นทีมในองค์กรใดๆ สิ่งสำคัญที่สุดที่ต้องมีไว้ในตนเอง คือ ความซื่อสัตย์ เพราะจะทำให้งานที่ตนทำนั้นมีความมั่นคง ($\bar{X} = ๓.๗๘$)

๘. การฝึกตนให้รู้จักทำงาน โดยใช้หลักการเห็นอารมณ์ และคำนึงถึงความสำเร็จของงานเป็นสำคัญ จะทำให้การทำงานนั้นไม่ผิดพลาด ($\bar{X} = ๓.๗๒$)

ตารางที่ ๑๑ แสดงจำนวนข้อและร้อยละของระดับความคิดเห็นก่อนและหลังกระบวนการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของกลุ่มตัวอย่าง ด้านการขัดเกลาเชิงพุทธ

ระดับความคิดเห็น	ความคิดเห็นก่อนการเรียนรู้		ความคิดเห็นหลังการเรียนรู้	
	จำนวนข้อ	ร้อยละ	จำนวนข้อ	ร้อยละ
มากที่สุด	๐	๐	๑	๑๒.๕๐
มาก	๘	๑๐๐	๗	๘๗.๕๐
ปานกลาง	๐	๐	๐	๐
น้อย	๐	๐	๐	๐
น้อยที่สุด	๐	๐	๐	๐
รวม	๘	๑๐๐	๘	๑๐๐

จากตารางที่ ๑๑ แสดงให้เห็นว่าระดับความคิดเห็นหลังกระบวนการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของกลุ่มตัวอย่าง ด้านการขัดเกลาเชิงพุทธ อยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๕๐ และอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก คิดร้อยละ ๘๗.๕๐ ซึ่งมากกว่าก่อนกระบวนการเรียนรู้ ที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกข้อ

ตารางที่ ๑๒ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความคิดเห็นก่อนและหลังกระบวนการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของกลุ่มตัวอย่าง ด้านการเรียนรู้เพื่อสุขภาพ

การเรียนรู้เพื่อสุขภาพ	ระดับความคิดเห็น ก่อนการเรียนรู้			ระดับความคิดเห็น หลังการเรียนรู้		
	$\bar{X}$	S.D	แปล ผล	$\bar{X}$	S.D	แปล ผล
๑. การทำการเกษตร โดยหลีกเลี่ยงการใช้สารเคมี แต่ใช้สารที่สกัดจากวัตถุดิบธรรมชาติ แทน จะทำให้ร่างกายปลอดภัยจากสารพิษ	๓.๗๘	๐.๘๖	มาก	๓.๙๓	๐.๗๙	มาก
๒. การบริโภคอาหารที่ได้จากพืชผลการเกษตรที่ตนผลิตขึ้นเอง จะสามารถควบคุมสารพิษได้ ทำให้ชีวิตมีความปลอดภัย	๓.๖๗	๑.๑๐	มาก	๓.๘๘	๐.๗๓	มาก
๓. การรักษาต้นน้ำลำธาร และร่วมกันปลูกต้นไม้ในชุมชนที่ตนอยู่อาศัย เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้คนในชุมชนมีสุขภาพการและใจที่ดี และมีธรรมชาติที่เอื้อประโยชน์ต่ออาชีพเกษตรกรรม	๓.๙๒	๑.๐๓	มาก	๔.๐๐	๐.๗๘	มาก
๔. ยามเศรษฐกิจตกต่ำ หากตนเองได้ฝึกฝนทักษะการทำงานตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับหลักมัชฌิมาปฏิปทา (ทางสายกลาง) ย่อมทำให้ชีวิตดำรงอยู่ได้เป็นปกติ	๓.๙๑	๐.๘๘	มาก	๔.๒๘	๐.๗๐	มากที่สุด
๕. เมื่อมีอาการเจ็บป่วยขึ้นในตนเอง หากรู้จักปรุงยาขึ้นเองจากสมุนไพรพื้นบ้าน จะทำให้มีสุขภาพดีขึ้นแบบยืนยาวกว่ายาแผนปัจจุบัน และทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายได้มาก	๓.๔๙	๐.๗๗	มาก	๓.๖๔	๐.๘๒	มาก

๖. การเรียนรู้และทดลองปลูกและขยายพันธุ์พืชสวนครัว จะทำให้เกิดความเพลิดเพลิน และได้ออกกำลังการที่เหมาะสมกับวัยของตนด้วย	๔.๑๐	๐.๗๕	มาก	๔.๒๑	๐.๘๔	มากที่สุด
๗. การเรียนรู้ในการนำผลผลิตจากพืชสวนครัวที่ตนเองปลูกไว้ มาปรุงเป็นอาหารรับประทานร่วมกันของสมาชิกครอบครัว ย่อมทำให้ครอบครัวมีความอบอุ่น เพราะได้มีกิจกรรมร่วมกัน	๔.๑๗	๐.๗๗	มาก	๔.๒๖	๐.๗๑	มากที่สุด
๘. การทำอาชีพเสริมตามศักยภาพของตน ในด้านเศรษฐกิจพอเพียง ย่อมทำให้ฐานะเศรษฐกิจในครอบครัวมั่นคง พึ่งตนเองได้ และจิตใจของคนในครอบครัวเป็นสุข	๓.๕๒	๑.๑๐	มาก	๓.๘๐	๐.๗๖	มาก
รวม	๓.๘๒	๐.๙๑	มาก	๔.๐๐	๐.๗๗	มาก

จากตารางที่ ๑๒ พบว่า ระดับความคิดเห็นก่อนและหลังกระบวนการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของกลุ่มตัวอย่าง ด้านการเรียนรู้เพื่อสุขภาพ โดยรวม มีระดับความคิดเห็นหลังกระบวนการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$) มากกว่าก่อนกระบวนการเรียนรู้ซึ่งอยู่ในระดับมากเช่นกัน ($\bar{X} = 3.82$)

เมื่อวิเคราะห์ความคิดเห็นหลังกระบวนการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของกลุ่มตัวอย่าง ด้านการเรียนรู้เพื่อสุขภาพ เป็นรายชื่อ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดและระดับมากเรียงลงไปตามลำดับ ดังนี้

๑. ยามเศรษฐกิจตกต่ำ หากตนเองได้ฝึกฝนทักษะการทำงานตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับหลักมัชฌิมาปฏิปทา (ทางสายกลาง) ย่อมทำให้ชีวิตดำรงอยู่ได้เป็นปกติ ($\bar{X} = 4.28$)

๒. การเรียนรู้ในการนำผลผลิตจากพืชสวนครัวที่ตนเองปลูกไว้ มาปรุงเป็นอาหารรับประทานร่วมกันของสมาชิกครอบครัว ย่อมทำให้ครอบครัวมีความอบอุ่น เพราะได้มีกิจกรรมร่วมกัน ($\bar{X} = 4.26$)

๓. การเรียนรู้และทดลองปลูกและขยายพันธุ์พืชสวนครัว จะทำให้เกิดความเพลิดเพลิน และได้ออกกำลังการที่เหมาะสมกับวัยของตนด้วย ($\bar{X} = 4.21$)

๔. การรักษาต้นน้ำลำธาร และร่วมกันปลูกต้นไม้ในชุมชนที่ตนอยู่อาศัย เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้คนในชุมชนมีสุขภาพการและใจที่ดี และมีธรรมชาติที่เอื้อประโยชน์ต่ออาชีพเกษตรกรรม ($\bar{X} = 4.00$)

๕. การทำการเกษตร โดยหลีกเลี่ยงการใช้สารเคมี แต่ใช้สารที่สกัดจากวัชพืชธรรมชาติ แทน จะทำให้ร่างกายปลอดภัยจากสารพิษ ($\bar{X} = 3.93$)

๖. การบริโภคอาหารที่ได้จากพืชผลการเกษตรที่ตนผลิตขึ้นเอง จะสามารถควบคุมสารพิษได้ ทำให้ชีวิตมีความปลอดภัย ($\bar{X} = ๓.๘๘$)

๗. การทำอาชีพเสริมตามศักยภาพของตนในด้านเศรษฐกิจพอเพียง ย่อมทำให้ฐานะเศรษฐกิจในครอบครัวมั่นคง พึ่งตนเองได้ และจิตใจของทุกคนในครอบครัวเป็นสุข ($\bar{X} = ๓.๘๐$)

๘. เมื่อมีอาการเจ็บป่วยขึ้นในตนเอง หากรู้จักปรุ้งยาขึ้นเองจากสมุนไพรพื้นบ้าน จะทำให้มีสุขภาพดีขึ้นแบบยืนยาวกว่ายาแผนปัจจุบัน และทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายได้มาก ($\bar{X} = ๓.๖๔$)

ตารางที่ ๑๓ แสดงจำนวนและร้อยละของระดับความคิดเห็นก่อนและหลังกระบวนการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของกลุ่มตัวอย่าง ด้านการเรียนรู้เพื่อสุขภาพ

ระดับความคิดเห็น	ความคิดเห็นก่อนการเรียนรู้		ความคิดเห็นหลังการเรียนรู้	
	จำนวนข้อ	ร้อยละ	จำนวนข้อ	ร้อยละ
มากที่สุด	๐	๐	๓	๓๗.๕๐
มาก	๘	๑๐๐	๕	๖๒.๕๐
ปานกลาง	๐	๐	๐	๐
น้อย	๐	๐	๐	๐
น้อยที่สุด	๐	๐	๐	๐
รวม	๘	๑๐๐	๘	๑๐๐

จากตารางที่ ๑๓ แสดงให้เห็นว่า ระดับความคิดเห็นหลังกระบวนการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของกลุ่มตัวอย่าง ด้านการเรียนรู้เพื่อสุขภาพ อยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๕๐ และอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก คิดร้อยละ ๖๒.๕๐ ซึ่งมากกว่าก่อนกระบวนการเรียนรู้ที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกข้อ

ตารางที่ ๑๔ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความคิดเห็นก่อนและหลังกระบวนการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของกลุ่มตัวอย่าง ด้านการฝึกทักษะชีวิตจากปราชญ์พื้นบ้าน

การฝึกทักษะชีวิตจากปราชญ์พื้นบ้าน	ระดับความคิดเห็นก่อนการเรียนรู้			ระดับความคิดเห็นหลังการเรียนรู้		
	$\bar{X}$	S.D	แปลผล	$\bar{X}$	S.D	แปลผล
๑. การศึกษาประเพณีและวัฒนธรรมจากปราชญ์พื้นบ้าน จะทำให้ตนมีความรู้และเข้าใจวิถีชุมชนในท้องถิ่น และทำให้สามารถปรับตัวให้เหมาะสมกับประเพณีและวัฒนธรรมนั้นได้	๓.๗๐	๐.๗๒	มาก	๔.๑๐	๐.๗๕	มาก

๒. การอาศัยอยู่ในท้องถิ่นใด หากรู้จักการ เข้าหาประชาชนพื้นบ้าน ย่อมจะช่วยให้ตนเอง เห็นรูปแบบที่เหมาะสมกับการดำเนินชีวิต อย่างเป็นสุขในท้องถิ่นนั้น	๓.๑๗	๐.๘๓	ปาน กลาง	๓.๔๑	๑.๑๒	มาก
๓. เมื่อตนได้รับการถ่ายทอดความรู้จาก ประชาชนพื้นบ้านทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม หากนำสิ่งเหล่านั้นมา พิจารณาและทดลองปฏิบัติ จะทำให้เกิด การประเมินผลที่ตนจะได้รับ และปรับปรุง การปฏิบัติให้สอดคล้องกับความสามารถ ของตน	๓.๒๗	๐.๘๖	ปาน กลาง	๓.๖๕	๐.๙๔	มาก
๔. การฝึกทักษะชีวิตจากประชาชนพื้นบ้าน จะช่วยให้ตนเองเห็นช่องทางการ ประกอบกิจการ และดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง ตามบรรทัดฐานทางสังคม	๔.๐๙	๐.๗๑	มาก	๔.๒๑	๐.๙๘	มาก ที่สุด
๕. การที่ตนได้รับรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจาก ประชาชนพื้นบ้าน จะช่วยให้สามารถนำ ความรู้นั้นไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้	๓.๕๐	๐.๘๙	มาก	๔.๐๕	๐.๗๒	มาก
๖. การได้ไปศึกษาดูงานด้านการเกษตร และได้รับคำแนะนำการทำงานเกษตรจาก ประชาชนพื้นบ้าน จะเป็นการเสริม ประสบการณ์ด้านอาชีพเกษตรกรรมที่ดีอีก ทางหนึ่ง	๔.๐๖	๐.๘๑	มาก	๔.๑๑	๐.๖๙	มาก
๗. การให้ความเคารพ และไม่ลบหลู่ดูหมิ่น ประชาชนพื้นบ้านที่ให้ความรู้แก่ตน จะทำให้ ตนได้รับความรู้อย่างแท้จริงและรอบด้าน	๓.๘๗	๐.๘๒	มาก	๔.๑๐	๐.๘๘	มาก
๘. การตั้งใจฟังประชาชนพื้นบ้านแนะนำ แล้ว นำไปพิจารณาอย่างรอบคอบ จากนั้น ทดลองปฏิบัติตามคำแนะนำนั้น จะทำให้ตน มีความรู้และมีความสามารถในการทำงานที่ เหมาะสมกับตนเอง	๓.๖๐	๐.๗๒	มาก	๓.๗๔	๐.๗๔	มาก
รวม	๓.๖๖	๐.๗๙	มาก	๓.๙๒	๐.๘๕	มาก

จากตารางที่ ๑๔ พบว่าระดับความคิดเห็นก่อนและหลังกระบวนการเรียนรู้ตามแนว
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของกลุ่มตัวอย่าง ด้านการฝึกทักษะชีวิตจากประชาชนพื้นบ้าน โดยรวม

มีระดับความคิดเห็นหลังกระบวนการเรียนรู้ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.92$) มากกว่าก่อนกระบวนการเรียนรู้ซึ่งอยู่ในระดับมากเช่นกัน ($\bar{X} = 3.66$)

เมื่อวิเคราะห์ความคิดเห็นหลังกระบวนการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของกลุ่มตัวอย่าง ด้านการฝึกทักษะชีวิตจากปราชญ์พื้นบ้าน เป็นรายข้อ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด และระดับมาก เรียงลงไปตามลำดับ ดังนี้

๑. การฝึกทักษะชีวิตจากปราชญ์พื้นบ้าน จะช่วยให้ตนเองเห็นช่องทางการประกอบ การงาน และดำเนินชีวิตที่ถูกต้องตามบรรทัดฐานทางสังคม ($\bar{X} = 4.21$)

๒. การได้ไปศึกษาดูงานด้านการเกษตร และได้รับคำแนะนำการทำงานเกษตรจาก ปราชญ์พื้นบ้าน จะเป็นการเสริมประสบการณ์ด้านอาชีพเกษตรกรรมที่ดีอีกทางหนึ่ง ($\bar{X} = 4.11$)

๓. การให้ความเคารพ และไม่ลบหลู่ดูหมิ่นปราชญ์พื้นบ้านที่ให้ความรู้แก่ตน จะทำให้ตน ได้รับความรู้อย่างแท้จริงและรอบด้าน ($\bar{X} = 4.10$)

๔. การศึกษาประเพณีและวัฒนธรรมจากปราชญ์พื้นบ้าน จะทำให้ตนมีความรู้และเข้าใจ วิถีชุมชนในท้องถิ่น และทำให้สามารถปรับตัวให้เหมาะสมกับประเพณีและวัฒนธรรมนั้นได้ ($\bar{X} = 4.10$)

๕. การที่ตนได้รับรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากปราชญ์พื้นบ้าน จะช่วยให้สามารถนำความรู้ นั้น ไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ ($\bar{X} = 4.05$)

๖. การตั้งใจฟังปราชญ์พื้นบ้านแนะนำ แล้วนำไปพิจารณาอย่างรอบคอบ จากนั้นทดลอง ปฏิบัติตามคำแนะนำนั้น จะทำให้ตนมีความรู้และมีความสามารถในการทำงานที่เหมาะสมกับตนเอง ($\bar{X} = 3.94$)

๗. เมื่อตนได้รับการถ่ายทอดความรู้จากปราชญ์พื้นบ้านทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรม หากนำสิ่งเหล่านั้นมาพิจารณาและทดลองปฏิบัติ จะทำให้เกิดการประเมินผลที่ตนจะได้รับ และปรับปรุงการปฏิบัติให้สอดคล้องกับความสามารถของตน ($\bar{X} = 3.65$)

๘. การอาศัยอยู่ในท้องถิ่นใด หากรู้จักการเข้าหาปราชญ์พื้นบ้าน ย่อมจะช่วยให้ตนเอง เห็นรูปแบบที่เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุขในท้องถิ่นนั้น ($\bar{X} = 3.41$)

ตารางที่ ๑๕ แสดงจำนวนข้อและร้อยละของระดับความคิดเห็นก่อนและหลังกระบวนการเรียนรู้ตาม แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของกลุ่มตัวอย่าง ด้านการฝึกทักษะชีวิตจากปราชญ์พื้นบ้าน

ระดับความคิดเห็น	ความคิดเห็นก่อนการเรียนรู้		ความคิดเห็นหลังการเรียนรู้	
	จำนวนข้อ	ร้อยละ	จำนวนข้อ	ร้อยละ
มากที่สุด	๐	๐	๑	๑๒.๕๐
มาก	๖	๗๕	๗	๘๗.๕๐
ปานกลาง	๒	๒๕	๐	๐
น้อย	๐	๐	๐	๐
น้อยที่สุด	๐	๐	๐	๐
รวม	๘	๑๐๐	๘	๑๐๐

จากตารางที่ ๑๕ แสดงให้เห็นว่า ระดับความคิดเห็นหลังกระบวนการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของกลุ่มตัวอย่าง ด้านการฝึกทักษะชีวิตจากปรัชญาพื้นบ้านอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๕๐ และอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก คิดร้อยละ ๘๗.๕๐ ซึ่งมากกว่าก่อนกระบวนการเรียนรู้ ที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก คิดเป็นร้อยละ ๗๕.๐๐ และเห็นด้วยปานกลาง คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๐๐

สรุปความได้ว่า หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตั้งอยู่บนฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ตลอดจนใจ ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจ โดยมีหลักพิจารณา ๕ ส่วน คือ

๑. เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น และเป็น การมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤติ เพื่อ ความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

๒. มีลักษณะที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการ ปฏิบัติตนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

๓. มีองค์ประกอบด้วย ๓ อย่าง คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมี ภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว

๔. ต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน เพื่อประกอบการวางแผน และความ ระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ โดยมีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความ เพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

๕. นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ให้เกิดการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อม รับต่อการเปลี่ยนแปลงทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

จากการศึกษาข้อมูลในแบบสอบถามความคิดเห็นกระบวนการเรียนรู้ตามแนวปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง ของกลุ่มตัวอย่าง พบประเด็นสำคัญๆ ดังต่อไปนี้

๑. ความคิดเห็นหลังกระบวนการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของกลุ่ม ตัวอย่าง ด้านการเรียนรู้ทักษะการพึ่งตนเอง พบว่า ข้อที่กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยสูงสุด ๓ ลำดับแรก ได้แก่ การรู้จักความพอดีที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนและผู้อื่น เช่น การ ผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ จะเป็นหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ดี การตัดสินใจในการ ประกอบอาชีพใดๆ ควรต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล และคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากอาชีพนั้นๆ อย่างรอบคอบ จะทำให้ตนเองสามารถสร้างอาชีพได้อย่างมั่นคง และการมีศิลปะในการคบคน โดยคบ คนดีด้วยการรักษาน้ำใจ คบคนร้ายด้วยการแสดงความเป็นมิตร จะเป็นเกาะป้องกันภัยให้กับตนเองได้ จากข้อความดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่า การรู้จักความพอดีที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไป เป็นลักษณะ ของความไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับหลัก “สมชีวิตา” คือ ความเป็นอยู่โดยสมควร แก่กำลังของตน การไม่เบียดเบียนตนและผู้อื่น เป็นลักษณะของการมี “เมตตา” คือ ความปรารถนาดี และการตัดสินใจในการประกอบอาชีพอย่างมีเหตุผล และคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้น เป็น ลักษณะการฝึกตนตามหลัก “อัมมัญญาตา และ อุตถัญญาตา” คือ ความเป็นผู้รู้จักหลักการและ เป้าหมายในสิ่งที่กระทำ ส่วนการคบคนดีด้วยการรักษาน้ำใจ คบคนร้ายด้วยการแสดงความเป็นมิตร

เป็นการสร้างมิตร ไม่ก่อศัตรู เป็นการฝึกตนตามหลัก “ปฏิสันถารคารวตา” คือ ความตระหนักรู้ ความสำคัญในการตอบรับอาคันตุกะผู้มาเยือน ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า หลักสมชีวิตา หลักเมตตา หลักธัมมัญญาตาและอัทธัญญาตา รวมทั้งหลักปฏิสันถารคารวตา หากบุคคลฝึกฝนให้เกิดความชำนาญจนเป็นอุปนิสัย จะเป็นการสร้างที่พึ่งให้แก่ตนเอง กล่าวคือ จะทำให้ตนมีฐานะทางเศรษฐกิจดี มีการงานมั่นคง และมีชีวิตที่ปลอดภัย

๒. ความคิดเห็นหลังกระบวนการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของกลุ่มตัวอย่าง ด้านการขัดเกลาเชิงพุทธ พบว่า ข้อที่กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยสูงสุด ๓ ลำดับแรก ได้แก่ ความไม่ประมาทในการทำภารกิจที่ควรทำ และมีสติปัญญาในการวิเคราะห์ให้เห็นสิ่งที่เป็นโทษ และดำเนินชีวิตอย่างมีสติตามเงื่อนไขแห่งคุณธรรม จะทำให้ชีวิตมีความสุขอย่างแท้จริง เมื่อต้องการให้ชีวิตของตนเองมีความปลอดภัย ไม่ยุ่งยากในความเป็นอยู่ จำเป็นต้องฝึกตนเองให้ยึดทางสายกลาง คือ ทำงานให้พอดีกับกำลังของตน ใช้จ่ายให้พอดีกับกำลังทรัพย์ที่หามาได้ และแต่งตัวให้สอดคล้องกับสถานภาพของตน และการฝึกฝนตนเองให้มีความอดทนต่อการทำงาน ไม่ทำงานให้เกิดความเสียหาย จะทำให้งานต่างๆ ที่ตนทำนั้น บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย

จากข้อความดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่า การวิเคราะห์ให้เห็นสิ่งที่เป็นโทษ เป็นลักษณะการฝึกตนตามหลัก “โยนิโสมนสิการ” คือ การพิจารณาสิ่งต่างๆ อย่างรอบคอบ การดำเนินชีวิตอย่างมีสติตามเงื่อนไขแห่งคุณธรรม เป็นลักษณะการฝึกตนตามหลัก “ธัมมานุธัมมปฏิบัติ” คือ การประพฤติธรรมตามสมควรแก่ธรรมในแต่ละสถานการณ์ การฝึกตนเองโดยยึดหลักสายกลาง เป็นการดำเนินชีวิตตามหลัก “มัชฌิมาปฏิปทา” คือ การปฏิบัติตนให้พอดีกับสิ่งที่ตนเองเป็นอยู่มีอยู่ ส่วนความอดทนต่อการทำงาน เป็นลักษณะการฝึกตนตามหลัก “ขันติ” คือ ความไม่ท้อถอยต่อภารกิจที่กระทำ ดังนั้น จึงสรุปความได้ว่า หลักโยนิโสมนสิการ หลักธัมมานุธัมมปฏิบัติ หลักมัชฌิมาปฏิปทา และหลักขันติ หากบุคคลฝึกฝนให้เกิดความชำนาญจนเป็นอุปนิสัย ก็จะมีวิถีธรรมนำชีวิต กล่าวคือ มีหลักธรรมเหล่านี้เป็นเข็มทิศบอกหนทางที่ถูกต้อง ทำให้ชีวิตมีความเจริญ

๓. ความคิดเห็นหลังกระบวนการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของกลุ่มตัวอย่าง ด้านการเรียนรู้เพื่อสุขภาพ พบว่า ข้อที่กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยสูงสุด ๓ ลำดับแรก ได้แก่ ยามเศรษฐกิจตกต่ำ หากตนเองได้ฝึกฝนทักษะการทำงานตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับหลักมัชฌิมาปฏิปทา ย่อมทำให้ชีวิตดำรงอยู่ได้เป็นปกติ การเรียนรู้ในการนำผลผลิตจากพืชสวนครัวที่ตนเองปลูกไว้ มาปรุงเป็นอาหารรับประทานร่วมกันของสมาชิกครอบครัว ย่อมทำให้ครอบครัวมีความอบอุ่น เพราะได้มีกิจกรรมร่วมกัน และการเรียนรู้และทดลองปลูกและขยายพันธุ์พืชสวนครัว จะทำให้เกิดความเพลิดเพลิน และได้ออกกำลังกายที่เหมาะสมกับวัยของตนด้วย

จากข้อความดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่า การฝึกตนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับหลักมัชฌิมาปฏิปทา เป็นลักษณะการพัฒนาตนตามหลัก “มัตตัญญาตา” คือ ความรู้จักประมาณในการทำงานและการบริโภค กล่าวคือ ให้พอเหมาะกับความสามารถของตน ส่วนการนำผลผลิตจากพืชสวนครัวที่ตนเองปลูกไว้ มาปรุงเป็นอาหารรับประทานร่วมกันของสมาชิกครอบครัว เป็นลักษณะการฝึกตนตามหลัก “อัทธจริยา” คือ การประพฤติหรือการปฏิบัติในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ตนและคนรอบข้าง นับเป็นการสร้างคุณค่าให้แก่ตนเอง ส่วนการเรียนรู้และทดลองปลูกและขยายพันธุ์พืชสวนครัว เป็นลักษณะของการพัฒนาตนตามหลัก “วิมังสา” คือ การพิจารณาไตรตรอง

ทดลองพัฒนา ซึ่งในที่นี้ เป็นการปรับปรุงสายพันธุ์ของพืชที่ตนสนใจให้มีคุณภาพยิ่งขึ้นและสามารถขยายพันธุ์ได้หลายวิธี เช่น การตอนและการปักชำกิ่ง เป็นต้น อาจใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น สารเร่งราก หรือการขยายพันธุ์โดยไม่ใช้ดิน เป็นต้น ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า การพัฒนาตนตามหลักมัตตัญญูตาหลักอรรถจริยาและหลักวิมังสา หากบุคคลตั้งใจฝึกฝนอย่างต่อเนื่องแล้ว จะทำให้ชีวิตไม่ขัดสนจนทรัพย์ มีคุณค่าต่อสังคม เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง ซึ่งจะส่งผลให้ตนมีร่างกายปลอดโปร่ง

๔. ความคิดเห็นหลังกระบวนการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของกลุ่มตัวอย่าง ด้านการฝึกทักษะชีวิตจากปราชญ์พื้นบ้าน พบว่า ข้อที่กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยสูงสุด ๓ ลำดับแรก ได้แก่ การฝึกทักษะชีวิตจากปราชญ์พื้นบ้าน จะช่วยให้ตนเองเห็นช่องทางการประกอบกิจการงาน และดำเนินชีวิตที่ถูกต้องตามบรรทัดฐานทางสังคม การได้ไปศึกษาดูงานด้านการเกษตร และได้รับคำแนะนำการทำงานเกษตรจากปราชญ์พื้นบ้าน จะเป็นการเสริมประสบการณ์ด้านอาชีพเกษตรกรรมที่ดีอีกทางหนึ่ง และการให้ความเคารพ และไม่ลบหลู่ดูหมิ่นปราชญ์พื้นบ้านที่ให้ความรู้แก่ตน จะทำให้ตนได้รับความรู้อย่างแท้จริงและรอบด้าน

๔.๒ ศึกษาชุมชนที่มีความสำเร็จในอาชีพตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง

จากคำตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ ที่กล่าวไว้เบื้องต้นนั้นผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ภายในเขตจังหวัดลำปาง และได้อ่านบทความและดูสื่อออนไลน์ ก็ได้ทราบการดำเนินงานของแต่ละศูนย์และภายนอกศูนย์ที่เป็นส่วนการประกอบกรส่วนตัวของกลุ่มประชากรที่มีความประสงค์จะทดลองปลูกเอาไว้บริโภคเองและบางรายก็นำไปจำหน่ายที่โรงพยาบาลศูนย์ลำปาง และภายในตลาดภายในชุมชน ก็เป็นส่วนหนึ่งของการลงไปดูพื้นที่และได้ศึกษางานและในภาวะกิจลงพื้นที่ครั้งนี้ผู้วิจัยได้ไปลงพื้นที่เพื่อศึกษาความสำเร็จในอาชีพตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงภายในวัดในเขตอำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปางพบว่า มีวัดที่มีการบริหารจัดการเชื่อมโยงกับชุมชน ที่มาร่วมกลุ่มกันทำงาน และวัดยังเป็นศูนย์ของหน่วยอบรมประชาชนภายในตำบลด้วย ทำให้พระสงฆ์โดยเฉพาะเจ้าอาวาสได้มีส่วนในการดำเนินการให้สอดคล้องกับพันธกิจของหน่วยงานของคณะสงฆ์ที่เน้นวัดเป็นผู้มีบทบาทเชื่อมโยงกับชุมชน ให้มีการปฏิสัมพันธ์และมีส่วนร่วมในการทำงานให้การช่วยเหลือประชาชนภายในบริเวณวัด และภายในตำบลให้มีการดำเนินงานเป็นรูปธรรม ทางวัดจึงได้รับรางวัลหลายรางวัลในด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับชุมชนซึ่งผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ดังต่อไปนี้คือ

๔.๒.๑ การศึกษาดูงานในชุมชน

ผู้วิจัยได้ไปศึกษาดูงานในชุมชนที่มีความสำเร็จในอาชีพตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง จำนวน ๕ แห่ง ได้พบประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

๑. การศึกษาดูงาน ประเด็นเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ตามแนวพระราชดำริของเศรษฐกิจพอเพียง

๑.๑ ศึกษาดูงานที่วัดบ้านไร่ (ศิลาทอง) ตำบลพิชัย อำเภอ เมือง จังหวัดลำปาง พบว่า ชุมชนได้รวมกลุ่มกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน เช่น กลุ่มผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่ กลุ่มแกะสลักหินครก กลุ่ม

ผักสวนครัวกินได้ กลุ่มดอกไม้ประดิษฐ์ กลุ่มเย็บผ้าทำหมอน กลุ่มอนุรักษ์สมุนไพร ให้ประชาชนที่สนใจ เข้าเรียนรู้ โดยใช้วัดเป็นศูนย์รวม มาเรียนรู้ ฝึกปฏิบัติร่วมกัน รู้จักใช้ชีวิตการเป็นอยู่อย่างพอเพียง^๒

๑.๒ ศึกษาดูงานที่ไร่นาอินทรีย์ หมู่ ๑๖ ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง พบว่าเป็นแหล่งเรียนรู้ ให้ประชาชน ชุมชน มาศึกษาเรียนรู้ ทางด้านการเกษตร ผลไม้ เป็นต้นแบบ กระบวนการเรียนรู้ เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้ชุมชนมาแลกเปลี่ยน เรียนรู้ และนำไปใช้ในชุมชนและนำไปปฏิบัติเป็นของตนเองในชุมชน เป็นแบบอย่างการทำเกษตรแบบพอเพียงนำไปปรับใช้ใน ชีวิตประจำวันได้^๓

๑.๓ ศึกษาดูงานที่กลุ่ม กศน.และกลุ่มคุมประพตติที่มีอยู่ในวัดศรีชุม ตำบลสวน ดอกอำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง พบว่า ผู้บริหารของหน่วยงานมีการเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ ทั้งด้านแนวคิดกฎหมาย และกฎระเบียบด้านการดำรงชีพ มีการเชื่อมโยงเครือข่ายทุกอำเภอที่มี นักเรียนนักศึกษา กำลังศึกษาอยู่ และมีนักโทษที่กำลังอยู่ในช่วงภาคทัณฑ์ได้มาบำเพ็ญประโยชน์ในวัด ศรีชุม และมีการฝึกทักษะในกลุ่มคนหนุ่มสาวที่จะมาช่วยกันสืบทอดการเรียนรู้จากคนรุ่นเก่า พ่อแม่ ปราชญ์ชุมชน มาพัฒนาบ้านเกิด ตามแนวทางความพอเพียง ได้เรียนรู้ จากชุมชน เช่น กลุ่มเกษตร อินทรีย์ และอาชีพเกษตรกรเลี้ยงสัตว์ และผลิตสิ่งประดิษฐ์เครื่องใช้ในครัวเรือน กลุ่มทำร้านอาหาร สร้างเศรษฐกิจแบบพอเพียง สร้างอุตสาหกรรมในครัวเรือน ผลิตในชุมชน เรียนรู้ จัดการทรัพยากร กินอยู่พอเพียง ทำไร่นาอินทรีย์^๔

๑.๔ ศึกษาดูงานที่ศูนย์ผู้สูงวัยเทศบาลเมืองเขลางค์นคร (โรงเรียนบ้านหนองยาง) อำเภอเมือง จังหวัด ลำปาง พบว่าได้ศึกษาระบวนการเรียนรู้ของชุมชน โดยเก็บข้อมูลทุกชุมชนใน เขตเทศบาลฯ มาจัดดำเนินการ สร้างเวทีแห่งการเรียนรู้ มีประชาพิจารณ์ ชุมชนอยากให้อำเภอ เรียนรู้ให้ผู้สูงวัย เรื่องการดำรงชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิตตาม หลักธรรม”สัมมาทิฐิ” การฝึกอบรมนำไปปฏิบัติจริง ได้อย่างต่อเนื่อง^๕

๑.๕ ศึกษาดูงานที่ศูนย์ปึกมาตี บ้านทุ่งหก อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง พบว่า ชุมชนบ้านทุ่งหกมีทุนทางสังคมดีมาก ทั้งสังคมวิถีชีวิตประเพณี ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญา แต่ ยังไม่ได้ทำมาบริหารจัดการ จึงเกิดจิตอาสาที่บ้านเกิด มีโครงการสาธารณะ “ปึกมาตี” ทำให้เกิด กระบวนการเรียนรู้ ทำหลักคิด “สังคมดีมีความสุข” ดำเนินชีวิตไปในทางสายกลาง สร้างสำนึกรัก บ้านเกิด กลับมาทำความดี^๖

๒. การศึกษาดูงาน ประเด็นเกี่ยวกับการเสริมสร้างเครือข่ายชุมชนตามแนวพระราชดำริ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง

๒.๑ ศึกษาดูงานที่วัดบ้านไร่ (ศิลาทอง) ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง พบว่า การรวมกลุ่มเป็นการสร้างเครือข่ายแห่งการเรียนรู้ร่วม สร้างความเข้มแข็ง ซึ่งมีกลุ่มทำกิจกรรม

^๒ ศึกษาดูงาน เมื่อวันที่ ๒๑ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^๓ ศึกษาดูงาน เมื่อวันที่ ๒๑ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^๔ ศึกษาดูงาน เมื่อวันที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^๕ ศึกษาดูงาน เมื่อวันที่ ๕ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^๖ ศึกษาดูงาน เมื่อวันที่ ๕ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

ร่วมกัน ๑๓ กลุ่ม เป็นการสร้างเครือข่ายทางสังคม เป็นการฝึกการอยู่ร่วมกัน อย่างเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมีการแบ่งปัน มีจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม เห็นคุณค่าของวัฒนธรรม ค่านิยม และวิถีชีวิต รากเหง้าของตนเอง^๗

๒.๒ ศึกษาดูงานที่ไรชวนฝัน หมู่ ๑๖ ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง พบว่าเป็นศูนย์การเรียนรู้ เชื่อมโยงเครือข่ายมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน สร้างเครือข่ายให้เข้มแข็ง ได้อย่างยั่งยืน สร้างเครือข่ายมาร่วมกันพัฒนาเป็น “ชุมชนแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน” ซึ่งทำให้เกิดการขับเคลื่อนที่มีประสิทธิภาพและขยายกลุ่มเครือข่ายเพิ่มมากขึ้น^๘

๒.๓ ศึกษาดูงานที่ กลุ่มกศน.และกลุ่มคุมประพฤติที่มีอยู่ในวัดศรีชุม ตำบลสวนดอกอำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง พบว่า ผู้บริหารได้มีการอบรม และฝึกทำอาหาร และทำงานด้านจิตอาสา ช่วยสังคมและมีการอบรมด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านกฎหมาย กฎระเบียบทางสังคม คีตคนดีสู่ท้องถิ่นและมีการสร้างเสริมทักษะความรู้ด้านอุตสาหกรรมในครัวเรือน ผลิตในชุมชน เรียนรู้จัดการทรัพยากร กินอยู่พอเพียง ทำไรในชุมชน^๙

๒.๔ ศึกษาดูงานที่ศูนย์ผู้สูงอายุเทศบาลเมืองเขลางค์นคร (โรงเรียนบ้านหนองยาง) อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง พบว่า สังคมผู้สูงอายุเป็นเครือข่ายมีพลังจากประสบการณ์ชีวิต ที่มีคุณภาพ การรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ จึงเป็นส่วนสำคัญอย่างมาก สามารถพึ่งพาตนเองได้และใช้พลังเครือข่ายพึ่งพากัน และสร้างความสุข ได้แลกเปลี่ยนกับผู้สูงอายุหมู่บ้านต่างๆ ได้มาร่วมเรียนรู้^{๑๐}

๒.๕ ศึกษาดูงานที่ศูนย์ปึกมาตี บ้านทุ่งหก อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง พบว่า ชุมชนสร้างเครือข่ายเพื่อการเรียนรู้ ใช้วัดทุ่งหก เป็นศูนย์กลางเรียนรู้จากผู้สูงอายุ กลุ่มจักสาน กลุ่มจัดการขยะ กลุ่มสวัสดิการ ศูนย์พระพุทธรักษาวันอาทิตย์ กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มออมสัจจะ สร้างเครือข่ายเรียนรู้กันเองในสังคม เชื่อมโยงเครือข่ายภายนอกมาร่วมกิจกรรม ซึ่งสามารถ แก้ปัญหาได้ทุกอย่าง^{๑๑}

๓. การศึกษาดูงาน ประเด็นเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนรู้ชุมชนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง

๓.๑ ศึกษาดูงานที่วัดบ้านไร่ (ศิลาทอง) ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง พบว่า ชุมชนใช้กิจกรรมกลุ่มทั้งหมดมาเรียนรู้โดยใช้ทุนทางสังคม คือทุนทางธรรมชาติ ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางภูมิปัญญา ทุนทางสังคมที่มีองค์ความรู้ จากผู้รู้ ปราชญ์ชุมชนมาสร้างกระบวนการเรียนรู้^{๑๒}

๓.๒ ศึกษาดูงานที่ไรชวนฝัน หมู่ ๑๖ ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง พบว่า เป็นแหล่งการเรียนรู้ และศูนย์เรียนรู้ที่ให้ชุมชนมาดูงาน มาฝึกปฏิบัติ มาอบรม มาจัดเวทีชาวบ้าน สร้างความ

^๗ ศึกษาดูงาน เมื่อวันที่ ๒๑ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^๘ ศึกษาดูงาน เมื่อวันที่ ๒๑ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^๙ ศึกษาดูงาน เมื่อวันที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๑๐} ศึกษาดูงาน เมื่อวันที่ ๕ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๑๑} ศึกษาดูงาน เมื่อวันที่ ๕ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๑๒} ศึกษาดูงาน เมื่อวันที่ ๒๑ มิถุนายน ๒๕๖๐.

หลากหลายให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ใหม่ที่จะนำไปปรับปรุงเพิ่มเติมความรู้ ให้ทันต่อวิทยาการสมัยใหม่^{๑๓}

๓.๓ ศึกษาดูงานที่กลุ่มกศน.และศูนย์คุมประพฤติ วัดศรีชุมตำบลสวนดอก อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง พบว่า กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน อาศัยความเป็นธรรม ความเชื่อมั่น เรียนรู้จากรุ่นสู่รุ่น มีเวที เชิญวิทยากร อบรม แลกเปลี่ยน เรียนรู้ระหว่างองค์กร เรียนรู้ร่วมกันแบบมีส่วนร่วม เรียนรู้จากผู้รู้ ปราชญ์ภูมิปัญญา เกิดการจัดการความรู้ เป็นองค์ความรู้นำมาปรับใช้ในสังคมแบบพอเพียง ทำให้สังคมมีความสุขอย่างยั่งยืน มีภูมิคุ้มกัน รักษาความสมดุล คน ธรรมชาติ^{๑๔}

๓.๔ ศึกษาดูงานที่ศูนย์ผู้สูงวัยเทศบาลเมืองเขลางค์นคร (โรงเรียนบ้านหนองยาง) อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง พบว่า ศูนย์ผู้สูงวัย ผู้ดูแลศูนย์เป็นเจ้าหน้าที่ หัวหน้าฝ่ายส่งเสริมพัฒนาสวัสดิการ ใช้รูปแบบการเรียนมาบูรณาการ ให้เรียนรู้หลักธรรมทางพุทธศาสนา คือ สัมมาอาชีวะหรือทางสายกลาง หรือ เศรษฐกิจมีชฌิมา มีหลายรูปแบบที่เป็นช่องทางการเรียนรู้ เชิญผู้รู้มาบรรยาย นำผลิตผลมาแลกเปลี่ยน เรียนรู้ทุกวันพุธ แล้วนำองค์ความรู้มาเป็นแบบอย่างความสำเร็จ^{๑๕}

๓.๕ ศึกษาดูงานที่ศูนย์ปึกมาตี บ้านทุ่งหก อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง พบว่า การเรียนรู้สังคมบ้านทุ่งหก มีรูปแบบการเรียนของเด็ก ๆ และเยาวชนที่กลับมาทำความดี ผู้เฒ่าผู้แก่ สอนถ่ายทอดจัดเวที ประธานผู้นำแสวงหาความรู้นำมาขยายผล สร้างจิตสำนึกให้กับชุมชน เป็นการระเบิดจากข้างในของชุมชน เป็นรูปแบบการเรียนรู้ โดยชุมชน เพื่อชุมชน ผลประโยชน์เป็นของชุมชน^{๑๖}

จากการศึกษาดูงานดังกล่าว ผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นสำคัญๆ ได้ดังนี้

๑. ประเด็นเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ตามแนวพระราชดำริของเศรษฐกิจพอเพียง: มีการให้ประชาชนที่สนใจเข้าเรียนรู้ โดยใช้วัดเป็นศูนย์รวมเรียนรู้ ฝึกปฏิบัติร่วมกัน ให้รู้จักใช้ชีวิตการเป็นอยู่อย่างพอเพียง ให้ชุมชนมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และนำไปปฏิบัติตนเองในชุมชน สร้างอุตสาหกรรมในครัวเรือน ผลิตในชุมชน เรียนรู้ จัดการทรัพยากร กินอยู่พอเพียง ทำไร่ในชุมชน เก็บข้อมูลทุกชุมชนมาจัดดำเนินการสร้างเวทีแห่งการเรียนรู้ และให้ดำรงชีวิตตามหลักธรรม”สัมมาทิฐิ”ตามหลักคิด “สังคมดีมีความสุข” โดยดำเนินชีวิตไปในทางสายกลาง สร้างสำนึกรักบ้านเกิด กลับมาทำความดี

๒. ประเด็นเกี่ยวกับการเสริมสร้างเครือข่ายชุมชนตามแนวพระราชดำริปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง: มีการสร้างเครือข่ายทางสังคม ฝึกการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมีการแบ่งปัน มีจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม เชื่อมโยงเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน สร้างเครือข่ายให้เข้มแข็ง เป็น “ชุมชนแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน” ซึ่งทำให้เกิดการขับเคลื่อนที่มีประสิทธิภาพ และขยายกลุ่มเครือข่ายเพิ่มมากขึ้น ได้มีการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ ระดับหมู่บ้าน ชุมชน และหน่วยงาน เชื่อมโยงกัน และมีการสร้างเครือข่ายเรียนรู้กันเองในสังคม เชื่อมโยงเครือข่ายภายนอกในการจัดกิจกรรมร่วมกัน

^{๑๓} ศึกษาดูงาน เมื่อวันที่ ๒๑ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๔} ศึกษาดูงาน เมื่อวันที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๑๕} ศึกษาดูงาน เมื่อวันที่ ๕ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๑๖} ศึกษาดูงาน เมื่อวันที่ ๕ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

๓. ประเด็นเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนรู้ชุมชนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในจังหวัดลำปาง: ใช้กิจกรรมกลุ่มทั้งหมดมาเรียนรู้โดยใช้ทุนทางสังคม คือทุนทางธรรมชาติ ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางภูมิปัญญา ทุนทางสังคมที่มีองค์ความรู้ จากผู้รู้ ปราชญ์ชุมชนมาสร้างกระบวนการเรียนรู้ สร้างความหลากหลายให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ใหม่ที่จะนำไปปรับปรุงเพิ่มเติมความรู้ ให้ทันต่อวิทยาการสมัยใหม่ อาศัยความเป็นธรรม ความเชื่อมั่น เรียนรู้จากรุ่นสู่รุ่น การให้เรียนรู้หลักธรรมทางพุทธศาสนา คือ สัมมาอาชีวะ หรือทางสายกลาง หรือ เศรษฐกิจมีซิมิมา แล้วนำองค์ความรู้มาเป็นแบบอย่างความสำเร็จ สร้างจิตสำนึกให้กับชุมชน เป็นการระเบิดจากข้างในของชุมชน เป็นรูปแบบการเรียนรู้ โดยชุมชน เพื่อชุมชน ผลประโยชน์เป็นของชุมชน

๔.๒.๒ การสัมภาษณ์ประชาชนที่มีความสำเร็จในอาชีพ

ผู้วิจัยได้ไปสัมภาษณ์ประชาชนที่มีความสำเร็จในอาชีพตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง ได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับการประกอบอาชีพตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

๑. สัมภาษณ์ในประเด็นเกี่ยวกับสิ่งที่เป็นแนวคิด หรือแรงบันดาลใจให้สร้างศูนย์การเรียนรู้เซรามิกได้สำเร็จ

ผู้ให้สัมภาษณ์ คือ คุณพศิน ทาฟู เจ้าของและผู้บริหารกอไผ่เซรามิก ได้กล่าวว่า “ก่อนอื่น กระผมขอเล่าถึงประวัติความเป็นมาสักนิด โดยพื้นฐานของชุมชนบ้านหมอสมนั้น มีโรงงานเซรามิกอยู่หลายสิบโรงงานด้วยกัน ซึ่งตัวผมเองเป็นครูผู้สอน และทำโรงงานเซรามิกเป็นงานอดิเรกควบคู่ไปด้วย เมื่อประมาณ ๒๐ ปีที่แล้ว ที่นี้ในความเป็นครุมีความรู้สึกละน้อยใจว่า ทำไมเด็กนักเรียนในลำปางถึงไม่รู้จักการผลิตเซรามิก ไม่รู้ว่าถ้วยกาเ็กเขาผลิตกันอย่างไร ไม่รู้ว่าแจกันเขาทำกันอย่างไร ผมจึงเอาสิ่งที่มีอยู่แล้วได้พัฒนาให้กลายเป็นศูนย์การเรียนรู้ให้กับเด็กนักเรียน ให้กับชุมชน และผู้ที่สนใจทั่วไปได้เข้ามาศึกษากระบวนการผลิตตั้งแต่ต้นจนจบ จึงเกิดเป็นศูนย์เรียนรู้กอไผ่เซรามิกขึ้นมา ซึ่งโรงงานนี้เปิดมาได้ ๒ ปีแล้ว มีนักเรียน คณะครูจากหลายๆ อำเภอในจังหวัดลำปาง ไม่ว่าจะเป็นอำเภองาว อำเภอแม่เมาะ อำเภอห้างฉัตร อำเภอเกาะคา ได้เข้ามาศึกษาศูนย์เรียนรู้แห่งนี้ เปิดสาธารณะให้ศึกษาเรียนรู้ฟรี ซึ่งแตกต่างจากที่อื่นที่เขาปิดกันทำเป็นธุรกิจ แต่ที่นี้เป็นศูนย์การเรียนรู้เพื่อสาธารณะ เพื่อเป็นภูมิปัญญาได้ถ่ายทอดให้ลูกหลาน ให้พี่น้องคนลำปางได้สืบทอดงานศิลปะด้านเซรามิก ซึ่งถือเป็นจิตวิญญาณของคนลำปางที่มีชื่อเสียงด้านเซรามิกมานานแล้ว ซึ่งนับเป็นที่น่ายินดี และชื่นใจว่า โยมมีความเสียสละ ได้ใช้แบบอย่างตามแนวพระราชดำริของในหลวง ซึ่งถือเป็นแบบอย่างที่ดี

ศูนย์เรียนรู้แห่งนี้เปิดให้กับผู้ที่สนใจงานด้านเซรามิกเริ่มตั้งแต่เดือนสิงหาคมนี้ ทุกวันเสาร์ และอาทิตย์ เวลา ๐๙.๐๐ ถึง ๑๓.๐๐ น.”^{๑๗}

๒. สัมภาษณ์ในประเด็นเกี่ยวกับการเสริมพลังเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนา เพื่อสังคม ควบคุมปัจจัยเสี่ยง ได้มีการดำเนินโครงการอย่างไร

ผู้ให้สัมภาษณ์ คือ พระอธิการไตรณรงค์ ฐิตธมฺโน เจ้าอาวาสวัดบ้านไร่ศิลาทองจังหวัดลำปาง ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ประธานหน่วยอบรมประชาชน ประจำ

^{๑๗} สัมภาษณ์ พศิน ทาฟู, เจ้าของและผู้บริหารกอไผ่เซรามิก, เมื่อวันที่ ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

ตำบลพิชัย และคณะกรรมการสมัชชาสุขภาพ จังหวัดลำปาง ได้กล่าวว่า “เบื้องต้นในการทำโครงการคือการชักชวนเด็กให้สนใจก่อน หลังจากนั้นผู้ปกครอง หรือผู้ใหญ่ก็จะตามเข้ามา ตอนนี้หลักๆ คือเรื่องโรงเรียนชาวนา และอันดับที่สองคือเรื่องของการออมเงิน ซึ่งปัจจุบันนี้เงินออมมีประมาณ ๕๐,๐๐๐-๖๐,๐๐๐ บาท

อันดับแรกของการทำโรงเรียนชาวนา คือการประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครองได้รับทราบ หลังจากนั้นจะเปิดรับสมัครให้กับเด็กที่สนใจมาเรียนที่วัด และที่โรงเรียนชาวนา และได้ทำการประชาสัมพันธ์ให้เด็กได้ทราบว่าในช่วงเช้าจะไปเรียนที่โรงเรียนชาวนา และเกษตรพื้นบ้าน โดยการร่วมมือของนายกสมาคมพัฒนาสังคม และเยาวชนจังหวัดลำปาง โดยได้ให้เด็กเรียนรู้เกี่ยวกับโรงเรียนชาวนา ได้ฝึกให้เด็กได้ดำนาปลูกข้าวด้วยการปฏิบัติจริง โดยที่ไม่ได้เป็นทฤษฎี และไม่มีสอนในห้องเรียน

ในช่วงบ่ายได้ให้เด็กมาเรียนรู้ที่วัดเพื่อเรียนธรรมะ วิชาพุทธศาสนา และศาสนพิธี และทำกิจกรรมต่างๆ เกี่ยวกับพุทธศาสนา และในช่วงเย็นจะนำเด็กนักเรียนไปทำวัตรสวดมนต์ ตั้งแต่เวลา ๑๘.๓๐ น. เป็นต้นไป

อีกโครงการหนึ่งคือการรณรงค์ไม่ว่าจะเป็นการงดเหล้า หรือรณรงค์เรื่องยุงสายที่เกิดขึ้นในช่วงฤดูฝน เพื่อให้เด็กได้มีความรู้ ความเข้าใจถึงผลร้ายของยุงสาย และรณรงค์เรื่องการดื่มสุรา ได้ให้เด็กไปติดป้ายตามบ้านของตนเอง เพื่อให้ผู้ปกครองเกิดความสนใจ ได้มีความรู้ความเข้าใจ เพื่อให้ลด ละ เลิก เรื่องของสุราหรืออบายมุขต่างๆ

อีกโครงการหนึ่งคือ ได้มีการเชิญชวนให้นักศึกษาสถาบันต่างๆ ได้มาทำกิจกรรมในการทำผาย ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ร่วมกับชาวบ้านทุกกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นผู้นำหมู่บ้าน กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผู้สูงอายุ และเด็กนักเรียนหลักสูตรวันอาทิตย์ เพื่อให้ได้เรียนรู้ ได้มีความรักในสิ่งแวดล้อมบริเวณเขตบ้านของตน ไม่ให้สูญหาย หรือถูกทำลาย ซึ่งได้ใช้วิธีการประชาสัมพันธ์ให้ไปทำกิจกรรมร่วมกัน ทางวัดเองก็มีส่วนร่วมสนับสนุน โดยนำข้าว และอาหารต่างๆ ให้แก่ญาติโยมได้นำไปประกอบอาหารเพื่อรับประทานร่วมกันในป่า

พระสงฆ์ก็เช่นกัน เมื่อบวชมาแล้วก็อย่าให้เสียโอกาส อย่าบวชมาเพื่ออยู่เฉย อย่างน้อยก็ต้องช่วยกันปกป้องศาสนา ถ้าหากไม่นำเอาธรรมะของพระพุทธเจ้ามาเผยแผ่อีกหน่อยหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาของเราก็จะหมดไป และฝากให้เยาวชนคนรุ่นใหม่ให้หันหน้าเข้าวัด วัดเปิดประตูให้ตลอด ๒๔ ชั่วโมง เมื่อเข้ามาแล้วก็จะได้ทำทั้งกิจกรรม และได้นำเอาธรรมะไปใช้ เหมือนกับคำที่ว่านักเรียนรุ่นใหม่ ใส่ใจพระธรรม แล้วก็จะนำแต่ความสุขมาให้กับตัวเอง”^{๑๘}

๓. สัมภาษณ์ในประเด็นเกี่ยวกับโครงการสานพลัง อสม. เพื่อลดพฤติกรรมเหล้า บุหรี่ของคนในชุมชนบ้านไร่ศิลาทอง ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง มีการดำเนินงานอย่างไร

ผู้ให้สัมภาษณ์ มีจำนวน ๖ ราย คือ

รายที่ ๑ ศรีรัตน์ เขียวงาม ประธาน อสม. บ้านไร่ศิลาทอง ได้กล่าวว่า “ตั้งแต่ได้ทำโครงการนี้ทำให้ชาวบ้านมีความตระหนักถึงปัญหาของเหล้า บุหรี่และมีการตื่นตัวที่จะดูแลสุขภาพของตน เช่น ในงานศพก็ได้ลดเหล้า หรือช่วงเทศกาลเข้าพรรษาได้มีการประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านได้

^{๑๘} สัมภาษณ์ พระอธิการไตรณรงค์ ฐิตมโน, เจ้าอาวาสวัดบ้านไร่ศิลาทอง, เมื่อวันที่ ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

งดเหล้าเข้าพรรษาด้วย หากเรายังลดไม่ได้ ก็ขอให้งดในขณะที่เข้าพรรษาให้ได้เสียก่อน และชาวบ้านก็มีความกระตือรือร้นที่จะร่วมมือปฏิบัติ ตอนนั้นชาวบ้านที่เป็นอัมพฤกษ์ อัมพาตมีอยู่ประมาณ ๓ ราย และได้เสียชีวิตไปแล้ว ๑ ราย เราก็เลยได้ทำการปรึกษากับผู้นำว่า หากเราไม่คิดที่จะริเริ่มทำในวันนี้ ในสภาพหน้าลูกหลานของเราก็จะกลายเป็นคนติดสุรา และกลายเป็นบุคคลที่สังคมรังเกียจ ผู้ที่สูบบุหรี่ และติดเหล้ามากจนเป็นโรคพิษสุราเรื้อรังนั้น เป็นกลุ่มคนที่คอยสร้างปัญหาให้กับครอบครัว เป็นการเพิ่มหนี้สินให้กับครอบครัว สุขภาพก็จะย่ำแย่ลงไปด้วย”^{๑๙}

รายที่ ๒ จรูญ วรรณรัตน์ อดีตผู้ใหญ่บ้าน บ้านไร่ศิลาทอง ได้กล่าวว่า “ในช่วงนี้ชาวบ้านได้ลดเหล้า และบุหรี่ลงไปจากเมื่อก่อนมาก โดยเฉพาะงานศพภายในหมู่บ้าน ซึ่งชาวบ้านยอมรับและทำตามที่ได้ตกลงกันในที่ประชุมว่าจะร่วมใจกันเลิกเหล้า และบุหรี่”^{๒๐}

รายที่ ๓ พระอธิการไตรณรงค์ ฐิตธมโม เจ้าอาวาสวัดบ้านไร่ศิลาทอง ได้กล่าวว่า “ทางอสม. และผู้นำในชุมชนได้ช่วยกันรณรงค์ในหมู่บ้าน ถึงโทษของสิ่งเหล่านี้ว่ามีอะไรบ้าง ในช่วงหลังๆ ส่วนใหญ่ชาวบ้านจะเข้าใจโดยเฉพาะในเรื่องการรณรงค์การลดเหล้าในงานศพ ซึ่งตอนนี้ถือว่าค่อนข้างประสบความสำเร็จพอสมควร ทางอสม. ก็ได้เป็นผู้ประสานและออกสำรวจข้อมูลในเขตรับผิดชอบของตน จากนั้นจึงมาประชุมหารือร่วมกันว่าในเขตของตนนั้นเป็นอย่างไร และทำการสรุปและหาวิธีให้ชาวบ้านลดเหล้าและบุหรี่ได้มากขึ้น อสม. มีความกล้าที่จะพูดและนำเสนอ กล้าที่จะเก็บข้อมูลมากขึ้น กล้าที่จะแสดงความคิดเห็น หรือหาทางแก้ไขปัญหา และการป้องกันกว่าเมื่อก่อน”^{๒๑}

รายที่ ๔ นवलจันทร์ สุริยงค์ อสม. บ้านไร่ศิลาทอง ได้กล่าวว่า “เมื่อก่อน อสม. จะได้รับคำสั่งจากคุณหมอมาอีกทีถึงจะลงมือทำ เราไม่ได้แสดงความคิดเห็นเอง ทำแต่งงานทางด้านสุขภาพอย่างเดียว พอเข้ามาโครงการนี้ก็กล้ามาทำเรื่องลดเหล้า-บุหรี่ด้วย”^{๒๒}

รายที่ ๕ ฟองลักษณ์ ใจสุข อสม. บ้านไร่ศิลาทอง ได้กล่าวว่า “เมื่อก่อนคนที่ลงมือทำคือ ประธาน อสม. ประธานจะเป็นผู้นำเสนอ แต่เมื่อได้เข้าร่วมโครงการนี้แล้ว ทำให้เรากล้าแสดงออกมากขึ้น และได้แลกเปลี่ยนความรู้จากเพื่อน อสม. ด้วยกันจากหลายๆ หมู่บ้าน”^{๒๓}

รายที่ ๖ ศรีวรรณ ต้นจันทน์ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพสต.) บ้านต้นมื่น ได้กล่าวว่า “โครงการนี้เป็นนโยบายของกระทรวงสาธารณสุข ที่จะเน้นให้ประชาชนรู้จักดูแลสุขภาพของตนเอง และเป็นนโยบายเชิงรุกที่ทาง รพสต. อสม. และแกนนำชุมชนทุกภาคส่วนจะต้องร่วมกันรณรงค์ให้ชุมชนได้รู้จักการดูแลสุขภาพของตนเอง โดยมี อสม. เป็นคนดูแล คือเป็นตัวแทนหรือเป็นแกนนำด้านสุขภาพของ รพสต. และรู้จักวิเคราะห์ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับหลังคาเรือนที่ตัวเองได้รับผิดชอบ มีการคืนข้อมูลให้กับชุมชนว่าขณะนี้ชุมชนของเราเกิดปัญหาอะไรบ้าง เช่นในชุมชนมีพฤติกรรมดื่มสุราก็คน สูบบุหรี่ก็คน ที่ผ่านมามีงานแบบไม่มีขั้นตอน ทำงานไม่มีระบบนำเสนอในที่ชุมชนไม่เป็น แต่ตอนนี้ได้รู้จักที่จะนำเสนอมาคืนสู่ชุมชนได้ตามหลักการที่ถูกต้อง และไม่

^{๑๙} สัมภาษณ์ ศรีรัตน์ เขียวงาม, ประธานอสม. บ้านไร่ศิลาทอง, เมื่อวันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๒๐} สัมภาษณ์ จรูญ วรรณรัตน์, อดีตผู้ใหญ่บ้าน บ้านไร่ศิลาทอง] เมื่อวันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๒๑} สัมภาษณ์ พระอธิการไตรณรงค์ ฐิตธมโม, เจ้าอาวาสวัดบ้านไร่ศิลาทอง, เมื่อวันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๒๒} สัมภาษณ์ นवलจันทร์ สุริยงค์, อสม. บ้านไร่ศิลาทอง, เมื่อวันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๒๓} สัมภาษณ์ ฟองลักษณ์ ใจสุข, อสม. บ้านไร่ศิลาทอง, เมื่อวันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

อายุที่จะนำเสนอ สามารถที่จะพัฒนาตนเองได้ จากเมื่อก่อนที่จัดเก็บข้อมูลมาแล้วก็ส่งไป แต่ตอนนี้ทำแล้วก็คิดวิเคราะห์ จัดเก็บข้อมูล และนำมาแก้ไขปัญหาของชุมชนได้ถูกต้อง”^{๒๔}

๓. สัมภาษณ์ในประเด็นเกี่ยวกับการดำเนินโครงการเสริมพลังเครือข่าย พระสงฆ์ นักพัฒนา เพื่อสังคม มีการควบคุมปัจจัยเสี่ยงอย่างไร

ผู้ให้สัมภาษณ์ คือ พระครูโสภณพัฒนวิกรม รองเจ้าคณะอำเภอเมืองปาน วัดบ้านทุ่ง ตำบลแจ้ซ้อน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง ได้กล่าวว่า “ฝ่ายกันบาดรนี้เกิดขึ้นเนื่องจากชาวบ้านทุ่งเป็นหมู่บ้านที่อยู่ต้นน้ำ แต่เนื่องจากน้ำไม่พอใช้ในหน้าแล้ง สาเหตุมาจากต้นน้ำถูกทำลายเป็นจำนวนมากจึงเป็นสาเหตุทำให้น้ำแห้ง หลังจากนั้นจึงเกิดความคิดว่าน่าจะร่วมมือกันขึ้นไปสร้างฝาย จึงได้นำพาเยาวชน ชาวบ้านและขอความร่วมมือจากอุทยานแจ้ซ้อนไปทำฝาย แต่เนื่องจากไม่มีปัจจัยคอยสนับสนุน ชาวบ้านจึงต้องนำอาหารขึ้นไปทานกันเอง อาตมาจึงคิดว่าไหนๆ พระก็บิณฑบาตอยู่แล้ว เราทำเพื่อเป็นบุญกุศล จึงนำของที่ญาติโยมใส่บาตรขึ้นไปทานร่วมกันในห้วยบนดอย และได้ตั้งชื่อฝายว่า “ฝายกันบาดร” ในหนึ่งปีก็ได้ขึ้นไปอยู่หลายครั้งด้วยกัน บางทีก็เดือนละครั้ง จะมีบางครั้งที่พวกเยาวชนนักศึกษาที่อยู่ในเมืองไม่สะดวกที่จะเดินทางมาได้บ่อยๆก็จะนานๆ ถึงจะขึ้นไปดู ซึ่งในตอนนี้นักเราก็ได้ทำมาหลายร้อยฝายด้วยกัน มีการตั้งเป้าหมายไว้ว่าจะทำให้ได้ถึง ๑๐๐ ฝาย พวกเราก็ต้องทำกันไปทุกๆ เดือน

อาตมาจำพรรษาอยู่ที่วัดนี้มาได้ ๓๐ กว่าปีแล้ว และคิดว่าเราจะอยู่เฉยไม่ได้ อาตมาก็ได้ผ่านการอบรมมาพอสมควร เลยมีแนวคิดที่เราเป็นพระน่าจะช่วยชาวบ้านบ้าง อย่างน้อยก็เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ ถึงจะช่วยเหลือได้ไม่มาก แต่น่าจะยั่งยืนมากกว่าที่เราให้เขาเป็นปัจจัย เราลงมือทำด้วยตัวเอง และพาชาวบ้านไปทำด้วย ความสัมพันธ์ตรงนี้น่าจะทำให้ชาวบ้านเขามีความสุข ทำให้สังคมมีความสุข

อบายมุขเป็นสิ่งที่สำคัญกับชีวิต ตามที่เราได้เห็นตามข่าวและสื่อต่างๆ จะเห็นว่าคนที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับอบายมุขทั้งหมดเขาเรียกว่าเป็นบุคคลล้มละลาย ทางสังคมก็ไม่ยอมรับ ทางกฎหมายก็ปราบปรามกันไม่หมดไม่สิ้น ขอให้คิดว่าชีวิตของเราเกิดมาทั้งทีน่าจะหาประโยชน์ให้แก่สังคม แก่ตัวเรา และบ้านเมือง อย่างน้อยก็ขอให้ลด ละ เลิกอบายมุขต่างๆ เช่น สุรา ยาเสพติด อย่าเข้าไปใกล้ เพราะเป็นสิ่งที่ไม่ดี อาตมาอยากจะทำไว้เท่านี้”^{๒๕}

๔. สัมภาษณ์ในประเด็นเกี่ยวกับการดำเนินงานของศูนย์เกษตรพอเพียง อำเภอแม่เกาะ จังหวัดลำปางมีอะไรบ้าง

ผู้ให้สัมภาษณ์ คือ สมโภช ปานถม ปราชญ์เกษตรอำเภอแม่เกาะ และได้รับโล่เชิดชูเกียรติเป็นเกษตรกรตัวอย่างดีเด่น จังหวัดลำปาง ในปี พ.ศ. ๒๕๕๒ ได้รวมกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษจนได้ตั้งเป็นศูนย์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ที่บ้านห้วยรากไม้ ตำบลสบป่าด อำเภอแม่เกาะ ได้กล่าวว่า “เรามีความเห็นว่ามาทำเกษตรดีกว่า เพราะเห็นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลที่ ๙ พระองค์ทรงเน้นให้ทำเศรษฐกิจพอเพียง ตั้งแต่ผมเกิดมาอายุ ๑๔-๑๕ ปี ผมก็ได้เห็นแล้วแต่ไม่มีใครที่จะคิด

^{๒๔} สัมภาษณ์ ศวีรธรณ ดันจันกุล, ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพสต.) บ้านต้นมื่น, เมื่อวันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๒๕} สัมภาษณ์ พระครูโสภณพัฒนวิกรม, รองเจ้าคณะอำเภอเมืองปาน, เมื่อวันที่ ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

ริเริ่มดำเนินตามรอยของพ่อ เมื่อครั้งที่ทำเรามีสมาชิกอยู่ประมาณ ๓๕ คน และจะปลูกผักกินกันเอง ปลูกไม้ผสมผสานอยู่ในนี้ทั้งหมด แต่จะเน้นทำปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยน้ำ รวมไปถึงสมุนไพร ส่วนผม จะปลูกน้ำเต้า หรือทางเหนือเขาเรียกว่า “บ้าน้ำ” มีบวบ กุยช่ายขาว พริก มะเขือ กะเพรา โหระพา ส่วนในการปราบศัตรูพืช ผมใช้น้ำส้มควันไม้ซึ่งผลิตขึ้นมาเองจากไม้ลำไยวันนี้จะตัดอะไร เช่น กุยช่าย ขาว สามารถจัดส่งในแม่เหาะกิโลละ ๘๐-๑๐๐ บาท แต่ถ้าจัดส่งไปในตัวเมืองก็จะได้ราคาที่สูงขึ้นคือ กิโลละ ๑๕๐ บาท พรุ้งนี้ตัดโหระพา หรือกะเพรา ทุกสิ่งทุกอย่างเวียนกันไปทำให้มีรายได้ต่อวันคือ ๓๐๐-๕๐๐ บาท”^{๒๖}

๕. สัมภาษณ์ประเด็นเกี่ยวกับหมู่บ้านผักสวนครัวอินทรีย์บ้านท่าไม้ ตำบลแม่ปู อำเภอแม่พริก จังหวัดลำปาง มีการทำเกษตรเกี่ยวกับผักสวนครัวบวกรวมวิถีพอเพียงอย่างไร

ผู้ให้สัมภาษณ์ มีจำนวน ๓ ราย คือ

รายที่ ๑ สมพงษ์ แก้ววัง ชาวบ้านท่าไม้ ได้กล่าวว่า “ผักนี้ลุงไม่ได้ซื้อ ลุงปลูกกินเอง มีทั้ง กะหล่ำปลี กะหล่ำดอก คะน้า ต้นหอม ผักชี ลุงปลูกเองทั้งนั้นไม่ต้องไปซื้อเขากิน”^{๒๗}

รายที่ ๒ บุญสงค์ โพธิ์ยอม ชาวบ้านท่าไม้ ได้กล่าวว่า “ผักที่เราปลูกที่เหลือจากการกิน เราก็จะนำไปขาย หรือนำไปแบ่งปันให้กับญาติพี่น้องบ้าง ที่นี้เราปลูกเกษตรแบบอินทรีย์ร้อยละ ๑๐๐ และใช้ปุ๋ยหมักชีวภาพ ทุกวันนี้ชาวบ้านท่าไม้กว่า ๖๐ ครอบครัว จึงมีรายได้จากการขายผักสวนครัว ทุกวัน มีพ่อค้าแม่ค้ามารับซื้อถึงที่ โดยชาวบ้านซึ่งรวมกลุ่มกันเป็นผู้กำหนดราคาขายเอง อย่าง กะหล่ำปลีหัวละ ๑๐-๓๐ บาท แล้วแต่ขนาด แตงกวา ถั่วฝักยาวกิโลกรัมละ ๑๕ บาท”^{๒๘}

รายที่ ๓ วศิน หลวงเครือ ผู้ใหญ่บ้านท่าไม้ได้ กล่าวว่า “เมื่อ ๒ ปีก่อนชาวบ้านหลายคน ได้ล้มป่วยจากการใช้สารเคมี และกินพืชผักที่ปนเปื้อนสารเคมี จึงรวมกลุ่มกันปลูกพืชผักกินเอง เมื่อ ผักเหลือจึงนำไปจำหน่าย กลับกลายเป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชนเป็นอย่างดี เฉลี่ยแล้วมีรายได้ ประมาณกว่า ๑๐,๐๐๐ บาทต่อเดือน ก็พออยู่ได้ตามแนวของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาล ที่ ๙ ผลที่ทำทุกวันนั้นก็เป็นที่น่าพอใจทำให้ราษฎรมีรายได้ และไม่มีโรคภัยไข้เจ็บเกี่ยวกับเรื่องอาหารทาน อหารอีกที่สำคัญมีสุขภาพดีขึ้นด้วย

แตงกวาที่ปลูกไว้ในหมู่บ้านท่าไม้ ตำบลแม่สุข อำเภอแม่พริก จังหวัดลำปาง สามารถเก็บ มากินได้อย่างสบายใจ และปลอดภัยจากสารเคมี เพราะที่นี้เขาปลูกผัก ผลไม้ทุกอย่างแบบอินทรีย์ เติบโตบริเวณบ้านแทบทุกหลังในหมู่บ้านท่าไม้ แทบจะไม่มีพื้นที่ว่างเปล่าที่ไร้ประโยชน์ เพราะถูก ปรับเปลี่ยนให้เป็นแปลงปลูกผักสวนครัวนานาชนิด เป็นสวนหย่อมภายในบ้าน มีทั้งกะหล่ำปลี กะหล่ำดอก ฟักแฟง แตงกวา เรียกว่าปลูกผักสวนครัวทุกชนิดที่ต้องกินต้องใช้ เข้าครัวเมื่อไรเก็บไป กินได้ทันที และยังมีเหลือไว้ขายสร้างรายได้ปีละหลายหมื่นบาท”^{๒๙}

๖. สัมภาษณ์ในประเด็นเกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้พลังงานทดแทนตำบลอ่าวแก้ว อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง มีการดำเนินงานอย่างไร

^{๒๖} สัมภาษณ์ สมโภช ปานถม, ประชาชนเกษตรอำเภอแม่เหาะ, เมื่อวันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๒๗} สัมภาษณ์ สมพงษ์ แก้ววัง, ชาวบ้านท่าไม้, เมื่อวันที่ ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๒๘} สัมภาษณ์ บุญสงค์ โพธิ์ยอม, ชาวบ้านท่าไม้, เมื่อวันที่ ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๒๙} สัมภาษณ์ วศิน หลวงเครือ, ผู้ใหญ่บ้านท่าไม้, เมื่อวันที่ ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

ผู้ให้สัมภาษณ์ คือ ธนชัย จาระณะ วิทยากรประจำศูนย์การเรียนรู้เทคโนโลยีพลังงานชุมชน ได้กล่าวว่า “ที่ศูนย์เรียนรู้แห่งนี้มีพลังงานชีวภาพ พลังงาน โซลาร์เซลล์ นี่คือเตาแก๊สกรวยผมได้นำต้นแบบเข้ามาเมื่อปีพ.ศ. ๒๕๒๕ ซึ่งเป็นรูปทรงกรวย หลังจากนั้นผมก็ได้นำมาปรับ และทดลองทำที่ลำปางแห่งนี้

เตาอั้งโล่ชีวมวล เป็นนวัตกรรมใหม่ของศูนย์แห่งนี้ หลักการทำงานคือการเผาซ้ำ เช่นเดียวกัน ซึ่งมีควันขาวขึ้นมาจะประกอบด้วยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ และก๊าซไฮโดรเจนมีเพียงเล็กน้อยเท่านั้น หลังจากที่เราได้นำหม้อขึ้นตั้งบนเตานี้ ควันก็ไม่สามารถที่จะลอยขึ้นมาข้างบนได้ เพราะยังมีไอน้ำซึ่งเป็นควันขาวหนกอยู่ มันจึงย้อนลงไปในรูข้างล่างเตา ผสมกับก๊าซออกซิเจนที่คอยดูดให้ควันลงไปด้านล่างเตา ซึ่งพอติดไฟแล้วไฟก็จะลุกและออกตามรูเตานี้

เตาปิ้งย่างไร้ควัน เหตุที่ไร้ควันก็เพราะมีระบบแยกถ่านออกจากตัวเตา พลังงานหรือถ่านนั้นจะแยกไว้ที่ด้านข้างทั้งสองของเตา และจะทำการปิดฝาด้านข้างเตา เพื่อให้พลังงานความร้อนส่งขึ้นมาตรงกลางทำให้อาหารสุกได้ทั่วถึงส่วนน้ำมันที่หยดลงมานั้น จะหยดลงตรงกลางที่มีถาดรองรับ ซึ่งถ่านเราจะแยกส่วนจากถาดรองรับน้ำมันอีกทีเพื่อไม่ให้เกิดควัน

เตาเผาถ่านไร้ควัน เทคโนโลยีของเตาเผาถ่านไร้ควันคือ เราจะยกถ่านให้สูงจากพื้นขึ้นมา ๑ นิ้ว จากส่วนฝา ๑ นิ้ว และตรงคอกอีก ๑ นิ้ว ต้องทำให้สมดุลกับอากาศที่ออกมา เพื่อไม่ให้เกิดควัน เตาเผาถ่านควันค่อนข้างจะน้อย เมื่อเทียบกับเตาเผาถ่านรุ่นเก่าที่มีควันมาก และใช้เวลาในการเผาไหม้ถึง ๔-๕ ชั่วโมง แต่เตาถ่านไร้ควันนี้ใช้เวลาเพียง ๑ ชั่วโมงเท่านั้น

ซึ่งข้าวโพด ซึ่งข้าวโพดเอาไปใส่ลงในเตาถ่านไร้ควัน เมื่อได้รับการเผาไหม้ก็จะมีรูปร่างลักษณะแบบนี้ ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นพลังงานเชื้อเพลิงได้ เช่นใช้กับเตาอั้งโล่ เตาชีวมวล หรือนำมาบดให้เป็นผงผสมกับแป้ง แล้วนำมาอัดเป็นแท่ง เรียกว่าถ่านอัดแท่งจากซึ่งข้าวโพด ซึ่งถือเป็นการแก้ไขปัญหาภาวะหมอกควันจากการเกษตรที่จะนำไปเผาทิ้ง เราสามารถเก็บเอามาใช้เป็นพลังงานได้”^{๓๐}

จากการสัมภาษณ์ประชาชนผู้ประสบความสำเร็จในอาชีพตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบประเด็นสำคัญๆ ดังต่อไปนี้

๑. ประเด็นเกี่ยวกับสิ่งที่เป็นแนวคิด หรือแรงบันดาลใจให้สร้างศูนย์การเรียนรู้เพราะมิกได้สำเร็จ: ผู้ให้สัมภาษณ์ได้นำเอาสิ่งที่มีอยู่แล้วมาพัฒนาให้กลายเป็นศูนย์การเรียนรู้ให้กับเด็กนักเรียนให้กับชุมชน และผู้ที่สนใจทั่วไปได้เข้ามาศึกษากระบวนการผลิตตั้งแต่ต้นจนจบ จึงเกิดเป็นศูนย์เรียนรู้ กอไม่เซรามิกขึ้นมา ซึ่งประเด็นนี้ มุ่งเน้นการนำเอาสิ่งที่มีอยู่แล้วมาพัฒนาให้กลายเป็นศูนย์การเรียนรู้

๒. ประเด็นเกี่ยวกับการเสริมพลังเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนา เพื่อสังคมควบคุมปัจจัยเสี่ยง: ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ฝึกให้เด็กได้ดำนากลักข้าวด้วยการปฏิบัติจริง โดยที่ไม่ได้เป็นทฤษฎี และไม่มีสอนในห้องเรียน และเชิญชวนให้ร่วมทำกิจกรรมในการทำฝายเพื่อให้ได้เรียนรู้ ได้มีความรักใน

^{๓๐} สัมภาษณ์ ธนชัย จาระณะ, วิทยากรประจำศูนย์การเรียนรู้เทคโนโลยีพลังงานชุมชน, เมื่อวันที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

สิ่งแวดล้อมบริเวณเขตบ้านของตน ซึ่งประเด็นนี้ มุ่งเน้นให้เห็นให้เกิดการปฏิบัติจริงและให้มีความรักในสิ่งแวดล้อม

๓. ประเด็นเกี่ยวกับโครงการสานพลัง อสม. เพื่อลดพฤติกรรมเหล้า บุหรี่ ของคนในชุมชน: มีการประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านได้งดเหล้า ซึ่งประเด็นนี้ มุ่งเน้นให้ประชาชนรู้จักดูแลสุขภาพของตนเอง

๔. ประเด็นเกี่ยวกับการดำเนินโครงการเสริมพลังเครือข่ายพระสงฆ์พัฒนาเพื่อสังคมที่มีการควบคุมปัจจัย: ผู้ให้สัมภาษณ์มีแนวคิดว่าการเป็นพระน่าจะช่วยชาวบ้านบ้าง อย่างน้อยก็เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ ถึงจะช่วยได้ไม่มาก แต่น่าจะยั่งยืนมากกว่าที่让他เป็นปัจจัย พระลงมือทำด้วยตัวเอง และพาชาวบ้านไปทำด้วย ความสัมพันธ์ตรงนี้ จะทำให้ชาวบ้านมีความสุข ทำให้สังคมมีความสุข ซึ่งประเด็นนี้ เป็นการแสดงออกถึงความพร้อมเพียงของหมู่คณะ

๕. ประเด็นเกี่ยวกับการดำเนินงานของศูนย์เกษตรพอเพียง: ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ร่วมกับเหล่าสมาชิกปลูกผักกินกันเอง และปลูกไม้نانาพันธุ์ในบริเวณเดียวกัน โดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยน้ำ รวมไปถึงสมุนไพร ส่วนในการปราบศัตรูพืช มีการใช้น้ำส้มควันไม้ซึ่งผลิตขึ้นมาเองจากไม้ลำไย ซึ่งประเด็นนี้ เป็นการระดมความคิดแล้วลงมือทำเป็นทีม

๖. ประเด็นเกี่ยวกับหมู่บ้านผักสวนครัวอินทรีย์: คนในหมู่บ้านได้ปลูกผักไว้กินเอง มีทั้งกะหล่ำปลี กะหล่ำดอก คะน้า ต้นหอม ผักชี ไม่ต้องไปซื้อกิน ที่เหลือจากการกิน จะนำไปขาย หรือนำไปแบ่งปันให้กับญาติพี่น้องบ้าง ใช้ปุ๋ยหมักชีวภาพ สร้างรายได้ให้กับชุมชนเป็นอย่างดี เฉลี่ยแล้วมีรายได้ประมาณกว่า ๑๐,๐๐๐ บาทต่อเดือน ซึ่งประเด็นนี้ เป็นการสร้างหลักสุขภาพทางกายและจิตใจ

๗. ประเด็นเกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้พลังงานทดแทน: ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ทำเตาอั้งโล่ชีวมวลหลักการทำงาน คือการเผาซึ่งมีควันขาวขึ้นมาจะประกอบด้วยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ และก๊าซไฮโดรเจนมีเพียงเล็กน้อยเท่านั้น หลังจากนำหม้อขึ้นตั้งบนเตานี้ ควันก็ไม่สามารถที่จะลอยขึ้นมาข้างบนได้ และทำเตาปิ้งย่างไว้ควัน เหตุที่ไว้ควันก็เพราะมีระบบแยกถ่านออกจากตัวเตา พลังงานหรือถ่านนั้นจะแยกไว้ที่ด้านข้างทั้งสองของเตา และจะทำการปิดฝาด้านข้างเตา เพื่อให้พลังงานความร้อนส่งขึ้นมาตรงกลางทำให้อาหารสุกได้ทั่วถึง ซึ่งเป็นการสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ที่ปลอดภัยต่อสุขภาพ

๔.๓ รูปแบบที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง

สำหรับประเด็นการตอบวัตถุประสงค์ข้อที่สามของการทำวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยวิเคราะห์รูปแบบความเหมาะสมกับการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงดังนี้

จากการศึกษาวิเคราะห์ทั้งในส่วนแนวคิดทฤษฎี ข้อมูลแบบสอบถาม และข้อมูลการสัมภาษณ์ดังกล่าว ผู้วิจัยสามารถกำหนดรูปแบบที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ ดังนี้

หลักการ	กระบวนการเรียนรู้	เป้าหมาย	วิทยากร
การพัฒนา	๑. การสร้างเวทีแห่งการเรียนรู้	พึ่งตนเอง	เกษตรกร

เศรษฐกิจ	๒. มีการสร้างเครือข่ายทางสังคม ๓. สร้างกระบวนการเรียนรู้ใหม่ที่จะนำไปปรับปรุง ๔. ความพร้อมเพียงของหมู่คณะ	ได้	ท้องถิ่น
การสร้าง คุณธรรม	๑. หลักสมชีวิตา หลักเมตตา หลักธัมมัญญตา และอรรถัญญตา และหลักปฏิสันถารคารวตา ๒. หลักโยนิโสมนสิการ หลักธัมมานุฉัมมปฏิบัติ หลักมัชฌิมาปฏิปทา และหลักขันติ ๓. หลักมัตตัญญตา หลักอรรถจริยา และหลักวิมังสา ๔. หลักการให้ความเคารพ และไม่ลบหลู่ดูหมิ่น	มีวิถีธรรม นำชีวิต	นักการ ศาสนา
การเสริม สุขภาพ	๑. การรู้จักดูแลสุขภาพของตนเอง ๒. การสร้างหลักสุขภาพทางกายและจิตใจ ๓. การสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ที่ปลอดภัยต่อสุขภาพ	ร่างกาย ปลอดภัย	เจ้าหน้าที่ อนามัย
การแสวงหา ความรู้	๑. การนำเอาสิ่งที่มีอยู่แล้วมาพัฒนาให้ ๒. การฝึกทักษะการปฏิบัติจริงกลายเป็นศูนย์ การเรียนรู้ ๓. การระดมความคิดแล้วลงมือทำเป็นทีม	ชีวิตมี ทางเลือก	ปราชญ์ พื้นบ้าน

อธิบายข้อความที่ปรากฏในแผนภูมิ

๑. หลักการพัฒนาเศรษฐกิจ มีกระบวนการเรียนรู้ ดังนี้

๑.๑ การสร้างเวทีแห่งการเรียนรู้ คือการเก็บข้อมูลทุกชุมชนมาจัดดำเนินการสร้างเวทีแห่งการเรียนรู้ และให้ดำรงชีวิตตามหลักธรรม “สัมมาทิฐิ” ตามหลักคิด “สังคมดีมีความสุข” โดยดำเนินชีวิตไปในทางสายกลาง สร้างสำนึกรักบ้านเกิด กลับมาทำความดี เพื่อบำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคมที่ตนอยู่อาศัย

๑.๒ การสร้างเครือข่ายทางสังคม คือมีการสร้างเครือข่ายทางสังคม ฝึกการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมีการแบ่งปัน มีจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม เชื่อมโยงเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน สร้างเครือข่ายให้เข้มแข็ง ให้เป็น “ชุมชนแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน”

๑.๓ การสร้างกระบวนการเรียนรู้ใหม่ที่จะนำไปปรับปรุง คือการนำทุนทางธรรมชาติ ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางภูมิปัญญา และทุนทางสังคม ที่มีองค์ความรู้จากผู้รู้ และปราชญ์ชุมชน มาสร้างกระบวนการเรียนรู้ สร้างความหลากหลายให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ใหม่ ที่จะนำไปปรับปรุงเพิ่มเติมความรู้ ให้ทันต่อวิทยาการสมัยใหม่

๑.๔ ความพร้อมเพียงของหมู่คณะ คือ ทุกคนทุกฝ่ายในชุมชนช่วยกันทำภารกิจต่างๆ ที่มีมติเห็นชอบร่วมกัน จะทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน จะทำให้ทุกคนมีความสุข ทำให้

สังคมมีความสุข เมื่อบุคคลมีการพัฒนาเศรษฐกิจตามกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าว ย่อมทำให้พึ่งตนเองได้ คือ มีอาชีพการงานมั่นคง และมีรายได้จากอาชีพการงานที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข

๒. หลักการสร้างคุณธรรม มีกระบวนการเรียนรู้ ดังนี้

๒.๑ หลักสมชีวิตา คือการดำรงชีวิตให้พอสมควรกับกำลังทรัพย์ของตนที่มีอยู่ หลักเมตตา คือการแสดงความปรารถนาดีทั้งแก่ตนเอง และคนอื่นๆ หลักอัมมัญญตาและอัตถัญญตา คือการทำงานอย่างมีหลักการและเป้าหมายที่ชัดเจน และหลักปฏิสันถารคารวตา คือการต้อนรับแขกผู้มาเยือนด้วยการให้เกียรติสมฐานะ หากบุคคลฝึกฝนให้เกิดความชำนาญจนเป็นอุปนิสัย จะเป็นการสร้างที่พึ่งให้แก่ตนเอง กล่าวคือ จะทำให้ตนมีฐานะทางเศรษฐกิจดี มีการงานมั่นคง และมีชีวิตที่ปลอดภัย

๒.๒ หลักโยนิโสมนสิการ คือ คิดให้รอบคอบก่อนทำ หลักอัมมานุสุมปฏิบัติ คือการลงมือปฏิบัติในสิ่งที่รับรู้มาเพื่อให้ทราบความจริง หลักมัชฌิมาปฏิปทา การปฏิบัติภารกิจงานใดๆ ควรให้สอดคล้องกับภารกิจงานนั้นๆ ไม่ตึงหรือหย่อนต่อความเพียรเกินไป และหลักขันติ คือความอดทนต่อการทำงานที่จะพึงทำ ไม่ทิ้งงาน หากบุคคลฝึกฝนให้เกิดความชำนาญจนเป็นอุปนิสัย ก็จะมีวิถีธรรมนำชีวิต กล่าวคือ มีหลักธรรมเหล่านี้เป็นเข็มทิศบอกหนทางที่ถูกต้อง ทำให้ชีวิตมีความเจริญ

๒.๓ หลักมัตตัญญตา คือ ความรู้จักประมาณในกำลังกาย กำลังทรัพย์ และสถานะของตน แล้วดำรงตนให้พอเหมาะกับสิ่งเหล่านั้น หลักอัตถจริยา คือการทำตนให้เป็นคนมีคุณค่า มีประโยชน์ต่อสังคม และหลักวิมังสา คือการไตร่ตรองงานที่ทำและพัฒนาต่อยอดให้ดียิ่งขึ้น หากบุคคลตั้งใจฝึกฝนอย่างต่อเนื่องแล้ว จะทำให้ชีวิตไม่ขัดสนจนทรัพย์ มีคุณค่าต่อสังคม เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง

๒.๔ หลักการให้ความเคารพ และไม่ลบหลู่ดูหมิ่นปราชญ์พื้นบ้านที่ให้ความรู้แก่ตน คือการแสดงความอ่อนน้อม ให้เกียรติท่านสมฐานะ ไม่ยกตนข่มท่าน เช่นนี้จะทำให้ตนได้รับความรู้อย่างแท้จริงและรอบด้านเมื่อบุคคลมีการสร้างคุณธรรมตามกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าว ย่อมทำให้ตนมีวิถีธรรมนำชีวิต กล่าวคือ ดำเนินชีวิตไปในทางที่ถูกต้องตามบรรทัดฐานทางสังคม

๓. หลักการเสริมสุขภาพ มีกระบวนการเรียนรู้ ดังนี้

๓.๑ การรู้จักดูแลสุขภาพของตนเอง คือการไม่เข้าไปเสพอบายมุขทุกประเภท และรู้จักบริโภคอาหารตามหลักโภชนาการ

๓.๒ การสร้างหลักสุขภาพทางกายและจิตใจ คือ การออกกำลังกายที่เหมาะสมกับวัย เช่น การปลูกผักสวนครัว และไม้ผลอื่นๆ วับริโภคเองในครัวเรือน โดยใช้ปุ๋ยชีวภาพ จะเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างหลักสุขภาพทางกายและจิตใจให้แข็งแรงและสดชื่น

๓.๓ การสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ที่ปลอดภัยต่อสุขภาพ คือ การคิดค้น ทดลองสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกใหม่ๆ ที่ปลอดภัยต่อสุขภาพ และสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้จริง โดยไม่ก่อมลภาวะแก่ตนเองและคนรอบข้างเมื่อบุคคลมีการเสริมสุขภาพตามกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าว ย่อมทำให้ตนมีร่างกายปลอดภัยโปร่ง กล่าวคือ มีรูปร่างที่ปราศจากโรคภัย และมีจิตใจแจ่มใส

๔. หลักการแสวงหาความรู้ มีกระบวนการเรียนรู้ ดังนี้

๔.๑ การนำเอาสิ่งที่มีอยู่แล้วมาพัฒนาให้กลายเป็นศูนย์การเรียนรู้ คือ การนำความรู้ และทักษะการทำงานที่ตนมีอยู่เป็นอยู่ มาพัฒนาเป็นหลักสูตรวิชาชีพ เพื่อสอนบุคคลที่สนใจใคร่ศึกษานับเป็นการบำเพ็ญประโยชน์แก่สังคม นอกจากนี้ จะเป็นเหตุกระตุ้นให้ตนขวนขวายแสวงหาพัฒนาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ เมื่อผู้เรียนที่มาจากหลายสาขาอาชีพได้ซักถามในเรื่องที่ยังให้คำตอบที่ชัดเจนไม่ได้

๔.๒ การระดมความคิดแล้วลงมือทำเป็นทีม คือ การประชุมปรึกษาหารือ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ระหว่างกันในเรื่องการทำงานที่จะต้องทำร่วมกัน จนมีความคิดเห็นไปในทางเดียวกัน และช่วยกันทำงานตามที่แบ่งหน้าที่กัน เช่นนี้ จะทำให้แต่ละคนได้ความรู้ใหม่ๆ ที่ถ่ายทอดจากเพื่อนร่วมงาน

๔.๓ การฝึกทักษะการปฏิบัติจริง คือ การเรียนรู้สิ่งใดๆ แล้ว ต้องทดลองฝึกปฏิบัติอย่างเต็มกำลังความสามารถเพื่อให้เห็นผลเชิงประจักษ์ ซึ่งจะทำให้ความรู้ที่มีอยู่นั้นฝังแน่นในจิตใจ เมื่อบุคคลมีการแสวงหาความรู้ตามกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าว ย่อมทำให้ชีวิตมีทางเลือก กล่าวคือ มีความรู้และทักษะการทำงานหลายช่องทาง ที่ตนสามารถเลือกได้

บทที่ ๕

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “ศึกษาการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง” ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี ระหว่างวิธีวิจัยเชิงเอกสาร เชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี หลักพุทธธรรมจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง แล้วสรุปเป็นประเด็นสำคัญๆ และนำมาสร้างแบบสอบถาม สำหรับใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลในประเด็นที่เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนการไปศึกษาดูงานที่เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และสัมภาษณ์บุคคลในชุมชนที่มีความสำเร็จในอาชีพตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง เพื่อเก็บข้อมูลในประเด็นที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง และนำผลที่ได้ไปวิเคราะห์ หาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อกำหนดเป็นรูปแบบที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ต่อไป

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จำแนกเป็น ๓ กลุ่ม คือ

๑. กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ประชาชนที่สมัครเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่จัดขึ้นในวัดศรีชุม อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง จำนวน ๖๔ คน เมื่อแยกตามเพศ เป็นเพศชาย จำนวน ๔๓ คน เป็นเพศหญิง จำนวน ๒๑ คน เมื่อแยกตามอายุ มีอายุ ๒๐-๓๐ ปี จำนวน ๒๔ คน มีอายุ ๓๑-๔๐ ปี จำนวน ๑๙ คน มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี จำนวน ๑๓ คน และมีอายุ ๕๑ ปีขึ้นไป จำนวน ๘ คน เมื่อแยกตามระดับการศึกษา จบประถมศึกษา จำนวน ๑๖ คน จบมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน ๒๘ คน จบมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. จำนวน ๑๑ คน และจบอนุปริญญาขึ้นไป จำนวน ๙ คน เมื่อแยกตามอาชีพ มีอาชีพเกษตรกรรม จำนวน ๑๒ รูป รับจ้างทั่วไปจำนวน ๓๕ คน เป็นพนักงานร้านค้า/บริษัท จำนวน ๑๐ คน และมีอาชีพค้าขาย จำนวน ๗ คน เมื่อแยกตามรายได้ต่อเดือน ผู้มีรายได้ ๑,๐๐๐-๕,๐๐๐ บาท มีจำนวน ๘ คน ผู้มีรายได้ ๕,๐๐๑-๑๐,๐๐๐ บาทมีจำนวน ๓๒ คน ผู้มีรายได้ ๑๐,๐๐๑-๑๕,๐๐๐ บาท มีจำนวน ๑๔ คน และ ๑๕,๐๐๑ บาทขึ้นไป มีจำนวน ๑๐ คน

๒. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นสถานที่ศึกษาดูงาน มีจำนวน ๕ แห่ง ได้แก่

- ๒.๑ วัดบ้านไร่ (ศิลาทอง) ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
- ๒.๒ ไร่ชวนฝัน หมู่ ๑๖ ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
- ๒.๓ กลุ่ม กศน.อำเภอเมือง และกลุ่มคุ่มประพตติ ศูนย์วัดศรีชุม
- ๒.๔ ศูนย์เรียนรู้กอล์ฟเซรามิค เกาะคา
- ๒.๕ ศูนย์ปึกมาติ บ้านทุ่งหก อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง

๓. กลุ่มตัวอย่างผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ ประชาชนผู้มีความสำเร็จในอาชีพตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง จำนวน ๑๔ คน

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ สรุปผลการวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๑) หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: ตั้งอยู่บนฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวเองที่ดี ตลอดจนให้ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจ โดยมีหลักพิจารณา ๕ ส่วน คือ ๑) เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤติ เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา ๒) มีลักษณะที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน ๓) มีองค์ประกอบด้วย ๓ อย่าง คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ๔) ต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ โดยมีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต และ ๕) นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ให้เกิดการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

๒) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม สรุปได้ว่า หลังเข้าร่วมกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นในด้านการเรียนรู้ทักษะการพึ่งตนเองว่า การรู้จักความพอดีที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ จะเป็นหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ดี และการตัดสินใจในการประกอบอาชีพใดๆ ควรต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล และคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากอาชีพนั้นๆ อย่างรอบคอบ จะทำให้ตนเองสามารถสร้างอาชีพได้อย่างมั่นคง รวมถึงมีศิลปะในการคบคน โดยคบคนดีด้วยการรักษาน้ำใจ คบคนร้ายด้วยการแสดงความเป็นมิตร จะเป็นเกาะป้องกันภัยให้กับตนเองได้ มีความคิดเห็นในด้านการขัดเกลาเชิงพุทธว่า ความไม่ประมาทในการทำภารกิจที่ควรทำ และมีสติปัญญาในการวิเคราะห์ให้เห็นสิ่งที่เป็นโทษ และดำเนินชีวิตอย่างมีสติตามเงื่อนไขแห่งคุณธรรม จะทำให้ชีวิตมีความสุขอย่างแท้จริง และเมื่อต้องการให้ชีวิตของตนเองมีความปลอดภัย ไม่ยุ่งยากในความเป็นอยู่ จำเป็นต้องฝึกตนเองให้ยึดทางสายกลาง คือ ทำงานให้พอดีกับกำลังของตน ใช้จ่ายให้พอดีกับกำลังทรัพย์ที่หามาได้ และแต่งตัวให้สอดคล้องกับสถานภาพของตน รวมทั้งการฝึกฝนตนเองให้มีความอดทนต่อการทำงาน ไม่ทิ้งงานให้เกิดความเสียหาย จะทำให้งานต่างๆ ที่ตนทำนั้น บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย มีความคิดเห็นในด้านการเรียนรู้เพื่อสุขภาพว่า ยามเศรษฐกิจตกต่ำ หากตนเองได้ฝึกฝนทักษะการทำงานตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับหลักภูมิมาปฏิบัติ ย่อมทำให้ชีวิตดำรงอยู่ได้เป็นปกติ และการเรียนรู้ในการนำผลผลิตจากพืชสวนครัวที่ตนเองปลูกไว้ มาปรุงเป็นอาหารรับประทานร่วมกันของสมาชิกครอบครัว ย่อมทำให้ครอบครัวมีความอบอุ่น เพราะได้มีกิจกรรมร่วมกัน รวมทั้งการเรียนรู้และทดลองปลูกและขยายพันธุ์พืชสวนครัว จะทำให้เกิดความเพลิดเพลิน และได้ออกกำลังกายที่เหมาะสมกับวัยของตนด้วย และมีความคิดเห็นในด้านการฝึกทักษะชีวิตจากปราชญ์พื้นบ้านว่า การฝึกทักษะชีวิตจากปราชญ์พื้นบ้าน จะช่วยให้ตนเองเห็นช่องทางการประกอบารงาน และดำเนินชีวิตที่ถูกต้องตามบรรทัดฐานทางสังคม

และการได้ไปศึกษาดูงานด้านการเกษตร และได้รับคำแนะนำการทำงานเกษตรจากปราชญ์พื้นบ้าน จะเป็นการเสริมประสบการณ์ด้านอาชีพเกษตรกรรมที่ได้อีกทางหนึ่ง รวมถึงการให้ความเคารพ และไม่ลบหลู่ดูหมิ่นปราชญ์พื้นบ้านที่ให้ความรู้แก่ตน จะทำให้ตนได้รับความรู้อย่างแท้จริงและรอบด้าน

๕.๑.๒ สรุปผลการศึกษาชุมชนที่มีความสำเร็จในอาชีพตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง

๑. การไปศึกษาดูงาน ได้พบประเด็นสำคัญๆ ดังนี้

๑.๑ ประเด็นเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ตามแนวพระราชดำริของ เศรษฐกิจพอเพียง: มีการให้ประชาชนที่สนใจเข้าเรียนรู้ โดยใช้วัดเป็นศูนย์รวมเรียนรู้ ฝึกปฏิบัติ ร่วมกัน ให้รู้จักใช้ชีวิตการเป็นอยู่อย่างพอเพียง ให้ชุมชนมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และนำไปปฏิบัติตนเอง ในชุมชน สร้างอุตสาหกรรมในครัวเรือน ผลดีในชุมชน เรียนรู้ จัดการทรัพยากร กินอยู่พอเพียง ทำไร ในชุมชน เก็บข้อมูลทุกชุมชนมาจัดดำเนินการสร้างเวทีแห่งการเรียนรู้ และให้ดำรงชีวิตตาม หลักธรรม” สัมมาทิฐิ” ตามหลักคิด “สังคมดีมีความสุข” โดยดำเนินชีวิตไปในทางสายกลาง สร้าง สำนึกรักบ้านเกิด กลับมาทำความดี

๑.๒ ประเด็นเกี่ยวกับการเสริมสร้างเครือข่ายชุมชนตามแนวพระราชดำริปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง: มีการสร้างเครือข่ายทางสังคม ฝึกการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมีการแบ่งปัน มีจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม เชื่อมโยงเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน สร้าง เครือข่ายให้เข้มแข็ง เป็น “ชุมชนแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน” ซึ่งทำให้เกิดการขับเคลื่อนที่มีประสิทธิภาพ และขยายกลุ่มเครือข่ายเพิ่มมากขึ้น ได้มีการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ ระดับหมู่บ้าน ชุมชน และ หน่วยงาน เชื่อมโยงกัน และมีการสร้างเครือข่ายเรียนรู้กันเองในสังคม เชื่อมโยงเครือข่ายภายนอกใน การจัดกิจกรรมร่วมกัน

๑.๓ ประเด็นเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนรู้ชุมชนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในจังหวัดลำปาง: ใช้กิจกรรมกลุ่มทั้งหมดมาเรียนรู้โดยใช้ทุนทางสังคม คือทุนทางธรรมชาติ ทุนทาง วัฒนธรรม ทุนทางภูมิปัญญา ที่มีองค์ความรู้ จากผู้รู้ ปราชญ์ชุมชนมาสร้างกระบวนการเรียนรู้ สร้าง ความหลากหลายให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ใหม่ที่จะนำไปปรับปรุงเพิ่มเติมความรู้ ให้ทันต่อวิทยาการ สมัยใหม่ อาศัยความเป็นธรรม ความเชื่อมั่น เรียนรู้จากรุ่นสู่รุ่น การให้เรียนรู้หลักธรรมทางพุทธ ศาสนา คือ สัมมาอาชีวะ หรือทางสายกลาง หรือ เศรษฐกิจมีซิมมา แล้วนำองค์ความรู้มาเป็น แบบอย่างความสำเร็จ สร้างจิตสำนึกให้กับชุมชน เป็นการระเบิดจากข้างในของชุมชน เป็นรูปแบบ การเรียนรู้ โดยชุมชน เพื่อชุมชน ผลประโยชน์เป็นของชุมชน

๒. การไปสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ได้พบประเด็นสำคัญๆ ดังนี้

๒.๑ ประเด็นเกี่ยวกับสิ่งที่เป็นแนวคิด หรือแรงบันดาลใจให้สร้างศูนย์การเรียนรู้เซรามิกได้สำเร็จ: ผู้ให้สัมภาษณ์ได้นำเอาสิ่งที่มีอยู่แล้วมาพัฒนาให้กลายเป็นศูนย์การเรียนรู้ให้กับเด็ก นักเรียน ให้กับชุมชน และผู้ที่สนใจทั่วไปได้เข้ามาศึกษากระบวนการผลิตตั้งแต่ต้นจนจบ จึงเกิดเป็น ศูนย์เรียนรู้กอล์ฟเซรามิกขึ้นมา ซึ่งประเด็นนี้ มุ่งเน้นการนำเอาสิ่งที่มีอยู่แล้วมาพัฒนาให้กลายเป็น ศูนย์การเรียนรู้

๒.๒ ประเด็นเกี่ยวกับการเสริมพลังเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนา เพื่อสังคมควบคุม ปัจจัยเสี่ยง: ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ฝึกให้เด็กได้ดำเนินาปลูกข้าวด้วยการปฏิบัติจริง โดยที่ไม่ได้เป็นทฤษฎี และ

ไม่มีสอนในห้องเรียน และเชิญชวนให้ร่วมทำกิจกรรมในการทำฝายเพื่อให้ได้เรียนรู้ ได้มีความรักในสิ่งแวดล้อมบริเวณเขตบ้านของตน ซึ่งประเด็นนี้ มุ่งเน้นให้เห็นให้เกิดการปฏิบัติจริงและให้มีความรักในสิ่งแวดล้อม

๒.๓ ประเด็นเกี่ยวกับโครงการสานพลัง อสม.เพื่อลดพฤติกรรมเหล้า บุหรี่ ของคนในชุมชน: มีการประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านได้งดเหล้า ซึ่งประเด็นนี้ มุ่งเน้นให้ประชาชนรู้จักดูแลสุขภาพของตนเอง

๒.๔ ประเด็นเกี่ยวกับการดำเนินโครงการเสริมพลังเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาเพื่อสังคม ที่มีการควบคุมปัจจัย: ผู้ให้สัมภาษณ์มีแนวคิดว่าการเป็นพระน่าจะช่วยชาวบ้านบ้าง อย่างน้อยก็เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ ถึงจะช่วยได้ไม่มาก แต่น่าจะยั่งยืนมากกว่าที่ให้เขาเป็นปัจจัย พระลงมือทำด้วยตัวเอง และพาชาวบ้านไปทำด้วย ความสัมพันธ์ตรงนี้ จะทำให้ชาวบ้านมีความสุข ทำให้สังคมมีความสุข ซึ่งประเด็นนี้ เป็นการแสดงออกถึงความพร้อมเพียงของหมู่คณะ

๒.๕ ประเด็นเกี่ยวกับการดำเนินงานของศูนย์เกษตรพอเพียง: ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ร่วมกับเหล่าสมาชิกปลูกผักกินกินเอง และปลูกไม้نانาพันธุ์ในบริเวณเดียวกัน โดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยน้ำ รวมไปถึงสมุนไพร ส่วนในการปราบศัตรูพืช มีการใช้น้ำส้มควันไม้ซึ่งผลิตขึ้นมาเองจากไม้ลำไย ซึ่งประเด็นนี้ เป็นการระดมความคิดแล้วลงมือทำเป็นทีม

๒.๖ ประเด็นเกี่ยวกับหมู่บ้านผักสวนครัวอินทรีย์: ชนในหมู่บ้านได้ปลูกผักไว้กินเอง มีทั้งกะหล่ำปลี กะหล่ำดอก คะน้า ต้นหอม ผักชี ไม่ต้องไปซื้อกิน ที่เหลือจากการกิน จะนำไปขาย หรือนำไปแบ่งปันให้กับญาติพี่น้องบ้าง ใช้ปุ๋ยหมักชีวภาพ สร้างรายได้ให้กับชุมชนเป็นอย่างดี เฉลี่ยแล้วมีรายได้ประมาณกว่า ๑๐,๐๐๐ บาทต่อเดือน ซึ่งประเด็นนี้ เป็นการสร้างหลักสุขภาพทางกายและจิตใจ

๒.๗ ประเด็นเกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้พลังงานทดแทน: ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ทำเตาอั้งโล่ชีวมวล หลักการทำงาน คือการเผาซึ่งมีควันขาวขึ้นมาจะประกอบด้วยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ และก๊าซไฮโดรเจนมีเพียงเล็กน้อยเท่านั้น หลังจากนำหม้อขึ้นตั้งบนเตานี้ ควันก็ไม่สามารถที่จะลอยขึ้นมาข้างบนได้ และทำเตาปิ้งย่างไว้ควัน เหตุที่ไว้ควันก็เพราะมีระบบแยกถ่านออกจากตัวเตาพลังงานหรือถ่านนั้นจะแยกไว้ที่ด้านข้างทั้งสองของเตา และจะทำการปิดฝาด้านข้างเตา เพื่อให้พลังงานความร้อนส่งขึ้นมาตรงกลางทำให้อาหารสุกได้ทั่วถึง ซึ่งเป็นการสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ที่ปลอดภัยต่อสุขภาพ

๕.๑.๓ รูปแบบที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในจังหวัดลำปาง

จากการศึกษาวิเคราะห์ทั้งในส่วนแนวคิดทฤษฎี การศึกษาดูงาน ข้อมูลแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสามารถกำหนดรูปแบบที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ ดังนี้

๑. หลักการพัฒนาเศรษฐกิจ ควรมีกระบวนการเรียนรู้ตามกรอบต่อไปนี้
  - ๑.๑ การสร้างเวทีแห่งการเรียนรู้
  - ๑.๒ มีการสร้างเครือข่ายทางสังคม
  - ๑.๓ สร้างกระบวนการเรียนรู้ใหม่ที่จะนำไปปรับปรุง

๑.๔ ความพร้อมเพียงของหมู่คณะเมื่อดำเนินการตามนี้ ย่อมบรรลุเป้าหมาย คือสามารถพึ่งตนเองได้

๒. หลักการสร้างคุณธรรม มีควรกระบวนการเรียนรู้ตามกรอบต่อไปนี้

๒.๑ การใช้หลักสมชีวิตา หลักเมตตา หลักอัมมัญญาและอัตถัญญา และหลักปฏิสันถารคารวตา

๒.๒ การใช้หลักโยนิโสมนสิการ หลักอัมมานุชัมมปฏิบัติ หลักมัชฌิมาปฏิปทา และหลักขันติ

๒.๓ การใช้หลักมัตตัญญา หลักอตถจริยา และหลักวิมังสา

๒.๔ การใช้หลักการให้ความเคารพ และไม่ลบหลู่ดูหมิ่นเมื่อดำเนินการตามนี้ ย่อมบรรลุเป้าหมาย คือ มีวิถีธรรมนำชีวิต

๓. หลักการเสริมสุขภาพ ควรกระบวนการเรียนรู้ตามกรอบต่อไปนี้

๓.๑ การรู้จักดูแลสุขภาพของตนเอง

๓.๒ การสร้างหลักสุขภาพทางกายและจิตใจ

๓.๓ การสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ที่ปลอดภัยต่อสุขภาพ เมื่อดำเนินการตามนี้ ย่อมบรรลุเป้าหมาย คือ มีร่างกายที่ปลอดภัย

๔. การแสวงหาความรู้ ควรกระบวนการเรียนรู้ตามกรอบต่อไปนี้

๔.๑ การนำเอาสิ่งที่มีอยู่แล้วมาพัฒนาให้กลายเป็นศูนย์การเรียนรู้

๔.๒ การระดมความคิดแล้วลงมือทำเป็นทีม

๔.๓

การฝึกทักษะการปฏิบัติจริง เมื่อดำเนินการตามนี้ ย่อมบรรลุเป้าหมาย คือ ชีวิตมีทางเลือก

๕.๒ อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยในข้อที่กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นในระดับสูงสุดและต่ำสุด ได้ดังนี้ ประเด็นเกี่ยวกับการเรียนรู้ทักษะการพึ่งตนเอง พบว่า ข้อที่กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นสูงสุด อยู่ในระดับมากที่สุด คือ การรู้จักความพอดีที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ จะเป็นหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ดี ($\bar{X} = ๔.๓๓$) ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเข้าใจหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเห็นชอบในแนวทางนี้ที่จะช่วยให้การดำรงชีวิตของตนเป็นไปอย่างเรียบง่าย มีความสุขแบบยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ วรณช อุษณกร^๑ ที่กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียง คือความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อนมีความเป็นอยู่อย่างประมาณตนตามฐานะ ตามอัตภาพ และที่สำคัญคือ ไม่หลงไหลไปตามกระแสของวัตถุนิยม มีอิสรภาพ เสรีภาพ ไม่มีพันธนาการอยู่กับสิ่งใด ส่วนข้อที่กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่ำสุด อยู่ในระดับมากที่สุด คือ การเรียนรู้ทักษะการดำรง

^๑ วรณช อุษณกร, ในหลวงผู้ทรงพระอัจฉริยภาพ, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๔๖.

ตนทั้งทางเศรษฐกิจ และสังคม ควรศึกษาจากบุคคลที่ประสบความสำเร็จในชีวิตเป็นต้นแบบ เพราะจะทำให้ตนไม่หลงเดินทางผิด ($\bar{X} = ๓.๕๙$) เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างบางส่วนมีความคิดเห็นว่า การศึกษาจากบุคคลที่ประสบความสำเร็จในชีวิตเป็นต้นแบบ ทำให้เห็นแนวทางการทำงาน ประกอบอาชีพไปสู่เป้าหมายที่ต้องการได้ชัดเจน ไม่ต้องเสียเวลาลองผิดลองถูก สามารถดำเนินการตามบุคคลต้นแบบได้เลย สอดคล้องกับแนวคิดของ สุโท เจริญสุข^๒ ที่กล่าวว่า ความคิดเห็นเป็นสภาพความรู้สึกรทางด้านจิตใจที่เกิดจากประสบการณ์และการเรียนรู้ของบุคคล อันเป็นผลให้บุคคลมีความคิดต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในลักษณะที่ชอบ ไม่ชอบ

ประเด็นเกี่ยวกับการขัดเกลาเชิงพุทธ พบว่า ข้อที่กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นสูงสุด อยู่ในระดับมากที่สุด คือ ความไม่ประมาทในการทำภารกิจที่ควรทำ และมีสติปัญญาในการวิเคราะห์ให้เห็นสิ่งที่เป็นโทษ และดำเนินชีวิตอย่างมีสติตามเงื่อนไขแห่งคุณธรรม จะทำให้ชีวิตมีความสุขอย่างแท้จริง ($\bar{X} = ๔.๒๒$) ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า ความไม่ประมาทในการทำภารกิจที่ควรทำเป็นหลักสำคัญของการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพราะทำให้มีสติระมัดระวังในการแสวงหาให้พอเหมาะกับกำลัง และใช้จ่ายให้สมดุลกับรายรับที่ได้จากการแสวงหา ซึ่งจะทำให้พึ่งตนเองได้แบบยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เพ็ญศรี เปลี่ยนขำ^๓ ที่กล่าวว่า ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณจากพระราชดำรัสด้าน ความประหยัด ประมาณ รู้ว่าสิ่งใดควรจ่ายออกไป และสิ่งใดควรรักษาไว้ โดยใช้การประมาณทั้ง ประมาณตน และประมาณสถานการณ์ ส่วนข้อที่กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่ำสุด อยู่ในระดับมาก คือ การฝึกตนให้รู้จักทำงาน โดยใช้หลักการเหนืออารมณ์ และคำนึงถึงความสำเร็จของงานเป็นสำคัญ จะทำให้การทำงานนั้นไม่ผิดพลาด ($\bar{X} = ๓.๗๒$) ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างบางส่วน มีความคิดเห็นว่า การมีหลักการ และเป้าหมายในการทำงานที่สอดคล้องกัน แล้วดำเนินงานตามหลักการนั้น โดยไม่นำความรู้สึกหงุดหงิด ฟุ้งซ่าน เบื่อหน่าย หรือเกียจคร้าน เป็นต้นมาเป็นอารมณ์ในขณะที่ทำงาน จะทำให้งานนั้นบรรลุเป้าหมายตามที่คาดหวัง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พัชรี วรกวิน^๔ ที่กล่าวว่า เมื่อบุคคลมีความคาดหวัง ก็จะแสวงหาวิธีการที่จะประสบความสำเร็จตามความคาดหวัง และเมื่อสมหวังจะทำให้มีความต้องการสูงขึ้น เข้มข้นขึ้น หากผิดหวังปริมาณความต้องการและความเข้มข้นก็จะลดลงและคงหายไป

ประเด็นเกี่ยวกับการเรียนรู้เพื่อสุขภาพ พบว่า ข้อที่กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นสูงสุด อยู่ในระดับมากที่สุด คือ ยามเศรษฐกิจตกต่ำ หากตนเองได้ฝึกฝนทักษะการทำงานตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับหลักมัชฌิมาปฏิปทา (ทางสายกลาง) ย่อมทำให้ชีวิตดำรงอยู่ได้เป็นปกติ ($\bar{X} = ๔.๒๘$) ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า การฝึกฝนทักษะการทำงาน

^๒ สุโท เจริญสุข, **หลักจิตวิทยาและพัฒนาการของมนุษย์**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แพรวพิทยา, ๒๕๓๕), หน้า ๕๓.

^๓ เพ็ญศรี เปลี่ยนขำ, “วิธีการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”, วารสารวิชาการราชภัฏตะวันตก, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ (กรกฎาคม-ธันวาคม, ๒๕๕๐): ๒๗-๓๐.

^๔ พัชรี วรกวิน, **จิตวิทยาสังคม** (กรุงเทพมหานคร : สถานสงเคราะห์หญิงปากเกร็ด , ๒๕๒๒) , หน้า ๑๒๔-๑๒๕.

ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับหลักมัชฌิมาปฏิปทา เป็นการทำงานในลักษณะพึ่งตนเอง กล่าวคือ ทำเองใช้เอง เช่น การปลูกพืชผักสวนครัว การปลูกข้าว การขุดบ่อเลี้ยงปลาไว้บริโภคเอง ตามกำลังกาย และทุนทรัพย์ที่ตนมีอยู่ แบบพัฒนาค่อยเป็นค่อยไป จะทำให้ตนเองดำรงอยู่ได้เป็นปกติ แม้ในยามเศรษฐกิจตกต่ำ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เสรี พงศ์พิศ^๕ ที่กล่าวว่า การพึ่งตนเอง คือความสามารถของคนที่จะช่วยเหลือตนเองให้ได้มากที่สุด โดยไม่เป็นภาระคนอื่นมากเกินไป มีความสมดุล ความพอดีในชีวิต เป็นสภาวะทางกายที่สอดคล้องกับสภาวะทางจิตที่เป็นอิสระ มีความพอใจในชีวิตที่เป็นอยู่ มีสิ่งจำเป็นปัจจัยสี่พอเพียง เป็นความพร้อมของชีวิตทั้งร่างกายและจิตใจ

ส่วนข้อที่กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่ำสุด อยู่ในระดับมาก คือ เมื่อมีอาการเจ็บป่วยขึ้นในตนเอง หากรู้จักปรุรงยาขึ้นเองจากสมุนไพรพื้นบ้าน จะทำให้มีสุขภาพดีขึ้นแบบยืนยาวกว่ายาแผนปัจจุบัน และทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายได้มาก ($\bar{X} = ๓.๖๔$) ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างบางส่วนมีความคิดเห็นว่า สมุนไพรพื้นบ้านหลายชนิดสามารถนำมาปรุรงรักษาโรคได้ดี โดยมีผลที่ไม่ประสงค์ให้เกิดขึ้นน้อย เช่น ดื่มน้ำต้มขมิ้นอ้อยลดน้ำตาลในเลือด และรักษาอาการน้ำเหลืองเสีย เป็นต้น และสมุนไพรพื้นบ้านนั้น หาได้ง่าย อาจไม่ต้องซื้อ เป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายได้อีกทางหนึ่งด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด ของประเด็นเกี่ยวกับการฝึกทักษะชีวิตจากปราชญ์พื้นบ้าน พบว่า ข้อที่กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นสูงสุด อยู่ในระดับมากที่สุด คือ การฝึกทักษะชีวิตจากปราชญ์พื้นบ้าน จะช่วยให้ตนเองเห็นช่องทางการประกอบอาชีพ และดำเนินชีวิตที่ถูกต้องตามบรรทัดฐานทางสังคม ($\bar{X} = ๔.๒๑$) ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างเห็นว่า ปราชญ์พื้นบ้านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ และประสบความสำเร็จในอาชีพของตน การได้ฝึกทักษะชีวิตด้านการทำงานจากการแนะนำของผู้มีประสบการณ์ตรง ดังเช่นปราชญ์พื้นบ้าน จะช่วยให้ตนเองมีช่องทางประกอบอาชีพให้ประสบความสำเร็จเช่นนั้นบ้าง ซึ่งความต้องการฝึกทักษะชีวิตจากปราชญ์พื้นบ้านอาจจะมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับความต้องการของแต่ละบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ศักดิ์สิน ช่องดารากุล^๖ ที่กล่าวว่าว่าสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ เปิดโอกาสให้คนไทยทุกคนสามารถคิดเป็นทำเป็น มีเหตุผล มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต รู้เท่าทันโลก พร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลง สามารถสั่งสมทุนปัญญา รักษาและต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม

ส่วนข้อที่กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่ำสุด อยู่ในระดับมาก คือ การอาศัยอยู่ในท้องถิ่นใด หากรู้จักการเข้าหาปราชญ์พื้นบ้าน ย่อมจะช่วยให้ตนเองเห็นรูปแบบที่เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุขในท้องถิ่นนั้น ($\bar{X} = ๓.๔๑$) เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างบางส่วนมีความคิดเห็นว่า การคลุกคลีกับผู้มีความรอบรู้เช่นปราชญ์พื้นบ้าน จะทำให้ตนเองได้รับคำแนะนำและเห็นแบบอย่างการดำเนินชีวิตที่ดีของปราชญ์พื้นบ้านนั้น ซึ่งจะช่วยให้ตนมีทิศทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นที่ตนอาศัยอยู่ ซึ่งความคิดเห็นเช่นนี้ มักเป็นความคาดหวังของบุคคลให้ผู้อื่นเป็นที่พึ่งของตน เพื่อทำในสิ่งที่ตนคิดไว้ให้สมปรารถนาของตน สอดคล้องกับแนวคิด

^๕ เสรี พงศ์พิศ, ๑๐๐ ร้อยคำที่ควรรู้, (กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทยการพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๑๗.

^๖ ศักดิ์สิน ช่องดารากุล, “ปัจจัยที่ทำให้ส่งผลต่อการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ”, วารสารวิชาการ, ปีที่ ๑๐ ฉบับ ๕ (ตุลาคม- ธันวาคม ๒๕๕๐): ๕๑-๕๒.

ของ ไพฑูรย์ เจริญพันธ์วงศ์^๗ ได้อธิบายความหมายของความคาดหวังไว้ว่า ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อตนเองว่า ตนควรจะประพฤติปฏิบัติอย่างไรในสถานการณ์ต่าง ๆ หรือต่องานที่ตนเองรับผิดชอบอยู่

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นควรให้มีการดำเนินการแก้ไขในภาพรวม ดังนี้

๑. การรู้จักเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพทางเศรษฐกิจที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต เป็นเรื่องที่หน่วยงานด้านการปกครองทุกระดับ ควรให้ความรู้สภาพทางเศรษฐกิจในปัจจุบันตามที่เป็นจริงแก่ประชาชน พร้อมทั้งแนะนำการเตรียมพร้อมรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงในอนาคต เช่น ฝึกทักษะการทำงานด้วยตนเองตามที่ถนัด การจัดสอนเทคโนโลยีใหม่ๆ เพื่อพัฒนาทักษะให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เป็นต้น

๒. การเรียนรู้ทักษะการดำรงตนทั้งทางเศรษฐกิจ และสังคม จากบุคคลที่ประสบความสำเร็จในชีวิตเป็นต้นแบบ เป็นเรื่องที่ผู้นำชุมชนแต่ละแห่งควรจัดให้มีการอบรมสัมมนา โดยเชิญบุคคลที่ประสบความสำเร็จในชีวิตมาเป็นวิทยากรและแขกรับเชิญ ถ้าถ่ายทอดความรู้ที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตให้แก่ประชาชนในชุมชนนั้น

๓. ความซื่อสัตย์ต่อการทำงานร่วมกันเป็นทีมในองค์กร การทำงานร่วมกันตั้งแต่สองคนขึ้นไป หรือการทำกิจกรรมในชุมชนด้วยกัน สิ่งสำคัญที่สุดที่จะทำให้การงานนั้นๆ ดำเนินไปได้และบรรลุเป้าหมายด้วยดี จำเป็นที่ทุกคนต้องมีความซื่อสัตย์ต่อกันและต่อหน้าที่ของตน ดังนั้น ผู้นำทุกชุมชน ควรจัดรายการวิทยุชุมชน หรือรายการธรรมะเสียงตามสายที่สอดแทรกคุณธรรมด้านความซื่อสัตย์ให้ประชาชนได้รับฟังเป็นประจำ เพื่อปลูกจิตสำนึกให้ทุกคนรู้สึกว่าการซื่อสัตย์เป็นส่วนสำคัญในชีวิตของเรา เช่นนี้ จะช่วยให้ความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนเกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน และช่วยเหลือกันด้วยความจริงใจ

๔. การฝึกตนให้รู้จักทำงาน โดยใช้หลักการเห็นอรรถและคำนึงถึงความสำคัญของงานเป็นสำคัญ เป็นการทำงานตามกรอบของแผนงานหรือหลักการที่กำหนดไว้ ขณะดำเนินการ ไม่ควรใช้อารมณ์ความชอบหรือไม่ชอบสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้มาครอบงำงานที่กำลังทำตามกรอบของแผนงานหรือหลักการนั้น เพราะหากใช้อารมณ์อาจทำให้การงานนั้นไม่บรรลุวัตถุประสงค์ เช่นนี้ จะทำให้ตนเป็นคนที่น่าเชื่อถือไว้วางใจของชุมชนที่จะมอบหมายงานของชุมชนให้ทำ

๕. การทำอาชีพเสริมตามศักยภาพของตนในด้านเศรษฐกิจพอเพียง อาชีพเสริมที่ควรทำควรเป็นอาชีพอิสระ เช่น อาชีพเกษตรกรรมภายในครอบครัว อาชีพ การปลูกไม้ดอกไม้ประดับ การปักชำขยายพันธุ์พืชในบริเวณบ้านหรือในพื้นที่ดินของตน เพื่อไว้จำหน่าย และการปลูกพืชสวนครัว ชนิดต่างๆ ไว้บริโภคในครอบครัว เพื่อลดรายจ่าย เช่นนี้ จะช่วยให้ตนพึ่งพาตนเองได้แบบยั่งยืน

๖. การรู้จักปรุงยาขึ้นเองจากสมุนไพรพื้นบ้าน ปัจจุบัน แม้ยาแผนปัจจุบันจะมีคุณภาพในการรักษาโรคให้หายได้เร็วกว่ายาที่ปรุงขึ้นจากสมุนไพร แต่ถ้ารับประทานติดต่อกันเป็นเวลานานๆ

^๗ ไพฑูรย์ เจริญพันธ์วงศ์, พฤติกรรมองค์กรและการบริหาร (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐), หน้า ๑๐๙.

เป็นสัปดาห์ เป็นเดือน หรือเป็นปี อาจมีผลข้างเคียงในทางลบ หรือเกิดโรคแทรกซ้อนได้ เพราะเป็นตัวยาที่สกัดมาจากสารเคมีเป็นส่วนใหญ่ อีกทั้งราคาค่อนข้างแพง ส่วนสมุนไพรพื้นบ้าน ปกติชาวบ้านได้นำมาปรุงเป็นประกอบของอาหารอยู่แล้ว เช่น ข่า ตะไคร้ ขมิ้นอ้อย มะกรูด มะนาว เป็นต้น ยกตัวอย่าง ขมิ้นอ้อย หากนำมาต้มกับน้ำร้อน แล้วดื่มวันละหนึ่งแก้ว จะลดน้ำตาลในเลือดได้ดีมาก และยังรักษาโรคน้ำเหลืองเสียได้ดีอีกด้วย ข้อสำคัญมีความปลอดภัยต่อผู้บริโภค ดังนั้นประชาชนทุกบ้าน ทุกชุมชน ควรใช้พื้นที่ว่างบริเวณบ้านของตน ปลูกสมุนไพรพื้นบ้าน และศึกษาวิธีการปรุงเป็นยารักษาแต่ละอาการของโรคให้เข้าใจ ก่อนนำมาดื่มหรือรับประทาน จะช่วยการประหยัดได้อีกทางหนึ่ง และจะทำให้สุขภาพดีด้วย

๗. การนำความรู้จากปราชญ์พื้นบ้านมาพิจารณาและทดลองปฏิบัติ หลักการศึกษาหาความรู้ตามแนวทางพระพุทธศาสนา เมื่อก้าวโดยย่อ มี ๒ ประการ คือ ปรโตโฆสะ ได้แก่ การฟังจากผู้อื่น รวมทั้งการฟังและการอ่านจากสื่อต่างๆ และโยนิโสมนสิการ ได้แก่ การพิจารณาและทดลองในสิ่งที่ตนได้ฟังหรือได้รับรู้นั้น เช่นนี้ จะทำให้พบความจริงในสิ่งที่เรารู้มา การนำความรู้จากปราชญ์พื้นบ้าน ก็มีนัยเช่นเดียวกัน ดังนั้น ผู้นำชุมชนควรมีการจัดกิจกรรมแนะแนวให้ประชาชนในชุมชนเห็นความสำคัญของเรื่องนี้

๘. รู้จักการเข้าหาปราชญ์พื้นบ้านที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น ดังมีคติธรรมบทหนึ่งว่า “คบบคน พาล พาลพาไปหาผิด คบบัณฑิต บัณฑิตพาไปหาผล (ที่ดี) คบบคนชั่ว พาตัวให้หมองหม่น คบสาวชุน (คนดี) พาตนให้พ้นภัย” ดังนั้น การรู้จักการเข้าหาปราชญ์พื้นบ้านที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น จึงเป็นสิ่งที่ดี งานที่ผู้นำชุมชนควรจัดกิจกรรมเสวนาพบปะระหว่างประชาชนกับปราชญ์พื้นบ้านที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น เพื่อให้มีการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์จากผู้เป็นปราชญ์ อันจะเป็นประโยชน์แก่ผู้ต่อไป

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง ครั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า ยังมีอีกหลายเรื่องที่ควรนำมาศึกษาวิจัย เป็นต้นว่า

๑. เห็นควรวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาอาชีพอุตสาหกรรมครัวเรือนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” เนื่องจากปัจจุบัน ครอบครัวยังมีการนำวัตถุดิบทางการเกษตรมาแปรรูปเป็นอาหารสำเร็จรูปเพื่อจำหน่าย บางรายก็ดำเนินการไปได้ดี แต่บางรายไม่ประสบความสำเร็จ

๒. เห็นควรวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจ” เนื่องจากบุคคลกลุ่มนี้มีรายได้เป็นเงินเดือน ซึ่งไม่มากนัก และส่วนใหญ่จะมีหนี้สินที่ต้องชำระ

๓. เห็นควรวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์พฤติกรรมสันโดษในพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” เนื่องจากเห็นว่า หลักสันโดษและหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาบูรณาการร่วมกันได้ ซึ่งเป็นหลักการที่เหมาะสมกับคนไทยใจพุทธ

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ

- กฤษฎณา ศักดิ์ศรี. มนุษยสัมพันธ์. กรุงเทพมหานคร: อักษรพิทยา, ๒๕๓๔.
- กองวิชาและแผนงาน กรมคุมประพฤติ. **ความคิดเห็นและความต้องการของจำเลยและผู้ถูกคุมความประพฤติเกี่ยวกับการให้บริการสงเคราะห์ของสำนักงานคุมประพฤติ.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับสินค้าและวัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๐.
- กาญจนา แก้วเทพ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ. **การพึ่งตนเอง: ศักยภาพในการพัฒนาชนบท.** กรุงเทพมหานคร: รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์, ๒๕๓๐.
- คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. **นานาคำถามเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง** กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๗.
- จำเรียง ภาวิจิตร. **สาธารณสมบัติ. เอกสารในการประกอบการสอนชุดวิชาสังคมศึกษา ๔ (เล่ม ๒).** นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๖.
- จำลอง เงินดี. **เอกสารการสอนวิชาจิตวิทยาสังคม.** กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๔.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. **บ้านกับเมือง.** กรุงเทพมหานคร: โครงการส่งเสริมสถาบันหมู่บ้าน, ๒๕๒๙.
- _____. **เศรษฐกิจหมู่บ้านไทยในอดีต.** กรุงเทพมหานคร: สร้างสรรค์ จำกัด, ๒๕๔๐.
- โฉมสมร เหลือโกศล. **ค่านิยมพื้นฐานเรื่องการพึ่งตนเองกับการอบรมเลี้ยงดู.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๑.
- นวม สงวนทรัพย์. **สารัตถจิตวิทยาสังคม.** กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรีนติ้งเฮ้า, ๒๕๓๕.
- นิคม มุสิกคามะ. **ทฤษฎีใหม่ในหลวง: ชีวิตที่พอเพียง.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ร่วมด้วยช่วยกัน, ๒๕๔๒.
- นิสารัตน์ ศิลปะเดช. **ประชากรกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต. เอกสารประกอบการสอนรายวิชา ๒๕๓๐๒๐๑.** กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาสังคมวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏธนบุรี, ๒๕๓๙.
- บุญเรียง ขจรศิลป์. **วิธีวิจัยการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ ๓.** กรุงเทพมหานคร : พิชาภูพรีนติ้ง, ๒๕๓๔.
- ประภาเพ็ญ สุวรรณ. **ความคิดเห็น : การวัดการเปลี่ยนแปลง และพฤติกรรมอนามัย.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พีระพัฒนา, ๒๕๒๖.
- ประเวศ วะสี. **ทัศนคติ การวัดการเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมอนามัย.** กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๐.
- _____. **พุทธเกษตรกรรมกับศาสนาสุขของสังคมไทย.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, ๒๕๓๐.
- _____. **เศรษฐกิจพอเพียง และประชาสังคมแนวทางฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคม.** กรุงเทพมหานคร: หมอชาวบ้าน, ๒๕๔๒.
- ประเวศ วะสี. **ประชาสังคม: ทรรศนะนักคิดในสังคมไทย.** กรุงเทพมหานคร: มติชน, ๒๕๔๑.

- ปรีชา วิหคโต. **หน่วยที่ ๖ การเข้าใจตนเอง.** เอกสารการสอนชุดวิชาทักษะชีวิต หน่วยที่ ๑-๗. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๐.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. **จิตวิทยาสังคม.** กรุงเทพมหานคร : แพร์พิทยา อินเตอร์เนชั่นแนล, ๒๕๓๒.
- พรทิพย์. สัมปตตะวานิช. และคณะ. **พฤติกรรมผู้บริโภค.** นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๑.
- พรรณ ช.เจนจิต. **จิตวิทยาการเรียนการสอน.** กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๒๘.
- พัชรี วรกวิน. **จิตวิทยาสังคม.** กรุงเทพมหานคร: สถานสงเคราะห์หญิงปากเกร็ด , ๒๕๒๒.
- พิมพิมล แก้วมณี. **รายงานการประชุมวิชาการ ศวพท. ปี ๒๕๔๙.** เชียงใหม่: โครงการวิจัยและพัฒนาระบบการผลิตเกษตรและวิสาหกิจชุมชนตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง, ๒๕๔๙.
- ไพฑูริย์ เจริญพันธ์วงศ์. **พฤติกรรมองค์การและการบริหาร.** กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาประเทศตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. **ตามรอยพระราชดำริสู่ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง.** กรุงเทพมหานคร: ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง, ๒๕๕๕.
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. **การพัฒนาชุมชนจากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ.** กรุงเทพมหานคร: บางกอกบล็อก, ๒๕๓๗.
- โยธิน ศันสนยุทธ และจุมพล พูลภัทรชีวิน. **จิตวิทยาสังคม.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ส่งเสริมวิชาการ, ๒๕๓๙.
- รงค์ ประพันธ์พงษ์. **เศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่.** กรุงเทพมหานคร: สถาพรบุ๊คส์, ๒๕๕๐.
- ลัดดา กิตติวิภาค. **ความคิดเห็นทางสังคมเบื้องต้น.** กรุงเทพมหานคร: แสงจันทร์การพิมพ์, ๒๕๒๕.
- วรนุช อุษณกร. **ในหลวงผู้ทรงพระอัจฉริยภาพ.** กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๔.
- วัลลภ ปิยะมโนธรรม. **เทคนิคการรักษาโรคประสาทด้วยตนเอง.** กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์, ๒๕๓๖.
- วิจิตร อวาทกุล. **เทคนิคมนุษยสัมพันธ์.** กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๔๒.
- วิไลวัจน์ ฤกษ์ฤทธิ. **สังคมสงเคราะห์ศาสตร์เบื้องต้น.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียน สโตร์, ๒๕๒๙.
- ศรายุทธ์ บุรณ์เจริญ และคณะ. **หนังสือเรียนสาระกับทักษะการดำเนินชีวิต.** รายวิชาเศรษฐกิจพอเพียง (ทช ๒๑๐๐๑) ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ฉบับปรับปรุง, ๒๕๕๔.
- ศรีเรือน แก้วกังวาน. **ทฤษฎีจิตวิทยาบุคลิกภาพ (รู้เขารู้เรา).** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, ๒๕๓๙.
- ศิริพงษ์ ศาภายน (พ.ต.ท.). **หลักการบริหารการศึกษา.** กรุงเทพมหานคร: บুদ্ধพอยท์, ๒๕๕๑.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. **พฤติกรรมองค์การ.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธีระฟิล์มและไซเท็กซ์, ๒๕๔๑.
- สงวน สุทธิเลิศอรุณ และคณะ. **จิตวิทยาสังคม.** กรุงเทพมหานคร: ชัยศิริการพิมพ์, ๒๕๒๒.
- _____ . **สถิติสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์.** กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๒๒.

สงวน สุทธิเลิศอรุณ. **ทฤษฎีและปฏิบัติการทางจิตวิทยาสังคม**. กรุงเทพมหานคร: อักษรบัณฑิต, ๒๕๒๙.

_____ . **พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน**. กรุงเทพมหานคร: ทิพย์วิสุทธิ, ๒๕๔๕.

สถาบันวิจัยสังคม. **ชนบทไทย**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙.

สมใจ ลักษณะ. **การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน**. กรุงเทพมหานคร: เพิ่มทรัพย์การพิมพ์, ๒๕๔๙.

สมพร เทพสิทธิ์า. **การเดินทางรอยพระยุคลบาท เศรษฐกิจพอเพียง ช่วยแก้ปัญหาความยากจนและความทุจริต**. กรุงเทพมหานคร: กองทุนอริยมรรค, ๒๕๔๙.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **จากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เพชรรุ่งการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๑.

สิริวรรณ อัครกุล. **ความคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถในการทำงานที่กำหนดของนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงและต่ำ**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๒๘.

สุชา จันทน์เอม. **จิตวิทยาวัยรุ่น**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๒.

_____ . **จิตวิทยาทั่วไป**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๒

สุณีย์ อีระอากร. **ประสบการณ์เดิมกับความคาดหวัง**. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา, ๒๕๒๕.

สุโท เจริญสุข. **หลักจิตวิทยาและพัฒนาการของมนุษย์**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แพรวพิทยา, ๒๕๓๕.

สุพล บุญทรง. **จิตวิทยาวิทยาการ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๓.

สุพัตรา จุณณะปิยะ. **คู่มือการวิจัยทางรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์**. นครปฐม: โรงพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมและฝึกอบรมการเกษตรแห่งชาติ สำนักส่งเสริมและฝึกอบรมกำแพงแสน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน, ๒๕๔๖.

สุพัตรา สุภาพ. **สังคมวิทยา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๒.

สุรางค์ จันทน์เอม. **จิตวิทยาสังคม**. กรุงเทพมหานคร: อักษรบัณฑิต, ๒๕๒๙.

เสรี พงศ์พิศ. **๑๐๐ ร้อยคำที่ควรรู้**. กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๔๗.

โสภา ชูพิกุลชัย. **จิตวิทยาการเรียนรู้กับการสอน**. กรุงเทพมหานคร: กราฟิการ์ต, ๒๕๒๓.

อภิชัย พันธเสน. **สังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๙.

อภิชาติ ทองอยู่และคณะ. **สถาบันหมู่บ้านกับการพัฒนาพึ่งตนเอง**. ขอนแก่น: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๓๗.

อรุณ รักรธรรมล. **หลักมนุษย์สัมพันธ์กับการบริหาร**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๗.

อารี พันธุ์ณี. **จิตวิทยาการเรียนการสอน**. กรุงเทพมหานคร: ต้นอ้อ, ๒๕๓๘.

อำภา จันทราภาศ. **ทฤษฎีสังคมที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน**. เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๓.

(๒) งานวิจัย/วิทยานิพนธ์

กนกกาญจน์ ฉวีวงศ์. “การศึกษาการดำเนินชีวิตโดยใช้หลักการพึ่งตนเองตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของบุคลากรโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตภาษีเจริญ สังกัด กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๒.

ธนภัทร์ สุทธิ. “การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงกับความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลด่านซ้าย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๐.

บุษยา มั่นฤกษ์. “การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดนครปฐม” **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๖.

ปภาณี อารีวงศ์. “การพึ่งตนเองของแรงงานในชุมชนบางขุน จังหวัดนนทบุรี”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๐.

พระปริยญา ตระโม (จันทะมงคล). “บทบาทด้านการส่งเสริมวิถีชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ท่าช้าง อำเภอกงหรา จังหวัดเชียงใหม่”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

พระมหาประกาศิต สิริเมโธ (ฐิติปสิทธิกร). “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ของชุมชนบ้านคลองใหม่ อำเภอสามปราณ จังหวัดนครปฐม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

พระมหาภูษิต อคควณโณ (ปลัณรัมย์). “การพึ่งตนเองของชุมชนในตำบลบ้านบัว อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

พิสิฐ มหามงคล. “ความคาดหวังและความพึงพอใจต่อการใช้บริการของบริษัทการบินไทย จำกัด (มหาชน)”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาโท**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๖.

เพชรี หาลาก. “ความคาดหวังของผู้บังคับบัญชาระดับกลางที่มีบทบาทต่อการปฏิบัติงานของผู้บังคับบัญชาระดับล่างในโรงงานอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์พลาสติก”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาโท**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๘.

รัชณี พิทักษ์ญาติ. “ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการงานทะเบียนราษฎรและบัตรประจำตัวประชาชนของสำนักทะเบียนอำเภอเมืองชลบุรี”. **การศึกษาค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๖.

รัฐพงศ์ บุญญานุวัตร. “การนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนชุมชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร”. **รายงานการวิจัย**. สถาบันวิจัยและพัฒนา: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๕๔.

วิชุลดา หาราชอาจารย์. “การศึกษาความพร้อมในการปฏิบัติบทบาทวิชาชีพของนักศึกษาพยาบาล
ชั้นปีที่ ๔ สถาบันการศึกษาเอกชน”. **วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิต
วิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

ไสว เครือรัตน์ไพบูลย์. “ความต้องการการนิเทศการสอนของข้าราชการครูโรงเรียนวัดแสงสรรค์
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี เขต ๒”. **ภาคนิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**.
บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, ๒๕๕๐.

(๓) บทความ/วารสาร

นภางค์ คงเศรษฐกุล. “แนวคิดการพัฒนาย่างยั่งยืน รากฐานความเป็นมาและการนำมาใช้ใน
สังคมไทย”. **วารสารวิชาการ ราชภัฏกรุงเทพฯ**. ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๑๒, ๒๕๔๙.

เพ็ญศรี เปลี่ยนขำ. “วิถีการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”. **วารสารวิชาการราชภัฏ
ตะวันตก**. ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ กรกฎาคม-ธันวาคม, ๒๕๕๐.

วันชัย ทรงเมตตา. “พุทธศาสนากับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง”. **วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์**. ปีที่
๖ ฉบับที่ ๒ เมษายน-ธันวาคม, ๒๕๕๓.

วรรณานรา เลิศสุขุมพงศ์. “เศรษฐกิจพอเพียง: หลักการกับความเข้าใจของวิสาหกิจชุมชนเกษตร”.
วารสารศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ปีที่ ๒๔ ฉบับที่ ๑ มิถุนายน-กันยายน,
๒๕๕๐.

สุเมธ ตันติเวชกุล. “การดำเนินชีวิตในระบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ”. **ข้าราชการครู**.
ปีที่ ๔๕ ฉบับที่ ๒ มีนาคม-เมษายน, ๒๕๔๓.

ศักดิ์สิน ช่องดารากุล. “ปัจจัยที่ทำให้ส่งผลต่อการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ”.
วารสารวิชาการ. ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๕ ตุลาคม- ธันวาคม, ๒๕๕๐.

(๔) เอกสาร/หนังสือภาษาอังกฤษ

Bennett, N., Population Growth. **Individual Demographic Decision and the Quality
of Life: A SourceBook on Population Education**. Bangkok: Population
Education Project. Mahidol University, 1975.

Kulbox, P.P., F.J.Earls; & A.C. Montgomery. **Lifestyle and Patterns of Health and
Social Behavior in High – risk Adolescents**. Ans11, 1988.

Robrt V. Krejcie and Earyle W. Morgan. **Educational and Psychological
Measurement**, 1970.

WHO. **Health Education Units, Lifestyle and Health**. Social Science and Medicine,
1986.

(๕) Internet

เลิศชาย ปานมุข. **แรงจูงใจและการจูงใจ**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา [http:// www.Banpakmte.com](http://www.Banpakmte.com), [๑ ก.ค. ๒๕๕๓].

วีณา มิตรยอดวงศ์. **การพึ่งตนเองหลักเศรษฐกิจพอเพียง**. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล: <http://www.thaigoodview.com>. All rights reserved, [๑๕ เมษายน ๒๕๕๑].

ศุภเจตน์ จันทร์สาส์น. **สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางรายได้**. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล: www.bu.ac.th/knowledgecenter/executive_journal/jan_mar_/pdf/aw01.pdf, [๑๑ พ.ย. ๒๕๖๐].

สลิต ชูชื่น. **ปัญหาความยากจนของประชากรกับนโยบายการแก้ปัญหาของรัฐบาล**. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล: <https://www.gotoknow.org>, [๑๑ พ.ย.๒๕๖๐].

สุเมธ ตันติเวชกุล. **ขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.Sufficiencyeconomy.org/network.php?ntype=14>, [๒ ธันวาคม ๒๕๖๐].

ภาคผนวก ก

บทความวิจัย

เรื่อง

ศึกษาการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง
study the Community Lampang model by Economic
Sufficiency concept

โดย

พระครูสุดชยาภรณ์

อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

Email : singchai๒๕๕๙@gmail.com : ๐๘๗-๑๘๔-๗๑๓๙

พ.ศ. ๒๕๖๐

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS ๖๑๐๗๖๐๐๓๒

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่มีความสำเร็จในอาชีพและใช้วิเคราะห์และเสนอรูปแบบที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสม ระหว่างวิธีวิจัยเชิงปริมาณ และวิธีวิจัยเชิงคุณภาพมีส่วนร่วมในการเรียนรู้จากประชาชนที่มีการดำเนินงานเกี่ยวข้องกับแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง

ผลการวิจัยพบว่า

๑) หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตั้งอยู่บนฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาทพอประมาณ มีเหตุผลสร้างภูมิคุ้มกันความรู้ ความรอบคอบ และมีคุณธรรม ประกอบการวางแผนการตัดสินใจ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม สรุปได้ว่า หลังเข้าร่วมกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นในด้านการเรียนรู้ทักษะการพึ่งตนเอง การรู้จักความพอดีที่ไม่เบียดเบียนตนและผู้อื่น

ผลจากการศึกษาชุมชนที่มีความสำเร็จพบว่า

๒) ชุมชนใช้กิจกรรมกลุ่มทั้งหมดมาเรียนรู้โดยใช้ทุนทางสังคม ธรรมชาติ วัฒนธรรม และภูมิปัญญา นำองค์ความรู้ จากผู้รู้ มาสร้างกระบวนการเรียนรู้หลากหลายนำมาปรับปรุง แล้วนำองค์ความรู้มาเป็นแบบอย่างความสำเร็จ สร้างจิตสำนึกร่วมกับชุมชน

๓) รูปแบบที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ของชุมชนคือมีกระบวนการเรียนรู้ที่ประกอบด้วยการสร้างเวทีแห่งการเรียนรู้สร้างเครือข่ายทางสังคม สร้างกระบวนการเรียนรู้ใหม่ มีการปรับปรุง มีความพร้อมเพียงของหมู่คณะพึ่งตนเองได้มีหลักการสร้างคุณธรรม เรียนรู้หลักสมชีวิตา มีเมตตาหลักอหัมมัญญาตา หลักอิตถัญญาตา และหลักปฏิสันถารคารวตา หลักโยนิโสมนสิการหลักอัมมานุชัมมปฏิบัติหลักมัชฌิมาปฏิปทาและหลักขันติหลักมัตตัญญาตา หลักอิตถจริยา และหลักวิมังสาเคารพกันไม่ลบลู่ดูหมิ่น รู้จักดูแลสุขภาพทางกายและจิตใจของตนเอง สร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ที่ปลอดภัยต่อสุขภาพ นำเอาสิ่งที่มีอยู่แล้วมาพัฒนาให้กลายเป็นศูนย์การเรียนรู้ คิดแล้วลงมือทำเป็นทีมและหากมีการฝึกทักษะการปฏิบัติจริงเช่นนี้ จะทำให้ชีวิตมีทางเลือก

คำสำคัญ : รูปแบบ, การเรียนรู้ของชุมชน, ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

Abstract

The research aims to study the communities with successful occupations and the learning process of the community according to Sufficiency Economy Philosophy in Lampang Province by using mixed methods research between quantitative and qualitative research used as a participatory action research model in learning from people who are involved in the philosophy of sufficiency economy in Lampang province.

Research findings were as follow:

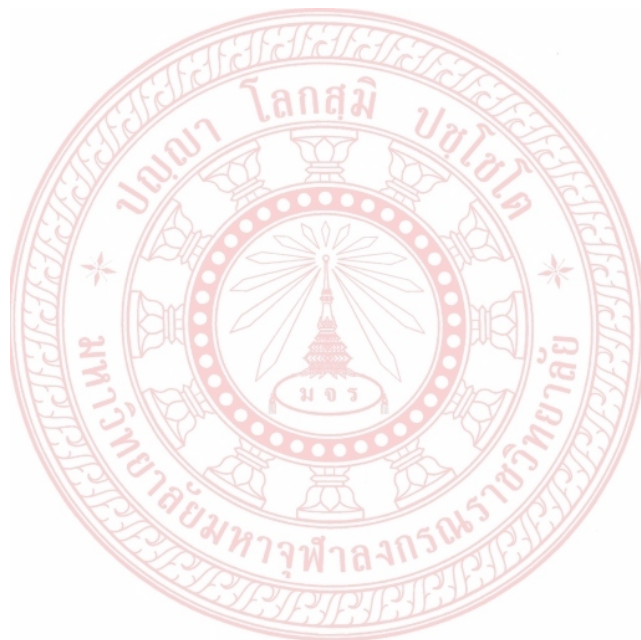
๑) The results showed that the Sufficiency Economy Philosophy is based on the middle and not careless considering to the modesty, rationality, good immunity, even knowledge, prudence, and moral decision making. The results of the questionnaire were analyzed that the results of the data analysis from the questionnaire concluded that after participating in learning activities in accordance with Sufficiency Economy Philosophy, most of the respondents had opinions on learning about self-reliance, and know the fit not to persecute oneself and others.

๒) A successful community study was found that the community use the group activities to learn by using social capital that is; the capital of nature, the Cultural capital, and the Intellectual capital with the knowledge from the knower or philosopher of the community to create a learning process in various ways of new learning processes by improving the knowledge and bring it into a successful model of community consciousness.

๓) Therefore, the model suited to the learning of the community has a learning process that include creating a learning platform, a social network, a new learning process creation that will bring to be improved, and the group availability. This can be self-reliant. In the area of the moral principles including the use of the Samacheewita principle; balanced livelihood, Metta principle; loving kindness, Dharmannuttaprinciple: knowing the law, Atthannuta principle: knowing the meaning, and Pañisanthàra-gàravatà principle: reverence for hospitality. The use of Yonisomanasikara principle; proper-mind work, Dhammanudhammapatipatt principle; righteousness, Matchimapatipadha principle; Middle way, Khanti; endurance, Mattanyuta; moderation, Atthacariya; useful conduct, Wimungsa; examination or scrutiny, the principle of respect and non-disparagement. This will lead to a life-giving path knowing how to take care of their own health, maintaining physical and mental health, and creating new innovative which is safe for health by bringing it up

to be a learning center. If there is a practicing such practical skills, it would make life a better choice.

Keywords : model, community learning, sufficiency economy philosophy

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

จากการประมวลและกลั่นกรองจากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งพระราชทานในวโรกาสต่างๆ รวมทั้งพระราชดำรัสอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องโดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นำไปเผยแพร่ เมื่อวันที่ ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๔๒ ทรงมีพระดำรัสตอนหนึ่งว่า “การช่วยเหลือสนับสนุนประชาชนในการ ประกอบอาชีพและตั้งตัวให้มีความพอกิน พอใช้ก่อนอื่นเป็นพื้นฐานนั้น เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งยวด เพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเอง ย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าระดับที่สูงขึ้น ต่อไปได้โดยแน่นอน ส่วนการถือหลักที่จะส่งเสริม ความเจริญให้ค่อยเป็นไปตามลำดับ ด้วยความ รอบคอบ ระมัดระวัง และประหยัดนั้น ก็เพื่อป้องกัน ความผิดพลาดล้มเหลว และเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จ ได้แน่นอนบริบูรณ์ เพราะหากไม่กระทำด้วยความระมัดระวัง ย่อมจะหวังผลเต็มเม็ดเต็มหน่วยได้โดยยาก วัดศรีชุม ไกล่โรงเรียนลำปางกัลยาณี และโรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัย ตรงข้ามวัดเป็นมัสยิด หน้าวัดมีร้านขายผลไม้ นานาชนิด วัดมีศิลปะแบบพม่า ประชาชนในชุมชนประมาณ ๕๐๐ หลังคาเรือน มีศูนย์คุ้มประเพณี และศูนย์เรียนรู้ กศน. ภายในวัด

ผู้วิจัยในฐานะเป็นเจ้าของวัดศรีชุมเห็นว่าการดำเนินรอยตามแนวพระราชดำริความเป็นไปได้หากมีการส่งเสริมอย่างจริงจังจึงได้ ตัดสินใจศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง” มีการเรียนรู้ทักษะแบบพึ่งพาตนเอง การขัดเกลาเชิงพุทธการเรียนรู้เพื่อสุขภาพ และฝึกทักษะชีวิตจากปราชญ์พื้นบ้านและผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ รวมถึงการศึกษาชุมชนที่มีความสำเร็จในชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง และเพื่อแสวงหารูปแบบที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง โดยหวังว่า ผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์แก่ประชาชนในจังหวัดลำปาง และจังหวัดอื่นๆ ที่ได้ศึกษางานวิจัยฉบับนี้ แล้วนำไปทดลองปฏิบัติ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แบบสอบถามก่อนและหลังกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๖๔ คน ศึกษาดูงานและการสัมภาษณ์ชุมชนที่มีผลสำเร็จงานด้านเศรษฐกิจพอเพียงแล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ประกอบการบรรยาย ตามวัตถุประสงค์ การวิจัย

๑. วิธีการดำเนินการวิจัย

๑.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างวิธีการดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่จัดขึ้นในวัดศรีชุม อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้แบบสอบถาม ได้แก่ ประชาชนที่จัดกิจกรรมขึ้นในวัดศรีชุม อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ได้มาโดยใช้ตารางสำเร็จรูป

ของเครื่องใช้และมอร์แกน แบบสุ่มแบบเจาะจง ได้กลุ่มตัวอย่าง ๖๔ คน^๑ กลุ่มที่ไปสัมภาษณ์ ได้แก่ ประชาชนผู้ประสบความสำเร็จในการทำงานตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในจังหวัดลำปาง ได้มา โดยเจาะจงบุคคลผู้มีผลงานด้านเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน ๑๔ คนแหล่งเรียนรู้ที่ไปศึกษาดูงาน ได้แก่ ศูนย์การเรียนรู้และสถานประกอบการตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง ได้มาโดย เจาะจงแหล่งที่มีผลงานด้านเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน ๕ แห่ง

๑.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยเป็นแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยมี ขั้นตอนการรวบรวม การสร้าง และการตรวจสอบเครื่องมือ ดังนี้

๑.๒.๑ ขั้นตอนการรวบรวม การสร้าง และการตรวจสอบเครื่องมือ

ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กำหนดวิธีการให้ได้มาซึ่งข้อมูล สำหรับนำมาศึกษาวิจัย ศึกษาและรวบรวมแนวคิดทฤษฎีและหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียง แล้วบันทึกประเด็นที่สำคัญๆ ไว้ เพื่อใช้ประกอบการศึกษารูปแบบการเรียนรู้ของชุมชนตาม แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปางต่อไป กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือวิจัย. กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือวิจัย. ดำเนินการสร้างเครื่องมือวิจัย. นำเสนอร่างเครื่องมือ วิจัยต่อผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข นำเครื่องมือวิจัยที่เป็นแบบสอบถามไปทดลอง ใช้กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของเครื่องมือ และความสมบูรณ์ของประโยคและถ้อยคำ ปรับแก้ไขในส่วนที่บกพร่อง จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับ สมบูรณ์ ตลอดจนจัดเตรียมขั้นตอนการสัมภาษณ์ แล้วนำไปใช้จริง เพื่อเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างโดย แบ่งออกเป็นขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

๑.๒.๒ แบบสอบถาม: ใช้แบบสอบถามที่มีลักษณะปลายปิดและปลายเปิด เป็น เครื่องมือในการเก็บรวบรวม ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล และความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการ เรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการสร้างแบบสอบถามขึ้นเอง จากการศึกษา แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งแบ่งเป็นขั้นตอนดังนี้

ตอนที่ ๑ สอบถามกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะปลายปิด ใช้สอบถามกลุ่มตัวอย่าง เกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามฐาน การเรียนรู้ทักษะแบบพึ่งพาตนเอง ฐานการขัดเกลาเชิงพุทธ ฐานการเรียนรู้เพื่อสุขภาพ และฐานฝึก ทักษะชีวิตจากปราชญ์พื้นบ้านและผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ รวมถึงการศึกษาชุมชนที่มีความสำเร็จในชีวิต ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง โดยผู้วิจัยได้ใช้ลักษณะคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแบบของลิเคิร์ต (Likert Scale) ซึ่งมี ๕ ระดับ คือ ๕ มากที่สุด ๔ มาก ๓ปานกลาง ๒ น้อย ๑ น้อยที่สุด โดยกำหนดค่าและความหมาย ดังนี้ ส่วนการแบ่งช่วงคะแนนเฉลี่ย ซึ่งใช้เป็น

^๑ Robrt V. Krejcie and Earyle W. Morgan, Educational and Psychological Measurement, 1970 : 608-609.

มาตรฐานเพื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับคะแนนที่คำนวณได้ตามขั้นตอนที่ระบุไว้ โดยยึดหลักเกณฑ์การอ่านค่าเฉลี่ยของคะแนน ดังนี้

$$\text{ระดับค่าเฉลี่ย} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} = \frac{5-1}{5} = 0.8$$

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะปลายเปิด ใช้สอบถามกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำรงชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๑.๒.๓ การสัมภาษณ์: ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนในจังหวัดลำปาง ที่ประสบความสำเร็จในชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

๑.๒.๔ บุรณาการผลการศึกษา : ใช้ผลการศึกษาจากแบบสอบถาม การดูงานและสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือในการศึกษาวิเคราะห์ และกำหนดรูปแบบที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง

๑.๓ วิธีการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการให้มีการตรวจสอบในส่วนที่เป็นแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยขอคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบเครื่องมือหาความเที่ยงตรงนำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ เพื่อขอความเห็นชอบ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๓ ท่าน ได้แก่ ๑. ดร.พิสิฐภัฏ โคตรสุโพธิ์ ผู้เชี่ยวชาญพิเศษด้านงานวิจัย ๒. ผศ.ดร.อนันต์ อุปสอด อาจารย์ประจำ มจร.วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ๓. ผ.ศ.ดร.เทพประวิณ จันทร์แรง อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับบุคคลนอกกลุ่มตัวอย่าง ในจังหวัดลำปาง และมีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๐ คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach) ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับกับ ๐.๘๕๗๒๓ นำแบบสอบถาม ฉบับที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ เพื่อขอความเห็นชอบ และจัดพิมพ์เป็นฉบับที่จะใช้กับกลุ่มตัวอย่างและรวบรวมจากกลุ่มตัวอย่างในช่วงเดือนมิถุนายน ถึงเดือนกันยายน ๒๕๖๐ นำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลที่เป็นความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากกลุ่มตัวอย่างตามจำนวนที่กำหนดไว้ ตามตารางการสุ่มตัวอย่างของเครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) ซึ่งกำหนดประชากรไว้ ๗๕ คน ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๖๔ คน โดยสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง แล้วแจกแบบสอบถามให้แก่กลุ่มตัวอย่าง และดำเนินการรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ไปดูงานด้านเศรษฐกิจพอเพียง และทำการสัมภาษณ์ประชาชนในจังหวัดลำปาง จำนวน ๕ คน ที่ประสบความสำเร็จในชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากนั้น ดำเนินการรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองและ เก็บรวบรวมข้อมูลจนครบจำนวนที่กำหนดไว้ คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ และตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อมูลจากแบบสอบถาม การไปดูงาน และการสัมภาษณ์ เพื่อนำมาวิเคราะห์หารูปแบบที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปางต่อไป

๑.๔ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม การศึกษาดูงาน และการสัมภาษณ์ มาวิเคราะห์ โดยประมวลข้อมูล และใช้สถิติการวิจัยทางสังคมศาสตร์เชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่

(Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

๒. สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ จำแนกเป็น ๓ กลุ่ม คือ ๑. กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ประชาชนที่สมัครเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่จัดขึ้นในวัดศรีชุม อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง จำนวน ๖๔ คน เมื่อแยกตามเพศ เป็นเพศชาย จำนวน ๔๓ คน เป็นเพศหญิง จำนวน ๒๑ คน เมื่อแยกตามอายุ มีอายุ ๒๐-๓๐ ปี จำนวน ๒๔ คน มีอายุ ๓๑-๔๐ ปี จำนวน ๑๙ คน มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี จำนวน ๑๓ คน และมีอายุ ๕๑ ปีขึ้นไป จำนวน ๘ คน เมื่อแยกตามระดับการศึกษา จบประถมศึกษา จำนวน ๑๖ คน จบมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน ๒๘ คน จบมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. จำนวน ๑๑ คน และจบอนุปริญญาขึ้นไป จำนวน ๙ คน เมื่อแยกตามอาชีพ มีอาชีพเกษตรกร จำนวน ๑๒ รูป รับจ้างทั่วไปจำนวน ๓๕ คน เป็นพนักงานร้านค้า/บริษัท จำนวน ๑๐ คน และมีอาชีพค้าขาย จำนวน ๗ คน เมื่อแยกตามรายได้ต่อเดือน ผู้มีรายได้ ๑,๐๐๐-๕,๐๐๐ บาท มีจำนวน ๘ คน ผู้มีรายได้ ๕,๐๐๑-๑๐,๐๐๐ บาทมีจำนวน ๓๒ คน ผู้มีรายได้ ๑๐,๐๐๑-๑๕,๐๐๐ บาท มีจำนวน ๑๔ คน และ ๑๕,๐๐๑ บาทขึ้นไป มีจำนวน ๑๐ คน ๒. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นสถานที่ศึกษาดูงาน มีจำนวน ๕ แห่ง ได้แก่ ๑) วัดบ้านไร่ (ศิลาทอง) ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ๒) ไร่ชวนฝัน หมู่ ๑๖ ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ๓) กลุ่ม กศน. และคุ่มประพตติ อำเภอเมืองจังหวัดลำปาง วัดศรีชุม ๔) ศูนย์ผู้สูงวัยเทศบาลเมืองเขลางค์นคร ๕) ศูนย์ปึกมาตี บ้านทุ่งหก อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง ๓. กลุ่มตัวอย่างผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ ประชาชนผู้มีความสำเร็จในอาชีพตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง จำนวน ๑๔ คน

๓. ผลการวิจัย

๓.๑ ผลการวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๓.๑.๑ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: ตั้งอยู่บนฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ตลอดจนให้ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจ โดยมีหลักพิจารณา ๕ ส่วน คือ ๑) เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤติ เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา ๒) มีลักษณะที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน ๓) มีองค์ประกอบด้วย ๓ อย่าง คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ๔) ต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ โดยมีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

และ ๕) นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ให้เกิดการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

๓.๑.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม สรุปได้ว่า หลังเข้าร่วมกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นในด้านการเรียนรู้ทักษะการพึ่งตนเองว่า การรู้จักความพอดีที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

๓.๒ ผลการศึกษาชุมชนที่มีความสำเร็จในอาชีพตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง

๓.๒.๑ การไปศึกษาดูงาน ได้พบประเด็นสำคัญๆ ดังนี้

๓.๒.๑.๑ ประเด็นเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ตามแนวพระราชดำริของเศรษฐกิจพอเพียง: มีการให้ประชาชนที่สนใจเข้าเรียนรู้ โดยใช้วัดเป็นศูนย์รวมเรียนรู้ ฝึกปฏิบัติร่วมกัน ให้รู้จักใช้ชีวิตการเป็นอยู่อย่างพอเพียง ให้ชุมชนมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และนำไปปฏิบัติตนเองในชุมชน สร้างอุตสาหกรรมในครัวเรือน ผลัดในชุมชน เรียนรู้ จัดการทรัพยากร กินอยู่พอเพียง ทำไรในชุมชน เก็บข้อมูลทุกชุมชนมาจัดดำเนินการสร้างเวทีแห่งการเรียนรู้ และให้ดำรงชีวิตตามหลักธรรม “สัมมาทิฐิ” ตามหลักคิด “สังคมดีมีความสุข” โดยดำเนินชีวิตไปในทางสายกลาง สร้างสำนึกรักบ้านเกิด กลับมาทำความดี

๓.๒.๑.๒ ประเด็นเกี่ยวกับการเสริมสร้างเครือข่ายชุมชนตามแนวพระราชดำริปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง: มีการสร้างเครือข่ายทางสังคม ฝึกการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมีการแบ่งปัน มีจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม เชื่อมโยงเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน สร้างเครือข่ายให้เข้มแข็ง เป็น “ชุมชนแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน” ซึ่งทำให้เกิดการขับเคลื่อนที่มีประสิทธิภาพและขยายกลุ่มเครือข่ายเพิ่มมากขึ้น ได้มีการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ระดับหมู่บ้าน ชุมชน และหน่วยงาน เชื่อมโยงกัน และมีการสร้างเครือข่ายเรียนรู้กันเองในสังคม เชื่อมโยงเครือข่ายภายนอกในการจัดกิจกรรมร่วมกัน

๓.๒.๑.๓ ประเด็นเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนรู้ชุมชนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง: ใช้กิจกรรมกลุ่มทั้งหมดมาเรียนรู้โดยใช้ทุนทางสังคม ทางธรรมชาติ วัฒนธรรม ทุนทางภูมิปัญญา นำองค์ความรู้ จากปราชญ์ชุมชนมาสร้างกระบวนการเรียนรู้ หลากหลายให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ใหม่ที่จะนำไปปรับปรุงเพิ่มเติมความรู้ ให้ทันต่อวิทยาการสมัยใหม่ อาศัยความเป็นธรรม ความเชื่อมั่น เรียนรู้จากรุ่นสู่รุ่น การให้เรียนรู้หลักธรรมทางพุทธศาสนา

๓.๒.๒ การไปสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ได้พบประเด็นสำคัญๆ ดังนี้

๓.๒.๒.๑ ประเด็นเกี่ยวกับสิ่งที่เป็นแนวคิด หรือแรงบันดาลใจให้สร้างศูนย์การเรียนรู้เซรามิคได้สำเร็จ: ผู้ให้สัมภาษณ์ได้นำเอาสิ่งที่มีอยู่แล้วมาพัฒนาให้กลายเป็นศูนย์การเรียนรู้ให้กับเด็กนักเรียน ให้กับชุมชน และผู้ที่สนใจทั่วไปได้เข้ามาศึกษากระบวนการผลิตตั้งแต่ต้นจนจบ จึงเกิดเป็นศูนย์เรียนรู้กอไผ่เซรามิคขึ้นมา ซึ่งประเด็นนี้ มุ่งเน้นการนำเอาสิ่งที่มีอยู่แล้วมาพัฒนาให้กลายเป็นศูนย์การเรียนรู้

๓.๒.๒.๒ ประเด็นเกี่ยวกับการเสริมพลังเครือข่ายพระสงฆ์พัฒนา เพื่อสังคมควบคุมปัจจัยเสี่ยง: ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ฝึกให้เด็กได้ดำเนินาปลูกข้าวด้วยการปฏิบัติจริง โดยที่ไม่ได้เป็นทฤษฎี และไม่มีสอนในห้องเรียน และเชิญชวนให้ร่วมทำกิจกรรมในการทำผ่ายเพื่อให้ได้เรียนรู้ ได้มีความรักในสิ่งแวดล้อมบริเวณเขตบ้านของตน ซึ่งประเด็นนี้ มุ่งเน้นให้เน้นให้เกิดการปฏิบัติจริงและให้มีความรักในสิ่งแวดล้อม

๓.๒.๒.๓ ประเด็นเกี่ยวกับโครงการสานพลัง อสม.เพื่อลดพฤติกรรมเหล้า บุหรี่ ของคนในชุมชน: มีการประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านได้งดเหล้า ซึ่งประเด็นนี้ มุ่งเน้นให้ประชาชนรู้จักดูแลสุขภาพของตนเอง

๓.๒.๒.๔ ประเด็นเกี่ยวกับการดำเนินโครงการเสริมพลังเครือข่ายพระสงฆ์พัฒนาเพื่อสังคม ที่มีการควบคุมปัจจัย: ผู้ให้สัมภาษณ์มีแนวคิดว่าการเป็นพระน่าจะช่วยชาวบ้านบ้าง อย่างน้อยก็เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ ถึงจะช่วยได้ไม่มาก แต่น่าจะยั่งยืนมากกว่าที่ให้เขาเป็นปัจจัย พระลงมือทำด้วยตัวเอง และพาชาวบ้านไปทำด้วย ความสัมพันธ์ตรงนี้ จะทำให้ชาวบ้านเขามีความสุข ทำให้สังคมมีความสุข ซึ่งประเด็นนี้ เป็นการแสดงออกถึงความพร้อมเพียงของหมู่คณะ

๓.๒.๒.๕ ประเด็นเกี่ยวกับการดำเนินงานของศูนย์เกษตรพอเพียง: ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ร่วมกับเหล่าสมาชิกปลูกผักกินกันเอง และปลูกไม้نانาพันธุ์ในบริเวณเดียวกัน โดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยน้ำ รวมไปถึงสมุนไพร ส่วนในการปราบศัตรูพืช มีการใช้น้ำส้มคว้นไม้ซึ่งผลิตขึ้นมาเองจากไม้ลำไย ซึ่งประเด็นนี้ เป็นการระดมความคิดแล้วลงมือทำเป็นทีม

๓.๒.๒.๖ ประเด็นเกี่ยวกับหมู่บ้านผักสวนครัวอินทรีย์: คนในหมู่บ้านได้ปลูกผักไว้กินเอง มีทั้งกะหล่ำปลี กะหล่ำดอก คะน้า ต้นหอม ผักชี ไม่ต้องไปซื้อกิน ที่เหลือจากการกินจะนำไปขาย หรือนำไปแบ่งปันให้กับญาติพี่น้องบ้าง ใช้ปุ๋ยหมักชีวภาพ สร้างรายได้ให้กับชุมชนเป็นอย่างดี เฉลี่ยแล้วมีรายได้ประมาณกว่า ๑๐,๐๐๐ บาทต่อเดือน ซึ่งประเด็นนี้ เป็นการสร้างหลักสุขภาพทางกายและจิตใจ

๓.๒.๒.๗ ประเด็นเกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้พลังงานทดแทน: ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ทำเตาอั้งโล่ชีวมวล หลักการทำงาน คือการเผาซึ่งมีควันขาวขึ้นมาจะประกอบด้วยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ และก๊าซไฮโดรเจนมีเพียงเล็กน้อยเท่านั้น หลังจากนั้นหม้อขึ้นตั้งบนเตานี้ ควันก็ไม่สามารถที่จะลอยขึ้นมาข้างบนได้ และทำเตาปิ้งย่างไว้ควัน เหตุที่ไร้ควันก็เพราะมีระบบแยกถ่านออกจากตัวเตา พลังงานหรือถ่านนั้นจะแยกไว้ที่ด้านข้างทั้งสองของเตา และจะทำการปิดฝาด้านข้างเตา เพื่อให้พลังงานความร้อนส่งขึ้นมาตรงกลางทำให้อาหารสุกได้ทั่วถึง ซึ่งเป็นการสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ที่ปลอดภัยต่อสุขภาพ

๓.๓ รูปแบบที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง

จากการศึกษาวิเคราะห์ทั้งในส่วนแนวคิดทฤษฎี การศึกษาดูงาน ข้อมูลแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสามารถกำหนดรูปแบบที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ ดังนี้

๓.๓.๑ หลักการพัฒนาเศรษฐกิจ ควรมีกระบวนการเรียนรู้ตามกรอบการสร้างเวทีแห่งการเรียนรู้สร้างเครือข่ายทางสังคมสร้างกระบวนการเรียนรู้ใหม่ที่จะนำไปปรับปรุงความพร้อมเพียงของหมู่คณะเมื่อดำเนินการตามนี้ ย่อมบรรลุเป้าหมาย คือ สามารถพึ่งตนเองได้

๓.๓.๒ หลักการสร้างคุณธรรม มีกระบวนการเรียนรู้ตามกรอบการใช้หลักสมชี่ วิธา หลักเมตตา หลักอัมมัญญาและอตัณญา และหลักปฏิสันถารคารวตา หลักโยนิโสมนสิการ หลักอัมมานุสุมปฏิบัติ หลักมัชฌิมาปฏิปทา และหลักขันติการใช้หลักมัตตัญญา หลักอตัณญา และหลักวิมังสาการใช้หลักการให้ความเคารพ และไม่ลบหลู่ดูหมิ่นเมื่อดำเนินการตามนี้ ย่อมบรรลุเป้าหมาย คือ มีวิถีธรรมนำชีวิต

๓.๓.๓ หลักการเสริมสุขภาพ ควรกระบวนการเรียนรู้ตามกรอบการรู้จักดูแลสุขภาพของตนเองสร้างหลักสุขภาพทางกายและจิตใจสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ที่ปลอดภัยต่อสุขภาพเมื่อดำเนินการตามนี้ ย่อมบรรลุเป้าหมาย คือ มีร่างกายที่ปลอดภัย

๓.๓.๔ การแสวงหาความรู้ ควรกระบวนการเรียนรู้ตามกรอบการนำเอาสิ่งที่มีอยู่แล้วมาพัฒนาให้กลายเป็นศูนย์การเรียนรู้ระดมความคิดแล้วลงมือทำเป็นทีม การฝึกทักษะการปฏิบัติจริงเมื่อดำเนินการตามนี้ ย่อมบรรลุเป้าหมาย คือ ชีวิตมีทางเลือก

๔. อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยในข้อที่กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นในระดับสูงสุดและต่ำสุด ได้ดังนี้

ประเด็นเกี่ยวกับการเรียนรู้ทักษะการพึ่งตนเอง พบว่า ข้อที่กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นสูงสุด อยู่ในระดับมากที่สุด คือ การรู้จักความพอดีที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ จะเป็นหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ดี ($\bar{X} = ๔.๓๗$) ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเข้าใจหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเห็นชอบในแนวทางนี้ที่จะช่วยให้การดำรงชีวิตของตนเองเป็นไปอย่างเรียบง่าย มีความสุขแบบยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ วรนุช อุษณกร^๒ ที่กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียงคือความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อนมีความเป็นอยู่อย่างประมาณตนตามฐานะ ตามอัตภาพ และที่สำคัญคือ ไม่หลงไหลไปตามกระแสของวัตถุนิยม มีอิสรภาพ เสรีภาพ ไม่มีพันธนาการอยู่กับสิ่งใด ส่วนข้อที่กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่ำสุด อยู่ในระดับมากที่สุด คือ การเรียนรู้ทักษะการดำรงตนทั้งทางเศรษฐกิจ และสังคม ควรศึกษาจากบุคคลที่ประสบความสำเร็จในชีวิตเป็นต้นแบบ เพราะจะทำให้ตนไม่หลงเดินทางผิด ($\bar{X} = ๓.๕๙$) เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างบางส่วนมีความคิดเห็นว่า การศึกษาจากบุคคลที่ประสบความสำเร็จในชีวิตเป็นต้นแบบ ทำให้เห็นแนวทางการทำงานประกอบอาชีพไปสู่เป้าหมายที่ต้องการได้ชัดเจน ไม่ต้องเสียเวลาลองผิดลองถูก สามารถดำเนินการ

^๒ วรนุช อุษณกร, ในหลวงผู้ทรงพระอัจฉริยภาพ, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๔๖.

ตามบุคคลต้นแบบได้เลย สอดคล้องกับแนวคิดของ สุโท เจริญสุข^๓ ที่กล่าวว่า ความคิดเห็นเป็นสภาพ ความรู้สึกทางด้านจิตใจที่เกิดจากประสบการณ์และการเรียนรู้ของบุคคล อันเป็นผลให้บุคคลมีความคิดต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในลักษณะที่ชอบ ไม่ชอบ

ประเด็นเกี่ยวกับการขัดเกลาเชิงพุทธ พบว่า ข้อที่กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นสูงสุด อยู่ในระดับมากที่สุด คือ ความไม่ประมาทในการทำภารกิจที่ควรทำ และมีสติปัญญาในการวิเคราะห์ให้เห็นสิ่งที่ประมาท และดำเนินชีวิตอย่างมีสติตามเงื่อนไขแห่งคุณธรรม จะทำให้ชีวิตมีความสุขอย่างแท้จริง ($\bar{X} = ๔.๒๒$) ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า ความไม่ประมาทในการทำภารกิจที่ควรทำเป็นหลักสำคัญของการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพราะทำให้มีสติระมัดระวังในการแสวงหาให้พอเหมาะกับกำลัง และใช้จ่ายให้สมดุลกับรายรับที่ได้จากการแสวงหา ซึ่งจะทำให้พึ่งตนเองได้แบบยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ธนภัทร์ สุทธิ^๔ ที่กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียง คือการปฏิบัติตนด้วยความพอเพียงอย่างมีเหตุและผลทั้งทางด้านเศรษฐกิจและทางการดำเนินพึ่งพาตนเองได้ ประหยัดไม่ฟุ่มเฟือย ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่โลภ ไม่สุดโต่ง มีความพอประมาณในชีวิต และพอเพียงในความเป็นอยู่ ส่วนข้อที่กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่ำสุด อยู่ในระดับมากที่สุด คือ การฝึกตนให้รู้จักทำงาน โดยใช้หลักการเหนืออารมณ์ และคำนึงถึงความสำเร็จของงานเป็นสำคัญ จะทำให้การทำงานนั้นไม่ผิดพลาด ($\bar{X} = ๓.๗๒$) ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างบางส่วน มีความคิดเห็นว่าการมีหลักการ และเป้าหมายในการทำงานที่สอดคล้องกัน แล้วดำเนินงานตามหลักการนั้น โดยไม่นำความรู้สึกหงุดหงิด ฟุ้งซ่าน เบื่อหน่าย หรือเกียจคร้าน เป็นต้นมาเป็นอารมณ์ ในขณะที่ทำงาน จะทำให้งานนั้นบรรลุเป้าหมายตามที่คาดหวัง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พัชรี วรรกวิ^๕ ที่กล่าวว่า เมื่อบุคคลมีความคาดหวัง ก็จะแสวงหาวิธีการที่จะประสบความสำเร็จตามความคาดหวัง และเมื่อสมหวังจะทำให้มีความต้องการสูงขึ้น เข้มข้นขึ้น หากผิดหวังปริมาณความต้องการและความเข้มข้นก็จะลดลงและคงหายไป

ประเด็นเกี่ยวกับการเรียนรู้เพื่อสุขภาพ พบว่า ข้อที่กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นสูงสุด อยู่ในระดับมากที่สุด คือ ยามเศรษฐกิจตกต่ำ หากตนเองได้ฝึกฝนทักษะการทำงานตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับหลักมัชฌิมาปฏิปทา (ทางสายกลาง) ย่อมทำให้ชีวิตดำรงอยู่ได้เป็นปกติ ($\bar{X} = ๔.๒๘$) ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า การฝึกฝนทักษะการทำงานตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับหลักมัชฌิมาปฏิปทา เป็นการทำงานในลักษณะพึ่งตนเอง กล่าวคือ ทำเองใช้เอง เช่น การปลูกพืชผักสวนครัว การปลูกข้าว การชุดบ่อเลี้ยงปลาไว้บริโภคเอง ตามกำลังกาย และทุนทรัพย์ที่ตนมีอยู่ แบบพัฒนาค่อยเป็นค่อยไป จะทำให้ตนเอง

^๓ สุโท เจริญสุข, **หลักจิตวิทยาและพัฒนาการของมนุษย์**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แพร่พิทยา, ๒๕๓๕), หน้า ๕๓.

^๔ ธนภัทร์ สุทธิ, “การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงกับความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูง อายุเทศบาลตำบลด่านซ้าย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย”, **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๐), หน้า ๒๙.

^๕ พัชรี วรรกวิ, **จิตวิทยาสังคม** (กรุงเทพมหานคร : สถานสงเคราะห์หญิงปากเกร็ด , ๒๕๒๒) , หน้า ๑๒๔-๑๒๕.

ดำรงอยู่ได้เป็นปกติ แม้นิยามเศรษฐกิจตกต่ำ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เสรี พงศ์พิศ^๖ ที่กล่าวว่า การพึ่งตนเอง คือความสามารถของคนที่ช่วยเหลือตนเองให้ได้มากที่สุด โดยไม่เป็นภาระคนอื่นมากเกินไป มีความสมดุล ความพอดีในชีวิต เป็นสภาวะทางกายที่สอดคล้องกับสภาวะทางจิตที่เป็นอิสระ มีความพอใจในชีวิตที่เป็นอยู่ มีสิ่งจำเป็นปัจจัยสี่พอเพียง เป็นความพร้อมของชีวิตทั้งร่างกายและจิตใจ

ส่วนข้อที่กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่ำสุด อยู่ในระดับมาก คือ เมื่อมีอาการเจ็บป่วยขึ้นในตนเอง หากรู้จักปรุงยาขึ้นเองจากสมุนไพรพื้นบ้าน จะทำให้มีสุขภาพดีขึ้นแบบยืนยาวกว่ายาแผนปัจจุบัน และทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายได้มาก ($\bar{X} = ๓.๖๔$) ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างบางส่วนมีความคิดเห็นว่า สมุนไพรพื้นบ้านหลายชนิดสามารถนำมาปรุงยารักษาโรคได้ดี โดยมีผลที่ไม่ประสงค์ให้เกิดขึ้นน้อย เช่น ดื่มน้ำต้มขมิ้นน้อยลดน้ำตาลในเลือด และรักษาอาการน้ำเหลืองเสีย เป็นต้น และสมุนไพรพื้นบ้านนั้น หาได้ง่าย อาจไม่ต้องซื้อ เป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายได้อีกทางหนึ่งด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เพ็ญศรี เปลียนขำ^๗ ได้ให้คำแนะนำการปฏิบัติตนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า ให้ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลดละความฟุ่มเฟือย ในการดำรงชีวิตอย่างจริงจัง

ประเด็นเกี่ยวกับการฝึกทักษะชีวิตจากปราชญ์พื้นบ้าน พบว่า ข้อที่กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นสูงสุด อยู่ในระดับมากที่สุด คือ การฝึกทักษะชีวิตจากปราชญ์พื้นบ้าน จะช่วยให้ตนเองเห็นช่องทางการประกอบกิจการ และดำเนินชีวิตที่ถูกต้องตามบรรทัดฐานทางสังคม ($\bar{X} = ๔.๒๑$) ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างเห็นว่า ปราชญ์พื้นบ้านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและประสบความสำเร็จในอาชีพของตน การได้ฝึกทักษะชีวิตด้านการงานจากการแนะนำของผู้มีประสบการณ์ตรง ดังเช่นปราชญ์พื้นบ้าน จะช่วยให้ตนเองมีช่องทางประกอบอาชีพให้ประสบความสำเร็จเช่นนั้นบ้าง ซึ่งความต้องการฝึกทักษะชีวิตจากปราชญ์พื้นบ้านอาจจะมีความแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับความต้องการของแต่ละบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ อรุณ รักธรรม^๘ ที่กล่าวว่า ความต้องการเป็นตัวผลักดันให้มนุษย์ต่อสู้ดิ้นรนและทำทุกอย่างเพื่อสนองความต้องการของตัวเอง ขนาดของการต่อสู้ดิ้นรนก็ขึ้นอยู่กับระดับความต้องการของแต่ละคนซึ่งมีไม่เท่ากัน

ส่วนข้อที่กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่ำสุด อยู่ในระดับมาก คือ การอาศัยอยู่ในท้องถิ่นใด หากรู้จักการเข้าหาปราชญ์พื้นบ้าน ย่อมจะช่วยให้ตนเองเห็นรูปแบบที่เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขในท้องถิ่นนั้น ($\bar{X} = ๓.๔๑$) เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างบางส่วนมีความคิดเห็นว่า การคลุกคลีกับผู้มีความรอบรู้ อย่างเช่นปราชญ์พื้นบ้าน จะทำให้ตนเองได้รับคำแนะนำและเห็นแบบอย่างการดำเนินชีวิตที่ดีของปราชญ์พื้นบ้านนั้น ซึ่งจะช่วยให้ตนมีทิศทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นที่ตนอาศัยอยู่ ซึ่งความคิดเห็นเช่นนี้ มักเป็นความคาดหวัง

^๖ เสรี พงศ์พิศ, ๑๐๐ ร้อยคำที่ควรรู้, (กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๑๗.

^๗ เพ็ญศรี เปลียนขำ, วิธีการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. วารสารวิชาการราชภัฏ ตะวันตก, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๐): ๒๗-๓๐.

^๘ อรุณ รักธรรม, หลักมนุษย์สัมพันธ์กับการบริหาร, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๗), หน้า ๖๗.

ของบุคคลให้ผู้อื่นเป็นที่พึ่งของตน เพื่อทำในสิ่งที่ตนคิดไว้ให้สมปรารถนาของตน สอดคล้องกับแนวคิดของ วิชชุลดา หารษาจารย์^{๑๔} ที่กล่าวว่า ความคาดหวังเป็นความคิดที่บุคคลมุ่งหวังหรือคาดคะเนต่อบุคคลอื่นให้กระทำการหนึ่งๆที่ตนปรารถนาเป็นไป

๕. ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นควรให้มีการดำเนินการแก้ไขในภาพรวม ดังนี้

๑.๑ การรู้จักเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพทางเศรษฐกิจที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงสถานการณ์ การเรียนรู้ทักษะการดำรงตนทั้งทางเศรษฐกิจ และสังคม จากบุคคลที่ประสบความสำเร็จในชีวิตเป็นต้นแบบ ความซื่อสัตย์ต่อการทำงานร่วมกันเป็นทีม ในองค์กร ทำกิจกรรมในชุมชนด้วยกันบรรลุเป้าหมายด้วยดี การฝึกตนให้รู้จักทำงาน โดยใช้หลักการเหนืออารมณ์ และคำนึงถึงความสำเร็จของงานเป็นสำคัญ การทำอาชีพเสริมตามศักยภาพของตนในด้านเศรษฐกิจพอเพียง การรู้จักปรุงยาขึ้นเองจากสมุนไพรพื้นบ้าน การนำความรู้จากปราชญ์พื้นบ้านมาพิจารณาและทดลองปฏิบัติ . รู้จักการเข้าหาปราชญ์พื้นบ้านที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น

๒. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

๒.๑ เห็นควรวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาอาชีพอุตสาหกรรมครัวเรือนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” เนื่องจากปัจจุบัน ครอบครัวมีการนำวัตถุดิบทางการเกษตรมาแปรรูป เป็นอาหารสำเร็จรูปเพื่อจำหน่าย บางรายก็ดำเนินการไปได้ดี แต่บางรายไม่ประสบความสำเร็จ

๒.๒ เห็นควรวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจ” เนื่องจากบุคคลกลุ่มนี้มีรายได้เป็นเงินเดือน ซึ่งไม่มากนัก และส่วนใหญ่จะมีหนี้สินที่ต้องชำระ

๒.๓ เห็นควรวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์พฤติกรรมสันโดษในพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” เนื่องจากเห็นว่า หลักสันโดษและหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาบูรณาการร่วมกันได้ ซึ่งเป็นหลักการที่เหมาะสมกับคนไทยพุทธ

๖. เอกสารอ้างอิง

๖.๑ ภาษาไทย

พัชรี วรกวิน. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร: สถานสงเคราะห์หญิงปากเกร็ด, ๒๕๒๒.

มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาประเทศตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. ตามรอยพระราชดำริสู่ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง, ๒๕๕๕.

^{๑๔} วิชชุลดา หารษาจารย์, “การศึกษาความพร้อมในการปฏิบัติบทบาทวิชาชีพของนักศึกษาพยาบาล ชั้นปีที่ ๔ สถาบันการศึกษาเอกชน” วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๑๐.

- วรนุช อุษณกร. **ในหลวงผู้ทรงพระอัจฉริยภาพ**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๔.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **จากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เพชรรุ่งการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๑.
- สุโท เจริญสุข. **หลักจิตวิทยาและพัฒนาการของมนุษย์**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แพร่พิทยา, ๒๕๓๕.
- เสรี พงศ์พิศ. **๑๐๐ ร้อยคำที่ควรรู้**. กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๔๗.
- อรุณ รักธรรมล. **หลักมนุษยสัมพันธ์กับการบริหาร**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๗.

๖.๒ วิทยานิพนธ์

ธนภัทร์ สุทธิ. “การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงกับความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลด่านซ้าย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๐.

วิชชุดา หารษาจารย์. “การศึกษาความพร้อมในการปฏิบัติบทบาทวิชาชีพของนักศึกษาพยาบาล ชั้นปีที่ ๔ สถาบันการศึกษาเอกชน”. **วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

๖.๓ วารสาร

เพ็ญศรี เปลี่ยนขำ. “วิถีการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”. **วารสารวิชาการราชภัฏตะวันตก**. ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ กรกฎาคม-ธันวาคม, ๒๕๕๐.

๖.๔ เอกสารออนไลน์

ศุภเจตน์ จันทรสาส์น. **สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางรายได้**. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล: www.bu.ac.th/knowledgecenter/executive_journal/jan_mar_/pdf/aw01.pdf, [๑๑ พ.ย. ๒๕๖๐].

๖.๕ ภาษาต่างประเทศ

Robrt V. Krejcie and Earyle W. Morgan. **Educational and Psychological Measurement**, 1970.

ภาคผนวก ข
กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผู้วิจัยได้มีความร่วมมือในด้านวิชาการ และมีข้อตกลง โดยความยินยอมพร้อมใจ ในอันจะใช้อ้องค์อยู่ในงานวิจัยไปใช้ โดยมีเครือข่ายในการออกมาเยี่ยมเยียน และส่งเสริมในด้านการสนับสนุนผลิตภัณฑ์ ตลอดถึงการพึ่งพา แบบไม่คิดค่าใช้จ่าย และมีการช่วยเหลือเป็นรูปธรรมในด้าน บูรณาการกับงานประเพณีท้องถิ่น และมีหลักฐานคือ ข้อแบบตอบรับการนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางการศึกษา

๑. ศูนย์เรียนรู้ กศน. อำเภอเมือง และกศน. ตำบลสวนดอก จังหวัดลำปาง
๒. ศูนย์เรียนรู้ กอไผ่เซรามิค
๓. สำนักงานศูนย์คุมประพฤติ อำเภอเมืองลำปาง
๔. ศูนย์เรียนรู้วัดไร่ศิลาทอง
๕. หน่วยอบรมประชาชนภายในตำบลพระบาทเขต ๑,๒,๓
๖. ศูนย์เรียนรู้ป่ามาตี

๑. กิจกรรมด้านการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษา

๑.๑ สามารถนำกระบวนการศึกษาวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนในรายวิชา พุทธศาสนากับนิเวศวิทยา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

๑.๒ สามารถนำผลการศึกษาไปวิเคราะห์แผนงานพัฒนาชุมชนด้านโครงการเศรษฐกิจพอเพียง โดยความร่วมมือของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย คณะสงฆ์ตำบลที่มีการดำเนินงานของหน่วยอบรมประชาชนภายในตำบลสวนดอก และศูนย์เรียนรู้ วัดไร่ศิลาทอง ซึ่งหน่วยงานอบรมประชาชนภายในตำบลเช่นกัน สามารถเชื่อมโยงความร่วมมือในการสนองงานคณะสงฆ์และ โรงเรียนผู้สูงอายุกลางคันคร การศึกษานอกโรงเรียนชุมชนสวนดอก ที่มีศูนย์เรียนรู้ในวัดศรีชุม ที่มีศูนย์คุมประพฤติอยู่ภายในวัด และกศน.ที่มีสถานศึกษาประจำตำบลสวนดอก และมีเครือข่ายกศน.ประจำอำเภอหนุนช่วยเหลือ และดูแลทุกอำเภอภายใน จังหวัดลำปาง

๒. กิจกรรมด้านการพัฒนากิจกรรมของวัดและชุมชน

๒.๑ สามารถพัฒนาโครงการเศรษฐกิจพอเพียง กับกลุ่มผู้สูงอายุในวัดศรีชุม โดยจัดกิจกรรมร่วมกับ นักศึกษา กศน. ที่มีสถานที่เรียนในศูนย์เดียวกัน เพื่อลดต้นทุนในการบริหารจัดการ

๒.๒ สามารถพัฒนาและต่อยอดโครงการฝึกอบรมความรู้ด้าน นำผลผลิตจากการทำกิจกรรมส่งเสริมให้มีการปลูกพืชผักสวนครัว เพื่อนำไปปรุง และทำอาหารโรงทาน หรือนำผลผลิตไปเป็นวัตถุดิบในการนำไปสอนวิธีการปรุงอาหาร ในรูปแบบต่างๆได้ ทั้งเป็นการส่งเสริมอาหารเพื่อสุขภาพ และเครื่องดื่มสุขภาพ เช่น การแกงอาหารพื้นบ้าน เช่น แกงแค ผักทำเป็นเครื่องจิ้ม น้ำพริก อ่อง เป็นต้น

๒.๓ สามารถพัฒนาและต่อยอดโครงการเกษตรอินทรีย์และการปลูกพืชผักสวนครัวในแผนงานส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๒.๔ สามารถต่อยอดกิจกรรมชมรมผู้สูงอายุ ตามแผนงานพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุตำบลสวนดอก เช่น การทำสมุนไพร หรือน้ำยาล้างจาน จากการนำผลของมะนาวมาทำน้ำยาล้างจาน เป็นต้น

๒.๕ สามารถพัฒนากิจกรรมลดรายจ่ายเพิ่มรายได้จากการปลูกพืชผักสวนครัวและการเพาะชำ ต้นไม้ เพื่อใช้ประดับสถานที่หน่วยงานภายในสำนักงานภายในบริเวณเมื่อมีงาน และนำผลของการเพาะชำต้นไม้ไปจำหน่าย หรือแจกฟรีแก่ผู้ที่เป็นสมาชิก โดยเฉพาะพระสงฆ์อาจมีการนำผลผลิตจากการเพาะชำต้นมะนาวพันธุ์เตี้ย พริกพันธุ์เตี้ยที่มีการเพาะมีลูกสามารถนำไปปรุงอาหาร แจกญาติโยมเป็นสินน้ำใจเมื่อมีโอกาสที่ญาติโยมมาทำบุญถวายสังฆทานตอนช่วงเช้า หรือก่อนเพล เป็นต้น

๓. กิจกรรมด้านวิชาการ

๓.๑ การจัดทำแผนในการนำกิจกรรมผลการเรียนรู้จากงานวิจัยไปเป็นโครงการเชื่อมความสัมพันธ์คนในชุมชน มาเป็นกิจกรรมเพื่อแสดงให้เห็นชุมชนและคณะสงฆ์ได้ทราบผลสำเร็จจากการดำเนินการส่งเสริมแผนงานของชุมชนโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แผนงานส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ หรือกลุ่มแม่บ้านที่มีการดำเนินงานภายในท้องที่ ทางผู้วิจัยมีการร่วมหารือเบื้องต้นในการทำงานเป็นเครือข่ายความร่วมมือกันและร่วมกันทำงานสนองงานคณะสงฆ์โดยเฉพาะหน่วยอบรมประชาชนภายในตำบล ภายในอำเภอ สามารถมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในวิทยากร มาขยายองค์ความรู้แลกเปลี่ยนกัน เพื่อเป็นการสนองงานของ คณะสงฆ์ ในอันที่จะเสริมสร้างให้บรรลุเป้าหมาย ตามภารกิจของหน่วยอบรมประชาชน ให้มีการศึกษา เสริมด้านความรู้ วัดศรีชุมถือว่ามีความพร้อม เพราะเจ้าอาวาสเป็นประธานหน่วยอบรมประชาชนภายในตำบล ทั้ง ๓ ตำบล คือพระบาทเขต เขต ๒ และ ตำบลพระบาทเขต ๓

๓.๒ การจัดหลักสูตรอบรมให้ความรู้แก่พระสงฆ์และประชาชนภายในเขต อบต.ทั้งสามตำบลคือ

- ๑) การฝึกทำอาหาร เครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ
- ๒) การจัดทำปุ๋ยหมักจากใบไม้บริเวณวัด
- ๓) การฝึกทำสิ่งผลิตเครื่องใช้ประโยชน์จากวัสดุเหลือใช้
- ๔) การเพาะเห็ดฟาง และปลูกพริก มะนาว พันธุ์เตี้ย แจก/ขาย
- ๕) การประดิษฐ์ดอกไม้จันทน์ และการสร้างผลิตภัณฑ์จากใบกล้วยต้นกล้วยเป็นกระถาง และทำบายศรีสู่ขวัญ ทำกรวยใส่ดอกไม้ หรือนำไปห่อข้าวเหนียวทำอาหารโรงทาน และนำผลการสร้างไปประกอบพิธีในศาสนพิธีที่บ้านได้ เช่น ทำสะตวงถอน และขึ้นขันธครูในพิธีเจริญพระพุทธมนต์ ในงานสืบชะตา ตามประเพณีของท้องถิ่นได้
- ๖) การปลูกผักสวนครัวที่สามารถนำไปเป็นอาหารเลี้ยงโรงทานในงานบุญ หรือถวายเลี้ยงพระสงฆ์ และเลี้ยงแก่ประชาชนที่มาร่วมงานบุญหรือวาระงานต่างๆเช่นกิจกรรมคณะสงฆ์จัดภายในเขตพื้นที่ชุมชน หรือตามกำลังศรัทธาที่อยากไปทำบุญ

ภาคผนวก ค
ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้และกิจกรรมที่ได้
ดำเนินการมา และผลที่ได้รับของโครงการ

ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้ และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการมา และผลที่ได้รับของโครงการศึกษารูปแบบการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

กิจกรรม	ผลที่ได้รับ	บรรลุ วัตถุประสงค์	โดยทำให้
วิเคราะห์พื้นที่ที่เหมาะสมตามกำลังของกลุ่มที่สามารถนำผลการเรียนรู้มาใช้ในการนำองค์ความรู้มาเป็นหลักในการดำเนินงาน การสำรวจชุมชนที่มีฐานมีสถานที่ เพื่อมาเป็นฐานวิเคราะห์ศักยภาพชุมชน	ข้อมูลสภาพบริบทของชุมชน ที่มีการดำเนินงานที่สอดคล้องกับแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีรูปแบบวิธีการจัดการบริหารที่มีประสิทธิภาพ สามารถนำไปปฏิบัติได้ แก้ปัญหาความยากจน และประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้จริง	ข้อ ๑	แหล่งเรียนรู้ของชุมชนมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง และมีพลังในการขับเคลื่อน ต่อไป เพราะมีเครือข่าย สนับสนุนภูมิปัญญาพื้นบ้าน และได้รับทราบความตั้งใจของหัวหน้าศูนย์ต่างๆที่มีจิตอาสาพร้อมในการให้ความรู้ และฝึกทักษะการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ อันเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่ต้องการศึกษาเรียนรู้ และมีฐานเรียนรู้ที่ชัดเจน มีแนวทางที่พึ่งพาแบบปลอดภัย พึ่งพาตนเองได้จริง หากว่าได้ดำเนินตามแนวทางที่ตนสนใจ
การจัดเวทีเรียนรู้จัดทำแผนงานจัดการเรียนรู้ของชุมชน และการจัดกิจกรรมศึกษาดูงาน การจัดอบรม และการทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	อุดมการณ์ วิสัยทัศน์ เป้าหมาย และแผนงาน และกิจกรรมส่งเสริม การเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน มีเพิ่มมากขึ้น เพราะวัดอนุญาตให้ใช้สถานที่ปลูกผักและจัดกิจกรรมต่อเนื่องตลอดปี	ข้อ ๒	สร้างการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน เกิดเป็นพลังชุมชนเพื่อสร้างความมั่นใจในแนวทางที่ราชการที่ ๘ ได้วางแนวทางไว้ และมีหลักธรรม ที่เป็นกลไกจัดระเบียบใจให้มีความพอดีและเป็นฐานสร้างความสันโดษเกิดความพอดีกับศักยภาพของชุมชน ที่มีการบูรณาการกับการจัดสรรในสิ่งที่ชุมชนต้องการ
การจัดเวทีเรียนรู้ ทบทวน ติดตามสรุปผล การดำเนินงานและการเผยแพร่ผลงานสู่สังคมตามแผนงานเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบท และเชื่อมโยงการศึกษาการทำงานของหน่วยงานที่มา	การร่วมมือระหว่างกลุ่มผู้สูงอายุ ศูนย์ กศน. และหน่วยงานคุมประพฤติ มีการปรึกษา และมีความร่วมมือโดยส่งรายชื่อผู้ที่ต้องคดีมาบำเพ็ญประโยชน์อย่างต่อเนื่องตลอดปี ทางวัด	ข้อ ๓	เกิดการเรียนรู้ร่วมกันจากการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมติดตามกำกับ ประเมินผลและชื่นชมผลจากการปฏิบัติและมีการปรับทำที่ในอันจะเสริมสร้างแนวทางใหม่ที่มีเลิศที่ดีแต่ประหยัด ปลอดภัย และเป็นอาชีพเสริมได้ หากมีการวางแผนและเลือกสรร

<p>ขออนุญาตให้มาทำกิจกรรมเช่นศูนย์คุณพระพุดิ ศูนย์การเรียนรู้ของกศน. และกลุ่มผู้สูงอายุวัดศรีชุม</p>	<p>สามารถนำประชาชนกลุ่มนี้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกมิติ ตามความเหมาะสมที่ทางวัดเห็นว่าจะให้ประชาชนกลุ่มนี้เป็นมีทัศนคติ และมีกำลังใจ และได้พึ่งพา ร่วมเงาหลักธรรมนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้</p>		<p>จัดสรร แบ่งทรัพยากร ให้กลุ่มที่ต้องการทำ เพื่อนำผลผลิตมา บริจาคและจัดทำอาหารหรือผลิต เพื่อแจก /ขาย /บริจาคเป็น วิทยาทาน ได้จริง ทำให้เกิดงาน เต็มชัดและทุกคนได้สัมผัสกลิ่นอาย แห่งความพอเพียง ตามแนว พระราชดำริ</p>
<p>การศึกษาดูงานโดยให้ เจ้าของสถานที่ได้เป็น วิทยากร ให้ความรู้ให้ แรงจูงใจไปสู่ความสำเร็จ โดยการประยุกต์ใช้ตาม แนวพระราชดำริคือนำ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาใช้ในการแก้ปัญหา ความยากจน</p>	<p>การสร้างเชื่อมั่น ในศักยภาพของแต่ละ กลุ่มชุมชนมีความ เข้าใจและสามารถนำ พลังสติปัญญา และนำ องค์ความรู้มาช่วยกัน ในเมื่อทางวัดและ ชุมชนมีกิจกรรม โดยมี การสร้างเสริมกลไกที่ เหมาะสมและรูปแบบ หลักปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียงไปใช้เพื่อการ ดำเนินชีวิตและบริหาร จัดการชุมชนแบบมี ส่วนร่วม</p>	<p>ข้อ ๔</p>	<p>เกิดองค์ความรู้รูปแบบวิธีการ เสริมสร้างพลังของชุมชนในการ บริหารจัดการตนเอง โดยใช้ ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนให้มี ประสิทธิภาพและรูปธรรมการ ประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงในการบริหารจัดการ ตาม ความเหมาะสมของทีมงาน และ ตามความถนัดของปัจเจกบุคคล</p>

ภาคผนวก ง
เครื่องมือวิจัย

หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ที่ ศร ๖๑๔๔/ว ๓๓๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

๖๖๒ หมู่ที่ ๒ ถนนพหลโยธิน ตำบลศาลา
ตำบลเกาะคา จังหวัดลำปาง ๕๒๑๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๕๔๒๐-๕๔๕๔-๕
www.mculampang.com

๒๒ มิถุนายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย ให้คะแนน IOC

เจริญพร ดร.พิศิษฐ์ โคตรสุโพธิ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๓. แบบสอบถาม จำนวน ๓ ฉบับ

เนื่องด้วยพระครูสุตชยาภรณ์ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ได้ทำการวิจัยเรื่อง
"การศึกษารูปแบบการเรียนรู้ชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของจังหวัดลำปาง"
โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวพระราชดำริปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายชุมชนตามแนวพระราชดำริปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง
และเพื่อวิเคราะห์รูปแบบการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง
ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ในกรณีนี้ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
จึงเจริญพรมหาเพื่อทราบ และขอความอนุเคราะห์ท่านได้เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยในครั้งนี้
ดังเอกสารแบบสอบถามที่แนบมาพร้อมกันนี้ ทางมหาวิทยาลัยฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความ
อนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี และขออโนไมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมหาเพื่อทราบและพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ดำเนินการต่อไป

ขอเจริญพร

๓๓๕/อภ
พช
๑-๓-๒๕๖๑

(พระพรธรรมมาลังการ)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

โทรศัพท์ ๐ ๕๔๒๐ ๕๔๕๔

โทรสาร ๐ ๕๔๒๐ ๕๔๕๕

ผู้วิจัย พระครูสุตชยาภรณ์

โทร. ๐๘ ๗๒๘๘๔ ๗๓๓๙๔

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

โทร ๐ ๕๔๒๐ ๙๔๕๔ โทรสาร ๐ ๕๔๒๐ ๙๔๕๕

ที่ ศธ ๖๑๔๔/ว ๓๕๕

วันที่ ๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย ให้คะแนน IOC

เจริญพร ผศ.ดร.อนันต์ อุปลอด

เนื่องด้วยพระครูสุทธชาภรณ์ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ได้ทำการวิจัยเรื่อง
"การศึกษารูปแบบการเรียนรู้ชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของจังหวัดลำปาง"
โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวพระราชดำริปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายชุมชนตามแนวพระราชดำริปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง
และเพื่อวิเคราะห์รูปแบบการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง
ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ในกรณี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
จึงเจริญพรขอทราบ และขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยในครั้งนี้
ดังเอกสารแนบสอบถามที่แนบมาพร้อมกันนี้

จึงเจริญพรมาทือทราบและพิจารณาดำเนินการต่อไป

(พระราชมารมาสังการ)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

ในสำเนา ๓๐๓/๓๓๓
Onk...
1 ๑๑.๖๐

ที่ ศธ ๖๑๔๔/ ว ๓๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

๖๖๒ หมู่ที่ ๒ ถนนพหลโยธิน ตำบลศาลา
อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ๕๒๑๓๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๕๔๒๐-๕๔๕๔-๕
www.mculampang.com

๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย ให้คะแนน IOC

เจริญพร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เทพประวิณ จันทร์แรง

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. แบบสอบถาม จำนวน ๑ ฉบับ

เนื่องด้วยพระครูสุตชยาภรณ์ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ได้ทำการวิจัยเรื่อง
"การศึกษารูปแบบการเรียนรู้ชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของจังหวัดลำปาง"
โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวพระราชดำริปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายชุมชนตามแนวพระราชดำริปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง
และเพื่อวิเคราะห์รูปแบบการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง
ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ในการนี้ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
จึงเจริญพรมาทือทราบ และขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยในครั้งนี้
ตั้งเอกสารแบบสอบถามที่แนบมาพร้อมกันนี้ ทางมหาวิทยาลัยฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความ
อนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาทือทราบและพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ดำเนินการต่อไป

ขอเจริญพร

สมทรง
/๗/

(พระราชธรรมาสังการ)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
โทรศัพท์ ๐ ๕๔๒๐ ๕๔๕๔
โทรสาร ๐ ๕๔๒๐ ๕๔๕๕
ผู้วิจัย พระครูสุตชยาภรณ์
โทร. ๐๘ ๗๓๘๔ ๗๓๓๔

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
รูปแบบการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง

*****

คำชี้แจง

เรียน/เจริญพร แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของเครื่องมือจัดเก็บข้อมูลงานวิจัย เรื่อง “รูปแบบการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง” ซึ่งเป็นงานวิจัยแห่งชาติ ผ่านสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์จากมหาวิทยาลัทยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง ข้อมูลที่ได้จะถูกประมวลผลในภาพรวม ไม่เจาะจงถึงผู้หนึ่งผู้ใด และผู้วิจัยจะใช้ข้อมูลนี้เพื่อประโยชน์ทางวิชาการเท่านั้น ขอความเมตตา ท่านตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริง/ความคิดเห็น โดยแบบสอบถามมี 6 ตอน ประกอบด้วย

ตารางที่ ๑ แสดงปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านเพศ

ตารางที่ ๒ แสดงปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ด้านอายุ

ตารางที่ ๓ แสดงปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ด้านระดับการศึกษา

ตารางที่ ๔ แสดงปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ด้านอาชีพ

ตารางที่ ๕ แสดงปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ด้านรายได้ ต่อเดือน

ตารางที่ ๖ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นก่อนและหลังกระบวนการ

เรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มตัวอย่าง ทั้ง ๔ ด้าน โดยรวม

คำชี้แจงให้ท่านทำเครื่องหมาย ลงในช่อง ให้ตรงกับความเป็นจริง

ตารางที่ ๑ แสดงปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านเพศ

๑. สถานภาพ

ชาย

หญิง

๒. ด้านอายุ

๒๐-๓๐

๓๑-๔๐

๔๑-๕๐

๕๑ปี ขึ้นไป

๓. ด้านระดับการศึกษา

ประถมศึกษา

มัธยมศึกษาตอนต้น

มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.

อนุปริญญา/ปวช.ขึ้นไป

๔. ด้านอาชีพ

- เกษตรกรรม
- รับจ้างทั่วไป
- เป็นพนักงานร้านค้า/บริษัท
- ค้าขาย

๕. ด้านรายได้ต่อเดือน

- ๑,๐๐๐ - ๕,๐๐๐
- ๕๐,๐๐๑-๑๐,๐๐๐
- ๑๐,๐๐๑-๑๕,๐๐๐
- ๑๕,๐๐๑บาทขึ้นไป

๖. ระดับความคิดเห็นก่อนและหลังกระบวนการ เรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มตัวอย่าง ทั้ง ๔ ด้าน

โปรดพิจารณาข้อความในแบบสอบถามแต่ละข้อและตอบคำถามตามความเป็นจริง โดยเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ระดับการปฏิบัติ ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน โดยมีเกณฑ์ให้คะแนนดังนี้

- ๕ หมายถึง การปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด
- ๔ หมายถึง การปฏิบัติอยู่ในระดับมาก
- ๓ หมายถึง การปฏิบัติในระดับปานกลาง
- ๒ หมายถึง การปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย
- ๑ หมายถึง การปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ข้อ	กระบวนการเรียนรู้ ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	ระดับความคิดเห็นก่อนการเรียนรู้				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
ด้านการเรียนรู้ทักษะการพึ่งตนเอง						
๑	การหมั่นฝึกฝนอาชีพที่เหมาะสมกับความสามารถของตนแล้วทำให้พอเหมาะพอดีกับกำลังของตนจะทำให้ตนเองสร้างฐานะเศรษฐกิจได้					
๒	การที่ตนเองรู้จักวิธีการออมทรัพย์ และหมั่นออมทรัพย์ทุกครั้งที่มีรายได้จากการทำงาน จะทำให้พึ่งตนเองได้ในอนาคต					
๓	การมีศิลปะในการคบคน โดยคบคนดีด้วยการรักษาน้ำใจ คบคนร้ายด้วยการแสดงเป็นมิตร จะเป็นเกาะป้องกันภัยให้กับตนเองได้ดี					

๔	การเรียนรู้ทักษะการดำรงตนทั้งทางเศรษฐกิจ และสังคม ควรศึกษาจากบุคคลที่ประสบความสำเร็จในชีวิตเป็นต้นแบบเพราะจะทำให้ตนไม่หลงผิดทางผิด					
๕	การที่ตนรู้จักแบ่งปันส่วนรายได้ที่พอเหมาะกับสถานภาพของตน รู้จักเก็บและรู้จักใช้ ไม่ฟุ่มเฟือย จะทำให้ชีวิตมีความสุข					
๖	การรู้จักความพอดีไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนและผู้อื่นเช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ จะเป็นหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ดี					
๗	การตัดสินใจในการประกอบอาชีพใดๆนั้นควรต้องเป็นอย่างมีเหตุผล และคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากอาชีพนั้นๆ อย่างรอบคอบ เช่นนี้ จะทำให้ตนเองสามารถสร้างอาชีพได้อย่างมั่นคง					
๘	การรู้จักเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพทางเศรษฐกิจที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต จะทำให้ตนเองปรับตัวได้ทันสถานการณ์					
การขัดเกลาเชิงพุทธ						
๑	การตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้เฉพาะทาง และคุณธรรม คือ ใจที่สุจริตเป็นพื้นฐาน					
๒	การทำงานใดๆ ให้ประสบความสำเร็จ จำเป็นต้องใช้ความรู้ในวิชาการที่เกี่ยวข้องกับงานนั้นๆ อย่างรอบด้าน โดยการนำความรู้ที่ตนมีอยู่มาเชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และการปฏิบัติงาน					
๓	การทำงานร่วมกันเป็นทีมในองค์กรใดๆ สิ่งสำคัญที่สุดที่ต้องมีไว้ในตนเอง คือ ความซื่อสัตย์ เพราะจะทำให้งานที่ตนทำนั้นมีความมั่นคง					
๔	การฝึกฝนตนเองให้มีความอดทนต่อการทำงาน ไม่ทิ้งงานให้เกิดความเสียหาย จะทำให้งานต่างๆ ที่ตนทำนั้น บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย					

๕	การฝึกตนเองให้มีความเพียรต่อเนื่อง นับเป็นพลังสำคัญในการสร้างงานใหญ่ๆ ที่ใช้ระยะเวลายาวนาน ให้บรรลุเป้าหมายได้ด้วยดี					
๖	ความไม่ประมาทในการทำภารกิจที่ควรทำ และมีสติปัญญาในการวิเคราะห์ให้เห็นสิ่งที่เป็นโทษ และดำเนินชีวิตอย่างมีสติตามเงื่อนไขแห่งคุณธรรม จะทำให้ชีวิตมีความสุขอย่างแท้จริง					
๗	เมื่อต้องการให้ชีวิตของตนเองมีความปลอดภัย ไม่ยุ่งยากในความเป็นอยู่ จำเป็นต้องฝึกตนเองให้ยึดทางสายกลางคือ ทำงานให้พอดีกับกำลังของตน ใช้จ่ายให้พอดีกับกำลังทรัพย์ที่หามาได้ และแต่งตัวให้สอดคล้องกับสถานภาพของตน					
๘	การฝึกตนให้รู้จักทำงาน โดยใช้หลักการเหนืออารมณ์ และคำนึงถึงความสำเร็จของงานเป็นสำคัญ จะทำให้การทำงานนั้นไม่ผิดพลาด					
การเรียนรู้เพื่อสุขภาพ						
๑	การทำกาการเกษตร โดยหลีกเลี่ยงการใช้สารเคมี แต่ใช้สารที่สกัดจากวัตถุดิบธรรมชาติแทน จะทำให้ร่างกายปลอดภัยจากสารพิษ					
๒	การบริโภคอาหารที่ได้จากพืชผลการเกษตรที่ตนผลิตขึ้นเอง จะสามารถควบคุมสารพิษได้ ทำให้ชีวิตมีความปลอดภัย					
๓	การรักษาต้นน้ำลำธาร และร่วมกันปลูกต้นไม้ในชุมชนที่ตนอยู่อาศัย เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้คนในชุมชนมีสุขภาพการและใจที่ดี และมีธรรมชาติที่เอื้อประโยชน์ต่ออาชีพเกษตรกรรม					
๔	ยามเศรษฐกิจตกต่ำ หากตนเองได้ฝึกฝนทักษะการทำงานตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับหลักมัชฌิมาปฏิปทา (ทางสายกลาง) ย่อมทำให้ชีวิตดำรงอยู่ได้เป็นปกติ					
๕	เมื่อมีอาการเจ็บป่วยขึ้นในตนเอง หากรู้จักปรุ่รงยาขึ้นเองจากสมุนไพรพื้นบ้าน จะทำให้มีสุขภาพดีขึ้นแบบยืนยาวกว่ายาแผนปัจจุบัน และทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายได้มาก					

๖	การเรียนรู้และทดลองปลูกและขยายพันธุ์พืชสวนครัว จะทำให้เกิดความเพลิดเพลิน และได้ ออกกำลังกายที่เหมาะสมกับวัยของตนด้วย					
๗	การเรียนรู้ในการนำผลผลิตจากพืชสวนครัวที่ตนเองปลูกไว้ มาปรุงเป็นอาหารรับประทานร่วมกันของสมาชิกครอบครัว ย่อมทำให้ครอบครัวมีความอบอุ่น เพราะได้มีกิจกรรมร่วมกัน					
๘	การทำอาชีพเสริมตามศักยภาพของตนในด้านเศรษฐกิจพอเพียง ย่อมทำให้ฐานะเศรษฐกิจในครอบครัวมั่นคง พึ่งตนเองได้ และจิตใจของคนในครอบครัวเป็นสุข					
การฝึกทักษะชีวิตจากปราชญ์พื้นบ้าน						
๑	การศึกษาประเพณีและวัฒนธรรมจากปราชญ์พื้นบ้าน จะทำให้ตนมีความรู้และเข้าใจวิถีชุมชนในท้องถิ่น และทำให้สามารถปรับตัวให้เหมาะสมกับประเพณีและวัฒนธรรมนั้นได้					
๒	การอาศัยอยู่ในท้องถิ่นใด หากรู้จักการเข้าหาปราชญ์พื้นบ้าน ย่อมจะช่วยให้ตนเองเห็นรูปแบบที่เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุขในท้องถิ่นนั้น					
๓	เมื่อตนได้รับการถ่ายทอดความรู้จากปราชญ์พื้นบ้านทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม หากนำสิ่งเหล่านั้นมาพิจารณาและทดลองปฏิบัติ จะทำให้เกิดการประเมินผลที่ตนจะได้รับ และปรับปรุงการปฏิบัติให้สอดคล้องกับความสามารถของตน					
๔	การฝึกทักษะชีวิตจากปราชญ์พื้นบ้าน จะช่วยให้ตนเองเห็นช่องทางการประกอบกรงาน และดำเนินชีวิตที่ถูกต้องตามบรรทัดฐานทางสังคม					
๕	การที่ตนได้รับรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากปราชญ์พื้นบ้าน จะช่วยให้สามารถนำความรู้ที่ไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้					

๖	การได้ไปศึกษาดูงานด้านการเกษตร และได้รับคำแนะนำการทำงานเกษตรจากปราชญ์พื้นบ้าน จะเป็นการเสริมประสบการณ์ด้านอาชีพ เกษตรกรรมที่ดีอีกทางหนึ่ง					
๗	การให้ความเคารพ และไม่ลบหลู่ดูหมิ่นปราชญ์พื้นบ้านที่ให้ความรู้แก่ตน จะทำให้ตนได้รับความรู้อย่างแท้จริงและรอบด้าน					
๘	การตั้งใจฟังปราชญ์พื้นบ้านแนะนำ แล้วนำไปพิจารณาอย่างรอบคอบ จากนั้นทดลองปฏิบัติ ตามคำแนะนำนั้น จะทำให้ตนมีความรู้และมีความสามารถในการทำงานที่เหมาะสมกับตนเอง					

ขอบคุณอนุโมทนาบุญที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้ให้สัมภาษณ์เชิง ลึก

ที่ ศธ ๖๑๔๔/ว ๓๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
๖๖๒ หมู่ที่ ๒ ถนนพหลโยธิน ตำบลศาลา
อำเภอเกาะกา จังหวัดลำปาง ๕๒๑๑๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๕๔๒๐-๕๔๕๕-๕
www.mculampang.com

๒๗ มิถุนายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เข้าศึกษาดูงานและสัมภาษณ์งานวิจัย

เจริญพร นาย ศาส์ณันต์ ปทุมฉิม

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. แบบสอบถาม จำนวน ๓ ฉบับ

เนื่องด้วยพระครูสุตตชยารมณ อัจฉารย์ประจําหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ได้ทำการวิจัยเรื่อง
“การศึกษารูปแบบการเรียนรู้ชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของจังหวัดลำปาง”
โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวพระราชดำริปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายชุมชนตามแนวพระราชดำริปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง
และเพื่อวิเคราะห์รูปแบบการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง
ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ในการนี้ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
จึงเจริญพรมาเพื่อทราบ และขอความอนุเคราะห์ท่าน อนุญาตให้เข้าศึกษาดูงานและสัมภาษณ์งานวิจัยใน
หน่วยงานของท่าน ดังเอกสารแบบสอบถามที่แนบมาพร้อมกันนี้ ทางมหาวิทยาลัยฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจัก
ได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี และขออวยไมเทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อทราบและพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

ขอเจริญพร

ไว้ชวนฝัน อ.เมือง

ลำปาง 52000

รับทบท

นรท

๐๙-๒๖๖๖๑๒

(พระราชธรรมาสังการ)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
โทรศัพท์ ๐ ๕๔๒๐ ๕๔๕๕
โทรสาร ๐ ๕๔๒๐ ๕๔๕๕
ผู้วิจัย พระครูสุตตชยารมณ
โทร. ๐๘ ๙๓๔๕๕ ๙๓๓๙๕

ที่ ศธ ๖๔๔/ว ๓๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
๖๖๒ หมู่ที่ ๒ ถนนพหลโยธิน ตำบลศาลา
อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ๕๒๑๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๕๔๒๐-๕๕๕๕-๕
www.mculampang.com

๒๑ มิถุนายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เข้าศึกษาดูงานและสัมภาษณ์งานวิจัย

เจริญพร คุณมนตรี ทาญ

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. แบบสอบถาม จำนวน ๑ ฉบับ

เนื่องด้วยพระครูสุตชยาภรณ์ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ได้ทำการวิจัยเรื่อง
"การศึกษารูปแบบการเรียนรู้ชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของจังหวัดลำปาง"
โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาระบบการเรียนรู้อิงชุมชนตามแนวพระราชดำริปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายชุมชนตามแนวพระราชดำริปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง
และเพื่อวิเคราะห์รูปแบบการเรียนรู้อิงชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง
ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ในกรณีนี้ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
จึงเจริญพรมมาเพื่อทราบ และขอความอนุเคราะห์ท่าน อนุญาตให้เข้าศึกษาดูงานและสัมภาษณ์งานวิจัยใน
หน่วยงานของท่าน ดังเอกสารแบบสอบถามที่แนบมาพร้อมกันนี้ ทางมหาวิทยาลัยฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจัก
ได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี และขออโนไมهنขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อทราบและพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

ขอเจริญพร

สัญญาสาร

(พระราชชนมมาสังการ)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
โทรศัพท์ ๐ ๕๔๒๐ ๕๔๕๔
โทรสาร ๐ ๕๔๒๐ ๕๔๕๕
ผู้วิจัย พระครูสุตชยาภรณ์
โทร. ๐๘ ๗๖๔๕๔ ๗๖๓๗๔

ที่ ศธ ๐๕๔๔/ ๖ ๓๒๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง วัฒนคุณาธรวิหาร
อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ๕๒๐๐๐
โทร. ๐-๕๕๒๑-๕๒๔๗, โทรสาร ๐-๕๕๒๑-๕๒๔๗
www.mculampang.com

๒๗ มิถุนายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เข้าศึกษาฐาน
เรียน/เจริญ นาคฉนทนต์ มาโนโต ผู้อำนวยการสำนักงาน พล.๒. ลือศักดิ์ป่อง

เนื่องด้วยพระครูสุตชยาภรณ์ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ได้ทำการวิจัยเรื่อง
"การศึกษาในรูปแบบการเรียนรู้ออนไลน์ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของจังหวัดลำปาง"
โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ออนไลน์ตามแนวพระราชดำริปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายชุมชนตามแผนยุทธศาสตร์ชาติปี ๒๕๖๑ เศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง
และเพื่อวิเคราะห์รูปแบบการเรียนรู้ออนไลน์ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง
ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ในการนี้ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
จึงเรียนมาเพื่อทราบ และขอความอนุเคราะห์ท่าน อนุญาตให้ผู้วิจัยและคณะเข้าศึกษาฐานงาน
ในหน่วยงานของท่าน ในวันที่... (ถ้ามี) ... ที่ 25 เดือน... กันยายน... พ.ศ. ๒๕๖๐
เวลา... 13.๐๐ ... น. ซึ่งมีผู้เข้าร่วมศึกษาดูงานในครั้งนี้ จำนวน... 3 ... รูป/คน
ทางมหาวิทยาลัยฯ หรือเป็นอย่างยิ่งจะจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี และขออนุโมทนา
ขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อทราบและพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ดำเนินการต่อไป
เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระราชาธรมอำนวยการ)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
โทรศัพท์ ๐ ๕๕๒๐ ๕๔๕๕๕
โทรสาร ๐ ๕๕๒๐ ๕๔๕๕๕
ผู้วิจัย พระครูสุตชยาภรณ์
โทร. ๐๘ ๗๑๕๕๕ ๗๗๓๓๔

ที่ ศธ ๒๕๔๔/ ว ๓๒๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง วัฒนูปถมาวิทยาร
ถ้ำกลองถ้ำลำปาง จังหวัดลำปาง ๕๒๐๐๐
โทร. ๐-๕๔๒๑-๕๒๗๗, โทรสาร ๐-๕๔๒๑-๕๒๗๗
www.mculampang.com

๒๑ มิถุนายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เข้าศึกษาดูงาน

เรียน ท่านพระครูสถิตสารธมฺมวิจิตร

เนื่องด้วยพระครูสถิตยาภรณ์ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ได้ทำการวิจัยเรื่อง
"การศึกษารูปแบบการเรียนรู้ชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของจังหวัดลำปาง"
โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวพระราชดำริปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายชุมชนตามแนวพระราชดำริปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง
และเพื่อวิเคราะห์รูปแบบการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง
ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ในการนี้ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
จึงเรียนมาเพื่อทราบ และขอความอนุเคราะห์ท่าน อนุญาตให้ผู้วิจัยและคณะเข้าศึกษาดูงาน
ในหน่วยงานของท่าน ในวันที่ ๒๑ ถึง ๒๒ เดือน มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๐
เวลา ๐๘.๐๐-๑๗.๐๐ น. ซึ่งมีผู้เข้าร่วมศึกษาดูงานในครั้งนี้ จำนวน ๖ รูป/คน
ทางมหาวิทยาลัยฯ พึงเป็นอย่างยิ่งที่จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี และขออุทิศ
ขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อทราบและพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ดำเนินการต่อไป
เรียนมาด้วยความเป็นสิริ

(พระราชมารมดัดการ)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
โทรศัพท์ ๐ ๕๔๒๐ ๕๔๕๕๕
โทรสาร ๐ ๕๔๒๐ ๕๔๕๕๕
ผู้วิจัย พระครูสถิตยาภรณ์
โทร. ๐๘ ๗๒๕๕๔ ๗๒๗๗๗

ที่ ศษ ๖๑๕๔/ ว ๓๒๕

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง วัฒนภูวาทย์วิหาร
อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ๕๒๐๐๐
โทร. ๐-๕๔๒๑-๕๒๕๔๖, โทรสาร ๐-๕๔๒๑-๕๒๕๔๖
www.mculampang.com

๒๑ มิถุนายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอบขออนุญาตเข้าศึกษาดูงาน

เรียน/เจริญพร พระครูสุตฺตชยาภรณ์ มหาพนฺธิโก

เนื่องด้วยพระครูสุตฺตชยาภรณ์ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ได้ให้การวิจัยเรื่อง
"การศึกษารูปแบบการเรียนรู้ชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของจังหวัดลำปาง"
โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษารูปแบบการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง
และเพื่อวิเคราะห์รูปแบบการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง
ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ในการนี้ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
จึงเรียนมาเพื่อทราบ และขอขออนุญาตที่ท่าน อนุญาตให้ผู้วิจัยและคณะเข้าศึกษาดูงาน
ในหน่วยงานของท่าน ในวันที่ ๑๕ เดือน สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๐
เวลา ๙.๐๐ - ๑๕.๐๐ น. ซึ่งมีผู้ร่วมศึกษาดูงานในครั้งนี้ จำนวน ๑๕ รูป/คน
ทางมหาวิทยาลัยฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี และขออนุโมทนา
ขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อทราบและพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ดำเนินการต่อไป
เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระราชาธรรมาลังการ)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
โทรศัพท์ ๐ ๕๔๒๐ ๕๔๕๔๔
โทรสาร ๐ ๕๔๒๐ ๕๔๕๔๕
ผู้วิจัย พระครูสุตฺตชยาภรณ์
โทร. ๐๘ ๗๑๘๘๔ ๗๑๓๗๙

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง “ศึกษารูปแบบการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง”

*****

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไป

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ชื่อ..... ฉายา..... สกุล..... อายุ..... ปี
 อาศัยอยู่ บ้านเลขที่..... ตำบล..... อำเภอ..... จังหวัด.....
 ตำแหน่ง.....
 สัมภาษณ์เมื่อ.....

ส่วนที่ ๒ ส่วนคำถามที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

แบบคำถาม สัมภาษณ์

ข้อ	รายการ	บันทึกเทป, และบันทึกเอกสาร , บันทึกภาพ , และวิดีโอ
๑	ท่านมีการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไรบ้าง	
๒	รูปแบบการดำเนินการของท่านทำอย่างไรบ้าง ทำอย่างไรจึงมีความสำเร็จ	
๓	ท่านคิดว่ารูปแบบที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของท่านควรเป็นอย่างไรบ้าง	
๔	ข้อเสนอแนะอื่นๆ	

ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์เป็นรายข้อ (IOC) เครื่องมือการวิจัย
เรื่อง “ศึกษารูปแบบการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง”
ผลการประเมินความเที่ยงตรง โดยได้กำหนดเกณฑ์ในการพิจารณาความเที่ยงตรง

ข้อ ที่	ข้อคำถามในแบบสอบถาม	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			IOC	แปล ผล
		ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ ๑	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ ๒	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ ๓		
ตอนที่ ๑ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม						
๑	สถานภาพ	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	ด้านอายุ	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	ด้านระดับการศึกษา	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	ด้านอาชีพ	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	ด้านรายได้ต่อเดือนรายได้	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๖	ระดับความคิดเห็นก่อนและหลัง กระบวนการเรียนรู้ตามแนว ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของ กลุ่มตัวอย่าง ทั้ง ๔ ด้าน	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
ตอนที่ ๒ กระบวนการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง						
ด้านการเรียนรู้ทักษะการพึ่งตนเอง						
๑	การหมั่นฝึกฝนอาชีพที่เหมาะสม กับความสามารถของตนแล้วทำ ให้พอเหมาะพอดีกับกำลังของ ตนจะทำให้ตนเองสร้างฐานะ เศรษฐกิจได้	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	การที่ตนเองรู้จักวิธีการออม ทรัพย์ และหมั่นออมทรัพย์ทุก ครั้งที่มีรายได้จากการทำงาน จะ ทำให้พึ่งตนเองได้ในอนาคต	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	การมีศิลปะในการคบคน โดยคบ คนดีด้วยการรักษาน้ำใจ คบ คนร้ายด้วยการแสดงเป็นมิตร จะเป็นเกาะป้องกันภัยให้กับ ตนเองได้ดี	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	การเรียนรู้ทักษะการดำรงตนทั้ง ทางเศรษฐกิจ และสังคม ควร	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้

	ศึกษาจากบุคคลที่ประสบความสำเร็จในชีวิตเป็นต้นแบบ เพราะจะทำให้ตนไม่หลงผิดทางผิด					
๕	การที่ตนรู้จักแบ่งส้นปันส่วนรายได้ที่พอเหมาะกับสถานภาพของตน รู้จักเก็บและรู้จักใช้ ไม่ฟุ่มเฟือย จะทำให้ชีวิตมีความสุข	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๖	การรู้จักความพอดีไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนและผู้อื่นเช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ จะเป็นหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ดี	+๑	+๑	๐	๐.๖๖	ใช้ได้
๗	การตัดสินใจในการประกอบอาชีพใดๆนั้นควรต้องเป็นอย่างมีเหตุผล และคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากอาชีพนั้นๆ อย่างรอบคอบ เช่นนี้ จะทำให้ตนเองสามารถสร้างอาชีพได้อย่างมั่นคง	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๘	การรู้จักเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพทางเศรษฐกิจที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต จะทำให้ตนเองปรับตัวได้ทันสถานการณ์	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
การขัดเกลาเชิงพุทธ						
๑	การตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้เฉพาะทางและคุณธรรม คือ ใจที่สุจริตเป็นพื้นฐาน	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	.การทำงานใดๆ ให้ประสบ	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้

	ความสำเร็จ จำเป็นต้องใช้ความรู้ในวิชาการที่เกี่ยวข้องกับงานนั้นๆ อย่างรอบด้าน โดยการนำความรู้ที่ตนมีอยู่มาเชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและการปฏิบัติงาน					
๓	การทำงานร่วมกันเป็นทีมในองค์กรใดๆ สิ่งสำคัญที่สุดที่ต้องมีไว้ในตนเอง คือ ความซื่อสัตย์ เพราะจะทำให้งานที่ตนทำนั้นมี ความมั่นคง	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	การฝึกฝนตนเองให้มีความอดทนต่อการทำงาน ไม่ทิ้งงาน ให้เกิดความเสียหาย จะทำให้ งานต่างๆ ที่ตนทำนั้น บรรลุผล สำเร็จตามเป้าหมาย	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	การฝึกตนเองให้มีความเพียร ต่อเนื่อง นับเป็นพลังสำคัญในการสร้างงานใหญ่ๆ ที่ใช้ระยะเวลายาวนาน ให้บรรลุเป้าหมายได้ด้วยดี	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๖	ความไม่ประมาทในการทำภารกิจที่ควรทำ และมีสติปัญญา ในการวิเคราะห์ให้เห็นสิ่งที่เป็นโทษ และดำเนินชีวิตอย่างมีสติ ตามเงื่อนไขแห่งคุณธรรม จะทำให้ชีวิตมีความสุขอย่างแท้จริง	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๗	เมื่อต้องการให้ชีวิตของตนเองมีความปลอดโปร่ง ไม่ยุ่งยากในความเป็นอยู่ จำเป็นต้องฝึกตนเองให้ยึดทางสายกลางคือทำงานให้พอดีกับกำลังของตน ใช้จ่ายให้พอดีกับกำลังทรัพย์ที่หามาได้ และ แต่งตัวให้	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้

	สอดคล้องกับสถานภาพของตน					
๘	การฝึกตนให้รู้จักทำงาน โดยใช้หลักการเหนืออารมณ์ และคำนึงถึงความสำเร็จของงานเป็นสิ่งสำคัญ จะทำให้การทำงานนั้นไม่ผิดพลาด	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
การเรียนรู้เพื่อสุขภาพ						
๑	การทำการเกษตร โดยหลีกเลี่ยงการใช้สารเคมี แต่ใช้สารสกัดจากวัชพรรณชาติแทน จะทำให้ร่างกายปลอดภัยจากสารพิษ	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	การบริโภคอาหารที่ได้จากพืชผลการเกษตรที่ตนผลิตขึ้นเอง จะสามารถควบคุมสารพิษได้ ทำให้ชีวิตมีความปลอดภัย	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	การรักษาต้นน้ำลำธาร และร่วมกันปลูกต้นไม้ในชุมชนที่ตนอยู่อาศัย เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้คนในชุมชนมีสุขภาพการและใจที่ดี และมีธรรมชาติที่เอื้อประโยชน์ต่ออาชีพเกษตรกรรม	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	ยามเศรษฐกิจตกต่ำ หากตนเองได้ฝึกฝนทักษะการทำงานตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับหลักมัชฌิมาปฏิปทา (ทางสายกลาง) ย่อมทำให้ชีวิตดำรงอยู่ได้เป็นปกติ	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	เมื่อมีอาการเจ็บป่วยขึ้นในตนเอง หากรู้จักปรุ้งยาขึ้นเองจากสมุนไพรพื้นบ้าน จะทำให้มีสุขภาพดีขึ้นแบบยืนยาวกว่ายาแผนปัจจุบัน และทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายได้มาก	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๖	การเรียนรู้และทดลองปลูกและ	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้

	ขยายพันธุ์พืชสวนครัว จะทำให้เกิดความเพลิดเพลิน และได้ ออกกำลังการที่เหมาะสมกับวัย ของตนด้วย					
๗	การเรียนรู้ในการนำผลผลิตจาก พืชสวนครัวที่ตนเองปลูกไว้ มา ปรุงเป็นอาหารรับประทาน ร่วมกันของสมาชิกครอบครัว ย่อมทำให้ครอบครัวมีความ อบอุ่น เพราะได้มีกิจกรรม ร่วมกัน	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๘	การทำอาชีพเสริมตามศักยภาพ ของตนในด้านเศรษฐกิจพอเพียง ย่อมทำให้ฐานะเศรษฐกิจใน ครอบครัวมั่นคง พึ่งตนเองได้ และจิตใจของทุกคนใน ครอบครัวเป็นสุข	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๑	การศึกษา ประเพณี และ วัฒนธรรมจากปราชญ์พื้นบ้าน จะทำให้ตนมีความรู้และเข้าใจ วิถีชุมชนในท้องถิ่น และทำให้ สามารถปรับตัวให้เหมาะสมกับ ประเพณีและวัฒนธรรมนั้นได้	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	การอาศัยอยู่ในท้องถิ่นใด หาก รู้จักการเข้าหาปราชญ์พื้นบ้าน ย่อมจะช่วยให้ตนเองเห็นรูปแบบ ที่เหมาะสมกับการดำเนินชีวิต อย่างเป็นสุขในท้องถิ่นนั้น	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	เมื่อตนได้รับการถ่ายทอดความรู้ จากปราชญ์พื้นบ้านทั้งทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม หากนำสิ่งเหล่านั้นมาพิจารณา และทดลองปฏิบัติ จะทำให้เกิด การประเมินผลที่ตนจะได้รับ และปรับปรุงการปฏิบัติให้	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้

	สอดคล้องกับความสามารถของ ตน					
๔	การฝึกทักษะชีวิตจากปราชญ์ พื้นบ้าน จะช่วยให้ตนเองเห็น ช่องทางการประกอบกรงาน และดำเนินชีวิตที่ถูกต้องตาม บรรทัดฐานทางสังคม	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	การที่ตนได้รับรู้ภูมิปัญญา ท้องถิ่นจากปราชญ์พื้นบ้าน จะ ช่วยให้สามารถนำความรู้ขึ้นไป ประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับหลัก ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๖	การได้ไปศึกษาดูงานด้าน การเกษตร และได้รับคำแนะนำ การทำงานเกษตรจากปราชญ์ พื้นบ้าน จะเป็นการเสริม ประสบการณ์ด้านอาชีพ เกษตรกรรมที่ดีอีกทางหนึ่ง	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๗	การให้ความเคารพ และไม่ลบ หลู่ดูหมิ่นปราชญ์พื้นบ้านที่ ให้ความรู้แก่ตน จะทำให้ตนได้รับ ความรู้อย่างแท้จริงและรอบด้าน	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๘	การตั้งใจฟังปราชญ์พื้นบ้าน แนะนำ แล้วนำไปพิจารณาอย่าง รอบคอบ จากนั้นทดลองปฏิบัติ ตามคำแนะนำนั้น จะทำให้ตนมี ความรู้และมีความสามารถใน การทำงานที่เหมาะสมกับตนเอง	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้

ภาคผนวก จ
รูปภาพประกอบกิจกรรมดำเนินการวิจัย

๑. ภาพการประชุมสัมมนาวัดศรีชุม

การเชิญผู้เกี่ยวข้องมาร่วมประชุม สัมมนาในขอบเขตของแต่ละส่วนงาน โดยมีผู้ที่มีอาชีพด้านเกษตร และกลุ่มเกษตรกรต่างๆ มาร่วมประชุมกับผู้นำชุมชน กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มออม. และตัวแทนคณะสงฆ์ ภายในเขตตำบลมาร่วมในการดำเนินการโครงการวิจัยครั้งนี้ ณ ศาลาศรีชุมรวมใจ วัดศรีชุม

สมาชิกกลุ่ม PGS มีการจับกลุ่ม ทำไรเกษตรอินทรีย์ มีเครือข่ายทั่วประเทศ

๒. ภาพศูนย์เรียนรู้ชุมชนศรีชุม ที่มีนักเรียนไปเรียนและกลุ่มผู้สูงอายุชุมชนศรีชุม มาทำกิจกรรมอบรมเกี่ยวกับอาชีพ และกิจกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และมีสวนแปลงสาธิตด้านข้างศูนย์ และทางศูนย์ยังได้เชิญนายกเทศมนตรีมาเปิดศูนย์เรียนรู้ภายในวัดศรีชุม

๓. โรงเรียนผู้สูงอายุ บ้านหนองยาง ที่มีกลุ่มผู้สูงอายุมาเรียนหนังสือ และรับการอบรมวิชาการต่างๆจากคณาจารย์วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง และมีเครือข่ายในการทำเกษตรพอเพียง

วิทยากรกระบวนการ มาช่วยบันทึกภาพ และบันทึกข้อมูล ช่วย ซึ่งเป็นอาจารย์สอนใน ม.รามคำแหง

การนำหลักการพึ่งพาตนเอง และหลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตชุมชนของกลุ่มโรงเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนบ้านหนองยางของหน่วยงานเทศบาลเขลางค์ใต้จัดการเรียนการสอนให้กลุ่มชาวบ้านต่าง ๆ มาร่วมเรียนประจำ ซึ่งมีวิทยากรของวิทยาลัยสงฆ์ไปให้ความรู้และได้ทราบผลการดำเนินงานว่าส่วนมากก็ทำไว้กินเองในส่วนของการทำเกษตรพื้นบ้าน

๔. ศูนย์เรียนรู้ กอไฟเซรามิก

นิสิตทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ได้ฝึกทักษะในการบูรณาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่นตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านงานเซรามิก และการทำต้องลาย ตุงและฉัตร ซึ่งเป็นภูมินิยม

นิสิตศึกษาตุงงานและฝึกทักษะนำผลงานมาแสดงนิทรรศการ ณ หอประชุมวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
วันธรรมมาลังการวิชาการ เพื่อเป็นอาจารย์คุณในวัดคล้ายวันอายุวัฒนมงคล พระราช ธรรมมาลังการ
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง วันที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๖๐

กอไผ่เซรามิกมีศูนย์การเรียนรู้ด้านการเพิ่มมูลค่างานปั้นเซรามิก และการสอนทักษะการทำผลิตภัณฑ์เซรามิกตามจินตนาการของผู้เรียน ซึ่งมีความหลากหลาย แล้วแต่ใครจะออกรูปแบบเอง เพื่อให้ได้ผลงานไม่ซ้ำกัน เป็นการสอนเทคนิครูปแบบใหม่ ซึ่งไม่จำเป็นต้องมีแม่พิมพ์ งานออกมาจึงมีอัตลักษณ์รูปแบบที่แปลกใหม่

นิสิตทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ได้ฝึกทักษะการเพิ่มมูลค่าจากการสร้างงานศิลป์ด้วยทักษะจินตนาการของตนเอง เพื่อไม่ให้ซ้ำแบบใคร และมีการรังสรรค์งานศิลป์ใหม่

๕. ศุภย์เรียนรู้อุปกรณ์ โดยท่านนายก อบต. มาเป็นผู้ให้ข้อมูลรายงานผลการดำเนินงาน ร่วมกับเจ้าอาวาสซึ่งมีอยู่ในวัดแห่งนี้

กลุ่มทีมงานได้จัดกลุ่มทำเครื่องจักรสาน และมีการตั้งกลุ่มชุมชน มีศุภย์ตั้งภายในวัด

๖. การสัมภาษณ์ผลการดำเนินงานของไรชวนฝัน พานักศึกษา กศน. และคนสวนของกลุ่มผู้สูงอายุ ไปศึกษาดูงาน ที่ ไรชวนฝัน

การไปศึกษาดูงานของนักเรียน กศน. ที่มาใช้วัดศรีชุมศึกษาเรียนรู้ แบบบูรณาการ

การฟังคำบรรยายการดำเนินงานของเจ้าของไร่ชวนฝันซึ่งมีผลงานการเกษตรมากมาย

๗. กลุ่มนิสิต ที่เป็นเครือข่าย

เครือข่าย นิสิตวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ที่นำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ได้
 ประโยชน์และกลุ่มของพระนิสิตที่ได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการบูรณาการกับประเพณีวัฒนธรรม
 และนำมาแสดงนิทรรศการวันวิชาการธรรมมาลังการ ณ วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ในวาระทำบุญ
 อายุวัฒนะมงคลพระราชธรรมมาลังการที่มีอายุครบ ๘๙ ปี สถานที่ใช้จัดงาน คือ หอประชุม
 วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

และมีกลุ่มอาชีพที่มีการดำเนินงานเกษตร เป็นกลุ่มเกษตรปลอดสารเคมี และมีกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษนำ พืชเกษตรมาจำหน่ายในโรงพยาบาลศูนย์ลำปาง และได้รับความนิยมมาก

๘. กลุ่มคุมประพฤติ ที่มาดำเนินการตั้งศูนย์ภายในวัดและมีกิจกรรมต่างๆมาอบรมกลุ่มผู้ต้องหาต่างๆ และมีการบูรณาการต่างๆ มากมาย

สัมภาษณ์ประธานชุมชน ศรีชุมป่าไผ่ และกรรมการคุมประพฤติ และแจกแบบสอบถามการดำเนินการของศูนย์จากผู้ร่วมกิจกรรม

๙. ศึกษาดูงานที่วัดไร่สีลา

ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มสตรี และกลุ่มต่างๆ ที่มีการทำเกษตรพอเพียง และกลุ่มออมทรัพย์ มีการ
ดำเนินการ ได้รับรางวัลอปต.ดีเด่นประจำจังหวัดลำปาง ประจำปี ๒๕๖๐ และหมู่บ้านศิลป ๕
ผู้วิจัยได้พานักศึกษา กศน. ไปศึกษาดูงาน การดำเนินงานของชุมชนวัดไร่ศิลาทอง
ศึกษาการเรียนรู้ของชุมชนกลุ่มวัดไร่ศิลาทองที่มีผลงาน อปต. ดีเด่นของจังหวัดลำปาง

ภาคผนวก ฉ
แบบสรุปโครงการวิจัย

แบบสรุปโครงการวิจัย

<p>สัญญาเลขที่ MCU RS ๖๑๐๗๖๐๐๓๓ หรือ ว.๐๓๒/๒๕๖๐</p> <p>ชื่อโครงการ ศึกษาการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในจังหวัดลำปาง</p> <p>หัวหน้าโครงการ พระครูสุตชยาภรณ์ (เขียวสุข)</p> <p>วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ ๖๖๒/๒ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๕๔๒๐-๙๓๔๕๕,๐๘๗-๑๘๔๗๑๓๙</p>
<p>ความเป็นมาและความสำคัญ</p> <p>การวิจัยเรื่อง “ศึกษาการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในจังหวัดลำปาง” เนื่องจากปัญหาความยากจนกลายเป็นปัญหาในเชิงระบบ และโครงสร้างระดับชาติ ที่สั่งสมมานานในสังคมไทย จนเป็นอุปสรรคสำคัญต่อความยั่งยืนของการพัฒนาประเทศ แม้ว่าภาครัฐจะให้ความสนใจในการแก้ไขปัญหาความยากจนมาโดยตลอด แต่ยังไม่สามารถแก้ไขให้บรรลุผลที่จริงจัง ขณะที่สภาพแวดล้อมทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน ได้ส่งผลให้ปัญหาความยากจนมีความสลับซับซ้อนยิ่งขึ้น ปัญหาความยากจนจึงจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขอย่างเป็นองค์รวม ที่เชื่อมโยงมิติต่างๆ เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ</p> <p>ความยากจนเป็นหนึ่งในปัญหาของสังคมที่ส่งผลกระทบต่อทุกส่วนภาคของสังคม ไม่ว่าจะเป็น เศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง คุณภาพชีวิต และวัฒนธรรม ซึ่งลัทธิทุนนิยมยังทำให้ช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวยห่างไกลกันมากขึ้น คนรวยก็รวยจนล้นฟ้า คนจนก็จนหนักหนาสาหัสยิ่ง แต่ที่เป็นปัญหาก็คือคนรายนั้นมีเพียงหยิบมือเดียว ในขณะที่คนจนแออัดกันเต็มบ้านเต็มเมือง ส่งผลให้เกิดการดิ้นรนอพยพเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมและบริการ เกิดชุมชนแออัดในเมือง ปัญหาที่อยู่อาศัย แห่ลงเสื่อมโทรม และปัญหาคุณภาพชีวิต</p> <p>เมื่อจำนวนคนจนเพิ่มขึ้น การอพยพย้ายถิ่นมีมากขึ้น เกิดการละทิ้งภูมิลำเนาของตนเอง ไม่ว่าจะ เป็นชนบทธรรมนิยมประเพณี ศิลปวัฒนธรรม แบบแผนวิถีชีวิต จารีต ภูมิปัญญา ฯลฯ ภาพที่เห็นชัดเจนในปัจจุบันคือ ลูกหลานของคนในชนบทนิยมอพยพเข้าสู่เมือง ทำให้ขาดการสานต่อภูมิปัญญาที่ได้สืบทอดกันมาเช่น ภูมิปัญญาในการประกอบอาชีพ เป็นต้น ส่งผลให้เกิดการขายที่ดินทำกินที่ตกทอดมาจากบรรพบุรุษ เพราะว่าวิถีชีวิตแบบใหม่ไม่ได้สนองต่อการกลับคืนสู่ถิ่นเกิด ค่านิยมและทัศนคติแบบเมืองได้เข้ามากำหนดคุณค่าของชีวิตในเชิงเศรษฐกิจ โดยมีผลตอบแทนในรูปของตัวเงินเป็นแรงจูงใจที่สำคัญ ทำให้ชีวิตขาดฐานรากทางวัฒนธรรมและจิตวิญญาณ นอกจากปัญหาของชีวิตไม่ได้รับการแก้ไขแล้ว ยังมีแต่จะเพิ่มและซับซ้อนมากขึ้น โดยเฉพาะความยากจนยิ่งทวีความรุนแรง มีหน้าซ้ำยังบังคับให้ชีวิตต้องดิ้นรนและไหลวนอยู่กับภาพลวงตาอย่างไม่หยุดหย่อน ซึ่งแม้จะดิ้นรนอย่างเอาชีวิตเข้าแลกก็ยังไม่ดีขึ้น มีแต่ถูกพันธนาการมากขึ้น ในขณะที่คุณค่าและคุณค่าสุนทรียภาพของชีวิตขาดหายไป ด้วยความหวังที่จะหลุดพ้นจากภาวะความยากจนนี้ จึงเป็นเสมือน “จุดคานงัด” ให้กับนักการเมืองในการสร้างนโยบายเอาใจเพื่อเรียกคะแนนเสียงจากคนส่วนใหญ่ของประเทศ ดังที่กำลังฮิตติดอันดับในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นนโยบายเอาสิ่งของมาให้ สร้างให้ การให้ฟรีให้เปล่า และนโยบายแจกเงินไม่ว่าจะด้วยวิธีใดก็ตาม ซึ่งถือเป็นความพยายามในการสร้างนโยบายที่เป็น</p>

รูปธรรมให้ “โดนใจ” คนส่วนใหญ่ที่ยังยากจนอยู่ โดยอ้างเพื่อให้คนเหล่านั้นหลุดพ้นจากวังวนของความทุกข์ยาก

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุก ระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนา และบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีจิตสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริต และมีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบเพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลง อย่างรวดเร็ว และกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอก

วัดศรีชุม ถือได้ว่าเป็นที่ตั้งทำการของศูนย์กุมประพตติที่มีการดำเนินการตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง แก่ผู้ที่พ้นจากการต้องโทษจำคุกและถูกคุมประพตติตามเงื่อนไขทางศาลหรือทางราชการกำหนด โดยผู้วิจัยในฐานะเป็นเจ้าอาวาสวัดศรีชุมเห็นการดำเนินงานของศูนย์กุมประพตติดังกล่าวเป็นการสร้างโอกาสใหม่ๆ ให้แก่ผู้เคยด้อยโอกาส โดยการดำเนินงานตามพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง จึงเข้าไปประสานความร่วมมือกับศูนย์กุมประพตติ เพื่อขอร่วมจัดกิจกรรมสร้างฐานเรียนรู้และพัฒนาแบบยั่งยืน เช่น ฐานการเรียนรู้ทักษะแบบพึ่งพาตนเอง ฐานการขีดเกล้าเชิงพุทธ ฐานการเรียนรู้เพื่อสุขภาพ ฐานฝึกทักษะชีวิตจากปราชญ์พื้นบ้านและผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ โดยจะมีการเชิญผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เป็นปราชญ์พื้นบ้านมาเป็นวิทยากร และดำเนินกิจกรรมแก่ประชาชนที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรม และนำผู้เข้าร่วมกิจกรรมไปศึกษาดูงานของชุมชนในจังหวัดลำปาง ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้ศึกษาดูงานได้รับประสบการณ์เชิงประจักษ์ อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานใดๆ จำเป็นต้องมีการพัฒนาให้ดีขึ้นเรื่อยๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุดแก่ผู้รับบริการ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงตัดสินใจศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง” ทั้งนี้ เพื่อต้องการศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามฐานการเรียนรู้ทักษะแบบพึ่งพาตนเอง ฐานการขีดเกล้าเชิงพุทธ ฐานการเรียนรู้เพื่อสุขภาพ และฐานฝึกทักษะชีวิตจากปราชญ์พื้นบ้านและผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ รวมถึงการศึกษาชุมชนที่มีความสำเร็จในชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง และเพื่อแสวงหารูปแบบที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง โดยหวังว่า ผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์แก่ประชาชนในจังหวัดลำปาง และจังหวัดอื่นๆ ที่ได้ศึกษางานวิจัยฉบับนี้ แล้วนำไปทดลองปฏิบัติ

วัตถุประสงค์โครงการ

๑. เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
๒. เพื่อศึกษาชุมชนที่มีความสำเร็จในอาชีพ ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง
๓. เพื่อวิเคราะห์และเสนอรูปแบบที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ของชุมชน ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง

ผลการวิจัย

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตั้งอยู่บนฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ตลอดจนให้ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม พบว่าผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม สรุปได้ว่า หลังเข้าร่วมกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นในด้านการเรียนรู้ทักษะการพึ่งตนเองว่า การรู้จักความพอดีที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ จะเป็นหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ดี และการตัดสินใจในการประกอบอาชีพใดๆ ควรต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล และคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากอาชีพนั้นๆ อย่างรอบคอบ มีความคิดเห็นในด้านการขัดเกลาเชิงพุทธว่า ความไม่ประมาทในการทำภารกิจที่ควรทำ และมีสติปัญญาในการวิเคราะห์ให้เห็นสิ่งที่เป็นโทษ และดำเนินชีวิตอย่างมีสติตามเงื่อนไขแห่งคุณธรรม จะทำให้ชีวิตมีความสุขอย่างแท้จริง มีความคิดเห็นในด้านการเรียนรู้เพื่อสุขภาพว่า ยามเศรษฐกิจตกต่ำ หากตนเองได้ฝึกฝนทักษะการทำงานตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับหลักมัชฌิมาปฏิปทา ย่อมทำให้ชีวิตดำรงอยู่ได้เป็นปกติ และมีความคิดเห็นในด้านการฝึกทักษะชีวิตจากปราชญ์พื้นบ้านว่า การฝึกทักษะชีวิตจากปราชญ์พื้นบ้าน จะช่วยให้ตนเองเห็นช่องทางการประกอบกิจการ และดำเนินชีวิตที่ถูกต้องตามบรรทัดฐานทางสังคม

จากการศึกษาชุมชนที่มีความสำเร็จในอาชีพตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง พบว่า ชุมชนใช้กิจกรรมกลุ่มทั้งหมดมาเรียนรู้โดยใช้ทุนทางสังคม คือทุนทางธรรมชาติ ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางภูมิปัญญา ที่มีองค์ความรู้ จากผู้รู้ ปราชญ์ชุมชนมาสร้างกระบวนการเรียนรู้ สร้างความหลากหลายให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ใหม่ที่จะนำไปปรับปรุงเพิ่มเติมความรู้ ให้ทันต่อวิทยาการสมัยใหม่ อาศัยความเป็นธรรม ความเชื่อมั่น เรียนรู้จากรุ่นสู่รุ่น การให้เรียนรู้หลักธรรมทางพุทธศาสนา คือ สัมมาอาชีวะ หรือทางสายกลาง หรือ เศรษฐกิจมัชฌิมา แล้วนำองค์ความรู้มาเป็นแบบอย่างความสำเร็จ สร้างจิตสำนึกให้กับชุมชน

ดังนั้น รูปแบบที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง ด้านหลักการพัฒนาเศรษฐกิจ มีควรกระบวนการเรียนรู้ที่ประกอบด้วยการสร้างเวทีแห่งการเรียนรู้ มีการสร้างเครือข่ายทางสังคม สร้างกระบวนการเรียนรู้ใหม่ที่จะนำไปปรับปรุง และมีความพร้อมเพียงของหมู่คณะ เช่นนี้ จะสามารถพึ่งตนเองได้ ด้านหลักการสร้างคุณธรรม มีควรกระบวนการเรียนรู้ที่ประกอบด้วยการใช้หลักสมชีวิตา หลักเมตตา หลักอัมมัญญาและอิตถัญญาตา และหลักปฏิสันถารคารวตา การใช้หลักโยนิโสมนสิการ หลักอัมมานุฉิมปฏิบัติ หลักมัชฌิมาปฏิปทา และหลักขันติ การใช้หลักมัตตัญญาตา หลักอิตถจริยา และหลักวิมังสา และการใช้หลักการให้ความ

เคารพ และไม่ลบหลู่ดูหมิ่น เช่นนี้ จะทำให้มีวิถีธรรมนำชีวิต ด้านหลักการเสริมสุขภาพ ควร กระบวนการเรียนรู้ที่ประกอบด้วยความรู้จักดูแลสุขภาพของตนเอง การสร้างหลักสุขภาพทางกายและ จิตใจ และการสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ที่ปลอดภัยต่อสุขภาพ เช่นนี้ จะทำให้มีร่างกายที่ปลอดภัย โปร่ง และด้านการแสวงหาความรู้ ควรกระบวนการเรียนรู้ที่ประกอบด้วยการนำเอาสิ่งที่มีอยู่แล้วมาพัฒนา ให้กลายเป็นศูนย์การเรียนรู้ การระดมความคิดแล้วลงมือทำเป็นทีม และการฝึกทักษะการปฏิบัติจริง เช่นนี้ จะทำให้ชีวิตมีทางเลือก

การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

- ๑) ได้ทราบกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- ๒) ได้ทราบชุมชนที่มีความสำเร็จในอาชีพตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง
- ๓) ได้ทราบรูปแบบที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงใน จังหวัดลำปาง
- ๔) สามารถนำผลการวิจัยไปเผยแพร่ทางวารสาร และสิ่งตีพิมพ์ต่างๆ เพื่อเป็นประโยชน์แก่ ประชาชนผู้สนใจและนำไปเป็นแนวทางปฏิบัติ เช่น
  - ๔.๑ ศูนย์เรียนรู้ กศน. อำเภอเมือง และกศน. ตำบลสวนดอก จังหวัดลำปาง
  - ๔.๒ ศูนย์เรียนรู้ กอไฟเซรามิค
  - ๔.๓ สำนักงานศูนย์คุมประพฤติ อำเภอเมืองลำปาง
  - ๔.๔ ศูนย์เรียนรู้วัดไร่ศิลาทอง
  - ๔.๕ หน่วยอบรมประชาชนภายในตำบลพระบาทเขต ๑,๒,๓
  - ๔.๖ ศูนย์เรียนรู้ปึกมาตี

การประชาสัมพันธ์

กำลังดำเนินการตีพิมพ์ และเผยแพร่ และบางสถานก็ติดต่อขอรับเอกสารเพื่อนำไปใช้บ้างแต่กำลัง รอขออนุญาตจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ - นามสกุล : พระครูสุตชยาภรณ์ (สิงห์ชัย ธรรมชโย) เขียวสุข
- วันเดือนปีเกิด : วันเสาร์ ที่ ๕ สิงหาคม ๒๕๑๐
- สถานที่เกิด : บ้านเลขที่ ๑๓ (บ้านหนองป่าขาว) หมู่ที่ ๘ ตำบลศรีดงเย็น อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่
- การศึกษา : ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนปริยัติวิทยาวัดสุทธาวาส กรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๓๒
- : นักระรอกเอก สำนักเรียนวัดเจติยงาม
- : เปรียญธรรม ๕ ประโยค สำนักเรียนคณะจังหวัดลำปาง พ.ศ. ๒๕๕๖
- : พุทธศาสตรบัณฑิต (พระพุทธศาสนา) เกียรตินิยมอันดับ ๒ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ พ.ศ. ๒๕๔๕
- : ศาสตราจารย์มหาบัณฑิต (พุทธศาสนศึกษา) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. ๒๕๔๘
- ประสบการณ์การทำงาน**
- : ครูสอนโรงเรียนปริยัติธรรมวัดศรีบุญเรือง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่
- : อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
- : พระธรรมทูตประจำอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
- : ครูสอนบาลีประจำอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
- : พระวิปัสสนาจารย์รุ่นที่ ๑ ประจำ มจร. วิทยาเขตเชียงใหม่
- : พระวิปัสสนาจารย์ประจำจังหวัดเชียงใหม่
- : ประธานหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลพระบาท (อปต.) เขต ๑-๒-๓
- : พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดลำปาง
- ตำแหน่ง** : เจ้าอาวาสวัดศรีชุม อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
- สถานที่ทำงาน** : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
- ที่อยู่ปัจจุบัน** : เลขที่ ๑๘๘ ตำบลสวนดอก อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ๕๒๐๐๐
โทร. ๐๘๗-๑๘๔๗๑๓๙

ผลงานวิจัยและบทความวิชาการ

๑. งานวิจัย

เรื่องที่ทำกรวิจัย ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย ผู้ร่วมวิจัย

โครงการวิจัยกระบวนการบูรณาการการจัดการเรียนการสอนผ่านการชำระตำนานมูลศาสนา ฉบับวัดบ้านเอื้อม ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตแพร่ ห้องเรียน วัดบุญวาทย์วิหาร จังหวัดลำปาง

สถานภาพ : นักวิจัยร่วม สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยท้องถิ่น ระยะเวลา ๑ ปี งบประมาณปี ๒๕๕๖ พระครูสังวรสุตกิจ ดร. พระครูสุตชยาภรณ์ พระมหาภาณุวัฒน์ ปฏิภาณเมธี ผศ.กนกกรชต์ เก้าศิริ

๒. โครงการวิจัย ภายใต้โครงการ วิจัยเรื่องการศึกษารูปแบบการส่งเสริมอนุรักษ์งานพุทธศิลป์นครลำปางกรณีศึกษา :วัดทุ่งม่านใต้ ตำบลบ้านเป้าอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง.

สถานภาพ : หัวหน้าโครงการ พระครูสุตชยาภรณ์ หน่วยวิจัยพุทธศาสตร์ เขตกลางนคร ระยะเวลา ๑ ปี งบประมาณปี ๒๕๕๗

๓. โครงการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”

สถานภาพ : หัวหน้าโครงการ พระครูสุตชยาภรณ์ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย งบประมาณปี ๒๕๖๐ (กำลังดำเนินการ)

๔. บทความวิจัย/บทความทางวิชาการ

ชื่อบทความวิจัย/บทความทางวิชาการ ชื่อวารสาร/หนังสือ ปีที่ตีพิมพ์ ๑ บทความวิจัยเรื่อง “แนวทางการจัดการศึกษาของศาสนทายาทในบริบทของสังคมไทยในยุคปัจจุบัน”

The way for education management for Buddhism successor in Thai society - วารสารวิทยาลัยสงฆ์ นครลำปาง ปีที่๓ฉบับที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๕๖ กันยายน ๒๕๕๗

๕. บทความวิจัยเรื่อง “การศึกษากระบวนการสืบทอด-วารสารพุทธอาเซียนมกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๙.

๖. ชื่อบทความวิจัย/บทความทางวิชาการ ชื่อวารสาร/หนังสือ ปีที่ตีพิมพ์

งานพุทธศิลป์นครลำปาง” ศึกษา ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑

บทความวิจัยเรื่อง “ การศึกษารูปแบบการส่งเสริมอนุรักษ์งานพุทธศิลป์นครลำปาง กรณีศึกษา: วัดทุ่งม่านใต้อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง - วารสารมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๑ เว็บไซต์ [http://www.human.ubru. Ac.th/journal/](http://www.human.ubru.ac.th/journal/)